

urn:nbn:de:hebis:30:1-105675

Exercitationes varii argumenti.

Jud. 1350, 1

JOH. CHRISTOPHORUS WAGENSEILIUS .
Juris utriusq; Doctor, et Juris Publici, ac Can.
et Linguarum Orientalium in Academia
Aldorfina Professor .
Natus Nöriberga A.C. clo lccxxxiii .

J. Sandrart sculpsit .
A. 1680

ann
**D. JOH. CHRISTOPHORI
WAGENSEILLI,**

Juris Publici ac Can. ut & Linguarum Orientalium in Academia Altdorfina Professoris quondam celeberrimi

EXERCITATIONES

Varii Argumenti.

Accesit

VITA

Et

Consignatio Scriptorum

AUTORIS

Cura

FRIDERICI + ROTH-SCHOLTZII

SILES.

Syl
Norimbergae & Altdorfii,
Apud Haesedes JOH. DAN. TAUBERI. *Incl. 1330* MDCCXIX.

*CELSISSIMO POTENTISSIMOQUE
PRINCIPI AC DOMINO,*

DOMINO
MAXIMILIANO
EMANVELI.

SVPERIORIS ET INFERIORIS
BAVARIÆ, PALATINATVS ITEM
SVPERIORIS

D V C I,
COMITI PALATINO ADRHENVVM,
S. R. IMPERII
ARCHIDAPIFERO ET ELECTORI,
LANDGRAVIO LEVCHTENBERGICO

&c. &c. &c.

ORBIS CHRISTIANI DEFENSORI
INCLVTO, FELICI, VICTORIOSO:

Vita, Salus, Gloria!

CELISSIME ET POTENTISSIME
PRINCEPS ELECTOR,

DOMINE CLEMENTISSIME.

Non utique iratum habeo, Divinum Genium TVVM, si illis, prosperum reditum, & TVAS TIBI adversus Turcas Victoria sgratulantiũ immensis turbis, quæ, Aulæ TVÆ quotidie obsident limina, sollicitant fores, atria implent, mea quoq; parvitas se immisceat. Conveniunt in hoc Supremi Numinis, ejusque in terris vices agentium Principum Ædes, quod nemo ab utrisque tanquam profanus aut indignus arcetur, modo pietate, quamvis rudis ea sit ac simplex, compositam mentem secum afferat. Defuncti hæctenus omnes Boni sumus, solvendis DEO Optimo Maximo gratis, quod cladem, & exitium, quæ vehementer imminabant,

bant, a capitibus fortunisq; nostris avertit, ejusq; aris, supplices ac proni, victimas honoresque, puris manibus, rite, & cæremoniis sanctissimis, imposuimus. Superest nunc, erga Eum quoq; non ingratos nos præstemus, per quem cœlestis Providentia, mortalium cœtibus sese dispensavit, suaque terris munera elargita est. **T**v, is es, rerum humanarum grande decus, & præsidium, felicitatis Seculi specimen, efficacis Naturæ dicam, an Virtutis ostentum? **CELISSIME PRINCEPS;** qui, auspiciis majoribus publicæ salutis præfectus, **T**vis curis, nostros Penates, **T**vo robore, nostram vitam, **T**vis vigiliis, nostrum somnum defendisti. Talia enim sunt, quæ in iteratis **T**vis **T**urcicis expeditionibus, & nupera **Budæ** expugnatione, a **T**e gesta accepimus, ut non admirationem modo nobis, sed adeo stuporem incutiant, cogantq; omnes linguas, si id aliter fieri non potest, saltem inconditum murmur aliquando, in laudes **T**vas se resolvere. Quippe, **T**v nulli fortitudine secundus, in extrema acie, aut prima, ubicunq; opus erat, consistens, cunctis affuisti provisu, affulisti ope, consuluisti labore. Interdum vero gregario militi immixtus, trepidantes provocasti exemplo. **T**v, quoties in hostes te effunderes, velut alter **Mavors**, obvios dextra prostravisti, remotis, oculorum ardore, formidabilique conspectu, incussisti terrorem. **T**v, nec in castris unquam otiosus aut re-

missus, agenda præscripsisti, acta judicasti; momenta rerum apud Te congregans, ex Te dispensans, ad Te revocans; semper animum in arduis magnum, in futuris providum, in dubiis solertem, in eligendo perspicacem, in periculis impavidum ostendens. - Hæc igitur una omnium sententia, in Te, Paternæ Maternæque, toto Orbe laudatissimarum Familiarum, cumulata decora, veluti in unam consummati operis figuram, congregasse summum Principalis Genii Architectum, ut æternæ profapiæ, haberent exemplum singulare & darent, unde vetusta gloriarum insignia, collectim repeti, ac nova in posteros uberrime fascisset dimitti. Enim vero, in tam magnarum rerum cogitatione, jam pridem deficio, tantæque, & res hæcenus gestæ, &, quas TVÆ, POTENTISSIME ELECTOR, indies magis ad sublimia grassantes, fortitudo fortunaq; deinceps quoq; gerent, non hominis indiferti, qualem me esse haud inficior, balbutie ac infantia, contaminandæ sunt, sed, præclaris relinquendæ ingeniis, ut eas perpetuis Fastorum atque Annalium Monumentis conditas, venerationi superstitem æque, ac eorum, qui ullis unquam sæculis nascentur, exponant. Ad Sacrum tamen Scutum TVVM, quod, haud procul a Trophæis, ex Signis, manubiis, armisq; hostilibus constructis, pendere e tholis animadverti, cum horrore & religione accedens, Symbolum ap-
pinge-

10220(o)10220

pingere ausus sum, vocibus omnino quatuor, multa
constipans, & in unum commiscens, quæ alii, vix lon-
ga & verborum oratione, exquisitoque sermonis appa-
ratu, edifferent. **TV PRINCEPS CLEMENTISSI-**
ME, admittelibens, volens, hoc devotæ mentis inter-
pretamentum, & concede benignus, ut in Fano,
honoris tuo dicato, perennet. Ita **Te**, Europæ propi-
tius **DEVS**, quam diutissime hominum cœtibus inter-
esse patiatur, &, quicquid suscipies agesq;, porro pro-
speret ac provehat. Scribebam Altdorfii Norico-
rum a. d. VI. Februarii A. clō IōCLXXXVII

**CELSITVDINEM ELECTORALEM
TVAM**

*humillime ac demisse colens,
suspiciosq;*

Joh. Christophorus Wagenfeilrus

ELENCHVS EXERCITATIONVM.

- I. Commonstrat par Symbolorum Heroicorum , quæ, Galli, Devises, Itali, Imprese vocant, quibus, ad summam perfectionem, nihil valde deest.
- II. Revelat Arcanum Steganographicum, cujus ope, Amici toto Orbe se juncti, omnia animi sensa, plene planeque invicem communicare possunt. Docet amplius, modum parandi Candelam, quæ, Homine aliquo vivo, assidue ardet; illo moriente, defetiscitur, & lumen amittit: Suppeditat insuper, adversus Epilepsiam, Pestem, Hydropem, Febrem, & Podagram præcipue, Vulnere item quæcunque, nullis cognita, nova Remedia. Subjicitur Poëta Hebræus, de tuenda Sanitate.
- III. Recenset Libellum Hebræicum, Milchama Beschalom, sive Historiam, de Semi-Pragenfis Urbis postrema expugnatione, quâ, auspiciis CHRISTINÆ Sueciæ Reginæ, A. C. MDCXLIIX. Comes Joh. Christophorus Konigsmarckius peregit.
- IV. Repræsentat R. Petachiz, qui Seculo Christianorum XII. vixit, Itinerarium.
- V. Ostendit, Albertum Fridlandiæ Ducem, fuisse omnino quondam Academia Aldorfinæ Civem.
- VI. Enarrat elegantem Apologum, quo, docetur, servandam seculo esse Jurisjurandi Religionem. Eum, ex Arabica Lingua, in Sacram Hebræam, convertit R. Abraham, Mosis Filius, Maimonides. Ex MS. nunc primum editur.

ris laude conspicuis, ter repetita vice, congiaria acciperet amplissima. In Gallia igitur tantis ornatus beneficiis, à Gallia etiam testimonium eruditionis, summos in utroque Jure honores ac privilegia Doctoris, reportare voluit, eademque in Academia AURELLANENSI die Jun. 29. a. 1665. sollenni ritu obiit. Quantumcunque vero apud exteros gratia & fama floieret, subinde tamen ad suam respexit NORIMBERGAM, eoque, anno 1667. mense Martio exeunte, reversus, vix officia sua debito reverentiæ cultu obtulerat Patriæ Patribus, cum ex decreto illorum benignissimo Juris Publici & Historiarum in patria studiorum Universitate professio ipsi committeretur, cui mox d. Aprilis 15. inauguratus est. Anno eodem, die Augusti primo & vicesimo, Sociam tori jungebat sibi nostri matronam nobilissimam, præstantissimisque decoratam virtutibus, MARIAM BARBARAM, FRIDERICI PRAUNII, Censoris Norimbergensis, & Barbara Oelbasie Filiam, JACOBI HEUSSII, mercatoris amplissimi, viduam, ex eaque, ipsis calendis Juniiis anni sequentis. (quo paulo ante in Senatum numerosiorem Reip. Norimb. adscriptus erat) primum suscipiebat filium, FERDINANDUM; qui tamen infans decessit die 16. Augusti, a. 1669. Pensavit jacturam nata hoc anno filia HELENA SIBYLLA, quæ deinceps virgo florentissima, & doctissima sexusq. sui ornamentum a. 1692. d. 11. Octobr. nupsit Viro Nobilissimo atque Excellentiss. DANIELI GUILIELMO MOLLERO, Comiti Palat. Cæs. inque Altdorfina Academia Metaphysices & Historiarum Profess. Publ. & Bibliothecario celeberrimo æque ac meritissimo. Quæ quidem gaudia Hymenæa luctus occupavit ex obitu fratris LAURENTII WAGENSEILII viri generosissimi fortissimique; qui Joh. Christophoro ætate minor, ab infimo militiæ gradu, cum prius sub Electoris Palatini, deinde Cæsaris augustissimi, tum Bavariæ Electoris, & Regis Hispaniarum auspiciis, varie militasset, apud Venetos denique ad Generalis excubiarum Magistri dignitatem adscenderat, in Creta Insula, sub id tempus, feбри ardente correptus occubuit. Amplius anno 1670. lucem adspexit alter filius, cui GABRIELIS nomen parens indidit. Hic absolutis in Universitate patria studiis, & ob insignem Juris utriusque peritiam Licentiati ornatus titulo, nec non variis itineribus cum laude

defunctus, *Memelium Borussæ tandem sedem elegit*, Secretarius Regius & Advocatus Ordinarius ibidem constitutus. Exoptato Vir nobilissimus & consultissimus fruitur matrimonio cum ANNA ELISABETHA, conjugè apprimè nobili, è familia ZEKTIORUM generosa & apud Borussos cum primis florente, oriunda; quæ priori connubio mercatori REGIOMONTANO celebri & spectatissimo, Sandio, sociata vixerat. Fœcundus filii hujus thalamus plurium nepotum felici nativitate Beatum nostrum exhilaravit, quorum duò quidem, filius & filia, ante avum extincti, reliqui vero tres, JOH. CHRISTOPH. DANIEL GUILIELMUS, & HELENA SIBYLLA, Dei virtute sunt superstites. Hoc vero ipsum laudatum Liberorum par, HELENAM SIBYLLAM & GABRIELEM, singulari cura & sollicitudine pater circumspèctissimus educavit: in commodum enim Filii, prout eruditè notum, peram librorum juvenilium conscripsit; & *Filiam*, raro exemplo, *variis linguis, artibus & scientiis* * tum ipse excoluit, tum aliis magistris excolendam tradidit: quæque etiam ob mirum litterarum politiorum amorem & cultum, celebri apud Italos ac supra memoratæ Academiæ recuperatorum est inserta: & à Clarissimo Viro, MICH. SCHREIBERO, MOLLERÆ *Regiomontane*, tum cognominis tum celebritatis ratione scripto publico comparata. Annus 1673. B. WAGENSEILIO nostro secundam dedit filiam MARIAM SABINAM, sed parum vivacem; quippe quæ post menses quindecim vitam cum morte commutavit. Commutavit eodem tempore noster Historicam cum Orientalium Linguarum professione, auctoritate quidem Minorum Scholarcharum, simulque his benignissime annuentibus, Collegii Academiçi ædes cœpit incolere. Ac ne in eo ornando jam sola patria videretur occupata, anno 1676. *Serenissimus Celsissimusque Princeps* ADOLPHUS JOHANNES Comes Palatinus Rheni, Bi-

pon-

* Vide IOHANNIS GASPARI EBERTI *Eröffnetes Cabinet des gelehrten Frauenzimmers* 8. 1706. *Francof. & Lips.* pag. 373. ut & C. F. Paulini *Hoch- und Wohl-gelehrte Teutsche Frauen Zimmer* 8. *Erfurth* 1705. pag. 140. & seqq. item *Compendieuses gelehrten Lexicon* 8. *Leipzig* 1715. pag. 2434. *Nota* an diesen Ort ist an statt 1708. 1705. zusetzen, sonst müste B. Wagenseilius nicht 72. sondern 75. Jahr alt worden seyn, aber er wurde bereits 1705. den 15. Octobr. in seine Ruhe-Kammer gebracht.

pontino - Cleburgica Familia, CAROLIQUE GUSTAVI Suecorum Regis potentissimi Frater germanus, magnam sobolem, ADOLPHUM JOHANNEM & GUSTAVUM SAMUELEM (e), fidei ejus curæque credidit, ipsum vero WAGENSEILIUM ad Consiliarii splendidissimi dignitatem evehit. Anno 1690. negotiorum quorundam expediendorum causa iter Viennam Austriæ, Imperatoris augusti sedem urbiumque Imperatricem, jam pridem multis nominibus sibi charissimam perspectissimamque, indeque porro in *Hungariam*, suscepit; cujus itineris cursum eventumque omnem, & qua ratione in sacrum conclave, iterata vice, a Divo LEOPOLDO Cæsare optimo maximo quam clementissime admittus (f), ab excelsis item & illustrissimis Comi-

B 2

ti-

(e) *Adolphum Johannem & Gustavum Samuelem* Admodum tenelli erant hi principes Juventutis, cum curæ ac institutioni Wagenseilianæ traderentur. Natus major Adolphus Johannes natus erat d. 13. Aug. A. 1666. & natus minor Gustavus Samuel n. d. 2. Aprilis Anno 1670. Progenus erat eos pater in secundo matrimonio ex Sueca conjugæ, Elisabethæ, Comitissæ Nicolai Brahe filia, & Erici Oxenstiernæ Cancellarii vidua. Cum ex hac academia discederent hi principes Juventutis, singulis Professoribus in perpetuam Serenissimum Hospitium memoriam numisma argenteum maximi moduli distribui curavit Pater Serenissimus, in cujus uno latere visuntur Capita jugata filiorum Adolphi Johannis & Gustavi Samuelis, in altero vero coronæ laureæ inscripta leguntur hæc verba :

VOS PATER ÆNEAS ET AVVNCVLVS EXCITAT HECTOR.

Adolphus Johannes occubuit in bello Livonico d. 22. April. 1701. strenue militans. Gustavus Samuel ad sacra pontificia accessit A. 1696. atque in confirmationis sacramento accepit nomen *Leopoldi*, quod deinceps reliquis constanter adjunxit. Anno 1707. d. 10 Jul. conjugem duxit Principem Dorotheam Palatino-Veldentinam, & d. 6. Jan. 1719. successit Regi Sueciæ ex proxima aguatione in Ducatu Bipontino.

(f) *Clementissime admittus* Angustissimi Imperatoris pulvinaribus sacrum donum tunc intulit *Hydraspidem* suam, sive a se ingeniose excogitatam machinam, quæ adversus extrema pericula aquarum munimentum ac præsidium aptissimum & tutissimumque esset. Occasionem hanc solerter excogitandi ipsi anserum anatumque natus in Nigro amne, inter deambulandum aliquando attente consideratus præbuit, unde cogitare secum coepit, annon fieri possit, ut homines ista quoque animantia natando imitentur, prout pisces hæctenus magistros fuerunt secuti. Ea secum animo trutinando ipsi in memoriam rediit machina ejusmodi a Schwentero in deliciis Physico-mathematicis p. XII. probl. 17. descripta, qua quis instructus, sic in aquis versetur, prout versari anseres ac anates solent. Verum, cum in ejus accurato examine rerum apparatus, qui ad eam parandam requiritur, eam permolestam reddere, cognovisset, insuperque experimentum facere cum ea grave esset, imo quædam in ea occurrerent, quæ illius usum prope reddere impossibilibus, venit postea ei in mentem tenendi, annon a ligno parari machina talis queat hominem in aquis sustentare, & id amplius confidens, ut in natando paria cum anseribus & anatis faciat. Post multas periclitationes exiit tandem *Hydraspidis* lignea & cava pectus cingens hominis naufragi, & imminens suffocationis periculum in eluvionibus effugientis, quo se instar scuti non solum tueri semper potest, sed quæ illi hoc etiam concessit, ut una cum cibariis in aliquot dies sustentur, cum gemmis, pecunia, syngraphis, & ejulante prole

tibus GOTTLIEBIO WINDISCHGRÆZ, CAROLO WALDSTEINIO, OTTONE EHRENR. ABENSPERGIO ac TRAUNIO, aliisque Ministris sanctioris Consilii participibus, perquam clementer exceptus & habitus, nec non a DANIELE NESSELIO, pluribusque viris illustribus & eruditis, comiter ac liberalissime tractatus fuerit, terse plenissimeque illa recensuit Epistola, quam Viro illustrissimo & excellentissimo, PETRO VALCKE-NIERIO, Potentissimorum Foederati Belgii Ordinum ad S. R. I. Comitum Legato, quem Vienna redux ac Ratisbonam transiens salutaverat, typis excusam inscripsit & nuncupavit. Hic

prole enatare queat. Præterea hujus machinæ palmaria bonitas est, quod semel illam vel limis oculis longinquo vidisse sufficiat, ut integra pernoscat, nihil abstrusi & difficilis habeat, nulla arte, prævio perexiguo, parabilis sit, nec de loco in locum portantibus admodum onerosa, ita prorsus consuetudini illius ratio ex natura ipsa arrepta expressaque videtur. Perquam clementer accepit hoc sibi dedicatum inventum, humano generi tam salutare futurum, si successus responderet, sacratissimus Imperator, ac constitit, ipsam parvæ hydraspidis oblatæ experimentum capere, & simpulum aqua imple- re, in eoque fluctus excitare, imperasse. Id cum recte successisset, voluit, ut justæ magnitudinis machina pararetur, & ut in ipso Danubio deponeretur rudimentum speciminis. Præstitum id quoque in loco, ubi fluvijs, ex divergijs suis eluctatus, facit gurgitem, rapidaque celeritate deinde sese pro- volvit, ventis tum impetuose flantibus. Adfuerunt autem Imperatoris ministri primarii tres, quorum unus Comes Abenspergius & Traunius S. C. M. Consiliarius intimus, & Austriæ inferioris supremus Marschallus, nec non plebis magna frequentia confluit ex cupidine inusitata noscendi. Viderunt omnes homini eo seuto armato nullum ab aquis esse periculum, quancuncque etiam impetu ferantur. Sed cum hic vellet ex una ripa in oppositam, aut contra flumen contendere, difficultatem experiebatur, quoniam etiam parvus amnis ægerrime remis superatur adversus, ut mirum nullum sit, si unus homo, solum pedum remigijs utens, in ea se labores. His ita peractis, postridie, rursus ad Imperatorem admissus, ei pluribus verbis exposuit, quid actum esset, qui eum deinde quam clemen- tissime dimisit. Comes Abenspergius postea ei declaravit, machinam hanc aquaticam acceptam fuisse Augustissimo Imperatori, atque si quem honorem ambiret, si quod privilegium, si gratiæ Cæsaræ testimonium aliud, se deprecator uteretur. Sed Wagenseilius benignitati illius gratias agens, se sua sorte contentum vivere, reposuit, nec in civili republica dignitates unquam affectasse; sufficere sibi, si in literaria, ejus civis sit, aliquo loco deprehendatur. Cum de hoc invento Wagenseiliano fama percubisset, avide omnes ejus videndi desiderio capiebantur: ubi publici juris illud factum est, non defuerunt qui hoc elearent, & ea illi desse quererentur, quæ nec autor pollicius erat, quæ- que sunt ex τῶν ἀδυνάτων. Ipse non dissimulavit, Aquilegem Cæsaræum, virum usu artis suæ conspiciuum, qui jussu ad fuit, cum hydraspidis experimentum Viennæ ederet, judicasse, simplicitatem machinæ habere quid inelegans, ob imæ partis rotundam æqualitatem, convexam fieri potuisse, ne illud quodammodo genus referret, quod Italij una Scatola dicitur, verum cætera probasse. Publice quoque explorare dignatus est, quid in recessu habeat Hydraspidis, Episcopus & Princeps Patavien- sis, eo in Danubii loco, qui ob Oeni & Illisi amnium se exonerantium impetum, pro Seylla aut Cha- ribdi habetur, & ea principis expectationi ex asse satisfecit. Fecit amplius in Tigrino lacu Hydras- pidis periculum Petrus Valkenburgius, legatus Batavus, & testatus est, negotium successisse, ex sententia,

Hic ipse VALCKENIERIVS, post elapsam triennium, apud *Helvetios*, eorundem præpotentum foederati Belgii Ordinum Legatus, nomine illustrium *Academiæ Lugdunensis* Curatorum, laudis conditionibus Beato obtulit provinciam linguas orientales in eadem publice docendi; utque inclytum illud politionis eruditionis domicilium honore nominis sui amplius nobilitaret, præsentiaque decoraret, invitavit. Sed amorem Aلدorfinæ suæ WAGENSEILIUS illi Batavorum Minervæ prætulit, & Attalicis conditionibus animum sorte sua contentum. Quem in patriam affectum & merita viri, æqua prudentiæ lance ponderans *Illustre Scholarcharum Norimb.* Collegium A. 1697. reliqua ejus munera munere insuper doctoris Juris Canonici auxit, eumque membrum ordinarium Jctorum Ordinis rite constituit; cujus Decanatum, ab eo tempore, ὁ μακαρίτης bis administravit. Post beatam GEORG. MATTHIÆ KOENIGII mortem, præfecturam Bibliothecæ Academicæ in se suscepit; quo tamen munere, anno insequente, ob ingravescentem ætatem, & incommoda alia, se abdicavit. Quæ cura deinceps a Generosissimis Universitatis Curatoribus, genero ipsius amplissimo, Profess. MOLLERO, benevole est demandata. Fasces Athenæi bis gessit, ejusque dignitati pariter atque utilitati studiose diligenterque consuluit. Nec facile dictu est, quanta dexteritate, fide, famæque celebritati, enumerata hucusque munia sua gesserit ornaveritque. Erat enim ipsi à natura ingenium acre, judicium sagax, methodus in docendo facilis & expedita, perspicuitas admiranda, expressa quidem in loquendo, sed decora cunctatio, dictio tersa & elegans, cæteræque animi dotes supra vulgarem eruditorum sortem. Quam callens fuit & privati juris & publici? quot linguarum orientalium æque ac exoticarum peritus? quantum rerum, quantum exemplorum, quantum antiquitatis tenuit? Nihil erat, quod discere velles, quod ille docere non posset: plurimis certe, quoties vel ore, vel litteris aliquid abditum quærebant, ille thesaurus erat, ac proinde singulare pariter Academiæ Aلدorfinæ ornamentum, cujus nomine gloriaque commoti non

pauci ad visendum atque audiendum WAGENSEILIUM è remotissimis advenerunt locis ; & quos ad cultum amoremque sui Athenæ non traxerant, unius hominis fama perduxit. Prætereo morum in eo elegantiam & mire officiosam civilitatem, cum qua congruebat gravitas, & utrique tranquilla cum collegis aliisque concordia, ac vitæ integritas, respondebat. Erga Deum & sacra fervens ipsi amor fuit ac reverentia, eaque cum exquisitissima rerum divinarum intelligentia, apprime consentiens, prompta etiam ingenos & alios bene merentes liberalitas (g), incredibile studium & summa vigilantia. Erat profecto somni parcissimi, nec diebus solum, sed & noctibus utebatur ad edendos tot præclaros ingenii sui foetus, ac monumenta insignia, quibus eruditorum orbem locupletavit, & quorum catalogum postea exhibebimus. Cæterum vero conjuge priore nobilissima, *Maria Barbara*, singulari patientiæ & candoris exemplari, A. 1701. mense Aprili, pie demortua ; eodem anno vergente, sibi despondendam curavit Matronam honoratissimam lectissimamque, *Susannam Barbaram*, Reverendi admodum Clarissimique viri, GEORG. CHRISTOPHORI LANGII, *Diaconi quondam ad S. Sebaldi Norimbergæ præclare meriti*, relictam viduam, natam *Læschberiam* ; quæ fida quoque tori socia maritum fovit enixe, hujusque senectutem, variis casibus morbisque inquietatam, quotidianis officiis, moribusque commodis, tranquilliorē reddidit. Præterquam enim

(g) *Et alios bene merentes liberalitas*) Sodalitatem Magistrorum in cantilenis Norimbergensium, die *Meister-Singer* / donavit B. Wagenseilius insigni torque argentea, cui annexum missina argenteum & deauratum, in cuius antica facie sequentia leguntur verba:

IOH. CHRISTOPHORVS
WAGENSEILIVS
HAC CATENA
SIBI SVÆQVE MEMORIÆ
DEVINCIVIT
NORIMBERGENSES PHONASCOS
clb lbc xcvi

In poetica vero occurrit Virgilianum illud:

POLLIO
AMAT VESTRAM
QVAMVIS SIT RVSTICA
MVSAM.

nim quod sub initium anni 1698. die festo Epiphaniæ, cum paulum extra oppidum prodeambularet, fallente per glaciem vestigio, dextrum pedem ita læsit, ut laxatis in genu sinistro tendinibus, luxataque deorsum patella, postea ascensus per acclivia, & per declivia descensus, difficilior ipsi evaderet, toto fere conjugii posterioris quadriennio cum acerrimis stranguriæ & ischuriæ doloribus confixatus est. Quibus leniendis ac depellendis, Medicorum excellentissimorum, D. D. BRUNONIS, HOFFMANNI, APINI, & BAJERI, Collegarum suorum, operæ, consilia, medicamina, bono quandoque successu adhibita sunt, natura videlicet & arte malo prævalentibus. Tandem vero per hebdomadas quinque novissimas lecto affixus, ac doloribus pristinis, tenesmo præcipue continuo, laborans, solius experientissimi D. BAJERI salutaribus usus est consiliis; quibus sociabantur non Uxoris solum laudatissimæ, cura, vigiliæ, & ministeria fidelissima, sed & Filiæ nobilissimæ, MOLLERIÆ, assidua pietatis officia, auxilia, pia colloquia, preces ac vota ad DEUM ardentè fusa, quæ multa quidem acutissimis, & prout æger ipse identidem appellare solebat, atrocibus doloribus, subinde refrigerationem attulerunt, spe tamen firmæ recuperandæ sanitatis decollante. Etenim omnia sensim in pejus ruere, accedentibus frequentiore vomitu, insomnia, & acriorum defluxionum vehementia; indeque corpus paulatim languescere, totque ac tantis malis succumbere. Itaque relictis omnibus, Beatus solis meditationibus colloquiisque sacris continuis item precibus ac decantandis hymnis intentus, MARTINI MOLLERI potissimum librum de Arte moriendi, a capite ad calcem, sibi prælegi, sacraque cœna, illo immortalitatis viatico, se munire curavit, ministrantè Theologo religiosissimo B. D. WEGLEITERO. Conjugi dein supremum dixit vale, Filiæque & Genero, repetitis vicibus, paternam benedictionem impertivit, cœlestem remunerationem, pro officiis sibi præstitis apprecatus. Ipso die emortuali, qui erat d. 9. Octobr. anno 1705. B. D. SONTAGIVS ante meridiem, ægrum, stadium mortis jam ingressum

saluberrimis animavit alloquiis; post secundam vero meridianam ejusdem diei, admodum Venerabilis D. LANGIUS, *nunc Prens-la-viensis Superintendens*, privignus, qui decumbentem antea sæpius visitaverat, nunc vero, sensibus & loquela deficientibus, ipsi benedixit, animamque corpore egressuram DEO commendavit; quæ manibus etiam Creatoris, unde venerat, in præsentia nobilissimarum charitatum, Conjugis, Filiae, Generi, placidissime tandem est reddita; postquam pie defunctus annum ætatis ageret septuagesimum secundum, muneris vero professorii octavum & trigessimum. Sepultus fuit maxime honorifica funeris pompa in porticu cœmeterii Altorfini suburbani eo in loco, quem vivus sibi elegerat & apte præparaverat, ubi etiam hoc ejus Epitaphium in ære parieti affixo legitur: (h)

JOH. CHRISTOPHORI WAGENSEILII, JURIS VTRIVSQVE DOCTORIS ET IN HAC ACADEMIA PVBLCI ET CANONICI JURIS NEC NON LINGVARVM ORIENTALIVM PROFESSORIS EXVVIÆ HIC SITÆ SVNT JESV CHRISTI SERVATORIS IN DECRETORIO DIE CVM BEATA ANIMA CONJUNCTIONEM EXPECTANTES. VIXIT ANNOS LXXII, EXCESSIT E VITA ANNO MDCCV.

Mortuum in funere Germanica oratione laudavit M. POLYCARPVVS MULLERVS; postea vero, in solenni panegyri beati viri laudes memoriamque latino sermone, restauravit, & posteritati commendavit D. LANGIVS Theologus, privignus.

Possedit Bibliothecam multis iisque egregiis libris instructissimam, & imprimis gaza manuscriptorum codicum Rabbinicorum, Græcorum, Latinorum, Germanicorum, Hispanicorum &c. a se in itineribus collecta superbientem; quam vivus adhuc paulo ante mortem magna pecunia coemit SENATVS LIPSIENSIS. Libri vero Rabbinici impressi, sed magno studio & summo selectu a B. Viro comparati, post ejus mortem, digno pretio hæredibus persoluto ab UNIVERSITATE ALTORFINA, *transferunt in Bibliothecam Academicam*. Museum variis rebus naturalibus & artefactis refertum.

(h) vid. Excell. Dn. Dr. JO. JAC. BAIERI *Ausführliche Nachricht von der Kaiserl. Altendorff pag. 111. 4 Nürnberg 1717.*

refertum, quod B. WAGENSEILIVS Bibliothecæ adjunxerat, ipse vendidit Patrono VALKENIERTO, cujus supra facta mentio. Numophylacium vero penes hæredes adhuc servatur. Symbolo usus fuit funibus complicatis, adscriptio elogio ex Psalm. XVI. 6.

חכלים נכלו לי בנימי

PVNES CECIDERVNT MIHI IN PRÆCLARIS.

Finio hæc vitæ WAGENSEILIANÆ commemorationem efato C. Plinii Lib. VI. epist. 10. *Beatos puto, quibus DEI munere datum est, aut facere scribenda, aut scribere legenda, beatissimos vero quibus utrumque.*

C A T A L O G V S
OPERVM VARIORVM

B. D. JOH. CHRISTOPH.
WAGENSEILII,
editorum & ἀνακτόρων.

I. LIBRI editi in Fol.

- 1) In Laudem Almaz Venetæ Reipublicæ Bona Verba. Ao. 1693.
- 2) Carmina Hebræum ANTONIÆ PRINCIPIS WÜRTEMBERGENSIS ET TECENSI Sacrum.
- 3) Denunciatio Christiana, oder Christliche Averkündigung an alle Hohe Regenten und Obrigkeit, welche Juden unter ihrer Botmäßigkeit haben, vrogen

der Lästungen, womit die Juden unsern Heiland JESVM CHRISTVM sonder Aufhören freventlich schmähen Anno 1703. Recusa Ao. 1707. in 4to inter Opuscula Germanica cum tit. Erlösung Israelis, post obitum edita; una cum vindiciis ad calcem dictorum Opusculorum.

In Quart. I. Tractatus.

1) Sota, h. e. Liber Mischnicus de Uxo-

- re Adulterii suspecta. Altd. 1674
- 2) Tela Ignea Satanæ, h. e. Arcani & horribiles Judæorum adversus Christum Deum, & Christianam Religionem Libri a venditoris, ex Europæ Africæque latebris eruti, & in lucem protrusi, &c. Ibidem 1681
- 3) Exercitationes VI. varii argumenti Ib. 1687. Editio secunda Norimbergæ & Altorffii Ao. 1719. Cum Vita & Configuratione Scriptorum Autoris, cura FRIDERICI ROTH-SCHOLTZI Siles. (1)
- 4) Commentatio de S. Rom. Imperii Libera Civitate Noribergensi. Addito Tractatu de Germaniæ Phonsacorum (von der Meister-Singer) Origine, Præstantia, Utilitate & Institutis, sermone vernaculo. Ibid. Ao. 1697
- 5) Belehrung der Jüdisch-Teutschen Red- und Schreib. Art, durch welche alle, so des wahren teutschen Lesens kundig, für sich selbst innerhalb vvenig Stunden, zu sothauer Wissenschaft gelangen können &c. Vuter andern Büchern
- 6) Von Erziehung eines jungen Printzen, der vor allen Studien ein Abscheu hat, daß er dennoch gelehrt und geschickt werde, auf Röm. Kayserl. Majest. allergnädigsten Befehl entworfen, und Deroselben Allerunterthänigst gevvidmet. Es werden Gedancken beygefüget, vvelcher Gestalt, ein jeder Mensch zu einer seiner Geschlecht, Alter und Lebens-Beschaffenheit vvol anständigen Wissenschaft in Geißt. und Weltl. Sachen leicht anzuführen Leipzig Ao. 1705
- 7) Hoffnung der Erlösung Israels &c. Lips. A. 1705 in 8 Deinde recusa & correctio edita, aliisque octo (a) opusculis adaucta. Altdorf. Ao. 1707, in 4.

II. Differ-

(i) Ad Exercitationem Quartam, que RAB. PETACHIAE itinerarium exhibet, ejusq. pag. 175. scripta est editaque Dissert. de ERV DIT A VIRGINE JVDÆA per transennam decens, cum Comment. ad Zach. V. v. 7. seqq. Auctore Ex. DN. GVST. GEORGIO ZELTNERO. 3 Theat. D. P. P. et P. Altorffino. Quæ prædit Ao. 1717. a. d. XXIII. Aprilis.

(a) I. Wie mit einem Juden in ohngefehr entstandener Unterredung umzugehen, damit bey ihm ein Zweifel wegen der Wahrheit seines Glaubens-Lehré erwecket werde. II. Wiederlegung der Unwarheit, daß die Juden zu ihrer Bedürfniffz Christen - Blar haben müssen. III. Anzeigung, wie es gar leicht zu bewerkstelligen, daß die Juden forthin zbstehen müssen, die Christen mit Wuchern und Schänden um ihr Vermögen zu bringen. IV. Was es mit dem so übel beruffenen Jüdischen Gebet OLENU, welches an einigen Orten ferner zu gebrauchen verwehret wird, für eine eigentliche Bewandnushabe. V. Denunciatio Christiana, Ankündigung an alle Christliche Regenten und Obrigkeiten, welche Juden unter ihrer Botmäßigkeit haben, wegen der Lasterungen, damit sie JESUM CHRISTUM, den Sohn Gottes lebenzen. VI. Freundliche Erinnerungen über die Christliche Vorstellung, welche der Denunciationi Christianæ von JEMAND entgegen gesetzt worden. VII. Ankündigung an alle Christliche Regenten und Obrigkeiten, welche Juden unter ihrer Botmäßigkeit ha-

VITA

B. DN. D. JOHANNIS CHRISTOPHORI
WAGENSEILII &c. &c.

Um ad Trasimenum lacum Romanis olim
vis HANNIBALIS ingens infixisset vulnus , progres-
sus in rostra prætor, pugna, inquit, magna victi su-
mus ! Simili pæne exclamandi dolendiquè formu-
la utendum erat Academiæ Altdorfinæ, quando ex
tabula exequias JOHANNIS CHRISTOPHORI WAGENSEILII, viri πολυ-
μαθεστάτη, longeque celebratissimi, indicere imperabat tunc tem-
poris officii & mortalitatis conditio. Magnam enim cladem pas-
sa erat, magnum & grave vulnus accipiebat ! magnum virum
amisit ! Amisit autem præclarum Jctum, oratorem excellentem,
πολύγλωσσον, & Polyhistorem plane eximium ; cujus sublime in-
genium, limatum judicium, incredibilis memoria sensusque re-
conditi, summa item dicendi copia, scripta cædro digna, passim
celebrantur à doctis & intelligentibus ; nec trans mare ignoran-
tur. Ac proinde non solum Academiam Altdorffinam & Ger-
maniam, sed universum pæne orbem litteratum jacturam in eo
fecisse maximam, sentient mecum homines in *Britannia*, *Suecia*,
Belgio, *Italia* & *Gallia*, ætatis nostræ doctissimi, idque in con-
gressibus suis, museis & societatibus, ore uno confitebuntur.

Natalem ille locum sortitus est inclytam Norimbergam; ubi die 26. Novembr. anni supra millesimum & sexcentefimum trigefimi tertii, editus est parentibus pietate, prudentia & dignitate, egregiis, GEORGIO CHRISTOPHORO WAGENSELLIO, mercatore integerrimo, & SABINA, CASPARIS NUREMBERGERI filia, præclaris virtutibus ornatissima. Quorum cura cum B. p. tismi sacris mox initiaretur, sponsoris in se partes recepit, JOHANNES CHRISTOPHORUS MÜLLERUS, *Illustris Reip. Norimb. Primicerius longe meritissimus*. Sed parum tranquilla nostro obtigerunt cunabula, quippe migrantes a. 1634. Holmiam Suecorum parentes ipsum, paucorum mensium infantem, una cum familia reliqua, eo deportarunt; ubi & primam pueritiam exegit, & studiorum posuit tirocinia, sub domestico imprimis præceptore JACOBO BRETSPRECHERO. Huic a. 1645. in patriam Pomeraniam redeunti comes datus & disciplinæ alumnus *Gryphiswaldiam* adiit, ac deinde *Rostochium*. Sequentem tamen anno, reduci è Suecia patenti *Lubece* redditus, NORIMBERGAM & ipse reducitur. Jam tum eos in literis progressus fecerat noster, ut locum mereretur in prima Gymnasii Norimb. Classe, cui JOHANNES RIEDNERUS tunc præerat, vir ea doctrina, quæ spartam ejusmodi decet, obstatque, præcellenter instructus. Quare, vix triennio interposito, mathematicæ academiam judicatus JOHANNES CHRISTOPHORUS, elegit ALTDORFINAM anno 1649. in eaque per lustrum integrum studia continuavit, generosissimis Universitatis Curatoribus, primo mense communis, ac paulo post plenum, quò alumni fruuntur, beneficium laudabili munificentia in ipsum conferentibus. Doctoribus imprimis usus est RUPERTO, HACKSPANIO, LUDWELLO, & GEORG. KOENIGIO, viris beatis ac laudè nostra majoribus. Est hoc virtutis, BARCLAIO judice, maximum præmium, quod latere suos non finit. Itaque mirum videri non debet, quod magno theatro spectata WAGENSELLII virtus ipsum admodum juvenem summis proceribus jam commendaverit. *Annus agebatur 1654. cum illustrissimus Heros EHRENRICUS S. R. I. COMES AB ABENSPERG ET TRAUN, Altdorfio eum evocaret, ad formandos mores regendaque studia filiorum, OTTONIS EHRENRICI & ERNESTI JULI; quorum ille post-*

modum inferioris Austriae Mareschallus & Sanctioris Consilii Caesarei Senator, hic Caesareanorum militum tribunus evasit. Accesserunt illis a. 1657. & in beati nostri curam partemque laborum venerunt, RUDOLPHUS WILHELMUS DOMINUS DE STUBENBERG, patre genitus JOHANNE WILHELMO, eruditione non minus, quam splendore natalium, inclitissimo, (quippe cujus nomen inter excellentiora Frugiferae Societatis Teutonicae membra celebratur) nec non AUGUSTUS S. R. I. COMES DE HARTECK, *Philippi Comitis Illustrissimi Filius*. Inter ista negotia annus appetebat seculi prioris nonus & quinquagesimus, TRAUNIO Comiti seniori fatalis; quare noster provincia, quam adhuc ornaverat, decedens, *Heidelbergam* primum, mox *Argentoratum*, adducto secum HARTECKIO Comite *Augusto profectus est*. Ibi cum per modicum tempus substitisset, expetere coepit operam ejus *Illustrissimus atque Excellentissimus S. R. I. COMES AB ABENSPERG & TRAUN, Ernestus, Ebrenci praedicti frater, S. Caesareae Majestatis Consiliarius intimus, & inferioris Austriae Mareschallus*; ac repetita invitatione effecit, ut anno 1661. Filium FERDINANDUM ERNESTUM exoticas per regiones comitaturus *Argentorato* abiret. Totum fere sexennium peregrinatio ista abstulit, intra quod universam *Italiam, (a) Galliam, Hispaniam,*

a 3

niam,

(a) *universam Italiam* Taurini tunc bono, fato invenit B. Wagenseilius in Cimelarchio Ducis Sabaudiae Tabulam Isiacam, admirandum illud veteris sapientiae Aegyptiacae monumentum, & omnium, quae supersunt, eruditae antiquitatis vetustissimum cimelium, quam olim Petrus Bembus, Cardinalis, vel ex Pauli III. Pontificis maximi munere acceperat, vel, uti alii tradunt, e manibus fabri cujusdam ferrarii, qui illam in Borbonia Urbis Romae direptione comparaverat, pretio extortam, aliquandiu possederat, & quae eo mortuo Duci Mantuae cesserat. Asservata quoque fuerat Mantuae inter illustria Pinacothecae Ducalis decora usque ad annum 1630. quo in miserranda Mantuanae urbis expilatione ita evanuit, ut, tametsi summo studio institum sit, ut sciretur, quid tandem de ea factum sit, in eum usque diem tamen nemini explorare licuisset. Cum vero Wagenseilius perlustrasset in palatio Taurinensi cimelia, inter alia tandem ei feliciter obvenerit haecenus tam anxie quaesita Tabula illa Isiacae, ab Archiatro Christinae Viduae Victoris Amadei, ex ferramentis neglectis, inter quae abjecta diu latuerat, protracta, & in digniorem locum reposita. Aerea enim tota est, & tenuibus argenti bracteis passim praesertim in figuris insculptis obducta. Hunc thesaurum diu occultatum postea erudito orbi manifestavit primus Wagenseilius, eumque hoc nuntio ex ingenii luctu ob hanc facturam contracto minime rececit.

niam, (b) *Belgium, Angliam, & Germaniam* Illustrissimus Comes insigni cum utilitate perlustravit, WAGENSEILIO ductore & studiorum præfecto, qui consulendo atque erudiendo eidem adesset, ac imprimis juvaret in meritis hominum & rebus, quæ uspiam locorum se offerrent, notabilibus cognoscendis. Quod & strenue præstitit ὁ μακροβίτης, atque, occasione sic ferente, è *Gadibus Hispanie* in oppositum quoque *Africe* litus trajecit. (c) Ac præter alios, hic etiam mansit fructus itineris defuncto, ut illustrium & clarissimorum per tot gentes ac regna virorum benevolentiam & amorem sibi conciliaret, illorum ope reconditos Bibliothecarum thesauros spectaret, denique fundamentum jaceret literarii illius commercii, quod cum præcipuis *Europæ* luminibus creberrimum ipsi postea intercessit. Factum inde est, ut *Taurinenses in Italia* eruditi eundem in *Academiam Incultorum, & Patavini in Recuperatorum societatem* sponte sua reciperent In prima suæ felicitatis parte solebat ponere amicitiam summi viri, JOHANNIS CAPELLANI, cui *Lutetie* degens innotuerat. (d) Per eum enim, supra spem & expectationem, commendatus JOH. BAPTISTÆ COLBERTO, LUDOVICI XIV. *Galliarum Regis supremo status Ministro, tam expeditum ad clementiam & munificentiam Regis invenit aditum, ut juxta cum viris aliis doctrinæ melio-*

ris

(b) *Hispaniam*) Pampelonæ magnum subiit periculum B. Wagenzeilius; Cum enim investigares locum, quo Ignatius de Loyola in hujus castri propugnations, contra Gallos obfidentes in utraque tibia vulneratus fuerat, ac cum illum invenisset, elogium istius viri in memoria hujus rei ibidem in lapide inscriptum, in pugillares describeret, a militibus præfidiariis impostis veluti explorator Gallicus, qui munimenta urbis designaret, abreptus, atque ad Urbis præfectum ductus fuit, qui tamen causa cognita, & origine Germanica patefacta eum incolumem dimisit,

(c) *Africa litus trajecit*) Septemque pervenit; qui fuit longæ suæ per universum sexennium felicisque cum Traunio & Abenspergio Comite, per Europam peregrinationis terminus supremus. Quamobrem Samuelis prophetae pietatem imitatus, ibi Lapidi inscripsit:

עַד חַנּוּךְ עוֹרְנוּ יְרוּחוּ

i. e. HUC USQUE AUXILIATUS EST NOBIS DOMINUS.

(d) *Lutetia degens innotuerat*) Qua ratione sibi illustrem Capellanum conciliaverit, quales sermones cum eo fecerit, & quomodo ab illo primario Regis Galliarum ministro B. Baptistæ Colberto commendatus deinde fuerit; ipse B. Wagenzeilius uberrime exposuit in dedicatione suæ Sotæ, quem librum Mischnicum a se in Latinam Linguam transductum & commentario egregio illustratum ingrati animi pignus Anno 1673, illustri Capellano inscripsit atque obtulit.

II. Dissertationes Academicæ, Epistolicz, Orationes, & Programmata.

- 1) de Pontificis Romani Electione, A. 1668
- 2) de Repressaliis Ao. 1671
- 3) de Conventibus Deputationum A. 1672
- 4) de Præcognitis Juris Publici. Ao. 1672
- 5) de Divisione Imperii Germanici in Quarteriones & Circulos Ao. 1672
- 6) de Imperii Archivo, Aurea bulla & Lipsanis Imperii Ao. 1673
- 7) de Imperii Matricula Ao. 1673
- 8) de Titulis Imperatoris ejusque Insignibus, Ao. 1674
- 9) Catalogus Imperatorum Francicorum, Anno 1675
- 10) Catalogus Imperatorum, qui post Francicos, ad Interregnum usque, Imperio Germanico præfuerunt. A. 1675
- 11) de Loco Classico Gen. 49.10 A. 1676
- 12) de Loco Classico Es. 7 14. A. 1678
- 13) de Rescriptis Moratoriis. Ao. 1681
- 14) Positiones ex Jure Naturali; Gentium, Civili, Canonico, Feudali, Criminali, Publico, Historia & Politicis Ao. 1681
- 15) de Romanis Pontificibus ex Germanorum Gente creatis. A. 1683.
- 16) de Jure Venandi. A. 1684
- 17) de Portuum & Vestigalium Jure A. 1685
- 18) de Charactere primævo Bibliorum Ebraicorum, auctore Respondente, Joh. Mich. Laagio. Ao. 1685
- 19) de Comitibus Universalibus Sacr. Rom. Germ. Imperii A. 1686.
- 20) de Sacr. Rom. Imper. Summis Officialibus & eorundem Subofficialibus Anno 1686
- 21) de Abbatissis. Ao. 1687.
- 22) de Jure Ordinum Protestantium Imperii Rom. Germ. A. 1688.
- 23) des Principes du Blason ou l' Art Heraldique Ao. 1690 Editio Secunda, Ao. 1719
- 24) de Jure legum ferendarum A. 1690.
- 25) Politica Practica exhibens Rationis Status & Statistar. &c. Ao. 1691
- 26) de Lingua Authentica Anno 1691
- 27) de Jure Fœderum in Imperio Roman. Germ. Ao. 1691.
- 28) de Rege Romanorum, Ao. 1691
- 29) de Re Monetali Veterum Romanorum, Anno 1691
- 30) de Academiis. Anno 1692
- 31) de Civitatibus Imperii Liberis. A. 1693
- 32) de Jure Imperatoris circa conferendas Dignitates. Ao. 1694
- 33) Theses Miscellaneæ Confusaneæque, Anno 1694
- 34) de Literis Moratoriis. Anno 1695
- 35) de Imperiali Banno Anno 1696
- 36) de Corpore vitiatæ Ordinandis, vel non Anno 1697
- 37) de Jure Aggratiandi. A. 1698
- 38) de Vestigalibus. Ao. 1699
- 39) de Anno Jubileo. A. 1700
- 40) de eo, quod secundum Legem divinam e terræ proventu pauperibus debetur. Ao. 1700
- 41) de Jure Fœderum. Ao. 1701
- 42) de Nobilitate. Anno 1702
- 43) de Venatione & Forestæ Jure. A. 1703
- 44) de Nundinarum Jure. Ao. 1704
- 45) de

ben, wegen des Eingriffs, so die Juden in ihre Höfen, Regalien, und Jurisdiction zu thun sich unter-
 sehen. VIII. Ein Bedencken über die Frage: Ob ein guter Christ, mit unverletzten Gewissen, einem Ju-
 den, an seinem Schabbas eine Handreichung thun möge. Zur Zugabe wird beygelaget: Ein Beden-
 cken über die Frage: Ob ein guter Christ, mit unverletzten Gewissen, seines verstorbenen Weibes Schwe-
 ster, oder deren Schwester Tochter heyrathen dürffe,

- 45) de Judais. 1705
 46) Oratio super Verba L. Junii Bruti Altdorf. 1653
 47) Sacra Parentalia Georg. Frid. Behaimi Senatoris Norimbergensis & Scholarchæ immortaliter meriti. ibid. 1682
 48) Dissertatio Epistolica de sifundibili sui occasione, consilio & instituta. ibid. 1693
 49) de Hydrapide sua. ibid. 1690
 50) Wasser Schild. ibid. 1690
 51) Epistola ad Georg. Reichart. Hammerum. ibid. 1689
 52) Programma Cupidæ Sacrorum Cañonum Juventutis dicatum. ibid. 1697. Recul. in *Hamaxoschænomnava* sive Memoria Wagenfeilii. fol.

In Octav.

- 1) *Pera Libror. Juvenil. quæ ingenuos viamque ad eruditionem & bonam mentem affectantes Adolescentes donat &c. No rimb. 1695*
 2) *Der Adriatische Löw, das ist, kurtze Anzeigung von des Durchleuchtigen Venerianischen Adels gesämter Geschlechter Ursprung, Aufnahm, vwie auch derer angeborenen Stamm-Wappen, Altdorf. 1704 cum figuris æri incis.*
 3) *Mose Rabbi Stendels nach Jüdisch-teutscher Red. Art vorlängst in Reimen gebrächte Psalmen Davids, vvelche, dem ibren nahen Vntergang aus vvichtigen*

und in der Vvorte entbaltene Vvachen entrissen worden. Leipzig. 1705

- 4) *Benachrichtigungen wegen einiger der Judenschaft angehenden vvichtigen Sachen. Erster Theil 1) die Hoffnung der Erlöung Israels &c. 2) Widerlegung der Vvovarbeit, daß die Jüden zu ibrer Bedürftis Christen Blut haben müssen. 3) Anzeigung vwie leicht es dahin zu bringen, daß die Juden forthin abstehen müssen, die Christen mit Wuchern und Schinden zu plagen. Leipzig 1705*
 5) *Hadriam Valesii Histor. Regii & Johann. Christoph. Wagenfeilii de Cena Trimalcionis nuper sub Petronii nomine vulgata Dissertationes. Lutetiz Parisior. Anno 1666. in 8*

II. Opera auctore.

Inter *avendore* eminet opus Germanicum, *der gantze Jüdische Talmud in teutsche Sprachübersetzt*; quod in hæredum manibus est, ut &

Massehet Purim.

Plura recensuit Celeberr. Dn. LIC. MEELFUHRERUS in suis *ad Viri Insignis Almelo vee-nii Bibliothecam Promissam & Latentem Accessionibus*, pag. 149. seqq. Quorum quædam interim, lucem publicam viderunt; reliqua vero a Nobilissimis hæredibus interdèperdita, saltè hacenus ab ipsis non re-
 perta, referuntur.

EXERCITATIO PRIMA.

COMMONSTRANS PAR SYMBOLORVM
HEROICORVM, QUÆ GALLI DEVICES, ITALI
IMPRESE VOCANT, QUIBVS AD SVMMAM
PERFECTIONEM, NIHIL VALDE
DEEST.

NVper negotiorum expediundorum causa Nori-
bergæ agebam, cumque præcipiti jam die aliquid
otii nactus, more meo & amore, ad veterem ibi &
cognitionis necessitudine mihi junctum Amicum,
JOH. LEONHARTVM STOBERLINVM, inge-
nua virtute, elegantique doctrina spectabilem Vi-
rum viserem, offendi eum lectioni Libri cujusdam ita intentum,
ut ingressum meum in Museum minime animadverteret. Ergo,
postquam intra silentiũ me aliquantisper continuissem, mox, Sal-
ve, inqueiebam, o Noster, ut vales, & quid sibi vult ista tam pertinax
in legendo intentio? necesse est liber non contemnendus sit, cui
expendendo ita totum te addixisti. Ille, ad me respiciens, sis pa-
riter salvus Amice, respondebat, quid tu Noribergam insolens?
Exponebam breviter itineris mei causas, & porro instabam, ut me
in vicem participem eorum redderet, quæ lectitasset. Tum is,

forte fortuna, inquit, ad me delatus est liber præstabilis, qui titulum præfert, *La Devise du Roy justifiée par le P. Menestrier de la Compagnie de Jesus*: ejus lectio mire me capit, ita refertus est rebus, Symbolisque imprimis elegantissimis, in quibus summum nostrum ævum ingenia acumen suum exercuerit; & anne, tibi cognita habetur hæc commentatio? Vtique, subjiciebam ego, lectus mihi is liber est, & quidem cum cura; nec dissimulo, me, uti ex aliis Viri egregiis in Arte Heraldica scriptis, ita ex hoc pariter, multa, quæ prius ignoraveram didicisse, quamvis si profiteri licet, quod sentio, in eo cuius gratia præfens iste liber scriptus est, mihi ne utiquam admodum satisfecerit. Ibi Amicus meus, pæne stomachabundus, confidere me jubet, & argumentis ostendere, non satis superque Autorem functum esse officio. Cum ambo in sedibus quieti nos dedissemus, sermonem coeptum persequitur Amicus, aitque: Id propositum habuit Autor, ut Symbolum Heroicum, quo Clarissimus Douurier LVDOVICI XIV. Maximi Galliarum Regis Scutum exornandum censuit, cujusque, ceu loquuntur Corpus, Globus hujus universi, & Solis superne illum illustrantis figuræ, Lemma vero, verba, *NEC PLVRIBVS IMPAR* absolvunt, adversus geminam censuram vindicaret. Earum una fuit, quod quidam ausi sunt asseverare, eodem hoc Symbolo, jam pridem usum esse Philippum II. Hispaniarum Regem, huic ergo ut auferatur, & ad Regem Galliarum accommodetur, habito ad Philippum respectu, fas & æquum, Ludovicum autem si cogitemus, decorem, vehementer prohibere. Jam, alia Censura in hoc Symbolum nonnulli animadverterunt, quasi non impleat omni ex parte mensuras & leges Symbolorum Heroicorum. Prima objectatio cum rem quæ facta esse dicitur, involvat, ejus probatio unice Assertoribus incumbit, in qua cum deficient, odio digni sunt, quod frustra obloquuntur, monendique, ut linguam futilem condant. Porro, ex Artis Symbolicæ Magistris, quorum plenum Catalogum simul init, docet P. Menestrier, Leges sive Requisita genuinorum Symbolorum esse omnino XII. Hæc, quia memoriæ sedulo infixi, ideo non despero, me ea mutato sermone, ordine redditurum.

Scilicet: I. *Figura quæ constituunt Corpus Symboli, debent esse jucunda, honesta, & oculis grata; hoc est, ut Paulus Jovius dixit, Di bella vista.* II. *Figurae sunt noscibiles citra colorum aut verborum subsidium.* III. *Ita constituenda sunt, ut in propria aliqua actione occupentur, minime tamen quid indecens referant.* IV. *Cum plures locum inveniunt Figurae, mutuis inter eas exigitur respectus, ut junctum unam tantum actionem edant.* V. *Lemma esto paucorum verborum, in qua nihil abundet, nihil quoque, quod ad sensum animi exprimendum pertinet, desit.* VI. *Relationem ad se invicem Figurarum & Verba inferunto.* VII. *Verbis designanda actio aut proprietates Figurarum, ita tamen ut non tantum nullam ipsius Figuræ, sed ne ullius quidem rei, quæ oculis cernitur, mentionem contineant.* VIII. *Verba eligenda emphatica, significantia, quæq; sensum gignant uberem.* IX. *Facienda quasi quadam antithesis & oppositio, quo vis augeatur.* X. *Nihil humile, nihil abjectum, nihil indecorum significetur.* XI. *Natura rei aut proprietates quæ Symbolo occasionem præbuit, ut vulgo nota sit, necesse est.* XII. *Cavendum ne Symbolum ea difficultate laboret, ut ad ejus interpretationem Oedipus requiratur, sed nec ita clarum sit, ac definitum, ut nihil intellectui cogitandum relinquat, cum aspectui proponitur.* Cum hæc sic recitasset, heus, dic mihi, inquit, annon ista omnia in Symbolum quod versamus apprime quadrent, & num quid habeas, quod contemnas. Sumto deinde in manus libro, jubet me attendere ad ista Præfationis: *La Devise du Roy que j'entreprends de justifier, plût d'abord, elle trouve dans le monde, des approbateurs tandis qu'il n'y eut que le bon sens, l'esprit, et la Raison, qui en jugerent. On la mit en medailles, et en camayeux; on la fit paroître par tout, & le sage Ministre, a qui les Sciences, les Arts, l'Etude, et les Academies dorvent leur retablissement aussi bien que le commerce, en fit la marque glorieuse du plus illustre des Regnes, en ordonnant, qu'elle fût mise sur tous les ouvrages publics. Mais depuis que quelques esprits pleins de leurs fausses lumieres, prevenus de leurs erreurs, et d'ailleurs peutestre assez mediocres en savoir, se mirent a la decrier aupres des Dames de la Cour, et de quelques personnes de qualite, on s'imagina qu'elle n'estoit plus aussi juste, aussi belle, et aussi spirituelle, qu'elle avoit paru d'abord. On voulut la degrader de l'honneur qu'elle avoit acquis d'etre la Devise du Regne, et si elle n'eut esté empreinte en tant d'endroits, sur l'or, le marbre, le cuivre et le bronze, qu'il estoit impossible d'en effacer le souvenir, on l'eust vûë peutestre obligée, de ceder sa place et son rang à d'autres Devises, que le caprice du temps, le mauvais goust de quelques personnes, l'intrigue et la cabale de quelques autres liquez ensemble pour se soutenir et pour se donner du credit, vouloient faire*

EXERCITATIO PRIMA.

passer pour excellentes. Enfin la vertu a prevalu, cette Devise subsiste, et fait la Peinture du Prince le plus grand qu'on ait vu regner. Elle est dans tous les Etendards de ses Troupes victorieuses, qui ont obligé tant de Peuples à recevoir la Paix, que ce grand Roy leur a donnée par un excès de clemence et de generosité. On la void sur les Canons qui ont forcé les Villes de se rendre et de se soumettre à luy, durant les dernieres Guerres. Les fameux ouvrages des Gobelins, où l'or, la soye, les pierreries, la peinture, & la sculpture ne font voir que des miracles, en nous représentent la vie et les actions glorieuses de Louis le Grand, n'ont point de plus bel ornement que cet agreable Devise. On la void en mille endroits de Paris, du Louvre, de Versailles, & de S. Germain. Les étrangers l'ont tournée en toutes leurs langues; les Academies de delà les monts, l'ont approuvée, nos vaisseaux l'ont portée au nouveau monde, et il n'y a plus de peuples qui ne l'ayent vuë, & qui ne l'ayent admirée. Folia aliquot vertens, legebat amplius ex ipso Operis contextu: Toutes les Portes de Paris, qui sont autant d' Arcs de Triomphe, où les exploits merveilleux de cinq ou six Campagnes sont gravez; tant de Places fortifiées, tant de superbes Edifices, tant de Vaisseaux & de Galeres, tant de Meubles, tant d' Equipages, tant de Medailles, tant de Livres portent cette Devise empreinte, & l'ont fait connoître à tant de Peuples, & a tant de Nations, qu'il est important & pour la gloire du Roy, & pour l' instruction de la posterité, de justifier ce Synbole contre les accusations de quelques personnes, qui veulent luy ôter l'avantage d' être l'une des plus belles, & des plus justes Devises qui ayent jamais été portées par aucun Souverain. Denique volvendo iterum librum, incidebat in ista: En attendant donc, que ceux qui ont blâmé cette Devise, en fassent de meilleures, je diray qu'elle est des plus justes, des plus heureuses, & des plus spirituelles. Qu'elle ne cede en rien aux Devises qui passent pour merveilleuses, & qu'elle en laisse après elle une infinité de celles qu'on a estimées. Qu'elle vaut toutes celles que portent à present les Souverains, & que ceux qui viendront après nous, en feront peu de meilleures. Non seulement cette Devise est juste, propre, & élevée; mais elle est singuliere, cette pensée n'est point une pensée retouchée, comme tant d' autres, qui ne sont que des redites, ou des imitations. Il y a plus de quatre cens Devises du Soleil. Mais de ces quatre cens Devises, qu'il y en a qui se ressemblent. Hæc cum prælegisset, simul sermonem comprimebat, expectans auribus arrectis, quid esset responsurus.

Tum ego: Illud ante omnia sedulo monendum, nimis perperam id mihi factum videri, quod Vir Insignis sua hæc ita miscuit

scuit, ut Christianissimi Regis Majestatem quodammodo admisceat. Enim vero, hæc sacra & sancta esse debet mortalibus omnibus, maxime vero iis, qui doctrinam profitentur. Quippe, ut alia, quæ mea tenuitas haud capit, verbis incomtis, & paupertina oratione non temerem, tanta certe extant illius in universum orbem Literarium, ex summa, & cujus similem nulla unquam ætas vidit, liberalitate profecta merita, ut Apollinem Musasque omnes irascentes habiturus sit, qui, quoties occasio datur, non in laudes ejus sese resolvit. Quamobrem, cum ipse Christianissimus Rex, aut aliquid Regium, considerationem Symboli ingreditur, nihil jam hercle mutire audeo, nec aliud mihi relinquitur, quam ut animo & corpore congeniculando, venerer illum Solem. Sed, si tanti fulgoris ferendi impar, in umbram me recipiam tenebrio, vel potius Academicus Recuperatus ingrediar *ἀντρον ἐπήρατον ἡεροειδές; ἰδὸν Νυμφῶων αἱ Νηιάδες καλέονται*, *Antrum amabile, obscurum, sacrum Nympharum, quæ Najades vocantur*, licebit utique Symbolum nudum & quale in sese est, paulisper contemplari. Atque, quia fatente Menestrier, hoc idem multi in ipsa adeo Gallia ante nos fecerunt, eadem me, quæ illos indulgentia, absolvet. Quod, Tacito autore, M. Terentius Varro, cum ob familiaritatem quæ ei cum Sejano intercesserat, in discrimen vocatus esset, Imperatori Tiberio scite non minus quam animose inculcavit: *Non est nostrum astimare Casar, quem supra ceteros, & quibus de causis extollas. Tibi summum rerum judicium Dii dedere; nobis obsequii gloria relicta est*: Idem de Regum Symbolis, quatenus Scutis eorum appinguntur, ut profiteamur, ratio & consilium suadent. Sed, cum extra hæc exhibentur, ad Symbolicæ Artis Regulas illa exigere, nemo prohibet. Johannes Galliarum Rex, ceu vetus & constans fama, quam tamen elevare nititur Menestrier, hactenus tulit, non sibi tantum, sed & Equestri a se instituto Ordini, pro Symbolo elegit Stellam lucidissimam, Corona superne ornatam, inscripsitque: **MONSTRANT REGIBVS ASTRA VIAM**: nec fuit credo, qui hoc calumniaretur, etsi ad perfecti Symboli normam ista satis quadrare, ne ipse quidem P. Menestrier concesserit. Frideri-

cus, Austriæ Archidux, & postea ejus nominis tertius Cæsar, de suo Symbolo, in libro quem propria manu descripsit, quemque mihi quondam Bibliothecam Imperatoriam Iustranti, tractare verfarque concedebatur, expressit sequentia:

*By welchem Bau, oder auff welchem Silbergeschir, oder andern
Kleinoten, der Strich und die fünf buechstaben stehen.*

I. A. E. I. O. V.

*Das ist mein Herzog Fridrichs des jungern gewesen, oder ich
hab dasselbig bauen oder machen lassen.*

Et si vero ullum Symbolum, magis ab artis legibus quam hoc ipsum desciscens, ne fingi quidem potest, tamen quis vitio vertat Optimo Principi, quod illud in deliciis habuit? aut, quis tam vecors est, ut hujus Symboli luculentam expressionem, in porta exteriore per quam ad Palatium Imperatorium Viennæ patet aditus, ferat moleste? Patiamur ergo Reges & Principes in Symbolis suo abundare sensu, imo credamus insuper, sæpe divinum & vaticinum quid, iis inesse. Esto, nonnunquam forte fortuna & temere hæc effingi; unde non improbo illud, quod prioris ævi Summum Virum enunciaffe nuper admodum legi: *Dicunt esse Symbolum filii Imperatoris, Regis Angliæ,* (ad Philippum II. Hispaniarum Regem, cum Mariam Magnæ Britanniæ Reginam in conjugio adhuc haberet, sine dubio respexit:) *NEC SPE. NEC METU. Nescio an tantum sit in eoroboris, ut nolit discedere a Recto, neq; Spe, neq; Metu: Die Herren haben unterwei Symbola, wie es kommt.* At, sunt profecto Regum Symbola haud infrequenter ejus generis, ut sedibus æthereis demissum Spiritum ea suggestisse, non obscure appareat. Apud Homerum, omnis profanæ eruditionis partem, cum in convivio Sponsorum Penelopes, mirificus Cantor, Danaum adversa dulcisonis modis caneret, atque superveniens castissima foeminarum ideo irasceretur, & aliud melos illum ordiri juberet, eam his verbis Telemachus filius affatur:

EXERCITATIO PRIMA.

7

Μῆτερ ἔμη, τί τ' ἄρ' αὖ Φθονέεις ἐρήσον ἀοιδῶν
 Ἴέρπειν, ὅππῃ οἱ νόθ' ὄρνυται; ἔ νύ τ' ἀοιδῶν
 Ἄιτιοι, ἀλλὰ ποθὶ ζεὺς αἰτιῶ, ὅς τε δίδωσιν
 Ἄνδράσιν ἀλφειῆσιν ὅπως ἐβέλυσιν ἐκάσῳ.

*Mater mea, quid sane rursus invides jucundum Cantorem
 Oblectare, quocumq; illi mens impellitur? non sane Cantores
 In causa sunt, sed interdum Jupiter in causa est, qui suggerit
 Viris ingeniosis ita ut velit unicuiq;.*

Et nos credemus, minus curæ Numini esse Reges aut Principes in Symbolis eligendis, quam esse Cantores solent, cum inter temulentos de cantilena dispiciunt? Proinde, quoties recordor, Christianissimum Regem non fastidire Symbolum, in quo Sol in coeli axe constitutus, orbem terrarum collustrans, addita habet verba: **NEC PLVRIBVS IMPAR**, toties simul agnosco, tam argutum, sapiens, pulchrum, concinnum, planeq; appositum id esse, ut nihil supra. In latebris vero nunc constituto mihi, & quia præterea ἠέλιος ἄρ' ἔδυν καὶ ἐπὶ κνέφας ἦλθεν, *Sol occidit, & tenebrae suborta sunt*, fas utique est effari, quid modeste in illo Symbolo, quatenus purum putumque existit, desiderem. Non enim Tyrannos patitur Musarum Republica; dicere in ea, nisi pudor & honestas vetent, cuique conceditur, quod sentit, & ipse P. Menestrier quoque id sibi sumsit, ut in Imperatorum nostrorum, aliorumque Regum Symbola animadverteret. Quin, ita animum compono meum, quasi prorsus ignorem, eum, qui sceptrum tenet, & populos subjectos imperio feliciter regit, Christianissimum Galliarum Regem, Symbolo quod verfamus, præ aliis infinitis, quæ certatim Eruditi, delectando illi composuere, insigniter capi, nihilque ego sciam aliud, quam quæ Philippus Picinellus Mediolanensis in opere quod inscripsit, *Mondo Simbolico formato d' Imprese scelte, spiegate, ed illustrate*, affert, & quæ, ecce, noster, quem manibus tenemus Menestrier, sic ex illo repetit: *La giuditiosa prudenza, e fortezza d' un gran Rè, attia non che à governare un mondo, ma molti ancora, nelle di lui Medaglie vienne figurata con l' effigie del Sole, che sovrastando al globo della terra, portava il motto:*

NEC

EXERCITATIO PRIMA,
NEC PLVRIBVS IMPAR.

Imprefaben calzante à Filippo II. Rè delle Spagne, che ſeppe governare non che vaſti e numerofi Regni dell' Europa, ma e quelli dell' Indie Orientali, e dell' Occidentali ancora, riuſcendo

NEC PLVRIBVS IMPAR.

D. Salvatore Carducci in queſto argomento coſt.

Phœbi jubar tam grande cælo fulgurat

Vt pluribus nec impar extet orbibus,

Philippi imago, Sol Philippus fideris

Dum Regum Apollo luxit orbi plurimo.

Nunc, poſtquam a reprehentione mihi cavi, quamvis minime meditatus huc accedo, exponam tamen dubia, quæ obiter ſuccurrent. Eſt, citra controverſiam, omnium Symbolorum hæc ſuprema & præcipua lex, ut actio quæ ſignificatur, ejus ſit generis, ne rerû naturæ vim inferat, aut aliquid valde enorme, & ἐκ τῶν ἀδύνατων involvat. Nimirum, ſi Homerum audimus, κακὸν ἀνεμάλιον βάλειν, malum eſt incerta loqui: nedû ut ea afferare nobis liceat, quæ fieri nulla ratione poſſunt. Non deſunt autem, qui negant, unum Solem plures poſſe orbis terrarum regere, cauſantes, quod hi ſidentur, nunquam eventurum ſit, ut in ſuo ſtatu perennet, hoc, quod certo ordine digeſtum eſt mundi corpus,

Lunaq, per totidem luces mutetur, & orbis,

Et natura vias ſeruet, quas fecerat ipſa,

Nec tirocinio peccet.

Nempe exiſtimant, non amplius futuras ſtatas dierum atque noctium, ortus & occaſus vices, ſed utique eventurum, ut aliquos populos propter aſſidue obſiſtentes ſibi invicem orbis, triftes perpetuæque umbræ premant, Solem nullo unquam tempore ſuis oculis uſurpaturos.

Cæterum, fateamur nos unum Solem plures orbis regere poſſe, at qui pote ut unus homo id præſtet? vetat id, haud quidem magnopere illud, quod Freinſhemius ad Alexandri apud Curtium dictum, *Nec mundus duobus Solibus poteſt regi: nec duo ſumma regna ſalvo ſtatu terrarum poteſt habere,* unget, non eſſe eandem homini,

quæ

EXERCITATIO PRIMA.

quæ Sôli ad orbem terrarum lustrandum fovendumque indefessam & stabilem facilitatem, quo omnes imperii sui partes pari celeritate & efficacia curet. Tanta siquidem gaudet pernicitate humana mens, ut Solem facile antevertat, & eapropter quiescendi aliquod spatium sibi sumere homo queat, cum Sol in opere suo occupatur. Apposite *Lactantius*, libro, qui in Vulgatis Editionibus, *de Opificio Dei*, sed in nostro MS. longe, nisi fallor, aptius, *de Opificio Homini*, titulum habet: *An potest aliquis non admirari, quod sensus ille vivus, atq; cœlestis, qui mens, vel animus nuncupatur, tanta mobilitatis est, ut ne sum quidem cum sopitus est, conquiescat; tanta celeritatis, ut uno temporis puncto cœlum omne collustret: & si velit, maria pervolet: terras, ac urbes peragret: Omnia deniq; qua libuerit, quamvis longe lateq; summoa sint, in conspectu sibi ipse constituat?* Cæterum, si uni homini plures mundi regendi sint, id imprimis quæritur, quibus mediis tantum munus exequi debeat? Nisi enim, quis vias nobis ostendat, per quas ex uno orbe in aliurn mandata ope cursorum & internunciorum deferre, quomodo belli pacisque præsidia hinc inde communicare conveniat, non capimus illud in plures orbes sese extendere valens hominis imperium, nec debet inter ea referri, quæ effecta reddi possunt. At, dicat quis, huc evadere Picinellum, quasi non id significetur Symbolo, Philippum II. parem fuisse regendis plurimis mundis, sed tantum diversis multumque a se invicem sejunctis unius mundi regionibus, ut ita accipere Symbolum oporteat, quomodo capimus illud Poëtæ:

Et penitus toto divisos orbe Britannos.

Enim vero, si hæc intelligere jubemur, penitus actum fuerit de Symbolo, periitque omnis inter Solem & Philippum Regem similitudo. Nimirum, quis tam amens est, ut persuadere nobis laboret, Solem aptum esse, qui varias Orbis Regiones pervagetur, cum per Orbem totum quantus quantus est, illum circumire, sciant etiam pueri, qui nondum ære lavantur? Vnde David, in Psalmo, quem Latini XLIX. numerant, de Sole pulcherrimis omnibusque notis verbis, magnifice prædicat: *Ipse tanquam Sponsus procedens de thalamo*

suo : Exultavit ut gigas ad currendum viam, a summo cælo egressio ejus. Et occurfus ejus usq; ad summum ejus : nec est, qui se abscondat a calore ejus. Quod si ergo verbis, NEC PLVRIBVS IMPAR, de Sole aliquid enunciatur, hoc illud fuerit, ea pollere ipsum virtute, ut pari quo nostrum Orbem regit modo, etiam alios insuper, si existerent, regere queat. Jam, hæc ad Philippum II. de quo communi sermone jactabatur, eum Sole, (cum nunquam illi occideret,) pro famulo uti, si quis applicare velit, manendum est intra Similitudinis terminos, dicendumque, Philippum æque ac Solem, multorum Orbium moderatorem ac rectorem esse posse, nec alium sensum, in cujusq; sani hominis animo, Symbolum progenerat. Dehinc, exigit Symboli Heroici conditio, ut ejus proprii, cui quartum locum Dialecticorum filii assignant, indolem imitetur, nec nisi uni alicui homini definite ac distincte conveniat. Hanc ob causam, Solis imago, Symbolo omnibus numeris absoluto, materiem haud ita facile præbebit. Illum enim mundi oculum, ex quo Symbola primum excogitari cœperunt, statim promiscue, Maximi, Minimi, Medioximi sibi vindicarunt, vindicantque sibi etiamnum, ut eadem, propemodum Solis in Symbolis, quæ in rebus naturalibus aliis producendis, & fuerit hæctenus, futuraque sit assidue fecunditas. Nempe, quia Sol omnibus lucet, omnia fovet & recreat, nec uni mortalium magis propitium se exhibet, quam alteri, ideo omnes circa ejus effigiem, suo aut aliorum Genio accommodandam, aliquid sibi licere arbitrati sunt. Amplius, cum verbis, NEC PLVRIBVS IMPAR, duæ, ut ita dicam, figuræ cardinales, subjiciantur, hæreat quis primo obtutu, Soline magis an Orbi inscriptio conveniat, nam, geminum hunc sensum, & unum Solem plures mundos regere, & unum mundum a pluribus Solibus regi posse, lemma istud admittere, nemo ibit inficias. Non debet autem Symbolum Spectatoris animum suspensum reddere, aut trahere in diversa. Ad hæc, necesse est, ut inter Corpus Symboli, ejusq; Lemma, mutua sit & reciproca habitudo, ita, ut nec in Corpus, alia temere, quam quæ adjicitur, inscriptio, nec in Lemma Corpus aliud, magis aut æque quadret, quam quod cernitur oculis. At vero, Soli, qua-

quatenus Orbem terrarum irradiat, præter illud, **NEC PLVRIBVS IMPAR**, sexcenta amplius obtigerunt lemmata. Ipsi autem illis verbis, **NEC PLVRIBVS IMPAR**, subjectum Solem, terræque Globum si quis abradat, & *Clavem, qua omnes etiam diversissimorum generum Seras adaperit, quam Galli Passe-par-tout, nostri, ex ignota mihi ratione, eimen Dieterich/ vocant, aut, Speculum, quod quascunq; rerum effigies, & recipit, & refert, in locum reponat, non dabit se fortasse nimis turpiter.* Omnium vero optime Lemmati, **NEC PLVRIBVS IMPAR**, conveniet cum *Luna noctiluca, clarum os extra nubes proferente, & pariter Orbem terrarum subjectum habente.* Tenet enim Luna divisum plane cum Sole imperium, quippe, ceu Moses nos docet: *Fecit Deus duo Luminaria magna: luminare majus, ut præset dies: & luminare minus, ut præset nocti.* Quod si igitur tanta vis Soli inest, ut interdiu pluribus terrarum orbibus regendis par sit, non debet eadem Lunæ denegari, ad noctu faciendum officium. Nec aliud, si plures orbis existere contingat, futurum, ipsa sana ratio suadet, nisi asserere velimus, in aliis a nostro separatis orbibus degentes homines, recedente Sole, assidue premi caliginosa nocte, quæ terras horribilibus tenebris involvit. Postremo, non id nobis placet, quod verba, **NEC PLVRIBVS IMPAR**, nullum e Veteribus autorem habent. Nam, in Symbolica arte, nihil nunc dicendum est, quod non prius, aut a Veteri Vulgato Sacrarum Literarum Interprete, aut a Scriptore aliquo profano Classico, maxime vero Poëta, dictum sit, nec apte sonant recentia, auribus delicatis. Hæc sunt, quæ circa Symbolum, quod nos occupat, scrupulos mihi injiciunt, eos, sive tu, o nofter *Stoberline*, sive alius benigne eximet, magnam apud me, solidamque inibit gratiam.

Cæterum, *Stoberlinus*, moto leviter capite, te quidem, ait, cum tua scrupulositate dignum odio reputaverim, nodum in scirpo quaris, novasque penitus inducis leges in Artem Symbolicam, citra Quiritium suffragium. Nihil eorum, quæ tute exigis, a rerum istarum peritissimo Menestrier tradita, postulant. Ego, sermonem reassumens, hanc, inquebam, suspicionem a me procul

remotam velim, quasi novas Symbolorum leges moliar, illas ferendas cenſeo, quæ pridem fuere latae. Nam, quod ad P. Menestrier attinet, ille paucas tantum, ex multis nobis proposuit, & quantum apparet, eas selegit de industria, quas Symbolum, cujus defensionem ipse susceperat, non migrare animadvertebat. Tractavit illud de Symbolis struendis argumentum, eleganter & solícite, Vir magnæ eruditionis, & inusitati cujusdam acuminis, Italiae decus præclarum, E MANVEL THESAURVS, Comes Sarmatoris, ac Eques Magnæ Crucis Sanctorum Mauritiæ & Lazari, qui me olim Augustæ Taurinorum, per annum fere integrum degentem, inter cariores admittebat, in scito, nec unquam satis laudando libro, cui nomen fecit, *Il Cannochiale Aristotelico, ôssa, Idea dell'arguta ed ingeniosa Elocutione, che serue à tutta l'Arte Oratoria, Lapidaria, ed Simbolica*. Dolendum, egregii Commentarii, qui Venetiis A. MDCLXIX. quintum impressus fuit, in Germania ægre haberi copiam, & si haberetur, paucis esse intelligibilem. Haudquaquam sum tam ex prompta memoria, ut leges omnes Symbolorum Heroicorum, quæ in istum non descriptæ tantum sunt, sed præterea argumentis confirmatæ, ac illustratæ exemplis cernuntur, edisserere queam in præsentia. Id tantum scio, longissime leges hæc superare numerum in quo P. Menestrier sistitur, duodecimum, & tantæ difficultatis opus esse, Symbolum plene planeque perfectum excogitare, ut Illustris Thesaurus denique profiteatur, ingenii humani aciem ei rei vix ac ne vix quidem sufficere, nec ex infinitis Symbolis, quæ ad ejus pervenire notitiam, aliud ullum repererit, præterquam unam & solam Ludovici XII. Galliarum Regis Histricem, aculeos suos quaquaversus vibrantem, ac verba, EMINVS ET COMINVS, inscripta habentem, quod ad veri Symboli excellentiam assurgat, etsi ne hoc quidem a defectu usque quaque immune arbitratur. Cras, cum supremæ rursus horæ nuncius Hesperus orietur, te iterum conveniam, mecumq; adducto libro, quem ab aliquo incolarū hujus urbis possideri scio, in eo legendo nos delectabimus, & ut major tua sit voluptas, postremo repræsentabo tibi Symbola duo, quorum his proximis diebus

mentē subiit cogitatio, ea, etsi nondum ad Theſauri régulas exegi, nec enim tantum ſpatiū, rebus aliis occupato mihi, fuit conſeſſum, tamen auſim conſidere, non nimis ab iis aberratura. *Stoberlinus* ſubridens, vide, inquiebat, ne illi tui circa Symbola excogitanda auſus, ſint calidi nimis, quibus fortasſe excides: atque P. Menestrier, noſtram gentem propemodum extra cenſum illarum Nationum ponit, quibus tantopere de meliore luto præcordia æquus Jupiter effinxit, ut aliquid poſſint circa Symbola Heroica conari. Ain tu, reſpondebam ego, hoc ipſum facere? non enim memini, tale quid me obſervasſe. Vtique, ſubjiciebat *Stoberlinus*, videtur ſic animatus fuiſſe, nam ſolis Italicis & Hispanicis ingeniis vim eam tribuit, quæ ad Symbola effingenda valeat, quod, parum abſuit, quin graviter aliquantulum ferrem, prorsus quaſi nos Germani, cum aliis, ad Septentrionem populis, ad cucurbitas pingendas aptiores eſſemus, quam ad Artem Symbolicam. Fieri poteſt ut fallar, hoc tamen ipſum voluiſſe exiſtimaverim, cum de Symbolo cujus vindicam agit, ſic loquitur: *Enfin, que l'on diſe ce qu'on voudra de cette Deviſe, je ne puis m'empêcher d'en dire ce que Domenichi dit de celles de trois de nos Rois, dans le Dialogue de Paul Jove; de trois Deviſes de nos Rois; qu'elle eſt ſi belle, ſi juſte, ſi ſpirituelle, & ſi bien tournée, que je ne ſçay, ſi ſowie la ſubtilité des Italiens & des Eſpagnols en pourra faire de plus belles. Domenichi: Senza fallo queſte très Impreſe de queſti très Rè Franceſi, Louis XII. François I. & Henri II. hanno a mio parere tutta quella grandezza, che ſi ricerca, ſi di ſogetto, e viſta. come di ſpirito e ſignificato; e non ſo ſe gli argutisſimi Spagnuoli v'aggiungeranno.* Sed, non prorsus congruunt iſta Dominici apud Jovium verba, cum prioribus P. Menestrier, nec fruſtra ipſe, Hispanicis, Dominico memoratis, Italos inſuper adjunxit. Quanquam, non eſt, ut hiſce immoremur, tu modo, ſac promiſſi tenax ſis, exſpectatus advenies, atque, ſi Symbolum mihi contemplandum dabis, quod meſuram omnem artis implebit, donabo te Numo illo, cujus tam cupidum sæpe te oſtendiſti, aureo. Scis, quem innuam, cum nimirum, qui parte anteriore reſert Guſtavi Adolphi incluti Sueciæ Regis imaginem; parte, vero averſa, Regni Suecici Inſignia, quibus hinc Sulphuris, inde

Mercurii, Chymicæ notæ adduntur, exhibet: cujus generis Numis, non a Natura, sed Arte præparatum Aurum, materiam præbuisse, ita invaluit opinio, prope jam ut pro veritate habeatur. Cum dextras junxissemus, discedebam, nec mora, postera die, condicto tempore affui, offendi quæ *Stoberlinum* me præstolantem; qui, post mutuam salutationem, percontabatur, num Theſauri librum nactus essem? Vtique, subiciebam ego, & si vacat, ei legendo, nos addicemus, nam Lectorem a mentis perturbationibus immunem, & attentum desiderat. Reponit *Stoberlinus*: pridem ex animo omnem ejeci sollicitudinem, & totum me paravi, ad cognoscendum Symbolicam artem. Lege igitur, ego attendam ad tua dicta, cum judicio.

Mox evolvens ego tractationem, quæ inscribitur, IDEA DELLE ARGVTEZZE HEROICHE, CHIAMATE IMPRESE, eam prælegebam a capite usque ad calcem.

Est vero omnino operæ pretium, inferere hic aliqua in Latinam conversa Linguam, quæ Eruditissimus Theſaurus vernacula sua proposuit, sed ita, ut summa tantum capita delibando, breve velut florum efficiam corpusculum. Nam, qui plura, & rerum insuper testimonia, deprecant, ipsum adeant licet, ubi deprehendent, jam pridem Aristotelem, etsi in argumentis aliis versantem, præcepta quæ ad Symbolicam artem attinent, fere omnia & singula dilucide inculcasse. In compendium redacta doctrina, hæc est:

IDEA

ARGVTIARVM HEROICARVM, QUÆ ITALIS DICVNTVR IMPRESE.

HAud melius edoceri potest Ars Symbolica, quam si Idea Symboli perfectissimi proponatur. Quia enim Symbolorum quæ quot die spectamus, alia magis, alia minus scita deprehenduntur, defectuum autem, nec scientia est, nec numerus definitus, & insuper circa Definitionem ac Præcepta Symbolorum mire variant Autores, necesse fuerit, conficere Ideam, in qua omnes perfectiones concurrunt. Eæ vero, etsi singulæ non sunt de essentia Symboli, essentiam tamen Symboli

boli perfectissimi ingrediuntur. Atque, ut ut fere impossibile est, ob ingenii humani, limitati nimirum, imbecillitatem, & subiecti, quod omnes circumstantias sæpe non admittit, repugnantiam, attingere hanc Ideam, constabit sic nihilo secius, propius ad eam accedentia Symbola, meliora, deteriora esse, quæ abeunt longius. Nempe, pari modo Plato Rempublicam quoque, Cicero Oratorem, Aristoteles Tragediam, in Ideis nobis repræsentarunt.

Symbolicæ Artis, nulla Veterum extant præcepta, etsi ipsa una cum Poësi & Pictura, simul in dias luminis auras prodiit, adeoque stultum sit, ejus illum Autorem, quam Naturam quærere, quæ omnes omnium ætatum gentes, ad IMITANDUM pellexit. Hinc nullum Græcum aut Latinum Poëma tam ineptum reperitur, quod non Symbololum aliquod, aut Emblemata sapiat, quæ tamen solum Ingenium, non vero Ars condivit.

Proinde, quanquam Symbola jam inde a vetustissima memoria fuere efficta, Ars tamen illa adornandi, non nisi superiore Seculo, quod æque bellicarum turbarum, ac eruditionis ferax fuit, prognata. Cum enim Duces, armis, Literati, ingenii inter sese certarent, occupavit animos æmulatio, animandi Signa Militaria acutis & pungentibus argutiis Symbolicis, quibus sese mutuo feriebant, & majora sæpe vulnera invicem infligebant, quam suis telis. Scilicet, Paulus Jovius Comensis, vir perspicax & eruditus, primus parens fuit hujus artis, ad Andreæ Alciati Nobilis Mediolanensis, qui argutias Morales, quæ *Emblemata* vocamus, repererat, imitationem sese componens. Quippe, ad rogatum, multorum toga sæpeque conspicuorum Virorum, Symbola varia Heroica, sive composuit, sive collegit, atque, illa secum perpendens, primus legum eorundem, quædam scabra rudimenta effinxit. Quamobrem, idem circa Symbolicam, quod circa struendarum Navium artem, accidit, quarum tabulatum cum invenisset Atlas, alii deinde Remorum, rursus alii, gubernaculi, denique quidam Velorum, ut ventorum flatu propellerentur, ceu facile est inventis aliquid addere, fecerunt accessionem. Complures enim e Literatis, Jovii vestigia sequendo, limam adhibuere ab illo traditis, ac sensim præcepta Artis elegantissimæ expoliverunt, ita tamen, ut opinionibus nimis diversis fuerint præditi. Ex mihi lectis, recentissimus pariter atque optimus est, SCIPIO BARGAGLI, qui tamen non dissimulat, multa se reliquisse aliorum industriæ, ut experiantur, num propius scopum petere queant.

METHODVS INVENIENDI DEFINITIONEM SYMBOLI PERFECTISSIMI.

Quemadmodum omnis Ars, sive Liberalis, sive Mechanica, nihil est aliud, quam ordinata series Præceptorum, quæ ad opus aliquod diriguntur,

guntur, omne autem Præceptum, ex Definitione ipsius Artis, ejusque Objecto prognascitur, ita, nisi Definitio in aprico posita sit, Ars ipsa tenebris occultitur; Definitione autem reperta, Præcepta nullo negotio inde derivantur, & expediuntur difficultates. Hanc ob causam, Aristotelis Definitio dicitur, & principium, & plus quam dimidium operæ. Is vero, tribus faculis utitur, ad pervestigandas definitiones rerum, quæ in obscuro latent. Vna harum est, ETYMOLOGIA NOMINIS. Cum enim Nomen inventum sit, ut nota rei significatæ existat, consequens est, nisi absonum fuerit, brevis ac confusæ Definitionis, vicem suppleat. Alteram faculam, præbet EXEMPLVM INDIVIDVI alicujus, quod in fama ac laude est hominum. Hac ratione, ipse Aristoteles, Sophoclis Oedipum, & Homeri Iliada, tanquam examussum optima exempla, sibi proposuit, secundum quæ, Comœdiæ ac Epopoëiæ proprietates definiret. Ultima facula habetur, COMMUNIS OPINIO eorum, qui bene aut secus de re judicaverunt; cum fieri nequeat, ut quisque semper, & ubique circa eam fallatur. Atque hi; maxime mediis, indagare nos oportet, reconditam Definitionem Symboli perfectissimi.

DE NOMINE SYMBOLI HEROICI.

Heroica Symbola, natales suos debent *Scutis Heroum*; unde Plinius Secundus, reprehendit perversam subtilitatem Grammaticorum, *Clypeum* a *Cluendo*, ob politum chalybis fulgorem, derivantium; habet enim omnino originem, a Græco *γλυπτὸν*, quod figuram sculptam innuit. Nimirum, antiquissimis temporibus, inglorius & ignobilis is miles erat, qui *Scutum album*, hoc est nullo Symbolo decoratum, gestabat. *Græci* itaque, notas Scutorum vocabant, *ΓΑΤΑΥΠΤΑ* a *Scalpro*, sive, *Instrumento*, quo incidebantur; item *ΣΥΜΒΟΛΑ*, quo nomine Herodotus Cariae Equitum notas militares appellat. Et Plautus, *ἀποσφραγισμῶς* Sigilli militis alicujus designans, ait: *Miles hic reliquit Symbolum impressum in cera*. Atque hæc denominatio, ad *Formam*, generali notione acceptam, pertinet, quia Symbolo, hoc est signo manifesto, abditus sensus significatur.

Virgilius, *Latino* sermone, Symbolum Heroicum, SPECIMEN vocavit, de Sole loquens, qui, in Latini Regis galea effulgebat. Alibi, ARGUMENTVM appellare maluit; signum, quod Turni Scutum occupabat, quodque bos formosa Jo erat, descripturus; *Vox Specimen*, idem sonat ac *Symbolum*; verbum *Argumentum*, ad *Formam* intrinsicam pertinet, innuens, ex figura visibili, argumentum capi de sensu, qui oculis minime cernitur.

Itali Symbola Heroica significanter admodum dicuntur IMPRESA, ex *Causa Finale*, quæ est conatus aliquis Heroicus. Friget enim illorum Etymon, quibus *Impresa* a Latino *Impressio* transfumptum videtur, nam sic *Impressa* enunciandum foret, non *Impresa*.

Galli, Symbola vocant ARMOIRES, quia Scutis Gentilitiis, quæ *Materiem* præbent, imprimuntur: item DEVICES, quod est a *Deviser*, argute loqui, ut sic proprie ad Lemmata respectum involvat denominationem.

Ex his! appellationibus omnibus cordatus Lector generatim id colligat, *Symbolum esse notam aliquam, quæ in Scuto, conatum Heroicum sive perpetratum, sive mediatum, significat.*

QVALE SYMBOLVM SPECIATIM PRÆ ALIIS, SAPIENTVM APPROBATIONEM MERVERIT.

Inter Symbola quotquot extant, publica fama palmam tribuit *Ludovici XII.* Galliarum Regis Symbolo, quod erat *Histrix*; undique aculeos jaculans, cum lemmato: *EMINVS ET COMINVS*: hoc est.: *Feriam inimicos meos, prope & procul constitutos.* Paulus Jovius, primus architectus hujus artis, ait, ei inesse *singularem pulchritudinem, speciem, & significatum.* Bargagli, qui arti ultimam manum imposuit, asserit, *non tenere illud inter Symbola locum secundum.* Generatim omnes Scriptores, imo Homines omnes, sive excelsi, sive mediocris ingenii, illud suspexerunt; quia adeo inimici Regis, metuébant id æque ac collaudabant.

Interim certum est, circa Symboli hujus *Autorem & Significatum*, nimis diversas se offerre opiniones, quas exponere necesse est, ut de Acumine ejus plane constet. Compilerator Hieroglyphicorum, quæ Pierio subjunguntur, tribuit illud *Regi Ludovico XI.* comminanti Carolo Burgundia Ducem, *se ipsi prope & procul nociturum!* At, a Tipotio contra, adjudicatur *Carolo Burgundo*, jactanti, *se Ludovicum prope, & Imperatorum e longinquo petiturum*: audaci expressione, & Carolo Audace digna. Monreale, Sanmartani, & Autor Relationis Statuum, Autorem Symboli constituunt *Carolus Ducem Aurelianensem*, edicentem Duci Burgundia, ejusque ascelis, *se futurum implacabilem ultorem patris sanguinis.* Cæterum, Jovius, eundictum, Capacci, Bargagli, Paradinus, & alii complures, *Ludovico XII.* inventi gloria deberi contendunt, indicanti, *se, cominus terminis propriis factiones Gallias debellatarum, eminus in commo-datarum Italia, negotiationibus, & penna.* Quidam, concilians oppositas sententias, *Carolus Aurelianensem* repertorem Symboli, *Ludovi-*

cum imitatore prædicant, atque addit Paradinus, Histricem fuisse Insigne Blofiorum civitatis, quam Ludovicus jure hereditario obtinuerat; eaque circumstantia notabilis est, ad augendum acumen. Autor Relationum, aliam itidem circumstantiam prodidit, similiter observatu dignam. Nimirum, Ludovicum Regem, diu *Histrice Coronata* cum lemma *Eminus & Cominus*, pro Symbolo usum esse. Sed, post prælium Ravennatense, quo gloriabatur se Caroli IX. & Antecessorum clades expiisse, substituisse lemma: *VLTVS AVOS TROIÆ*: innuendo, *Histricem suam satis procul spicula jactasse*, & alludendo simul ad communem opinionem, quæ fert, Regiam Gallicam Familiam, a Phrygiis Heroibus descendere.

Quamobrem, penitius considerando Symbolum hoc, principio observamus, ejus *Significatum*, esse plane Heroicum. Nam, sic explicante illud Compilatore Hieroglyphicorum, *rara Principis laus est, conjungere Fortitudinem & Consilium*, cum hæc dotes etiam separatæ, sufficiant ad gloriam conciliandam.

Cominus ut pugnat jaculis, atq; *Eminus*, Histrix;

Rex bonus est *Armis, Consiliisq;* potens.

Verum, subtilius alii interpretantur apud Paradinum, quod, *sicut aculeis Histricis, quamvis acutissime pungant, vis tamen sanandi inest*, atque sic lanceæ Achillis in modum, & sagittæ & medicamenti usum præbent, ita *Arma illius Regis, tam Bellum, quam Pacem procuraverint,*

Et Vita ex nostro vulnere, Morsq; redit;

uti erat Regis illius studium, juvare oppressos, male mulctare opprimentes.

Porro, longæ plurimæ perfectiones sese offerunt in *Corpore* Symboli. Est enim *FIGVRA nobilis, scita, arguta, & erudita*, ac vehementer Militiæ convenit. Scilicet, nihil mirabilius, nihilque pulchrius, quam intueri bellicosum hoc animal, quod galeam capite, terrorem aspectu, ignem oculis, & agmina hastarum corpore ostentat: cumque sibi phœtra, arcus, & sagitta sit, transfigit vicinos impulsu, in remotos jaculatur telorum densissimam multitudinem, tanta arte, ut ne Parthicus quidem Sagittarius, de industria oculum & manus collimans, magis apte scopum ferire queat. Jam, præter egregiam *Proprietatem*, habet insuper Corpus hoc Symbolicum, *per aquam Proportionem*, estque tam luculentum, ut cuicumque *Scuto, Signo militari, & Sago* inferatur, micet, atq; oculos spectantis venustate impleat, animum horrore.

Neque vero minores *LEMATIS* adjecti sunt perfectiones. Quippe, principio bina Adverbia *EMINVS & COMINVS*, citra concursum Verbi, formant argutum Laconismum, qui cogitandum relinquit, quod

non proloquitur, & omnino tamen edisserit, quod alius mente concipit. Porro, sonus verborum est harmonicus per *Oppositionem*, & convenienti *Quantitate*, ut non minus oculo, quam auribus se commendat. Auger valde Lemmatis speciem, quod illud non noviter excogitatum, sed ab Autore illustri suppeditatum, deprehenditur. Sive is Livius fuit, cum lib. 24. de mirandis Archimedis machinis, quibus Marcellum Syracusas oppugnantem, infestabat, sic loquitur: *Sed ea quoque pars omni Tormentorum apparatus instructa erat: qua non EMINVS tantum, sed ET COMINVS telamitteret.* Sive insignis Poeta Lucanus, describens libro 4. prælium, quo Curio ab Africanis trucidatus est, ubi inter alia ait:

*Sicundiq; septa Juvencus,
COMINVS obliquis, ET rectis EMINVS hastis,
Obruitur.*

Addit hæc veritas Lemmati gravius pondus *Autoritatis*, majorem gloriam *Eruditionis*, ostenditque *Ingenii* excellentiam. Longe enim facilius est, mille Lemmata ex suo edere cerebro, quam unum e Classico Autore producere, quod quasi in nostri gratiam videatur literis consignatum.

Quamobrem, ego sic existimo, decantatam *Histricem*, in Symbolo Ludovici Regis, suo merito fuisse coronatam, illique convenire nomen Symboli Regii, & Reginae Symbolorum. Vnde, si recte perpendantur illius perfectiones, manifestum evadet, illud solum plus in hac arte docere nos posse, quam librorum strues immensa. Sed, nimis felix foret, si summæ illius perfectionis ideam attigisset, quam nos credimus esse inaccessibleam. Igitur, uti Aristoteles, ex perfectione Oedipi Sophoclis, pervestigavit Definitionem Idæ Tragediarum, formata autem Definitione, ἀποδεικτικῶς retrogreditur, defectus ipsius Oedipi commonstrans: ita nos, utemur cultissimo hoc Symbolo, ut Definitionem assequamur nobilissimæ Idæ, scrutaturi tamen postremo, num nævus aliquis ei insit, & revelaturi ope Tubi Optici Aristotelici, maculas ipsius lucidissimi Solis.

COMMUNES AVTORVM CIRCA SYMBOLA OPINIONES.

Equidem, apud Autores, qui mihi de Arte Symbolica, ad Bargaglium usque, (post hunc enim, quia jam Ideam Materie hujus formam veram, nolui alios adhibere in consilium,) lecti, inter ea, quæ concordibus suffragiis decisa habentur, reperi, I. *Dari aliquam ARTEM Symbolicam.* At, non definiunt, num Rhetoricæ, an vero Poësi originem debeat; quæ consideratio necessaria est, ut præcepta ex suo fonte arcessantur.

II. *Symbolum esse SIGNUM, ad id directum, ut quod nos sentimus, alterius animo manifestetur.* At, dubium relinquitur, num *Signum* hoc, & que possit esse *Genericum* ac *Specificum*; *Compositum*, ac *Simplex*; *Vocale*, ac *Visibile*.

III. *Sensum animi, qui significatur, debere esse HEROICVM, unde Symboli Nomen & Origoprofluxere.* Superest vero controversia, num *Sensus* ille debeat esse *Vnus*, an *Multiplex*; *Vni soli proprius*, an *multis communis*. Item, num præter *Bellicas* notiones, se diffundat ad eas, quæ a *Pietate*, *Sapientia*, *Amore* proficiscuntur, atque sic tam ad aliorum *Vitia*, quam *proprias Virtutes* se porrigat.

IV. *Symbolum esse rationem significandi sublimem & INGENIOSISSIMAM.* Sed, non explicant, in quo illud acumen ingenii consistat. Imo, nec docent, an *Hieroglyphica*, *Insignia Gentilitia*, & *Emblemata*, species sint, secundum *essentiam*, aut secundum *accidens* a *Symbolis* differentes.

V. *Ad Symbolum requiri Figuram aliquam CORPORIS.* Non conveniunt autem, num e *Corporum* censu ejicienda sint *Humana*, *Abstracta*, *Chimærica*, item ea, quæ *corpus non habentia*, uti *Dæmonas*, *Angelos*, *Numen*, figurant.

VI. *Vt Corpus SIMILITVDINEM contineat, qua in proprietate aliqua fundatur.* Adhuc igitur sub *judice* lis est, num admittantur *proprietates creditæ*, sed reapse non existentes; item *fabulosæ*, aut, per *meram potentiam* tales. Porro, num *significare* liceat *Dissimilitudinem*, *Contrarietatem*, *Negationem*, aut *Identitatem*.

VII. *Ne cesse esse Corpori adjungere DICTVM seu LEMMA, ut ita ex Verbis Figuræ junctis, sensus integer emergat.* Interea loci non conveniunt, num *Lemma* ad *Symboli substantiam*, an vero *decorem tantum* pertineat: nec minus, circa *numerum verborum*, & *claritatem* in *partes* scinduntur.

IX. *Symbolum esse compositum argutum, CORPORE & ANIMA constans.* Disputant autem, quid *Anima*, quid *Corporis*; quid *Subjecti*, quid *Objecti*; quid denique *Materia*, quid *Forma* vicem subeat.

Sic pugnant *Autores* inter sese, *Andabatarum* more, *clausis oculis*: quæ *difficultates omnes evanescent*, simul ac *Perfecta Idea*, se nobis *conspiciendam præbebit*. Sufficiat tantisper, ex *Nomine*, *Exemplo*, & *Communi Autorum Opinio*ne, haussisse nos *generalem hanc notitiam*:

SYMBOLVM esse *expressionem Heroici alicujus sensus, factam a mente nostra, non verbis propriis, sed per Figuram.*

THESIS FUNDAMENTALIS.

SYMBOLVM PERFECTVM CONSISTIT IN
METAPHORA.

Id evidenter comprobatur *Metaphoræ Definitio*, quæ est, *quod significet rem aliquam, beneficio alterius*, minime vero verbis propriis. Proinde, si dixisset Ludovicus Rex : *Prosternam inimicos propinquos ac remotos*; is sermo proprius erat & communis. At, ut hæc significet, monstrat nobis imaginem *Histricæ*, quæ prope pungit, & aculeos eminus vibrat, quod *Metaphoram* involvit, *Symbolumq.* Hinc igitur prognascitur sua vitas, quam Symbola pariunt. Cum enim Objectum terminis propriis designatur, se tantum innuit: cum per Metaphoram, duo Objecta indicantur, se mutuo complemententia. Scilicet, *Regem Histræ; Arma, Aculei; Victoriæ, Punctiones* notant: id quod ingenio hominis, natura sua res multas minima molestia comprehendendi cupido, evadit gratissimum. Atque non posset Symbolo magis scito Rex Bellicosus designari, quam sæva Histrice, de qua Claudianus:

*Militat omne Fera corpus: vibrat aq. rauco
Terga fragore sonant, stimulis accensa tubarum.
Agmina collatis credas configere signis,*

THESIS SECUNDA.

PERFECTISSIMVM SYMBOLVM EST METAPHORA
PROPORTIONIS.

Metaphora Proportionis fundatur in *similitudine duorum Subjectorum diversæ generis, ob Proprietatem aliquam Analogicam*. Sic Achilles & Leo inter se conveniunt *animositate*, ut hac ratione, Achillem, *Leonem Græcorum*, Leonem contra, *Achillem inter feras* appellare liceat. Attributionis Metaphora, fundatur in *qualitate aliqua, cum Subjecto suo conjuncta*: uti cum *Gladio, Belli; Instrumento, Operis; Parte, Totius; Abstracto, Concreti* sit indicium. Utraque Metaphora Symbolis argutis ansam præbet, atque Attributionis Symbolum fuerit, si *Penna & Gladius conjungantur*, cum Lemmate: EX VTROQUE CÆSAR, ut per Instrumenta illa, insignis scribendi & belligerandi peritia, explicetur.

Proportionis Symbolum exhibet Emanuelis Philiberti Sabaudia Ducis *Elephas*, cui inscriptum: *INFESTVS INFESTIS*; ubi respectus habetur, ad proprietatem eum tantum offendendi, qui prior offenderat. Est autem Symbolum Proportionis perfectius, quovis Symbolo Attributionis, quia Metaphora Proportionis omnes alias antecellit; cum majorem ingenii perspicaciam arguat, observare similitudinem inter duo Subjecta longissime sejuncta, quam Subjecto adhaerentem qualitatem. Quod si Symbolo Proportionis, Attributione accedat, intenditur acumen. Sic se habet Symbolum ejusdem Emanuelis Philiberti Ducis, adhuc juvenis, quando vires ejus, non vero animus, Magni cujusdam Regis potentia opprimebantur. Pingebat enim *Arma* sua, *Velo* obtecta, addebatque: *CONDVNTVR, NON RETVNDVNTVR*. Neque vero destituitur hac perfectione Regis Ludovici Symbolum. Cum enim *Histris* esset Insigne sui Ducatus, Metaphoram Attributionis præbet. Jam, habito respectu ad proprietatem cominus & eminus feriendi, subternitur Attributionis Metaphora, Metaphoræ Proportionis, & quoniam *Figura* *Figuræ*, *Lumen* *Lumini* accedunt, increfcit argutia.

THESIS TERTIA.

PERFECTISSIMUM SYMBOLUM EST METAPHORA PROPORTIONIS, ARGUMENTI RATIONEM HABENS.

Metaphora Proportionis triplicis est generis. Vnum, consistit in *simplici Verbo Metaphorico*, provenitque ex prima mentis operatione, uti, si pro *Ira*, quis *Ignem* nominet. Alterum, secunda mentis operatione, efformatum, complectitur *Propositionem Metaphoricam*, qualis hæc: *Ignis gladio non est fodiendus*; ad indicandum; *Irrisanda non est Potentia ira*. Vltimum est *Argumentum Metaphoricum*, confictum in suprema sphaera intellectus; uti, si dicas: *Quare cur Saguntum arserit? Romanorum ignem gladio foderat*. Atque hæc Metaphora cum sit perfectissima, eam Symbolum quod in illa fundatur, deponit: & hanc ob cau-

* Fortasse legendum Carthaginensium.

sam Latinis Symbola, significanter, *Argumenta* dicta sunt. Videlicet, Symbolum perfectum, Imago, sive Argumentum est a simili, quod probasi habet Axioma illud proportionis, ab Aristotele in Arte Poët. c. 20. inculcatum: *Quomodo se habet Secundum ad Primum, simili ratione se habet Quartum ad Tertium*. Vti, si colligas: Sicut *Aculei* sunt *Arma Histris*; sic *Arma*, sunt *Aculei Ludovici*, terminus Secundus Primo, & Quartus Tertio respondent. Quapropter nulla unquam Symbola perfecta

fecta censenda sunt, nisi in quibus quatuor terminorum ad quatuor digitos fieri potest numeratio, sequentem in modum: *Sicut Histrix pungit cominus & eminus aculeis: ita Ludovicus cominus & eminus vincet armis.*

THESIS QUARTA.

HOC ARGUMENTVM EST POETICVM.

Aristoteles l. 3. Rhet. c. 4. docet, dupliciter uti nos posse *Imaginem*. Semel, quando unius Objecti cum altero, fit comparatio: Verbi causa, *Ludovicus est similis Histrici*. Altero cum fingimus, quod unum objectum sit alterum: Exempli gratia: *Ludovicus est Histrix*. Prior locutio suppeditat Argumentum Proprium & Oratorium, hoc modo: *Ludovicus similis est Histrici: etenim, uti Histrix cominus & eminus ferit aculeis: ita Ludovicus superat vicinos pariter & remotos inimicos, armis*. Posterior, gignit Argumentum Metaphoricum & Poëticum, formæ istius: *Ludovicus Histrix est: Quamobrem feriet inimicos vicinos, & remotos*. Atque hæc Propositio figmentum est Metaphoricum, & ideo Poëticum, est enim fictio de essentia Poëseos. Oratores contra, utuntur voce *Comparationis* indice, quæ proprie Metaphoram & fictionem excludit. Est igitur Symbolum *Argumentum Poëticum*, quippe, non utitur voce Comparatiua, sed proponens tibi Histricem, vult ut existimes, hanc esse Regem Ludovicum: eo modo, quo Pictura, tibi persuadere nititur, fictum, esse verum; & Metaphora, Achillem esse Leonem. Id autem concluditur Parallogismo, ex tribus agentibus in Secunda Figura composito, quasi quis dicat: *Leo est ferox: Achilles est ferox: Ergo Achilles est quidam Leo. Histrix ferit eminus & cominus: Idem hoc facit Ludovicus: Est igitur Ludovicus, omnino Histrix.*

THESIS QUINTA.

SYMBOLVM EST COMPOSITVM QVODDAM, EX CORPORE ET ANIMA.

Quodque verbum, siue ore prolatum, siue scriptum, est *Signum Sensibile*, mentis conceptum significans, ea ferè ratione, qua Lusores lapillum visibilem deponunt, ad Aurum designandum, quod neutiquam cernitur. Subit proinde *Signum Significans, Corporis*, in verbo aliquo, siue Materix notionem; *Conceptus Significatus* Animam præstat, siue formam. Ad hunc prorsus modum, *Verbum Metaphoricum*, Compositum quoddam est

est ex Corpore & Anima ; puta ex voce significante aliquid proprie, & conceptu qui improprie significatur. Quamobrem in Symbolo, quod proprie est Metaphora, *Figura cum Proprietate significante efformat* CORPVS ; at *Persona, cum Proprietate significata*, ANIMAM præbet, hac ratione :

CORPVS proprie signifi- cans	}	1. HISTRIX
		2. vibrat ACVLEOS.
ANIMA per Metaphoram significata	}	3. REX,
		2. utitur ARMIS.

Ex his consequens est, ad Symboli essentiam sufficere *Figuram & Conceptum*, citra ullum Lemma, qualia Symbola erant Heroorum antiquissimorum ; cum enim Symbolum *Corpore & Anima* præditum est, integritati Compositi nihil dæcedit.

THESIS SEXTA.

CORPVS SYMBOLI PERFECTI VERVM ESSE DEBET, AC REALE.

Quamvis Metaphora figmentum sit Poëticum, requirit tamen *Verisimilitudinem* in *Natura* fundatam. Quod si enim quis Significatum Metaphoricum, Significanti fabuloso superstruat, Verisimile, ei, quod a verisimilitudine alienum est, inædificatur, dumque unum figmentum per alterum innuitur, perit omnis Paralogismus. Unde magis probant Rhetores Metaphoram : *Adulator est Principum SCOPYLVVS* ; quam istam : *Adulator est Principum SCYLLA*. Scopulus enim objectum verum est & naturale, Scylla, imaginatum & fabulosum. Atque ut posterior Metaphora præ priore solers magis apparet, est tamen infabida, & levis, ac juvenilis ingenii index. Adde, quod majorem difficultatem habet, reperire similitudinem in rebus veris, quam in confictis. Segregandum proinde a Symbolo perfectissimo Corpus in nudo cerebro prognatum, non quidem, quasi minime aptum sit, ut materiam subministraret significatis argutis ; sed quia fundamentum ejus frivolum est, & verisimilitudine destituitur. Hinc Virgilius, non sine gravi judicio, in Galea Latini Regis, pro Symbolo nobis exhibet Solem, in Turni vero, insolentis juvenis castide, Chimæram. Segreganda amplius veniunt Cor-

pōra, per meram fictionem congesta, et si eorum quodquē reale est; uti *Cancer* forcipibus suis denticulatis *Lunam* tenens, cum Lemmate, FATIS AGOR. Item *Corpora Invisibilia*, uti cum ad Ventos denotandos, vultus ora spirantia habentes, adhibentur. Proinde, laudem meretur Symbolum Ludovici Regis, qui sane poterat suos sensus significare aliqua Stymphalidum, quas Antiquitas finxit sagittas ferreas ex alis jaculari; sed vero, satius esse judicavit, sistere Corpus naturale, *Histricem* videlicet, quaqua versus vibrantem aculeos.

THESIS SEPTIMA.

CORPVS PERFECTISSIMI SYMBOLI NOBILE ESSE DEBET, PVLCHRVMOVE.

Symbolum perfectum consistit in Metaphora perfecta, hac ex causa petenda est ab objectis nobilibus & pulchris. Inter Metaphoras enim eas commendat Aristoteles, quæ objectum venustum, ac oculis, auribus, cæterisque sensibus gratum, ostentant. Vnde, illo autore, aptior Metaphora est, si quis Auroram *Roseam* vocet, quam *Purpuream*. Nam, et si utraq; Translatio idem objectum nobis proponit, colorem nempe rubicundum, nihilo scilicet Purpureus, ex sanguine corrupto vilissimi vermis ortus, Roseo, qui objectum quo gratius nullum oculis existit, in mentem revocat, est deterior. Exulare ideirco debent a Symbolo Perfecto omnia illa corpora, quæ, utcunque prædita proprietate aliqua ingeniose quid significante, *Ignobilia* tamen, & *Vilia* deprehenduntur. Revocandum huc Panvini Symbolum, pingentis *Bovem inter Aram & Curram constitutum*, cum Lemmate: AD VTRVMQVE PARATVS. Est sane in hoc, nobile profusus significatum; verum, quia Corpus Symboli pro persona valet, quæ illud contemplandum exponit, necesse foret, ut Autor Symboli quasi dicat: *Ego sum Bos*, quod est absonum. Quin, generatim quoque vitanda sunt Corpora, Figura, & Nomine quidem Nobilia, sed, quæ nasutioribus cavillandi occasionem porrigere queunt. Sic Hippolithus Peruzzinus inter domesticos Julii II. Pontificis, ut testaretur, se vehementer obstructum esse beneficentiæ Heri sui, Symboli loco sibi eligebat nobilissima Insignia illius Papæ, *Quercum* videlicet, additis verbis: VMBRAM ATQVE SALVTEM; argute alludens ad *Quercum* Aurei Seculi. At, Aulici malitiosi, ob hanc rem eum tanquam *phaginem glandium* perstrinxere. Servat hætenus omne decorum *Histris*, sagittas suas quaqua versus jaculans. Est enim Corpus Nobile ac Pulcherrimum, quod Natura in terrorem & delectamentum amasse ac ornasse videtur. Vnde Claudianus;

EXERCITATIO PRIMA.

*Hanc tamen exiguum miræ Natura suavi
Præsidio dignata Feram. Stat corpore toto
Sylvæ minax, jaculusq; rigens, in prælia crescit
Picturata seges.*

THESIS OCTAVA.

CORPORA NATURALIA IN SYMBOLO PERFECTISSIMO PRÆFERUNTUR ARTIFICIALIBVS.

Extra dubium ponendum, *Naturale Corpus* tanto Nobilius esse *Artificiali*, quanto Natura Arte dignior. Naturale enim Corpus, Divinæ, Artificiale, Humanæ mentis opus est. Illa, ceu Magistra, hæc, uti Imitatrix se habet. Tum vero, Naturæ opera æterna, Artis, caduca, & tempori subiecta sunt. Hinc in Scutis antiquissimorum Heroum, quibus Symbola originem debent, a Natura, neutiquam vero ab Arte profecta Corpora, exhibentur. Aquila, Symbolum erat Jovis, pugnantis adversus seditiosos, ea, postea migravit ad Cadmeam familiam Thebas, ad Æneæ gentem in Phrygiam, ab hoc, Latinis tradita fuit. Agamemnon Leone, Amphiaræus Dracone, Vlysses Delphino, Pallas Noctua, pro Symbolis uli fuere. Merito igitur collaudandum Ludovici Regis Symbolum, ostendens *Corpus Naturale* nobilissimum, *Histricem*, per se ipsam armatam, & e dorso, tanquam arcu quodam, contra inimicos jaculantem sagittas.

THESIS NONA.

PERFECTISSIMUM SYMBOLO NON ADMITTIT
CORPVS HVMANVM.

Quotquot Corpus Humanum extra Symbola eliminant, hanc allegant rationem, quod inter Hominem & Hominem, non *Similitudo* sit, sed, *Identitas*. Verum, hæc enunciatio crude accepta, veritati repugnat: inter Hominem enim & Hominem, Metaphoræ, & Similitudinis Proportionalis imagines argutissimæ, locum inveniunt. Sic se habet Guidonis Bentiuogli *Atlas caelum sustinens*, cum Lemmate, *MATVS OPVS*: ut significaret, arduum munus esse, fulcire Patriam ruinofam. Possunt ergo *Corpora Humana* materiam subministrare Symbolis egregiis, si ex uno Genere ad alterum, transferatur Proprietas; uti cum Physicæ actiones, cum Moralibus componuntur. At, non inserviunt Symbolo, quod nos quærimus, perfectissimo, idque præcipue geminam ob causam

causam. Earum una est, quod etsi Proprietas e diversis Generibus pro-
manat, Subjectum tamen idem specie existit. Altera causa, in duabus,
quæ succedunt, Thesisibus, fundamentum habet.

THESIS DECIMA. CORPVS PERFECTISSIMI SYMBOLI, NECESSE EST SIT MIRABILE.

Ex Metaphorâ aliquæ Superficiaræ sunt, aliquæ *Mirabiles*. Su-
perficiaræ, sensum planum habent, omnibusq; obuium. Mirabiles, re-
condito gaudent sensu, ac erudito, quem Auditori peruestigare volupe
est. Quamobrem, Superficiaræ vocari possunt illa Corpora Symbolica,
quorum Proprietatem, nullum tam humile ingenium reperitur, quod
non declaret. Revocanda huc, *Fax* Matthæi Justiniani, quæ, ad Solis
fulgorem lucem amittit, cum Lemmate, LVMINE VICTVS. Item,
Mutii Matthæi *Laterna clausa*, cui inscriptum: ARDET, NON LVCE-
CÆterum, Mirabilia sunt, in quibus Figura aut Proprietas, consuetas Na-
turæ leges excedit, atque animum suspensum & mirabundum tenet.
Tale Symbolum est Garziæ Toletani, exprimentis *Acum Nauticam*,
quæ, quasi oculis prædita esset, ad Stellam Polarem respicit; inscripse-
rat: A NIVN' ALTRA, sive, AD NVLLAM ALIAM. Maximi igitur
fieri debet Symbolum Ludovici Regis, quod nobis ponit in conspe-
ctum, Corpus Figura mirabile, vivum nempe, & volans armamentari-
um. Majorem tamen mirationem parit Proprietas, sic a Claudiano de-
scripta:

Additur armis

*Calliditas; parcusq; sui timor; iraq, nunquam
Prodiga telorum; caute contenta minari:
Nec nisi servanda jactus impendere visa.
Error abest: certum solertia destinat ictum,
Nil spatio saliente modum: servatq, tenorem
Mota cutis: doctiq, regit comamina visus. *
Quid labor humanus tantum ratione sagaci,
Proficit?*

* Quædam
editiones
habent n.
(100.)

THESIS VNDECIMA. CORPVS SYMBOLI PERFECTISSIMI NOVUM ESTO, SED COGNOSCIBILE.

Has duas qualitates, mutuo quasi repugnantes, Aristoteles in Metapho-
ra requirit. Nempe, vult ut *Novum* sit, ex novitate enim provenit mira-

tio, ex miratione, voluptas. Vult insuper, ut *Clara* sit, eamque ob causam frigidam vocat illas Translationes, quibus obscuritas inest. Peccant hinc adversus primum requisitum, illa Corpora Symbolica, quæ, quamvis Nobilia, continue oculis nostris obversantur, nec peregrinum aliquid nos edocent, uti *Corpus Humanum, Pavo, Equus, Sol, Flumen, Quercus, Scopulus, Mons.* Item ea, quæ quamvis raro conspiciantur, frequenter tamen in Symbolis & Insignibus depinguntur; qualia sunt, *Aquila, Fulmina, Palma.* Quod si vero in his proprietas egregia ostendatur, ipsa huic defectui remedio est, frequenter enim observationes novas, corpora non nova suppeditant. Adversus alterum requisitum peccant ea Corpora, quæ nimis nova, obscuritatem habent. Objectum enim, quod non cognoscitur, nec delectare nos potest, nec erudire. Hujus generis est *Lacus, Flos*, qui nocte tota undis Euphratis immersus, surgente Sole caput attollit, circa meridiem plane erectus consistit, & occumbente Sole, ipse quoque recedit, ac intra aquas sese occultit; cui, Ludovicus Madrucus, EMERGO LUCENTE SOLE, Ferrandus Carrasa, SIC DIVA LUX MIHI, superscripserunt. Enim vero, hunc florém in Scutis suis exhibere sanè possent, qui ad Euphratem habitant, minime vero Europæ regionum incolæ. Imo, non satis constat, qua ratione figurandus sit, non uno enim modo a diversis effigiatur, & aliter Autores Librorum Symbolicorum, aliter Matthiolus, eum representant. Ludovici Regis Symbolum laude dignissimum est, dum ambas perfectiones conjungit, Corpus enim nobis exhibet, quod, si maxime novum esset, ab ingenio tamen non profus peregrino cognosceretur.

THESIS DVODECIMA.

PROPRIETAS PERFECTISSIMI SYMBOLI SIT APPARENS, ET ACTVOSA.

Inter Metaphoras, Aristoteles iis primas tribuit, quæ cum Hypotyposi conjunguntur, & ante oculos ponunt vivam aliquam actionem. Hinc, ad Vigilantiæ Hieroglyphicum, sufficit depingere *Caput Ciconia.* Sed, ut Symbolum evadat, tota efformanda est, pede altero lapidem tenens. Hinc, probe Ludovici Regis *Histris*, Spicula sagittans fistitur. *Se Pharaon, sese Jaculo, sese utitur Arcu.*

THESIS DECIMA TERTIA.

PROPRIETAS PERFECTISSIMI SYMBOLI SINGULARIS SIT NECESSE EST.

Argumenta Similitudinis, peti possunt à Proprietate aut *Generica,* aut *Specificæ,* aut *Individuali.* In *alio subvolare,* est proprietas *Generi-*

ca avium quarumcunque. *Experiri partum ad Solem*, proprietas *Specifica* est omnium Aquilarum. *Renasci ex Flammiis*, individualis proprietas est, solius Phœnicis. Cum ergo Symbolum sit Argumentum similitudinis, relinquitur, tanto perfectius fieri Symbolum, quanto magis individualis est affectio. Quamobrem, perfecta censenda sunt Symbola, quæ exhibent *Figuram individualem*, cum intima affectione. Quomodo se habent, *Renasci ex flammis*, respectu Phœnicis; *Non mutuari ab alio lucem*, respectu Solis inter Planetas; *Non admittere alium sessorem quam herum*, respectu Bucephali. Interim, quandoque Proprietas Generica, magis convenit uni Individuo specifico, quam alteri, ob quandam restrictionem ad Nomen, Locum, vel Officium, aut ad aliam Circumstantiam. Sic, etsi in Quercu nidificare, multis convenit. *Avibus*, proprium tamen redditur Aquilæ Comitum Antonii Landriani; *Aquilam* enim habebat ipse in Insignibus Gentilitiis, *Quercum*, Dux Vrbinatensis ejus Socer, exhibuit, ad quæ alludens ipse, efformabat Lemma: **REQUIES TVTISSIMA**. Ecce igitur, cominus & minus ferire, qualitas est multis Rebus Naturalibus & Arte factis competens, tamen Ludovici Regis *Histrici* individualis fit, quia eam Insignia Ducatus, quo potiebatur, ostentabant.

THESIS DECIMA QUARTA.

OPVS EST VT CORPVS PERFECTISSIMI SYMBOLI FACILE POSSIT REPRÆSENTARI.

Universaliter oportet esse legibile quod scriptum est, ait Philosophus. Hinc, secundum eundem, *Translatio per non significantes voces, frivola est*. Proinde, quodq; Symbolum tale esse debet, ut in tela, charta, ligno, marmore, metallo, delineatum aut sculptum, aut carbone in pariete ruditer expressum, illico cognosci possit. Laborant ergo imperfectione, Insignia earum familiarum, quæ simplicium colorum *Factis*, aut *Trabibus* prædita sunt. Quod si enim in marmore sculpantur, de colore non potest fieri iudicium. Proba hactenus est *Histrix* Ludovici Regis, quocumque enim modo pingatur, aut caletur, nullius est indiga coloris.

THESIS DECIMA QUINTA.

CORPVS PERFECTISSIMI SYMBOLI, HABERE DEBET PERÆQVAM CVM SPATIO PROPORTIONEM.

Quemadmodum in Verborum Elocutione, Philosophus Proportionem inter dictionem & Subiectum commendat, ita pariter in Elocutio-

outione Symbolica, servanda est Proportio inter Figuram & Spatium; Emblematis igitur, quod Trichiniorum, Portarum, & Parietum ornamentum est, congruit Tabula Quadra: sed *Symbolum* ad Scutum attinet. Huic autem æque parum convenit *Mons Olympus* Ducis Octavii, ob vastitatem, ac *Musea* Spartani militis, ob minutiam. Adde, quod objecta parva, dum in angusto spatio proponuntur, formam suam confundunt. Unde, si in Sigillo sculpatur Francisci Medicei Ducis *Muscula*, gestans ore *Rutam*, dubium relinquitur, Rutane sit, quod tenet, an Pimpinella. Amplius, Proportionatum dicitur illud Corpus, quod in Scuto recubat, cum Symmetria venusta, & spectantibus grata. Quod si igitur una sit Figura, Centrum Scuti occupare debet, & latera adimplere, cum elegantia proportionem. Si duplex fuerit, ambo latera sunt æqualiter distantia a Centro, duarum Columnarum Caroli V. ad instar, quæ, Lemmate, fasciæ inscripto, colligantur. Ludovici Regis *Histrici*, competit omnino debita proportio. Quippe, magnitudo ejus naturalis, cum aculeis, quos radorum pictorum similitudine, a Centro ad Circumferentiam jaculatur, ea symmetria, specie, ac pompa, omne Scuti spatium opplet, ut oculus intuentis, dum nec deficiens quid, nec abundans deprehendit, summo opere afficiatur.

THESIS DECIMA SEXTA.

CORPVS PERFECTISSIMI SYMBOLI FIGVRÆ VNITATEM DEPOSCIT.

Metaphoram, quia secundum Philosophum, brevitatis unice commendat, cum ex uno solo verbo, multa objecta prominent, ea propter, ad miraculum pulchrum illud erit Symbolum, quod per Figuram unam solamque, Heroicum, & profundum Enthymema penitus declarat. Referre huc licet ex Arte factis, *Horologium Campana instructum*, cum Lemmate, SECVM MVETA PRIVS, quæ Figura unica, Scutum complet, præbetque Similitudinis Argumentum. Contra, imperfectissimum evadit Ferrandi Carratæ Symbolum, etsi Ruscellio magnopere deprædicatum, *Palma* nimirum, a cujus summitate *Sagitta* decidunt in *Capram Sylvestrem*, quæ *Diclamnum* sub palma depalcitur, cum Lemmate: HINC VVLNVS, SALVS, ET VMBRA. Sunt tamen arguta quoque ea Symbola, quæ Figuras quidem exhibent diversas, sed tendentes in corpus unum, uti cum *Pheenix*, in *flammis*, *Adamus*, *super incubat*, commonstrantur.

THESIS DECIMA SEPTIMA.

CAMPO FIGURÆ , NVDITAS ET SIMPLICITAS CONGRVIT.

Quemadmodum ad perfectionem Symboli, Figuræ unitas exigitur, ita hæc seipsa contenta, respuit adjectionem affectati ornatus. *Cælum* igitur, *Ær*, *Arbores*, *Regiones*, quæ vulgus in Symbolorum Scutis depingit, ineptiæ sunt, & remoræ intellectus. Insignia Gentilitia, & Symbola, hoc uno tantum distinguuntur, quod illa, Familix alicui integræ, hæc, uni homini conveniunt. De reliquæ, ambo deprehenduntur Corpora Symbolica, ambo Symbola Heroica, ambo, Symbola in Scutis significativa. Proinde, uti dementia foret, terrarum aliquem tractum adjungere Aquilæ, in Insignibus, Sago, Vexillis, aut Numis Imperatoris, Ita, in Symbolis idem si fiat, æque gravis hic error est. Ludovicus Rex nudam *Histriceæ*, citra phaleras, in Scuto & Sago gestabat, campo cærulei (qui Gallix propius est) coloris, incumbentem.

Hactenus, de *Corpore Significante* solliciti fuimus; nunc ad *Animam Significantem*, live *Mentis Conceptum*, transitum facere oportet.

THESIS DECIMA OCTAVA.

CONCEPTVS PERFECTISSIMI SYMBOLI NON HABET SE AD MODVM DOCUMENTI GENERALIS , SED COGITATI PARTICVLARIS.

Omnis Propositio Demonstrativa, autore Aristotele, converti potest in Deliberativam, si Finis immutetur. Deliberativa Propositio est, si dicas: *Vir Ingenuus imitari debet Adamantem, qui immotus consistit, adversus malleum inimica fortuna.* Hæc, ita fit Demonstrativa: *Iste Vir Ingenuus, imitatur Adamantem, & immotus consistit, adversus malleum inimica fortuna.* Prior Propositio, *Dogmatica* est, & convenit Emblematis; Posterior, *Particularis*, Symbolorum propria, quam exhibuit Cola Antonius Caracciolus, in Lemmate: SEMPER ADAMAS. Apparet hinc, idem Corpus, materiem præbere posse & Emblematis, & Symbolo; atque Emblemata in Symbolum, hoc vero, in illud immutari, Animam variando, non Corpus.

THESIS DECIMA NONA.

CONCEPTVS PERFECTISSIMI SYMBOLI DEBET ESSE HEROICVS.

Cum Symbolum nihil sit aliud, quam Metaphora in Scutis Heroum depicta, consequens est, ab ipsis Heroibus fuisse inventum, ut ignobile vulgus figuris coloratis celarent magnos animorum suorum sensus, Exigit igitur Symboli perfectio, Heroicum Conceptum, & eximium; cum secundum Philosophum, Virtus Heroica pro objecto habeat res arduas, quales sunt, defensio Amicorum, Patriæ, Principis, proprii Honoris, & Rerum Sacrarum: atque huc Symbola quoque collimabunt. Enim vero, erant sane talia, non antiquorum tantum Heroum, sed & illustrium Principum ac Ducum Seculi superioris Symbola, comminantia nunc pugnas, quod *Histrix* facit Ludovici Regis, ante prælium Ravennatense, Verbis: **EMINVS ET COMINVS**; nunc, jactantia victoriam, ceu fecit eadem *Histrix*, post illatam cladem, novis verbis: **VLTVS AVOS TROIÆ.**

THESIS VIGESIMA.

CONCEPTVS SYMBOLI PERFECTISSIMI, OPORTET SIT VNICVS.

Quoniam Argumenti Comparativi notionem subit Symbolum, ea propter uno solo Termino medio, qui est Proprietas, unicus provocandus est Conceptus. Contra, cum multiplicantur conceptus, argumenta quoque multiplicia evadunt, nec jam revera unum Symbolum offertur, sed plura in fascem colligata. Tali cumulo laborat Symbolum Burgundiæ Ducis, quod Ordini Aurei Velleris dicavit. Etenim, exhibet *Silicem*, e quo, *Chalybe* ignis excutitur, *Ligna item duo, in modum Crucis disposita*, cum dependente *Aureo Vellere*. Non enim hæc, ad simplices quatuor terminos reduci possunt, sed multiplicanda & separanda sunt Argumenta Comparativa, hæc ratione:

Quemadmodum Heroës Argonauta spernebant pericula, ut Aureo Vellere potirentur: Sic ego intrepidus omnia pericula adibo, ut amore fruatur ejus fœmina, cujus desiderium me capit. Porro, Sicuti Silex Chalybe percussus, ignem edit: sic ego Gallicis armis vexatus, magnum in Gallia excitabo incendium.

Hoc ipso vero, minime incusantur Symbola, in quibus Medius Terminus duos effectus oppositos complectitur, sed ex una radice prognascentes, uti, *Cominus & Eminus ferire*, in Symbolo Ludovici. Quia potius arguta hæc sunt, & alia antecellunt:

THESIS VIGESIMA PRIMA.

IN PERFECTISSIMO SYMBOLO, FIGURÆ ADIVNGI
DEBET LEMMA.

Etsi supra Thesi Quinta offensum, Lemma non pertinere ad essentiam Symboli, cum *Figura sensibilis, & Conceptus Intelligibilis*, sufficient ad formandum Compositum, Corpore & Anima præditum. Dicendum tamen, perfectionem Symboli Lemma ingredi, idque geminam ob causam. Earum *una* est, quod sic conjunguntur duæ artes elegantissimæ, Lapidaria & Symbolica, quarum quæque separatim etiam delectat, cum Lemma Figuræ addendo, perfectio perfectione, & ingenium ingenio, cumulentur. *Alteræ*, & magis prægnans est, quia, cum Thema unum multas pariatur considerationes, nimis obscurum evaderet Symbolum, ac confunderetur intellectus intuentis, nisi Lemma distinctionem pareret, ac mentem manu quasi duceret. Nimirum, si quis, verbi causa, *Histricem aculeos vibrantem*, pingat, plurimas ea admitteret explicationes, atque perpendenti Claudiani de Histrice Idyllion, aliquam multum conceptus, & Lemmata arguta sese offerent. Colligas principio: *Sicut Histrix haud alius quam suis sagittis eget: sic Ludovicus, non eget armis auxiliatricibus, ad sese vindicandum.* Lemma subministrat Poëta: *EXTERNAM NON QUÆRIT OPEM, fert omnia secum.* Colligas amplius: *Sicut in locum aculeorum, quos Histrix jaculata est, alii succrescunt; ita Ludovicus, mittens exercitum in Italiam, alium domi colligit.* Subvenit Poëta: *Faculisq; rigens, in prælia crescit picturata seges; quorum cute fixa tenaci, ALTERA SUCCRESCIT.* Colligas porro: *Sicut Histrix non jaculat spinas, nisi iusta defensionis causa: Ita Ludovicus armis tantum utitur, ut se teneatur.* Huc spectat illud Poëtæ: *Nec nisi SERVANDÆ JACTUS IMPENDERE VITÆ.* Colligas insuper: *Sicut Histrix tam exacte aculeos jaculat, ut a scopo non aberret: Ita Rex Ludovicus tanta prudentia ordinabit suum exercitum quanquam remotum, ut referat Victoriam: Lemma Poëta porrigente: ERROR ABEST: certum solertia destinat idem, NEM SPATIO FALLENTÉ MODVM.* Denique Ludovicus Rex eam observavit proprietatem, Histricem punge re prope, & procul jaculari, addiditque Lemma: *COMINVS ET EMINVS*, quod ipsum Claudianus his dixit verbis: *Crebris propugnat jactibus ultero, & longe sua membra regit.* Hinc, duas inferre licet magni momenti Conclusiones. Principio, istam: *Lemma proxime attinere debet ad Figuram significantam, minime vero ad Personam significantam.*

Lemmatis enim officium est, ut unam proprietatem ab altera segreget. Quapropter, imperfectione laborant ea Lemmata, quæ personæ conceptum, aut cogitata indicant: uti, cum *Auro in cibano*, superscribitur, DOMINE PROBASTI ME: aut *Amaranto in aquis revirescenti*: AT LACRYMIS MEA VITA VIRET. Hæc enim Lemmata, citra manifestum mendacium, de Figuris accipi nequeunt, cum nec Amarantus ploret, nec Aurum ad Deum verba faciat. Conclusio altera est: *Malle ab aliquibus Lemma vocari animam Symboli*. Anima enim & vita Symboli, non est Lemma, sed conceptus significatus.

Verum, de Perfectionibus Lemmatis, ulterior instituenda est disquisitionis.

THESIS VIGESIMA SECUNDA.

LEMMA PERFECTI SYMBOLI, ESTO ACUTUM ET BREVE.

Cum Lemma Argutum esse debeat, & Urbanam quoque Brevitatem exigit, quippe, Urbanitatis proprium est, multa paucis docere. Adde, quod Lemmata Figuræ, quæ & ipsa quasi loquitur, adjunguntur, ut sic leve indicium sufficiat. Acuta tamen esse debent, & amplius cogitandum relinquere, quam verbis enunciatur. Idcirco, si nimis clare Proprietas aut Conceptus revelentur, quamvis breve sit Lemma, non est tamen argutum. Vti, si quis *Hermelino* inscribat: MALO MORI QUAM FOEDARI. Similiter, si Lemma eorum Objectorum mentionem facit, quæ oculis cernuntur, verbosum est, etiamsi breve fuerit. Vti, cum *juncis marinis* additur: FLECTIMUR NON FRANGIMUR VNDIS. Cum enim aquæ conspectui pateant, frustra fit earum mentio, in Lemmate. Non potest autem exacte definiri numerus verborum, aut quantitas Lemmatis, sed, hanc Subjectum mensurat, omneque Lemmata breve dicendum, quod proprietatem citra verbum redundans, exponit. Ternarius tamen numerus verborum, magis videtur convenire. Habet enim Ternarius unus ex omnibus numeris singularem proportionem, ac Principio, Medio, & Fine componitur. Tria quoque verba Scuto apte congruunt, ut hinc & hinc singula verba sint, & unum in medio. Quod si duo verba in tria spatia dividere conveniat, sæpe sensus ridiculus emergit; ceu accidit inepto cuidam Amatori, qui cum Symboli loco depinxisset, *Linum Indicum inter flammæ*, & adjungere vellet Lemma, ILLE SVS ARDET: scripsit lepide, & sine diphthongo, in spatiis tribus: ILLE SVS ARDET. Magis imperfectum est Lemma unius vocis, uti, cum Horatius Farnesius, *Spicis* inscripsit: FLAVESCANT. Et si, enim

enim valde argutum est, in uno verbo multa objecta includere, ceu de Metaphora diximus; tamen Vnitas proprie numerus non est, sed, numeri principium, Binarius autem, respectu ternarii, est numerus imperfectus. Ludovici Regis Lemma, elegantissime gaudet numero ternario.

THESIS VIGESIMA TERTIA.

LEMMA PERFECTISSIMI SYMBOLI ESSE DEBET ÆQVIVOCVM.

Æquivocatio in Lemmatibus Symbolorum, varias admittit formas. Vna, popularis est, quæ verbo duplicis significatus, simul ad Figuram & Conceptum alludit; uti, cum Henricus II. Galliarum Rex, Lunæ crescenti adiecit: *DONEC TOTVM IMPLEAT ORBEM*: in quibus vox *Orbis*, æqualiter Circulum Lunæ, qui videtur, & Globum universi, qui animo intelligendus, significat. Est alius modus magis ænigmaticus, cum Figura ipsa, sua appellatione Lemma efformat. Sic nonnemo, qui *GELARDAM* deperibat, Ætnam pingens, adiciebat: *GELAT ET ARDET*. Sed, hæc Æquivocationes, etsi argutæ, adhiberi non possunt citra nimiam declarationem Figuræ & Conceptus. Majorem ergo laudem merentur eæ, in quibus ex ipsa generalitate & abstractione verborum, oritur ambiguitas. Quale est Lemma Regis Ludovici, *COMINVS ET EMINVS*: quod, Adverbia, & termini abstracti, directe nec Histricem, nec Regem concernentes, absolvunt, & tamen levi opera, tam huic, quam illi possunt aptari. Imperfecta itaque sunt Lemmata, quæ Proprietatem, Figuram, aut Conceptum significatum, clare exprimunt, ceu dictum est Thesi antecedente. Quem in censum revocare oportet omnia, quibus inest particula demonstrativa. Qualia sunt, cum *Veneris stella*, *HAC MONSTRANTE VIAM*; aut duabus Anchoris, *HIS SVFFVLTA*, adjicitur.

THESIS VIGESIMA QVARTA.

LEMMA PERFECTI SYMBOLI, OPORTET DESVM- TVM SIT EX CLASSICO AVTORE.

Quisque homo, qui non est ingenio privus, facile ex sese Lemma Symbolicum componere valet, quod proposito suo conveniat. Sed vero, Lemmati ejusmodi multum perfectionis decedit, nec aliud in iis, quæ laudis excellentiam mereri debent, admittendum, quam quod ab Auto-

re aliquo Classico prolatum, & quidem sensu alio, aliaque ad id occasione inducto. Hujus generis est Lemma EMINVS ET COMINVS, ex Classicis Auctoribus depromptum, qui tamen de *Histrice* Ludovici Regis, ne per insomnium quidem cogitaverant. Et vero, nemo ibit inficias, ultimum ingenii humani, ac plurimum autoritatis, delectationis, & applausus habentem conatum esse, si quis combinare queat, tria procul a se distantia, *Figuram Naturalem, Conceptum Moralem, & Dictum alienissimum*, quod in nostri gratiam prolatum videatur. Hoc opus tam difficile evadit, ut ad miraculum prope accedat, atque felices prædicandi sunt, quibus id negotium succedit. Adauget insigniter Lemmatis perfectionem, si fuerit Hemistichium alicujus Poëtæ, (est enim Symbolum partus Poëticus,) & maxime, si Hexametri versus, quales Heroicis Carminibus inserviunt, sit dimidium.

THESIS VIGESIMA QUINTA.

LEMMA PERFECTI SYMBOLI EFFLAGITANTITHESIN.

Suavis est oratio, quæ in verbis brevibus, oppositum continet, quamvis id simplex tantum sit, idque Aristoteles Antithesin vocat. Sunt ex isto genere, *Phoenix* cum Lemmate: PERIT VT VIVAT: *Follis lusoria*, cum verbis: PERCVSSVS ELEVOR: *Palma*, inscriptum habens: INCLINATA RESVRGÔ. Major argutia fuerit, si servetur membrorum æqualitas, Isocolon dicta; ut, cum Termine sive Metæ, adjungitur: NEC CITRA, NEC ULTRA. Atque hæc quatuor vocabula, satis bene Scuto, duobus spatiis distincto, conveniunt. Supremus perfectionis gradus est, quando insuper similitudo vocum, & terminationum, sive Paromœosis accedit. Vti, in illo Emanuelis Philiberti Ducis, super *Armis obsecris*: CONDUNTVR, NON RETVNDUNTVR. Aut, cum *Situla fontis* adjicitur: SI DEFERAR, EFFERAR. Pollet hæc prærogativa Lemma COMINVS ET EMINVS: cum in eo Oppositio Objecti, Æqualitas Membrorum, Similitudo terminationum concurrant, ita, ut in ideam Lemmatis perfectissimi, cœlo descendisse videatur.

THESIS VIGESIMA SEXTA.

LEMMA PERFECTI SYMBOLI LATINO SERMONE EFFERENDVM EST.

Symbolum in Signis Militaribus depingitur, est igitur publica quædam res: tegitur Metaphora, idcirco ingenium sapientis: atque hinc factus

tus mentis, multis, iisque ingeniosis dicatus, dici potest. Consequitur ex his, Lemma perfecti Symboli, conceptum esse debere ea Lingua, quæ superat ingenia vulgaria, ab omnibus autem, doctrina inter quascunque gentes pollentibus, intelligitur. Loqui enim ea quæ nemo intelligit, non loqui est; Loqui, quæ omnes intelligunt, elegantia cultusque nihil habet. Non igitur convenit Symbolis Lingua Vernacula, quia nimis vulgaris; nec Exotica aliqua, quia illam nemo assequitur, & suæ tantum regionis hominibus nota est. Quamobrem, valde frangebant Symbola *Germanica, Græca, & Hebræica*, quæ superioris ævi Belli Duces, per Italiam sibi eligebant, cogentes sic etiam Ingeniosos & Eruditos, ut Lexica secum deferrent, ad ea intelligenda; aut, ut illa non capientes, ignorantiam profiterentur. Magis ineptiebat, qui *Iridi* Catharinæ Galliarum Reginae, Lemma Græcum apponebat, ostendens manifeste, in eo Symbolo non feminam, sed Scholæ magistrum loqui. Atqui, omne Symbolum tale esse debet, ut videatur ab eo compositum, qui illud proponit. Concludamus ergo licet, Lemma Heroici & Perfecti Symboli, Latina lingua efferendum esse. Quippe, is sermo nobilis, argutus, concisus & peregrinus est; qui orationem elegantem & heroicam facit, ac supra vulgi loquelam effert. Tum vero hæc lingua omnibus toto orbe dispersis Eruditis, Ingeniosisque hominibus, communis est.

Declaratum fuit hæctenus, quæ sint Perfectiones *Corporis*, hoc est *Figure*; item *Anima*, sive *Conceptus*; nec non *Lemmas*, quod Corpus cum *Anima* conjungit. Restat, ut explicentur generatim Perfectiones totius Compositi Symbolici.

THESIS VIGESIMA SEPTIMA.

PERFECTVM SYMBOLVM DEBET ESSE POPV- LARITER ÆNIGMATICVM.

Omnis Rhetorica Eloquentia spectat Auditorem, Auditores vero in triplici sunt differentia: *Plebei*, hoc est Imperiti; *Populares*, hoc est mediocris ingenii; & *Exquisiti*, sive qui intelligentia ante alios pollent. Jam, sicut oratio maxime ad populum, sive majorem partem dirigitur: ita & Symbolum, Ænigma Populare continere debet, ut indocti picturam intuentes, & legentes Lemma, haud altius penetrent, quam Vulpes lambens vitrum Ciconiarum. Neque tamen tanta ei convenit difficultas, ut ingenia mediocriter sagacia, & erudita, consideratis *persona* quæ illud proponit, *Occasionis*, *Temporis*, *Locis*, aliisque *circumstantiis*, post brevem secum ratiocinationem, id intelligere, & nodum exsol-

vere nequeant. Tale est Symbolum Ludovici Regis. Cum enim ex improvise compareret *Histrix aculeata & sagittans* in Regio vexillo, ingenium etiam modice sagax, conspiciens formidandam figuram, cum verbis adjunctis, reputando secum turbas factiosorum in Gallia, necessitatem reddendi armis Gallicis pristinum decorem per Italiam, rationem item, quæ flagitabat Ludovici Mori perfidiam punire in Lombardia, aliasque ejusmodi circumstantias, ominari poterat, quid *Histrix* illa mimitaretur.

THESIS VIGESIMA OCTAVA.

PERFECTISSIMUM SYMBOLUM PROPRIUM SIT
NECESSE EST.

Proprium, illud dicitur Symbolum, quod ita convenit Personæ aut Subjecto, ut aliis æque non possit accommodari. Vulgo hæc non attenduntur, atque passim occurrunt Symbola, in tantum Consuetudine, ut non minus in complures homines quadrent, quàm ephippium unum in multos equos. Talia sunt: *Adamus malleo suppositus*, ad significandum: *Ego sum fortis*. Item, *Ciconia cum lapide*, ut innuatur: *Prestabo me vigilansem*. Propria igitur ea dicimus Symbola, quibus Circumstantiæ Singulares, & cum subjecto intime conjunctæ, exprimuntur, ita ut illud ac, ceu proverbio loquimur, tangant. Sunt autem Circumstantiæ Singulares, principio *Nomen* aut *Cognomen* famosum. Sic Virgo Bononiensis, capta amore *Cæsaris* Spinelli, quem parens ejus, qui illam aliis nuptiis destinaverat, averfabatur, effigiem *Amasii* assidue secum gestabat, cum verbis notis: *AVT CÆSAR, AVT NIHIL*. Aliam Circumstantiam Singularem suppeditant *Insignia Gentilitia*. Vti, cum Joh. Jacobus Trivultius, Ludovico Regi indicaturus, se quamvis longe inferiorem, tamen illi animose occursum, undecunque in Italiam percurrere tentaret, pingebat antiqua Insignia Familiæ suæ, hoc est, *Stylum ex opposito Solis umbram jactantem*, inscribens: *NON CEDIT VMBRA SOLI*. Pertinet huc *Histrix* Ludovici Regis, quod esset in Insignibus Ducatus cui præerat. Oritur quoque Circumstantia Singularis ex *Horoscopo*: quomodo Carolus Emanuel Sabaudicæ Dux, effigiabat *Sagittarium*, addebatque, *OPPORTUNA*: Cosmus Hetruriæ Dux, *Capricornum*, adjungendo *Cornu Copia & Gubernaculum navis*, quam figuram aliqui Nomi Augusti referunt, & inscribendo: *FIDEM FATI VIRTUTE SEQUEMUR*; quasi diceret: Sicut Augusto, Capricorni Horoscopus Imperium Terrarum Marisque portendebat, ita mihi sub eodem Signo nato, paria sperare licet. Efficiunt quoque *Singulares actiones*, ut Symbolum

bolum Singulare evadat. Vti, Carolus V. cum arma victricia in Africam adversus Tunetum & Goletam tulisset, pro Symbolo eligebat *Herculis Columnas*, cum Lemmate, *PLUS ULTRA*. Fit insuper proprium Symbolum, *per allusionem ad aliud antecedens Symbolum aut Lemma*. Sic, cum Columnii Symbolum sibi sumisissent *Funcoſ marinos*, & epigraphen: *FLECTIMVR NON FRANGIMVR*: contra Cæſarini Columnam eligebant, inscribentes: *FRANGIMVR, NON FLECTIMVR*.

THESIS VIGESIMA NONA.

NECESSE EST PERFECTVM SYMBOLVM INGENIOSVM EXISTERE.

Ingenium, duas involvit operationes intellectus: Sagacitatem in reperiendis circumstantiis, & Verſabilitatem in iisdem colligandis. Ergo, tanto magis ingeniosum fuerit Symbolum, quanto plures circumstantias proprias & singulares complectitur. Eminent facile, inter ingeniosa Symbola, illud Mauritii Sabaudia Principis, & nota Academiae Bellicarum atque Liberalium artium de *Solinghi* dictæ, quam ipse fundaverat. Repræsentabat illud, *Speculum Conicum*, in quod rudes & enormes super plano efformatæ figuræ, si admittantur, aptitudinem & concinnitatem referunt; adſcripserat verba: *OMNIS IN VNVM* quæ, ex Virgiliano, *Virtus coit omnis in unum*, deprompta. In hoc Symbolo, per ingenii vim inusitatam & incredibilem, Figura efformat Lemma, & vice versa, Lemma, figuram; Anima pro Corpore est, & pro Anima Corpus.

THESIS TRIGESIMA.

PERFECTVM SYMBOLVM RESPICIT FINEM ALIQVEM RHETORICVM.

Quodque Symbolum, cum sit Argumentum Rhetoricum, in Verisimilitudine fundatum, proinde necessario ad Rhetoricam persuasionem est ordinatum, & pertinet ad unum e tribus Causerum Generibus, quæ sunt, *DEMONSTRATIVVM, DELIBERATIVVM, ET IURIDICALE*. *DEMONSTRATIVI* Generis, sunt Symbola *Encomiastica*, quæ, Virtutem propriam, aut alienam celebrant. Sic, Iustitiæ studium declaraturus Wilhelmus Dux Mantuanus, *Stateram & Gladium* depingens, adiciebat: *CVIQVE SVVM*. Et, Lucretia Gonzaga, Castitatis amorem, *Cerva* icone, ac verbis Petrarchæ, *NESSVN ME TOCCHI*, sive,

NEMO

NEMO ME TANGITO, profitebatur. Insuper, Demonstrativi Generis sunt Symbola in *Vituperationem* effecta, uti cum Fœminæ Siculæ Insignibus, quæ, *Vitem arbori Populo* alligatam referebant, fuit additum : NULLA MAGIS ARBORE GAUDET. Generis DELIBERATIVI Symbolorum finis est *Suadere, & Dissuadere*. Quo referenda, *Navis undisjectata*, Cardinalis Granvelæ, cum voce Virgiliana, DURATE. Symbola JURIDICIALIA *accusant, aut defendunt*. Sic, cum Comitem Landrianum criminarentur inimici, quod ad honores evectus, otio se traderet; *Flumen exundans* depingebat, inscribebatque : ALTIOR NON SENIOR.

THESIS ULTIMA.

IN PERFECTISSIMO SYMBOLO SERVARE OPOR- TET DECORVM.

Aristoteles, solícite jubet Translationibus sive Metaphoribus decen-
ter uti. Decorum autem Metaphoræ, consistit in CONVENIENTIA,
hoc est, ut attemperetur, *ei qui loquitur, ei qui attendit*, itemque *Subjecto*.
Nimirum, debet inter Symbolum & Personam, quæ illud ostentat, justa
servari proportio; atque est aliquod in Principem apte quadrans, quod
neutiquam congruit Nobili privato, multo minus homini e vulgo.
Jupiter nubibus insidens, fulmenq; stringens, cum Lemmate, POSSE SA-
TIS EST, Symbolum erat Principis Bisignani: sed, quod rectius Mo-
narcha aliquis, quam Vasallus sibi vindicasset. Ad Subjectum quoque
respectum habere oportet. Hinc indecens fuerit, Verba Sacra Sym-
bolo profano accommodare, aut Verba profana, Symbolo Sacro.

EPILOGVS THESI VM.

DEFINITIO SYMBOLO PERFE- CTISSIMI.

Quia hactenus quamque perfectionem singulatim examinavimus,
in proclivi jam est, formare Perfectissimi Symboli Definitionem. In
unum enim combinando requisita illa omnia, dicimus:

Perfectissimum Symbolum est Argutia Realis,
fundata in Metaphora Proportionis, habens ratio-
nem Argumenti Poëtici, involventis Similitudinem,
signifi-

significans cogitatum particulare & Heroicum, interventu Figuræ Veræ, Nobilis, Ynicæ, Pulchræ, Naturalisjuxta, ac Mirabilis, Novæ æque, ac Cognoscibilis, repræsentatu facilis, Scuto proportionatæ, cum Proprietate Apparente, Actuosa, & Singulari; quæ, innuitur Lemmate Acuto, Brevi, Contrario, Æquivoco, e Classico Poëta Latino deprompto; ut Symbolum evadat Ingeniosum, & Proprium, Populare tamen, & Personæ ac Subjecto conveniens.

CENSURA SYMBOLORVM ILLVSTRIVM, ET ADEO
EIVS, QVOD HISTRICEM EXHIBET.

CAROLI V. IMPERATORIS celebratur Symbolum, *Columna*, puta *Herculis*, cum Lemmate: *PLVS VLTRA*, quo significabat, *spem sese concipere, post expugnata bina Africa munimenta, ulterius propagandi Nomen Christianum*. Dignum sane est hoc cogitatum, homine Christiano, & Heroë magnanimo; at, de re reliquo, *Corpus Symboli non Verum & Reale, sed, Fabulosum & Chimericum* existit. Quin, nec *Metaphora Proportionis nec Argumentum Similitudinis*, hic sese offerunt, unde ad quatuor terminos fieri nequit reductio. *Lemma barbarum est, & citra metrum*: Totumquæ Symbolum, aptius conveniret Ferdinando Hispaniarum Regi, qui Hercules metam primus superavit.

Elegantissimis Symbolis annumeratur CARDINALIS FRANCISCI GONZAGÆ *Aquila, Ramo Oliva insidens*, cum Lemmate: *BELLA GERANT ALII*. Et vero, est omnino hoc Symbolum, oculis visu jucundum, & Personæ in super proprium, tum ratione *Figura*, quæ, ad *Insignia Gentilitia* respectum involvit; tum ratione *Significatus*, decet enim ista expressio Sacrum Principem, qui pacis, non belli studium profitetur. Imo, in voce *ALII*, observant quidam argutam allusionem, ad fortitudinem militarem, ejus Principum Agnatorum, quasi dicatur: *Mea Aquila, non invidet gloriam aliis Aquilis Gonzagarum. Ego enim tam clarum me reddam Pacis artibus, ac Ferrandus Gonzaga Genitor meus, meiq; Fratres, Belli artibus inclaruere*. Acutum hoc, & Heroicum esse cogitatum, nemo negaverit. Cæterum, principio non fundatur in *Metaphora Proportionis*, sed, nuda tantum *Attributione*: non enim sese

offert *Argumentum aliquod similitudinis Proportionale* quatuor terminorum, sed, Simplex Symbolum, Aquilâ, Personam, & Olivâ pacem inveniens, in modum *Hieroglyphici*, aut *Numi memorialis*. Porro, *Aquilâ*, & *Olivâ*, nulla inest *Proprietas Naturalis*, aut *Actuosa*, sed unice spectatur *Chmarica* quædam *acervatio*. Amplius, Lemma, non attinet ad *Figuram significatam*, sed proprie ad *Conceptum significatum*, remque tam clare exprimit, ut nulla opus sit Figura.

Superest, ut illud quoque Symbolum censuram subeat, quod hætenus in alia animadvertit, HISTRIX nimirum REGIS LUDOVICI. Equis, autem unquam speret, daturum se Symbolum sine labe, si quæ macula in hoc Sole deprehendetur, qui lumen nobis ministravit, ad aliorum Symbolorum nævos detegendos? Attamen, primo non habet hoc Symbolum pro fundamento *Perfectam Metaphorâ Proportionis*. Etsi eim *Homo* & *Histrix*, Substantiæ sunt diversorum Generum, tamen effectus *Ferire*, non est *Proprietas similitudinis* inter Genus utrumq; analogû, qualis, verbi causa, esset, *Serenitas Solis*, & *Serenitas Pacis*; *Acumen Gladii*, & *Acumen Ingenii*; sed, est *Proprietas ejusdem Generis Phisici*, quomodo se habent, ferire jaculo, & terire gladio. Deinde, *Proprietas cominus & eminus ferendi*, non solius *Histricis* affectio est. Nihil enim impedit, quominus Lemma hoc inscribas *Hasta*, aut *Bombarda*, maxime vero *Machina Archimedis*, quæ cominus & eminus feriebat; ut sic depingere liceat illam ipsam Machinam, Livio prædicatam, verbis propriis adjectis: **EMINUS ET COMINUS**. Denique, magno defectu laborat Symboli Corpus, neutiquam objectum nobile, quod de Persona in modum *Metaphorarum* honeste enunciare possit, representans. Cum enim *Histrix Gallis* dicatur **PORC-ESPIC**, Italis **PORCO SPINO**, atque ipse *Claudianus* sic eam nobis describat:

Oslongius illi

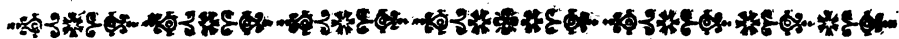
Assimilat Porcum : mentita cornua seta :

apparet, non posse digne hanc formari Propositionem *Metaphoricam*: *Rex Ludovicus est porcus spinosus*: prout recte dicitur, *Achilles, est Leo*.

CONCLUSIO ARTIS SYMBOLICÆ.

Concludendum itaque, non esse humanæ opis, prædictas perfectiones omnes, in unum Symbolum redigere. Conceptio namque *Argutia*, est operatio quasi momentanea intellectus, quæ a Natura, Arte, aut Afflatu aliquo divino, foecunditatem accipit. At, humanus intellectus, cum finitus & limitatus sit, in momento unico, tot perfectionibus perveſtigandis vacare non potest. Porro, multæ illarum Perfectionum, juxta consistere nequeunt, ut idem hic, quod in *Vulvibus* accidat: **Flamma**,

vis *Oculi nigri & micantis*, venerationem concilians, excludit comitatem *oculi glauci*, generantis amorem. Perfectio *comarum albicantium*, quæ illas filis aureis assimilat, segregat beneficium, quod in candore vultus provehendo, præstant *coma nigra*. Sic in Symbolis, *Corpora maxime Nobilia*, nimis sunt *Vulgaria*; *Peregrina*, minus cognita habentur; quæ, *depicta*, egregiam speciem præbent, eam, *sculpta*, penitus amittunt. *Lemna aptum*, non erit *Autoris*; quod *ex Autore depromptum*, habebit aliquid superflui. Sensus *Plani*, vulgares evadunt; *Eruditi*, desinunt esse *Populares*, eademque reliquarum *Perfectionum* est ratio.

In multam noctem rerum pulcherrimarum sese protraxerat lectio, nobis minime advertentibus, ita penitus defixi eramus, in meditatione eorum, quæ *Eruditissimus Thesaurus* fuerat commentatus. Cum vero finem fecissemus legendi, non habeo, ait *Stoberlinus*, quod in his desiderem, omnia non docte tantum, sed & ex vero scripta videntur. Hui, quanti est sapere! nunquam credidissem, ad *Symbolum* conficiendum tanto apparatu opus esse. Vocato vero famulo, cum cognovisset, noctis mediû instare, etsi modus, inquit, ponendus est nostræ lucubrationi, non tamen te dimitto, nisi prius ostenderis *Symbole*, quæ tute composuisti. Tum ego: Postquam *Thesauri* leges perspectas nunc habeo exploratasq;, nimis, miser, mea me opinione delusum sentio, nec possunt *Symbole*, quæ effinxi, reprehensionem effugere, itaque non est cur ea frustra in medium producam. Instabat tamen valde *Stoberlinus*, ut promerem, quod animo conceperam, vel eam maxime ob causam, quo ingenium periclitaretur, num errores clanculum fortasse latentes, in apricum posset educere. Ego, qui *Amicis*, nihil eorum, quæ honeste petunt, denegare soleo, & quia magno probro futurum non erat, si in eo, quod *Thesauro* iudice, nemo unus in hanc diem effectum dare potuit, quodque adeo effectum dari non potest, & ipse defecissem, sic ore meo effabar:

Est in *Ratisbonensi Vrbe*, Vir *Emendatus & Gravis*, ac inter præcipua *Germaniæ ornamenta* numerandus, *JOH. LUDOVICVS PRASCHIVS*, quem, omnes *Boni* certatim, & tamen æqualiter

amant. Consummata illi prudentia , consummata eruditio, cumque & CONSVL sit illius Reipublicæ, & PROTOSCHOLARCHAS in utroque officio sedulum & intentum se præstat, perpetuoque studet, ne quid CIVITATIS SCHOLARVM QVE commoda, detrimenti patiantur ; quin potius in vota tutelamque, tam illius, quam harum , majorem quotidie induit sollicitudinem. Ejus *Cognomen* videtur derivatum a voce *Bract* / quæ speciem aliquam Canum, Italis quoq; *Bracco*, Gallis *Bracque* dictam, designat , certe *Canem ejusmodi habet in Insignibus Gentilitiis* , atq; celebravit hunc suum Canem, XXXIV. Epigrammatibus elegantissimis, quæ typis descripta, passim circumferuntur, & eruditorum laudem promeruerunt, quibusque Insignia præfiguntur. Cum ergo PRASCHIVS saluti Urbis, Scholarumque, inconnivis oculis assidue semper invigilet, quadrat in eum apprime pro Symbolo, CANIS VINCTI, OSTII OBSERVATORIS figura, quam, ceu dixi, ostentat in Insignibus, qua, inter mortalium cœtus est noscibilis. Huic adscribendum censui, illud Virgilianum, ex IX. *Eneidos*:

FIDVSQVE AD LIMINA CVSTOS.

At, nunc,

— *Major rerum mihi nascitur ordo,
Majus opus moveo.*

Scilicet, inter eos nomen profiteor meum, quos heroica illa Fortitudo ; cujus novum & inusitatum hætenus exemplum dedit, SERENISSIMVS ET POTENTISSIMVS BAVARIÆ ELECTOR, ex admiratione rapuit in stuporem. Quam enim in expeditionibus hæc iteratis adversus Turcas, opere strenuum, corde impavidum se præstitit, & inter confertissimos hostium cuneos,

— *per obstantem castrorum
Explicuit sua victor arma!*

Narravit mihi Frater, qui spectavit, eum semper in agmine Ducem, in acie commilitonem fuisse, & subiisse, quicquid laborum, conatum, discriminum, virtus humana capit. Quoties confli-gendum erat, spirasse in vultu Martium furorem, & quaqua progressus est, terrorem, fugam, vulnera, cædem, tulisse in inimicos.

Itaque

Itaque vidisse circa eum, debiles integris implicitos, equos suffos-
 sos in cruore lapsantes, trunca capita, succifos poplites, ægre spi-
 rantia, aut, quæ sanie taboque fluebant, cadavera; audivisse, mori-
 entium gemitus, fugientium clamores. Huic ego DIVINO PRIN-
 CIPi non parcus ejus venerator, Scutum in Gloriæ templo appen-
 do, quod LEONEM refert, cui amplum caput, magni & eminentes
 oculi, villosa supercilia, inflatum collum, tumida cervix, effusa
 juba, cauda prægrandis, firmum pectus, os sævum, & ex immani
 animantium strage sanguinolentum. Adjungo, hoc dignam
 epigraphen, Maronis verba, ex Æneidos IX. deprompta:

FREMIT ORE CRVENTO.

Est Leo, propria BAVARI ELECTORIS nota, habet enim illum in Insignibus, suntque eorundem Insignium Leo-
 nes duo Telamones. Vnde haud aliter, ac visa Aquila bicipiti,
 Imperatoris, ita cum Leo, tanquam Insigne ac indicium in Ger-
 mania objicitur, BAVARICI OCTOVIRI cogitatio, men-
 tem omnium hominum occupat. Hinc, cum Johannes Bisse-
 lius, Vir, e Societate Jesu ingenio excellens, & sermone diser-
 tus, quemque familiariter dilexi, Incluti MAXIMILIANI, Avi
 ejus, quem nunc colimus, Principis, Expeditionem, Pugnam, &
 Victoriæ Pragensem libro complexus esset, *Leo Galeatus*, illi no-
 men dedit. Jacobus Schmidius vero, ex eadem Societate Presby-
 ter, eum sacrum sermonem, quo FERDINANDO MARIE, Magno
 Parenti PRÆSENTIS ELECTORIS, pro suggestu parentave-
 rat, typis excudendum dedisset, incripsit eum: *Chur. Bâyrische
 Löwenhaut/bald trucken/bald naß.* Denique, Nobilissimus
 Praschius, in eleganti Idyllio, quo his proximis diebus Recupera-
 tionem Budæ celebravit, cum nostrum PRINCIPEM significare
 vellet, haud alio quam isto sermone usus est:

Cernis & in media generosum pube Leonem,

Et Boicas acies, & carula tendere signa?

Atque hæc, mi *Stoberline*, sunt illa Symbola, quorum excogitatione
 non nihil mihi placebam, sed quibus, postquam Thesaurum reco-
 limus, multum ex venustate, qua pollere ea arbitrabar, decedit.

Stoberlinus contra, aut valde fallor, aiebat, aut quod tute existimas multum esse, perparum erit. Indormiam autem hisce, & pace quod fiet tua, crastina luce, feram meum qualecunque iudicium. Cum me hoc enixe velle dixissem, bene valere iussu Amico, in diverforium me recepi.

Cæterum, credo hunc somnum oculis non vidisse suis, quamprimum enim rosea Aurora, jubare suo prominere, & Solis adventum nunciare cœperat, adest, qui me quieti adhuc traditum excitans, legere jubet, quæ *Stoberlinus* scripserit. Notaverat is in Scheda breviter, PRASCHIANI SYMBOLE Lemma, valde quidem sibi placere, quia verba,

FIDVSQVE AD LIMINA CVSTOS,
apud Poëtam, conveniant *Antiquum in Buten*, qui

—————
Dardanio Anchise

Armiger ante fuit, FIDVSQVE AD LIMINA CVSTOS,

Tana Comitem Ascantio pater addidit:

Sed, habere nihil secius hoc incommodi, quod rō QVE, abundet ac otiosum sit, atque sic peccetur adversus Thesin Thesauri XXII. Possē etiam cui videri, quasi DECORIS negligens sit Symbolum, quod Thesi ultima, ille, quem Autorem sequimur damnat. Porro, in ELECTORALI SYMBOLO, sese id quam maxime desiderare, quod Verba,

FREMIT ORE CRVENTO,

jam ipse Virgilius de Leone enūciavit, non posse igitur me; sensu eodem illa accipere, citra violationem Thesios XXIV. Esse enim, hunc orationis nexum apud Poëtam:

Impastus cœplena Leo, per ovilia turbans

(*Snadet enim vesana fames*) *manditq; trahitq;*

Molle pecus, mutumq; metu; FREMIT ORE CRVENTO.

Amplius, in utroque Lemmate deficere ANTI THESIN, quam exigit Thesis XXV. Præter hæc autem, non reperire sese, quod carpat, & congruere satis Symbola ista, ad reliquas Thesauri leges omnes.

Erant hæc, ipsa illa, quæ animo meo prævideram, objectari mihi posse; itaque agnoscens, hæere mihi aquam, de Symbolis cu-

ram penitus abieci, et si non nihil dolebam, me gemina spe, ingenii nimirum ostendendi, et captandæque rarioris Monetæ Auræ, decedisse. Non igitur ad *Stoberlinum* reversus sum, sed, quia quicquid negotiorum incubuerat, expediveram; itineri me rursus committito, conscendoque solus carpentum.

Verum enim vero, cum nemo adesset, qui me interpellaret, atque ego, in illo longo aliquot horarum otio, resupinatus unam rem ex alia meditarer, subibant simul mentem varia Poëtarum dicta, uti soleo, cum vacat, iis quæ puer didici, nunc senectæ propinquus, memet oblectare, & Veterum aurea dicta recolendo, vitæ, quæ subinde obijciuntur, molestias dispungere. Cæterum, forte fortuna recordabar versuum quorundam, qui effecere, ut gaudio pæne exsilirem. Animadvertēbam enim, suppeditare eos mihi nova Lemmata meis Symbolis, & ea quidem, in quibus nec *Stoberlinum* noster, nec alius fortasse habiturus sit, quod admodum in vitium rapere queat. Nec mora, Altdorfium delatus, sum to in manus calamo, ad *Stoberlinum* raptim, & dum calor adhuc manebat, epistolam exaro, in hanc sententiam:

Quod in SYMBOLO PRASCHIANO DECORIS me non usque quaque observantem fuisse existimas, id neutiquam tibi concesserim. Cum enim Flos Virorum PRASCHIVS, Canem gerat in Insignibus, nihil obstat, quo minus per translationem aliquam, de eo, fidum hoc, & quod Nobiles æque, ac vulgus hominum in pretio habent animal, in Symbolo prædicetur. Est enim, secundum Thesaurum nostrum Thesi XVII. inter Insignia & Symbola perparum discriminis, neque illa, dummodo recte & cum iudicio excogitentur, figuras aliquas veras & in rerum natura existentes admittunt, quæ ab his excludantur. Et vero, Cani id tributum, ut inter fixa sidera, primo loco poneretur; imo, apud Ægyptios, Hespero quoque prælata ejus Stella, Isisque, quæ, cum Osiride supremum iis Numen erat, nomine fuit insignita. Nec minus iidem, Anubin, Osiridis filium, canino capite, ceu vel in Obeliscis qui Romæ supersunt, cernere est, figurabant, quem exinde latratorem, Virgilius vocavit. Cares, Marti; Romani, Rubigini; Samo-

thra-

thracæ, *Mecatæ*, Canem immolabant; quin, omnes Græcos, in facris expiatoriis Numinibus Canem obtulisse, Plutarchus autor est: τῶν δὲ κυνῶν πάντες, ὡς ἐπὶ αἰπῶν, ἔλληνας ἐχρῶντο καὶ χρῶνται μέχρι νῦν ἔτι οἱ σφαγίῳ πρὸς τὰς καθαρὰς. *Cane vero universi, ut sic dicam, Græci usi sunt, & etiamnum ex parte utuntur, ut victima, ad Expiationes.* Dignum notatu, quod Mennenius, libro de Ordinibus Equestribus prodidit, *Canis Ordinem* a Buchardo IV. ex Memorantia Familia, primo Galliæ Barone, institutum; qui, cum Philippo I. Galliæ Regi, vel potius Ludovico filio ejus, a quo Arce quadam privatus erat, quod Adrianum Abbatem S. Dionysii bello vexasset, reconciliatus esset, Anno MCII. Lutetiam venit, magna comitatus caterva Equitum, quibus omnibus *Canis Insigne* de collo pendebat, ad fidelitatem suam demonstrandâ. Quin, nec ipsam *Canis* appellationem a se alienam judicarunt, viri genere & potentia spectabiles. Certe Calebi, qui pietate sua, ex omnibus Judæis Ægypto egressis, solus cum Josua promeruit, ut Palæstinam adiret, nomen, Hebræorum lingua, nihil nisi *Canem* significat. In Scaligerorum, Veronæ & Patavii Dominorum antiquissima profapia, *Canis Mastinus, Canis Franciscus, Canis Grandis, Canis Signorius*, sese offerunt. Et, ne peregrinis longiusque petitis rebus, nimis immerer, sunt in Germania Familiæ Nobilissimæ, quæ a *Cane, Hund*/cognomentum habent; idque vel simpliciter, quales in Silesia & Stiria agunt; vel, cum additamento aliquo, prout in Bavaria offendimus die *Hunde von Lauterbach*; in Hassia, die *Hunde zu Kirchberg*; ad Rheni ripam, die *Hunde von Solheim*. Occurrunt similiter, die *Hunde von Wendheim*/quorum memoria, pessime omissa est, in opere Insignium non Sibmacheri tantum, sed & Fürstiano, cum tamen *Georgium Hund de Wenckheim*, superiore Seculo ultra medietatem provento, Magnum Magistrum Ordinis Teutonici fuisse constet, cujus Insignia exhibet Joh. Caspar Venator in Historia Ordinis Teutonici l. 3. c. 16. De DECORIS igitur neglectu, nihil est, quod dicas mihi. Attamen, ad particulam *QVE*, in verbis, *FIDVSQVE AD LIMINA CVSTOS*, quod attinet, tibi assentior ac libens, vitiare eam Symbolum,

cum sit superflua, otiosa, & inanis, nihilque ad sensum conferat. Vulgo id quidem non attenditur, nam, Vir ille Optimus, cujus in universam Literariam Rempublicam, & si hoc adicere licet, in me quoque merita, nulla unquam delebit oblivio, JON. CAPELLANVS, pro Symbolo urebatur Ave, quam Aquilam esse credo, alarum remigiis in cœlum enitente, cui inscripserat:

VIAMQUE AFFECTAT OLYMPO.

Extat Symbolum, in Augustissimi Franciæ Regis honorem, & memoriam XII. Urbium, una expeditione Anno MDCLXXII. ab illo captarum, quasque his nominibus Galli enunciant, *Bomel, Orsoi, Reuzberg, Wesel, Emerick, Schinck, Arnhem, Doesborg, Zutphen, Deventer, Nimegue, Grave*, effictum, in quo, Apollo currum suum lætus agit, habenasque equis spumantibus laxat, lemma habet,

SOLISQUE LABORES.

Sed, quia in præsentia, eam, quam Thesaurus exigit, summam *dux* venamur, non diffitebor, talia nobis præsidio esse non posse. Venit igitur mihi in mentem, lemma aliud, quod ex Tibulli lib. 1. El. 3. priori substituere liceret, Canique PRASCHIANO addere, æque aptam ac convenientem inscriptionem:

EXCVBAT ANTE FORES.

Enim vero, aut valde fallor, aut nec hanc admodum probabis, quia Tibullus, in Cerbero describendo ea verba adhibuit, ut sic, quod semel de Cane jam dictum fuit, de eodem in Symbolo iterum enunciare, lege Symbolica prohibeamur. Nimirum, sic est apud Poëtam:

Tum niger in porta Serpens, tum Cerberus ore

Stridet, & aratas EXCVBAT ANTE FORES.

Quanquam autem, si Thesauro iudice, qui, fictas & veras res, toto genere a se invicem distare, merito pronunciat, certaremus, superior fortasse abirem, nec omnino Genio Symbolorum adversum est, quod de humani cerebri inventis, Poëta aliquis expressit, Naturæ operibus tribuere; tamen, & ego agnosco, Canem fictum, pro Cane valere, Canemque dici, & tute in eum mihi statim denique redigendus es, ut nihil penitus habeas, quod obloquare. Ecce

ribi novus *Lemma*, & rursus Divini Maronis verba, ex IX. *Aeneidos*:

PORTÆ CVSTOS ACERRIMVS.

Apud Poëtam de *Niso* Euryali socio, quibus ambobus portæ turbis tutela commissa erat, prædicatur, quod nos, ad Canem, ornata concinnitate transferimus. Atque, nunc eas, o Noster *Stoberline*, & *Theauri* præcepta, cum emendatò sic PRÆSCHIANO Symbolo componas, volvasque omnia & revolvās, ne hilum, fat scio, invenies, quod præter Antithesin, de qua mox dicendum erit, desideres. Macerate quantum libet, & a me interim cape verficulos;

EXCVBAT ANTE FORES *Musarum* Præschius, *idem*

Est Patria prudens; FIDVSQVE AD LIMINA CVSTOS;

Sic gemina PORTÆ, CVSTOS ACERRIMVS *audis*.

Cæterum, nec majus & altius illud ELECTORALE SYMBOLVM, ego decoquam. Saltem igitur, illud, FREMIT ORE CRVENTO, hoc mihi conferet, ut nemini dubium sit, in Leonem verba summopere, imo unice quadrare. Jam ergo, si Lemmati huic ex I. *Aeneidos* vocolam superaddam, ut Fortissimi BAVARI ELECTORIS LEO, nunc pro Inscriptione ferat illud, de *Furore* a Poëta prolatum:

FREMIT HORRIDVS ORE CRVENTO:

palam vidēs es, habes, & herbam mihi porrigas necesse est. Nisi forte huc evadas, in libris nostris excusis, *Fremes* communiter legi, non *Fremis*. Quod, etsi leve cuiquam videri queat, tamen mihi ne utiquam negligendum fuerit. Monendus autem es, in nostro bonæ notæ Codice MS. cujus tibi, quamprimum expetes, copiam promte faciam, *Fremis* perspicue extare, non *Fremes*; atque prius quoque, orationis apud Virgilium compages, quodammodo postulat, quæ talis est:

Furor impius intus

Sæva sedens super arma, & centum vinctus ahenis

Post tergum nodis, FREMIT HORRIDVS ORE CRVENTO.

Habet verbum *Horridus* ἐβέβηται ingentem, Symboloque extremam conciliat speciem, dum non minus Leonis, quam cujus imago est,

go est, ELECTORIS Srenuissimi, truce[m] in hostes vultum, minaces oculos, rigentes crines, ira quatiens sese lacertorum toros, graphice nobis depingit. Licebat quidem, salvo sensu, exprimendo vocem HORRIDVS, tollere vicissim verbum CRVENTO, ne ternarium vocum numerum Lemma excederet. Sed, iste, Thesauri autore, minime ad essentiam Symboli perfecti requiritur, & habet omnino quaternarius, illo, in Thesi XXII. & XXV. arbitro, locum, si verbis omnibus opus sit, ad actionem, five proprietatem Corporis, explicandam. Accidit hoc utique in presentia, nec potest conspici Os CRVENTVM, si (quæ, ceti Thesauri in Thesi XIV. persuadet, propria in Symbolis effigian- dis ratio est) in Scuto caletur Leo, aut carbone designetur, nisi ejus sermone fiat indicium. Id vero os cruentum, si abesset, nimum venustatis decederet Symbolo, cædes tum tantum futuras præfagiente, non jactitante peractas. Insulto igitur tibi *Amice*, rursus versiculis :

Scuto Bavarico inscriptum, FREMIT ORE
CRVENTO,

Laude tua dignum credebam, non placet, inquis;
Hoc ergo placeat : FREMIT HORRIDVS
ORE CRVENTO.

Neque est, ut in hoc quoque Symbolo Antithesin abesse cavilleris: nam, circa eam unam, Illustri Thesauri eodem animo repugno, quo in cæteris omnibus obsequor. Quis enim, præter illum, sibi persuadeat, Heroas, dum magnum aliquid, & insigne in Symbolo significare volunt, per contraria id exprimere debere? Exigitur in Symbolo dictum acutum, ingeniosum, præclarum, solers, & non spon-te excogitatum, sed quasi entheum. Tale autem aliquod esse potest, citra Antithesin. Et sane, uti non inficior, in his Symbolis, in quibus argumenti natura & conditio, Antithesin admittunt, hujus quoque haberi debere rationem; ita, ad figuram aliam, quæ Antithesin respuit, hanc accommodare velle, stultum inceptu, stultum exitu esset, quod vitandum. Quin nec

in illo **COMINVS ET EMINVS** Ludovici Regis, cujus Symboli autoritate unice nititur Thesauri assertum, vera est Antithesis. Quippe, hostes cominus constituti, neutiquam eminus agentibus opponuntur, utrisque enim idem adversus Ludovicum consilium, eadem nocendi voluntas: & adeo Histrix quoque, eodem modo erga utrosque se gerit, omnes spiculis suis impetendo. Quapropter, si quid ego perspicio, extortorem & contortorem quodammodo agit Thesaurus, dum **LEMMA, COMINVS ET EMINVS**, pari passu vult ambulare cum istis: **PERIT, VT VIVAT: PERCVSSVS ELIVOR: INCLINATA ASSVERGO: NEC CITRA, NEC VLTRA: CONDUNTVR, NON RETVNDUNTVR: SI DEFERAR EFFERAR.** Scilicet, indicatur in his omnibus gemina actio, quarum neutra simul cum altera consistit, sed non nisi una exclusa aut cessante, alia succedit in locum. Longe secus ibi se res habet; una enim eademque actione Histrix defungitur, stant in una & eadem acie hostes inter se concordantes, nec aliud discrimen, quam quod quidam propinqui sunt, alii remotiores paulo, & post principia. Ipsa quoque Automorum loca, e quibus illud **COMINVS ET EMINVS** petitum esse Thesaurus censuit, mihi subveniunt. Dum enim Livius ait: *Sed, ea quoque pars, omni Tormentorum apparatu instructa erat: qua non EMINVS tantum, sed ET COMINVS telamitteret:* Dum ait Lucanus:

— *Sic undiq; septa Juvencus,
COMINVS obliquus, ET rectis EMINVS hastis
Obruitur:*

Antithesin quidem aliquam, exprimunt, sed quæ in aliis atque aliis tormentis, telorumque generibus, in alia atque alia hastarum vibratione fundatur, quale quid non observamus in verbis **COMINVS ET EMINVS**, quatenus ad Ludovici Regis Symbolum transferuntur. Quod si vero, qualiscunque contrarietatis umbra ad Anethesin Symbolicam sufficit, ne nostrum quidem **ELECTORALE SYMBOLVM**, ea privum esse, dici debet. Namque, **FREMIT HORRIDVS**, præsentis, **ORE CRVENTO**, præteriti temporis respectum habet, præsens autem, & futurum, per oppositionem segregantur.

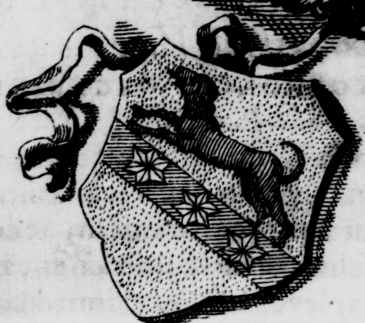

Æquant ergo Symbola nostra, Ludovici XII. Regis Symbolum, imo, quod fidenter dicimus, illud antecellunt. Est Histrix, minutum & vile animal, nomine abjecto: Nostra animantia, sunt magnitudine insignia, nec alia magis Regibus in deliciis & ostentatione. LEONIS appellationem non ipsum supremum Numen, CANIS cognomen, non qui inter illustres viros eminere volebant, non generosi sanguinis Principes, defugerunt. LEMMA COMINVS ET EMINVS, hoc verborum continuo ordine, haud reperitur apud ullum Classicorum Autorum, ne quidem prorsa oratione utentem. Nobis, nostra, Divinus Maro, πολλῶν ἀνταξίως ἄλλων suggestit. Ludovicus Rex, minime Histrice erat noscibilis, nostræ figuræ, eos quibus affinguntur, accurate designant. Præterea, τὸ FERIRE, quod ad Ludovici Regis Symboli essentiam pertinet, Metaphora, sive Analogia penitus cassum deprehenditur, & eadem proprietate, de Rege, qua de Histrice effertur. In SYMBOLO PRASCHIANO, VOX PORTA, cum semel *offium adium*, in quibus habitamus, significasset, amplius per geminatam Synecdochen, & *Vrbem Ratubonensem*, & *Bona Mentis Liberaliumq; Artium officinam*, *Gymnasium ibi publicum*, designat, ea ratione, qua in Sacris Libris, (nec enim ad Profanos Scriptores provocabimus) *Porta Hierosolymorum*, ipsam Vrbem, & *Porta Templi*, ipsum Templum, frequenter inuunt. Cæterum, CUSTODIENDI actus, aliter a Cane, aliter ab Homine peragitur, quem iste corpore, hic mente, & animo præstant, unde prognascitur Translatio. In ELECTORALI SYMBOLO, τὸ FRÉMERE splendidissimam involvit Metaphoram, & de Leone proprie, de ELECTORE autem HERÖE, καθ' ὁμοίωσιν, & Analogiam, aptissime prædicatur. Imo, in hoc Symbolo nullum prorsus verbum est, quod non Translationem referat. Denique, Ludovici Lemma, æque ad alias res, ac ad Histricem quadrat, nostra, proprie, concinniter, & proxime, ad nullas prorsus quas rerum Natura sinu suo complectitur & fovet, præterquam ad eas figuras solas, quibus a nobis adjunguntur. Sic igitur omnes illæ Perfectiones, quas a Ludovici Regis Symbolo abesse queritur Thesaurus, in nostris palam locum sibi vindicant.

Bonum factum ! ostendam tibi *Stoberline Amice* , Symbolis nostris , Perfectiones insuper inesse duas , quas adeo Thesaurus ignoravit , quasque ab illo solerter animadversis perfectionibus reliquis , superaddimus velut in cūmulum . Nempe , Lemma P R A S C H I A N I Symboli , habet hoc singulare , quod non tantum Virgilius alio sensu verba illa adhibuit , sed , quod præterea in contextu orationis , nullo modo cohærent , atque ibi sejunctissima sunt , quæ nos apte connectimus . Nam , Virgilius quidem dixit :

*Nisus erat PORTÆ CVSTOS , ACERRIMVS armis ,
Hyrtacides (comitem Æneæ quem miserat Ida
Venatrix , jaculo celerem , levibusq; sagittis .)*

Sed , hic cultus longe minor est , præ illo , quo ELECTORALIS Symboli Lemma gaudet , suumque culmen fastigiat . Non enim tantum Leonis immanitate efferati , actionem significat , verum etiam reapse exprimit , ac necessitatem imponit cuique legenti , ut ingeminando horrifonam Literam R . fremitum Leonis imitetur , atque terrorem audientibus incuriat . Proinde , ausim sperare , ELECTORALIS hujus SYMBOLI , subscriptores approbatoresque habiturum me non tantum homines omnes , sed & beatas Angelorum mentes , quæ DEO charum PRINCIPEM *custodiunt in omnibus viis suis , inq; manibus portant , ne forte offendat ad lapidem pedem suum* , efficiuntq; , *ut cadant a latere suo mille , & decem millia a dextris ejus* . Nihil enim certe quicquam nos egimus aliud , quam ut ad hypothesin transferremus , quod ipsum Æternum Numen , oré Regum Sapientissimi Proverb. XIX. 12. proloquutum est in thesi : SICUT FREMITVS LEONIS , ITA ET REGIS IRA . Sic jam denique , *Stoberline dilectissime* , satis superque me defunctum esse credo eo , quod mei erat muneris . Agedum , fac tu quoque , amabo , tua ut promissa appareant , Aureoque illo , quem valde expeto , Numo , me dona . Id nisi actutum præstiteris , Pomponium Secundum , tragœdiarum scriptorem imitando , *ad populum provocabo* .

EXERCITATIO SECVNDA.

Revelatur Arcanum Steganographi-
cum, cujus ope, Amici toto Orbe sejuncti, omnia
animi sensa, celeriter, quin & plene planeque invicem communi-
care possunt. Docet amplius modum, parandi Candelam, quæ,
Homine aliquo vivo, assidue ardet, illo vero moriente, defetisci-
tur, & lumen amittit. Suppeditat insuper, adversus Epilepsiam,
Pestem, Hydropem, & Podagram præcipue, Vulnerata item
quæcunque, nullis cognita, nova Remedia. Subjicitur
Poëta Hebræus, de tuenda Sanitate.

GVSTAVO CARLHOLMIO

Clarissimo Viro,

JOH. CHRISTOPHORVS WAGENSEILIUS.

S. P. D.

Vanquam hæc, inter nos nupera notitia admodum
est, tamen, & Virtus tua, Vir Clarissime, & eruditio,
faciunt, ut non secus te amem, ac eos, qui multos
modios salis mecum comedendo, amicitia munus
egregie expleverunt. Quæ, dum dico, imprimis po-
pulares tuos, Celebres, & bene de Republica Lite-
raria merentes VIROS, JOHANNEM BILBERGIUM, & GVSTAVVM
PERIN-

PERINGERVM, utrosque Regiæ Academiæ Vpsaliensis Professores dico, quos, uti præsentem summopere dilexi, ita absentium memoria, tenacissime animo inhæret, nec erit illa dies, quæ eam inde eximet. Commodum autem, tu me de iis certiore reddidisti, quæ maxime volebam, hoc est, frui eos sanitate perfectâ, vivere in summa existimatione, atque conjugibus, re familiari, prole denique pulchra auctos esse; talia enim, ob nimiam sejunctionem, quæ, ne literarum quidem commercium commode admittit, non satis perspecta ante habebam. Horum vero nomine, uti impense lætatus sum, ita prorsus gaudio delibutum me reddiderunt, quæ, de gratia immensa, qua apud Potentissimum Sueciæ Regem, Patronus tuus, Illustrissimus ac Excellentissimus Dominus ERICVS LINDSKIÖLD ex merito fruitur, deq; amplissima fortuna, honoribusq; ejus, dum ad Regii Consiliarii, Aulæque Cancellarii dignitates supremas euectus est, mihi commemorasti. Licuit olim ipsum, non me fastidientem, Argentorati primû, & postea Londini in Anglia, cum peregrinaretur, colere, idemq; nunc facio, mente pia & voto, Deum precatus, ut omnes cogitationes ejus, tam lætus sequatur eventus, quo æterna laude florentem virtutis suæ gloriam, incolumis & hilaris, indies magis magisque adaugeat. Sic nos, suavissimis sermonibus cibos nostros condimus, ut magis sapidi evadant, atque prout occasio fert, modo de divinis, modo de humanis, inter nos cernimus. Caterum, heri quidem in cœna, de modis occulte aliquid alteri significandi, colloquebamur, quorum cum aliquamultos alter alteri recensuisset, postremum id erat, ut ex me percontareris, quid mihi videatur de illis, quæ JOHANNES TRITHEMIUS Spanheimensis primo, deinde S. Jacobi apud Herbipolin Abbas, & Steganographicæ artis primus quasi magister, jactaverat in literis scriptis Gandavum, ad Arnoldum Bostium Carmelitam, quæ passim inter *παράδοξα* allegentur? Scilicet, prædicare in his Trithemium, posse se mentis suæ conceptum notum facere artem suam scienti, ad quamcunq; distantiam, ad centum miliaria vel plura, secure, sine verbis, sine scriptis, sine signis, sine nuntio. Posse se voluntatem suam indicare, sedenti in carcere, etiam longe absentem, quantumcunq; custodiatur al-

ter, etiamsi tribus milliaribus sub terra sederet: & posse se hac omnia latissime & uniuersaliter, quando, & quotiescūq; uelit, naturaliter, sine aliqua superstitione, uel adiutorio spirituum. Respondebam ego, subridens, quicquid Trithemius promiserit, non tantum præstiturum me, sed adeo, iis longe ampliora, magisque fidem mortalium superantia. Nimirum, dum mysteriis Steganographicis intendo, eadem simul opera posse me parare Candelam, cuius ea indoles, ut quoad homo aliquis superstes vitam agit, flammam suam feruet, illo autem fato suo proximo, exile ac tenue lumen spargat, idque, cum mortuo, penitus amittat. Cum animadverterem, laborare apud te assertorum fidem, meipsum corrigens, agnosco, inquam, Vir Optime, nimium me dixisse, quod ad ista præstanda me satis ualere professus sum paulo incogitantius, id enim non opis est nostræ, sed alterius artificis. Saltem tamen modum cognitum habeo, quo, & ista, & alia multa, æque portentosa, effecta reddi queunt. Atque, ne hæc quoque temere me affirmare arbitreris, ecce, do fidem, me tibi reuelaturum arcanum, cuius neminem unquam (uides quanti te æstimem?) conscium feci, quodque non aliter ac si ad Eleusinia mysteria pertineret, religioso per viginti amplius annos pressi silentio. Juvat enim tandem, coram te, imo & publicus,

Facere tacitis conscias sacris faces.

Interim, quia ista, viva uoce prolata, segnius percipiuntur, literis consignabo omnia, ut melius assequi, & seruare, illa tibi liceat. Is finis erat, nostri hesterni sermonis, atq; ego, nunc mea promissa exequi uolens, ut altius rem repetam, necessitate compellor. Non ignoras, Vir Doctissime, Trithemium Opus Steganographicum, quod meditatus fuerat, minime ad finem perduxisse. Ea, quæ ad nos pervenere, unice fere ad arcanos, per literarum elementa scribendi modos, attinent, quos ille, ne promiscue omnibus innotescerent, dæmonum terrificis nominibus ac adjurationibus, ita involuit, ut multi, qui in ista inciderunt, toti exhorruerint, & nihil, nisi male ominata uerba, & foeda ac nefanda carmina, oculis suis usurpare sese reputarent. Non fuit, ut alios complures taceam, aliter fere animatus, ipse *Daniel Schuwendernus*, hujus quondam

Academiae Professor non inglorius, ceu constat ex libello, cui praefigitur titulus: *Steganologia, & Steganographia aucta, (Geheime/ Magische/ Natürliche Red- und Schreibkunst. Durch Janum Herculeum de Sunde, sonst Resene Gibronte Runecclusam Hunidem, der Magie Naturalis besondern Liebhabern.* Hic enim liber, Schwenderum nostrum, ceu Anagrammatismus quoque arguit, habet Autorem. Minime igitur effugere potuit Trithemius, sinistra iudicia, et si in praefatione Steganographiae suae, qua, *Serenissimo Principi, Domino Philippo, Comiti Palatino Rheni, Duci Bavaria, Sacrae Imperii Principi Electori*, dicata illa fuit, solemnem hanc, gravissimamque, interposuit protestationis formulam: *¶ Dico ergo, & coram omnipotente DEO, quem nihil penitus latere potest, & coram Jesu Christo, unigenito filio ejus, qui judicaturus est vivos & mortuos, in veritate dico, juro, & protestor: Omnia & singula, quae in hoc opere dixi, & dicturus sum, omnesq; hujus scientiae vel artis proprietates, modi, figura, operationes, traditiones, receptiones, formationes, ad inventiones, institutiones, mutationes, alterationes, & universa, quae ad ejus speculationem, inventionem, consecutionem, operationem, & practicam, vel in parte, vel in toto pertinent, & omnia, quae in hoc nostro volumine continentur, veris, catholicis, & naturalibus principiis innituntur, fiuntq; omnia & singula, cum DEO, cum bona conscientia, sine injuria Christianae fidei, cum integritate Ecclesiasticae traditionis, sine superstitione quacumq; sine idololatria, sine omni pacto malignorum Spirituum, explicito & implicito, sine suffumigatione, adoratione, veneratione, cultu, sacrificio, oblatione Daemonum, & sine omni culpa vel peccato, tam veniali, quam mortali, fiuntq; omnia & singula, cum veritate, rectitudine, sinceritate, & puritate.* Sequuntur in hanc rem alia multa. Non frustra igitur quispiam miretur, quomodo acciderit, ut circa Trithemium, Eminentissimus de Scripторibus Ecclesiasticis Commentator, in hac eruperit verba: *Scriptis opus inscriptum Steganographiam, id est occultam scriptionem, quod opus prohibendum merito est, cum sit plenum perniciosi dogmatibus, ad Magiam pertinentibus, quod & ipse agnovit, & confessus est.* Et vero, postquam diu ancipites haesere mortales, nescientes quid Steganographiae facerent, commodum tandem dies nos docuit, rem omni-

pungit, alter id eodem momento sentiat, ubicumq; tandem terrarum sit, constitutus, quod ex naturalis Sympathia necessario provenit. Cum hac ita se habeant, ait Mercurius Marti: simul ac a nobis remotus, compunctiones aliquas in cicatrice senties, scito me unam e quatuor tesseris supra indicatis, tibi significaturum. Vt vero mihi constet, te compunctiones sensisse, tu quoq; punge aliquoties tuam cicatricem, ut ego pariter punctiunculas per sentiscam, & te vivere, & animum advertere intelligam. Dehinc, cum ex interjecto tempore, cicatricem semel me fodicare experiris, esto hoc signum, me valere; cum idem bis facio, me graviter decumbere: cum tertio, ad vula ad nos celerime, quia tua multum refert, ut presens sis: ad punctiones quatuor, cogita aliquem ex carioribus amicis tuis decessisse. Atq; sic de multis aliis monendis, fieri potest conventio. Ceterum, quam mira est hac ars, tam periculosa etiam deprehenditur. Etenim, si Mars in eo brachii loco quo vultus sibi inflixit, laderetur, male lueret quoq; Mercurius, eosdemq; cum Marte dolores, aut damnum experiretur. Quod si contingat Martem mori, metus esset, ne Mercurii brachium, putrescere occipiat, conjecturam rei prabente sequenti historia. In Italia reperuntur Chirurghi expertissimi, qui naso, aut parte eius mutilato, sic medentur: Denudat brachium agri in loco carnosae pelle, alligantq; vultu brachio, ita ut nasi residuum, cruenta carnem contingat. Dolor hunc ager sustinere cogitur, quoad vultus cum brachio coalescit, atq; tum Medicus excisso ex brachio carnis frustulo, id in nasum effingit, ac plane adaptat. Accidit autem aliquando, ut homo quidam opulentus, ex sinistro casu, nasi iacturam pateretur, itaq; hortati cum sunt Medici, nasum suppositivum admitteret. At ipse, dolorem metuens, solusis aliquot Coronatis, eo pauperem quendam egestate victum, permovit, ut suum sibi brachium ad medicinam faciendam concederet: atq; sic diviti, e pauperis brachio formatus nasus est, quo ille aliquandiu bene utebatur. Cum vero postea pauper ex morbo decessisset, atq; in sepulchro putresceret, divitiis quoq; nasus pariter corrumpebatur, ut necesse esset, quicquid a se mi adsciverat, rursus tollere. Quia igitur hac ars cum tanto periculo conjuncta est, non ea temere utendum. Attamen Mars & Mercurius liber a se possunt ab illa mutua noxa necessitudine, si partem cum infusio & inducto sanguine eximant. Haftenus Schwenderus, qui adhuc amplius, majus longe arcanum, ex Anglia ab Amico petatum, subjicit, sed a gre quodammodo, & post tergiversationem aliquam, ac ideo non nisi occultum scribendi modum adhibendum esse censuit. Quia tu, Cartholmi Eximie, in nostra lingua perdiscenda, sedulo occuparis, gratiam apud te initurum me confido, si eam rationem huc transcribam, qua Schwenderus mysterium suum occultavit, ut habeas in quo

aciem ingenii tui exerceas. Valebit istorum intelligentia, pro vero specimine, ingentis in Germanica lingua profectus, atq; hæc mihi si legeris, liquido Magister audies, & superasti plerosque Germanorum. Paraigitur te ad cognoscendum:

Zan wwen sudd greunn mict sih vinandet vereiniger bollee seiden zher iunldern aafen / dm ien Nonai mugustiz ziesen dweyer wluwed bied gusammet zmischn / dernaet histillich daem nisteh em zineunght demahl / win melhet binw seidh areum fd sen delbigen drn aaram ghenen jelaßn walbee / sin dues aeh seinen ein ean lifes jamie dhmt glun blased / eibr gt meinet sin vrend / sud wb eiderumr derges han steino / se cur ninen in den vher ret weisggun verd missen / wöchtin / eis we seined freunem nient / gimbg ds ear ean lifes auct eff but aenem sru / aerdnder ps efindm dhus tetz nleihn / gun siabee hin dr aen hined eann aat ds phabes gus aetheils sao ds een dir dim met ean lifes cun aiff dlide ged binget fucter ed simpfino dr ees vnded / anr dein wes suen btably dn ves zedeut / beicht aolhff sun / ano vlsd ardee walln suen btably zut arihuß. ano vlsd drfere eis eiset w's aas wenel jir.

Sed, manum porrigam, teque in labore adjuvabo, huc coram Latinam interpretationem afferendo : Cum duo Amici inter se congruunt, significaturos sese invicem, quæ scire juvat, amobus Augusti Mensis prima die secunda vena est. Vtrorumque Sanguis misceretur postea, fitque exinde oleum destillatum, quo brachium inungere oportet, e quo sanguis promanavit. Scalpella ad venæsectionem adhibita, Amici mutuo permutare debent, atque sicubi uni lubido est scire, quid rerum Amicus gerat, per unum brachium ferro vellicat, quod, alter sentiens, idem facere instituit. Oportet autem brachia secundum varias Alphabeti literas dispescuerint, atq; sic loco aliquo puncto, prodit se litera, quæ illi fuit assignata, quod idem de reliquis quoque obtinet, hacque ratione, quæ Amicus significare vult, evadunt notissima.

Permultum tribuit Schvenderus Arti huic, unde, suis clandest-

destinis expressionibus, subjeit: *Bemühe dich solches aufzulösen/es wird dich nicht rewen.* Vt autem de his dicam sententiam meam, principio illud tanquam fundamentum omnibus hisce per Sanguinem aliquid nunciandi modis, supponendum, inesse vim quandam Sanguinis communitati, quæ sese etiam in locis valde remotis exerit. Accipio hujus rei argumentum ingens, variolorum morbum, qui cum iisdem parentibus genitam prolem unam infestare occipit, alia quoque, et si longissime sejuncta, circa illud ipsum tempus, eundem contrahere solet. Fateor, non semper id fieri, etiam apud liberos, una simul agentes, in iisdem paternis ædibus. Sed, sufficit, plurimum hoc fieri, & possunt de reliquo, multæ in corporibus intercedere dispositiones, quæ impediunt, ne idem semper contingat, nec sinant fieri id, quod omnino accideret, dispositionibus illis remotis. Atque oritur hæc morbi communitio, fere unice in variolorum morbo, nempe, quia proxime Sanguinem afficit. Hæc vero vis Sanguinis, non ad infinitum extendenda est. Neque enim moriente fratre uno, alter continuo etiam extinguitur, cum sæpe adeo matres, infantibus intra viscera sua extinctis, & quibus nulla vita aut alimentum, nisi ex solo materno sanguine, supervivant. At, sentiunt tamen plerunque matres, si quid adversi accidat liberis earum procul constitutis, effervescente circa illarum præcordia Sanguine, & fortasse sentirent omnes, nisi subinde mentem aliquarum, labor intentior, dolor corporis, aut alia sollicitudo avocarent. In universum autem, quæ sit potestas communis Sanguinis, quousque, cur item ad hæc potius, quam ad alia sese porrigat, difficile fuerit definire, imo prorsus, *ἐκ τῶν ἀδυνάτων*. Spero interim futuros, qui, in Seculo nostro, tantopere naturæ rerum per experimenta scrutandæ intento, periculum faciant, num per Sanguinem æque, ac per epistolas, animorum sensa possint communicari. Vix tamen est, ut spes sit, a Schwendero præscriptos modos, magnum momentum allaturos, & circa primum, tria sunt, quæ scrupulum mihi faciunt. Etenim, leve vulnus, quale in hoc casu fieri jubetur, nullo negotio iterum cõit, nec relinquit post se cicatricem aut vestigi-

um, ac

um, ac proinde non constabit postea, ubi Sanguis fuerit immis-
sus. Porro, Sanguis alienus, quem quis vulnere instillavit, non
manet utique perpetuo secretus & distinctus a reliquo Sanguine
ejus, qui illum admisit, sed illico fit utriusque sanguinis mixtura
quædam, & confusio. Esto tamen, & cicatricem, sive notam aliam
parari, quæ moneat, de intromisso Sanguine, & quoque constare
sibi assidue Sanguinem peregrinum, saltem non verisimile fit,
hunc aliquid operaturum, si nuda cutis aut cicatrix pungatur, nec
fuerit Sanguis immediate affectus, aut lacesitus. De reliquo,
fuisse in Italia, qui naso mutilos integritati restituerint, etsi multis
ab omnium videtur, apud me tamen fidem facile invenit. Primus,
nisi fallor, hunc medendi modum induxit, *Caspar Tagliacotius, Me-
dicus Bononiensis*, circa finem prioris Seculi, cujus non tantum am-
plum librum, *De nova Curtorum Chirurgia per insitionem*, æneis
figuris omnem operandi modum repræsentantem, sed & statuam,
dextra nasum tenentem, in Theatro Anatomico Bononiensi vi-
disse me memini, atque hanc statuam, ob nasos restitutos ei posi-
tam esse, narrabant, qui me introduxere. Enim vero, cum arbor
aliqua, ex alia etiam heterogenea, rami vivi insitionem patiatur,
utique consimili ratione, viva caro vultus, cum viva carne bra-
chii, sive proprii, sive alieni, coalescere quoque potest. At, illud
nemo mihi persuadebit, cum nasus ex peregrino brachio excin-
ditur, tum eo, cujus brachium hoc, membrum fuit, moriente,
etiam illum cui brachium comodaverat, nasi jacturam incurrere.
Neque enim arbore, e qua ramus, alteri inoculandus avellitur,
pereunte, ramus ille quoque exarescit, quippe, ex nova arbore, cui
implantatus, succum, nutrimentum, & vim accipit, hujusque se-
quitur conditionem. Idem & de naso adscititio putandum, qua-
lis si puero pusillo adaptetur, quin crescente hoc, ad majorem
quantitatem nasus sit perventurus, nihil ambigo, ac proinde non
amittet vitam quoque, nisi cum eo corpore, cui adhæsit. Quanquam,
quid verbis opus est? quotidie videmus Sanguinem, quem aut ve-
næ sectio, aut cucurbitæ, aut vulnera e corpore prolicuerant, pu-
rescere, citra noxam corporis unde emanavit. Imo, membra in-

tegra, a corpore aliquo, sive ad sistendam, ne sincera pars trahatur gangrænam, sive inter pugnandum, aut etiam a carnifice in supplicium, resecta, putrescunt conficiunturque, nullo ne dolore quidem minimo eorum, qui illis cogitur carere. Profecto, male consultum esset Judæorum genti, quin adeo periisset illa pridem, non radicitus, verum & eradicatus, ut cum Plauto loquar, si id contingeret, quod eventurum Schwenderus metuit. Scilicet, amputatur cuique infanti mari, recens nato, præputium, ac projectum in discum plenum arenæ, una cum hac, interdum in Synagogis sub Suggestu, quem ipsi Almemar vocant, interdum in loco alio quocunque (variat enim consuetudo, etiam in Germania) effunditur, postquam prius in arenam Circumcisor conspuat quoque Sanguinem, quem ore suo, ter vulnus in genitali membro exfugendo, attraxit, ne cæteroquin saniosus reddatur, si ibi fuerit relictus. Tantum autem abest, Judæi periculum aliquod verpis pusionibus ex præputio in arenis consumto metuant, ut potius id felicitatis salutisque omen ac momentum habere interpretentur. Ea res, vulgo parum cognita, tibi *Cartholmi*, cupido Antiquitatum Rituumq; Judaicorum, quia sic occasio fert, obiter declaranda est. Communiter a Christianis, Circumcisionis solemnia spectantibus, interrogati Judæi, quid sibi velit ista præputii resecti in arenam projectio? promptè respondent, indicari hoc instituto, ratas hæctenus fuisse, futurasque in temporum æternitatem, Dei promissiones, quibus Gen. XXII. 14. & Cap. XXXII. 13. pollicitus est, superaturam progeniem Judaicam, arenas quoque maris, immenso suo numero. At vero, istis, Rabini Sapientes, superaddunt alia mysteria Nempe, ceu est in Sohar Chadasch fol. 38. col. 2. valent Arena, Sanguisque, quem in hanc inspuat Circumcisor, ad placandum Numen, atque *הוא הוה* *Sanguis, Sacrificii cuiusdam vicem subit, arena vero, e terra constructi altaris.* Sunt amplius, Præputium, Sanguis, & A rena recens circumcisi pueri, ossa quasi Cerberi latrantis, placantque his *הוא הוה* *Serpentem primævum, ejus panis, secundum Esaiam LXV, 25. panis est.* Atque sic satis-

fit Salomonis præcepto, quo Prov. XXV. 21. hortatur: *Si esurierit inimicus tuus, cibatum pane, & si sitiat, da ei bibendum*: זהל כדו להנצל מן סמאל וכחם להגן מזיבוט הקבר ומחרבא דמלאך המות: quod iterum in Sohar traditum habetur. Id est: *Totum hoc peragitur, ne a Sammaële & Serpente primo periculum sit, & ut immunis quis evadat, a percussione sepulchrali, & a vastitate, quam Angelus mortis inducit.* Sed, præ his, magis etiam ineptit R. Eliezer in Pirke c. 29. cum ait: *היה ארץ ישראל לארץ ישראל לחי' ישראל חזר ומול אותם פעם שניה עב' מול את יודע שאין ישראל כמילין בתקנת חזר ומול אותם פעם שניה עב' מול את בני ישראל שנית וקבץ כל הערלות עד טעמה אותם כגבעה שנאמר יימול את בני ישראל אל גבעת הערלות והיו ישראל לוקחין את הערלה ואת הים ומכסין אותן בעפר המדבר וכטבא. בלעם הקוסם ראה את כל המדבר שלא מערלתן על ישראל חזר ומי יוכל לעמוד בזכות ברית דם המילה שהוא מכוסה בעפר על מי חנה עפר יעקב מכאן אמר חכמים מכסין את ערל הים: Id est: *Cum ingressi essent Israëlita Palestinam, ait Deus Josua: An ignoras tu Israëlitas neutiquam decenter satis circumcisos esse? aedum igitur, circumcide illos iterata vice. Prout scriptum est: (Jos. V. 1.) Secundo repetens, circumcide filios Israëlitis. (Paruit mandato Josua) & præputia omnia coacervans, ex iis collē effecit. Vnde sequitur, (v. 2.) Et circumcidit filios Israëlitis ad collē præputiorū. At, Israëlita sumentes præputia & sanguinem, eadem in deserti pulvere condebant. Cum ergo adventaret Bileam Pates, atq; omne desertum præputiis Judaorum repletum cerneret, ait: *Ecquis posset consistere adversus merita Sanguinis, qui ex Circumcisionis sædere provenit, atq; pulvere tegitur? Quo pertinet illud (Num. XXIII. 10.) Quis numeret pulverem Jacobi? Hinc, ortum esse tradunt Sapientes morem, tegendi præputium cruentum pulvere.***

Ut vero, ex diverticulo redeam in viam, non probavit sese nobis admodum primum Schwenderi arcanum Steganographicum, sed, nec alterum tale est, cui tuto confidere liceat. Siquidem, ab omni ratione alienissimum existimaverim, Kalendis Augusti, præ reliquis Anni diebus, id privilegii tribuere, ut non nisi iisdem, Sanguis arcano Steganographico perficiendo utilis, e corpore humano promanet. Atq; si omnino Kalendæ Augusti mo-

mentum habent, Julianane vetus, an nova Gregoriana illarum computatio præferenda? nisi forte Sanguinis *ἐπέγγρα*, se ad utrosq; Fastos attemperat, & æque Julianis ac Gregorianis favet, pro diversitate utentium. Nec minus absurda censenda est, illa utriusq; Sanguinis, quæ institui jubetur confusio. Quid enim hîc conferrat Sanguis ejus, qui alteri quid significare vult, respectu illius, cui id significatur, quam ut operationem totam turbet, aut impediat? Postremo, non docetur ratio, quæ ineunda sit, circa Sanguinis destillationem, quam, nisi quis cognitam habeat, nihil in hac arte proficiet. Quicquid tamen sit, insuat certe in Schwenderi hoc modo, rudimenta ejus rei, quam alius deinde, quisquis ille fuit, magis excoluit, & perduxit ad fastigium, veræque artis notionem, prout nunc subjiciam.

Annus nunc agitur secundus supra vigesimum, cum ego toto orbe celebrem Scorialiensem Bibliothecam in Hispania iustrarem. Monstrabat inter alia, *P. Gabriel de S. Hieronymo*, qui eam referaverat, mox Codicem prægrandem, manu exaratum, cujus elegans e tenui rubro corio ligatura, multo argento, circa oras & in medio muniebatur; erantque aliqua insculpta, e quibus constabat, Philippo III. Hispaniarum Regi opus dicatum fuisse. Prima pagina monebat, contineri eo Volumine, Theophrasti Paracelsi, Leonhardi Thurnheuseri, Cornelii Agrippæ, aliorumque, quorum nomina non recte teneo, Insignium Alchymistarum, schedas arcanas, quas nemini mortalium communicaverant, post obitus eorundem repertas, & congestas. Magna libri intus quoque species, scriptura auro interpolata eximia, hieroglyphicæ figuræ, accuratissime pictæ, pæne innumera. Capiebat me is cultus, etsi ex illis, quæ ibi descripta erant, quæq; raptim sic legebam, parum assequi concedebatur, erant enim Chymistarum oratione concepta & stylo. Dum vero, sic voluto librum, objicitur mihi figura pulcherrima, Anguium duorum coronatorum, mire tortuosis flexis colligatorum inter se & implicatorum, quorum alter alterius caudam ita admordebat, ut dolorem ex vulnere quisque sentire videretur. Adscriptus erat, auro minioque tinctis literis, Persii versus:

PINGE DVOS ANGVES: PVERI, SACER EST LOCVS! Dele-

Delectatus, & Anguam sinuoso curvamine, & monito, lubido me tentavit, locum totum perlustrandi, vix autem legere coepi, & illico, ad arcana, quæ ibi continebantur, obstupui. Rogabam igitur ILLUSTRISSIMUM DOMINUM FERDINANDUM ERNESTUM S. R. I. ABENSBERGIVM ET TRAVNIVM COMITEM, inmaturo fato ante hoc biennium mortaliū cœtibus ereptum, itemque GENEROSUM AC EXCELLENTISSIMUM DOMINUM JOHANNEM CRAMPRI-CHIVM A CRONENFELD S. MAVRITII ET S. LAZARI EQVITEM, etiamnum (atque talem eum Deus divitissime præstet!) superstitem, & Sacratissimi Imperatoris nostri, Consiliarii honore, itemque apud Foederatos Belgii, Ordines Legati munere fungentem, quibus tum junctus eram, moram aliquam in Bibliotheca traherent, quoad quædam, mihi valde utilia, ex illo libro excerpissem. Facile morem gerebant, pro eorundem perpetuo erga me favore, nec minus Bibliothecarius veniam, quam petebam, paucissima describendi, concedebat ac libens, quippe, placebat hoc ei, quod Græcæ Linguæ gnarum me deprehenderat, quam se solum, ex omnibus Hispanis, apprime tenere arbitrabatur. Ergo, dum abs me discedit, & cæteris, alia, maxime vero Volumina decem ingentia, quæ Philippi II. Regis jussu, Medici & Pictores quidam, in Americam profecti, ex quadrupedibus, avibus, insectis, piscibus, arboribus, plantis, fructibus, rebusque illarum regionum nobis insolitis aliis, adornaverant, ostendit, ego satis comoditatis nactus sum, ut in pugillares notarem sequentia :

Primo, paretur Alcohol Vini correctissimum, tempore Novilunii, & stet per unam noctem, sub dio, vase aperto. Postea claudatur, & in cella subterranea servetur. Quando vero secretum hoc artificium operari volueris, eligito diem tuam natalem, & in ipsa hora, (si fieri potest) qua in lucem es editus, curato tibi Venam Basilicam brachii sinistri aperiri.

Prius vero, in promptu habeas cucurbitam vitream, capacem circiter ℥ viii. smirideque signatam circa fundum, ad observandum sanguinis immissi pondus. Omnibus ergo rite peractis, cum jam punctum natale instat, instrumento novo secetur vena, ita ut e vena rectà in cucurbitam saliat sanguis, omni aëre excluso. In cucurbitam prius infusum sit, Alcohol ℥ ʒ modice cum cucurbita calefactum, sanguis immittatur ad pondus ʒ ℥. Quo facto, cucurbita statim claudatur, glutine vel luto convenienti, ne subtilissimi spiritus exhalent, & immediate vitrum ex Sanguine calente in furnum digestorium prius rite instructum, vel etiam tumulum vini, non nimis calidum ponatur, ferrum vero cruentum non abstergatur, sed una cum cruore servetur, & acies ejus alio ferro vel lapide, obtundatur. Hoc vero ferro mediante, perficitur secretissimum quoddam artificium Steganographicum, ut Amicus cum Amico absente, per centum vel mille milliaria, absque sermone vel literis internunciis, colloqui possit, quantum & quoties velit, licet ubi terrarum versetur, plane ignoret. Cucurbitam ergo intra 40. ☉. ne moveto, sed vivido & æquali calore continuo foveto, & interea temporis, videbis Sanguinem tuum naturali & spontanea fermentatione sese attollere, ut vitrum ultra dimidium fere impleat, & tandem rursus residere; & separationem

nem pati naturalem, ut in fundo stet liquor aureus, phlegma album superius innatet, & sic Natura pretiosum separet a vili. Has aquas, debite a se invicem separatas, scorsim remotis fœcibus serva. Separatio autem fiat sine igne, & aquam flavam divide in tres partes. Vnam, ut est cruda, reserva in vitro mundo, ad philtera & pocula amatoria conficienda, nec non ad Artificium Steganographicum magneticum, ut de usu ejus medicinali nunc taceam. Duas partes in balneo vaporoso rectificata, ut ab omni phlegmate liberentur, & in formam oleosam & spirituosam transeant. Id quod præstabis, ulteriori digestionē, & per redactam in balneo vaporoso rectificationē. Tunc paratam habeas lampadem vitream, cum siphunculo argenteo, & ellichnio, ex argenteis, vel aureis filis, aut etiam ex alumine plumoso, aut lapide fissili confecto. Huic indas de oleo tuo quantum vis, & accendas igne Solis macrocosmici ut moris est. Lampas hæc, reponatur ad locum tranquillum, & absconditum, & tam diu ardet sine olei consumptione, quam diu homo, e quo parata, vivit. Qui, quamprimum ægrotare incipit, sive adsit, sive absit, statim indicia præbet lampadis ignis moribundus quasi, & pallidus. Ipso vero moriente, simul & Lucerna extinguitur, nulla posthac arte reparabilis. Pars vero tertia illa liquoris flavi, ignis violentiam nondum ex-

per-

perta, Magnetem Amatorium, seu philtum præstat infigne. Nam, si de hoc liquore, guttæ quinque vel octo, in vino generoso dentur alicui personæ, sive vir sit, sive foemina, incredibili amoris desiderio eum tibi devincies. Quod etiam, in ferarum obsequio sibi conciliando, valet. De tertia parte liquoris flavi supra dicti, accipe, & da illud Amico tuo, cum quo imposterum artem istam exercere intendis, & procura, ut hoc oleo manum suam sinistram prius probe lotam & exsiccatam, continuo inungat, donec quicquid est olei, unguendo infusum fuerit. Tunc manus per triduum chirotheca obvolvenda, & ab ære frigido custodienda est. Interim, Amicus tuus, simili ratione ex sanguine suo confectum idem oleum, tibi tradat, ut manum tuam sinistram, pari ratione ut ille fecit, inungas. Quod, cum factum est, ab Amico accipito ferrum ejus phlebotomicum, prius stupefactum in lapide vel alio ferro, & e contra tuum ipsi porrigere observandum, per totam vitam. Antequam autem discedatis ab invicem, prius sinistrae manus singulos articulos, singulis Alphabeti literis pro arbitrio notato, ita ut articulorum in quatuor digitis interior & exterior pars, XXIV. Alphabeti literis respondeat. Itaque, si tu ferro tuo quod ab altero accepisti, manum tuam percutias vel pungas, illico sentiet alter, in ipso eodem articulo, quem pupugisti.

Quam-

Quamcunque ergo literam ad Amicum tibi scribere placet, hanc in debito suo articulo quære, & punge. Tum, alteri ad manus semper fuerit tabella palimpsesti, cum creta, ut paratus sit literas in manu sua dolore observatas, assignare, & omnibus illis collectis, ex animi sententia, per idem artificium respondere.

Nunc, de Usu Medicinali nonnulla veniunt observanda. Si de Oleo flavo $\mathfrak{ss}$. sæpius detur Epileptico, observatis tamen observandis, & in specifico vehiculo, morbum radicitus tollit. Imo, omnes ex cerebro oriundas infirmitates curat, Memoriam confortat, Spiritus animales creat, amissam loquelam restaurat, venena expellit, Sanguinem purificat, confracturas solvit.

Præterea, hoc Oleum in Hydrope, in Peste, in Febribus, Arthritide, & omnium viscerum, & totius corporis tum obstructionibus, tum putridis corruptionibus, excellens est remedium. Dosis ejus esto $\mathfrak{ss}$. ad $\mathfrak{ss}$. in convenienti vehiculo.

Aqua alba, quæ nihilo minus est nobilis ad prædictos affectus, remissius tamen agit. Oculorum præterea affectus plurimos, instillata curat.

Ex hoc Oleo Balsamus admirandus Antipodagræus paratur, sequenti modo:

$\mathfrak{ss}$. Oleum Sanguinis humani prædicti,

Ossium humanorum $\mathfrak{aa}$ $\mathfrak{zj}$.

K

Mumiæ

EXERCITATIO SECVNDA.

Mumiæ veræ transmarinæ ʒiij.

Camphoræ ʒij.

m. f. Balsamus.

Unguentum Sympatheticum aduersus omnia
Vulnera, sic parandum:

ʒ. Musci in Cranio humano reperti ʒij.

Axung. Human. ʒij.

Mumiæ veræ.

Sanguin. Human. āā ʒʒ.

Ol. Lini ʒij.

Rosar. ʒj.

Bol. Armen. ʒi.

Hæc omnia in Mortario vitreo vel marmoreo
tamdiu permisce, donec unguenti formam adipisca-
tur, deinde seruetur in pixide eburnea vsui. Si fru-
stillum ligni in Sanguine vulnerati madefiat, & ite-
rum exsiccetur, atque deinde in hoc unguentum im-
mittatur, sanat omnia Vulnera, etiã periculosissima,
absq; aliis adhibitis mediis, & absque dolore, siue pa-
tiens præsens sit, siue absens; atq; si Arma quibus quis
vulneratus, haberi queant, similiter hoc unguento
inungenda sunt, & tanto facilius evadet curatio. Hoc
autem observandum est, ut patiens singulis diebus
mane, vulnus mundo linteamine, propria urina, ma-
defacto, circumliget. Hoc Unguentum valet etiam
ad dolores dentium, si dentes ligno fricentur, donec
modicum Sanguinis ligno adhæreat, & illud lignum
in unguentum reponatur.

Tantum, liber ille splendidus, & quantum conjicere licet, rum in orbe unicus, continebat; qui, sine dubio, cum Bibliotheca Scorialiensireliqua, ante annos non adeo multos, proh dolor! incendio conflagravit, haud unquam reparabili cum damno Rei Literariæ. Equidem, non ausim pro certo affirmare, præsens arcanum Steganographicum fuisse Trithemio cognitum, præstat tamen omnia, quæ ille se tenere jactavit, imò, & majora. Nostræ enim, quam prodidimus, secretæ artis beneficio, non tantum longissime remoti colloqui possunt, sed & duo, quorum neuter, ubi terrarum gentiumque alter degat, habet perspectum; ad quæ, Trithemianum mysterium, se, quantum apparet, non extendit. Medicinalia quæ annectuntur, ego quantivis faciendâ, nec successu caritura, firmiter animum induxi metum. Est in Urina hominis, magnum ad depellendos morbos varii generis, præsidium, atque noveram quondam in Austria, virum spectatæ existimationis, jam grandævum, qui nunquam tota vita, alio medicamento, quam urina propria in morbis fuerat usus, & semper convaluit. Ille, non minus medendi arte, quam rebus aliis famosissimus *Franciscus Josephus Burrhus*, quem Romæ Inquisitionis Officium captivum nunc detinet, Amstelædami autem agentem, conveniebam, se plurimum in morbis desperatissimis, ad remedia, ex urina sanorum puerorum rite parata, nec incassum confugere, serio asseverabat. Quantum Saliva sani hominis, si frequenter sorbeatur, etiam ad longævitatem conferre queat, in nupera Panegyri Academica, facunde, more suo, dissertuit, Nobilissimus Archiater noster *Mauritium Hofmannus*. Anne igitur minor nobis utilitas a Sanguine, rite adhibito, quo ipsius Dei, microcosmi hujus sapientissimi architecti indicio, vita, & salus ejus continentur, speranda fuerit? Et verò, ut de Unguentis Sympatheticis nunc nihil dicam, cum in Gallia & Anglia Medici Excellentissimi, per Sanguinis Transfusionem tam feliciter ægritudines extremas hactenus sanaverint, viderint ipsi, quod nos per humani generis, cujus tutelam agunt, incolumitatem, eos, (dimanabit enim sine dubio in publicum hæc Epistola)

obtestamur,annon facius sit,neglecto modo tam dolorifico,&pe-
riculis pleno,imposterum Sanguinē Humanum per illam viam in
Corpora nostra immittere,quam Deus & Natura pharmacis affu-
mendis pararunt. Imprimis,cum in eo,qui transfunditur Sangui-
ne,parva sit Spirituum copia,quos conferto agmine,Chymia,sua
arte,in coagulū constipat. Subinde,hoc Noribergæ accidere so-
let,ut cum alicui malefico a carnifice caput præscinditur,adsit E-
pilepticus,qui ferventem e trunco ebullientem Sanguinem hau-
rit,& deinde se in pedes conjicit quantum potest,curritque,quoad
virium deliquium passus,concidit in solum; & accepimus,tales
Epilepsiæ symptomata,haud amplius fuisse passos. Quo solo ex-
perimento,multa,quæ divinum nostrum Fragmentum comple-
ctitur,fidem accipiunt,& triplex robur. Dum Illi igitur Incompa-
rabiles Viri,iis,quæ nos evulgamus,explorandis intenti erunt,nos
vota pro successu faciemus,ut gloriosas Coronas,quas,ON HOMI-
NES SERVATOS jam meruerunt,aliis super alias quotidie cumu-
lent, & clientibus,dum Deus & Fata sinunt,firmam valetudinem,
sibi parent immortalitatem.

Sic,uni promisso,utique satisfeci *Cartholmi Clarissime*,nempe,
suppeditando tibi Arcanum Steganographicum,cum miris medi-
caminibus. Sed,quia sanitatis tuendæ non minor ars est,quam
amissæ reparandæ, faciam, ut veritas quoq; constet nuperæ polli-
citationi,qua, *Libellum Hebraicum,de Sanitate conservanda*, me tibi
traditurum sponderam, unde hunc pariter in præsentia super-
addo. Attulit hunc quondam ad me, Viennæ in Austria,cum mor-
bo implicitus decumberem,R. Sundel,inter Judæos, qui tum ibi,
ante hanc expulsionem, in suburbio morabantur, præ aliis do-
ctrina,ac candore, cujus opera,in obtinendis multis rarioribus li-
bris, valde utilis mihi fuit,ac salutaris. Est hic libellus vorfa,atque
sic difficili plane & concisa oratione,compositus,multaque insu-
per Autor,etiam præter Grammaticæ analogiam, interdum sibi
indulsit. Is,qualis fuerit,ipsum illum qui novam Cracoviæ ante
annos non adeo multos editionem curavit,fugiebat, nec occurrit
libelli,aut apud Buxtorfium,in Bibliotheca Rabbinnica,aut apud R.
Schab-

Schabbetai Strimer, in recenti, & plenissimo de Judæorum libris opere, quod ספר שבתאי inscripsit, mentio. Possumus, citra dispendium, nomē Autoris ignorare, nec enim illius notitia, vel hilū erat profutura. Ex ipso interim libello, facile constat, fuisse Autorem Polonum hominem, sed ex Germanis ortum; quales iis in Regionibus multi sunt, tenaces, & Germanicæ linguæ, & institutorum, quibus Judæi apud nos victitant. Fortasse inter suos Medicum egit, nec enim alii Judæorum temere, quid sanitati conducat sciunt, aut Galeni nomen tenent, ad cuius auctoritatem noster provocavit. Non tamen est, ut credam, eum multum oleæ ac operæ in Galeno legendo consumsisse; Maimo nidem magis familiarem habuit, etsi librum, quem iste de Sanitate tuenda scripserat, ignoravit. Nam, hic, quantum mihi compertum, Arabica tantum Lingua extat, qua illum, sed Hebraicis literis descriptum, versavi in Bibliotheca Imperatoria. De ætate libelli nihil ausim pronunciare, & suspicio est, ad imitationem ejus, qui Schola Salernitana inscribitur, esse confectum, cujus etiam plurima præcepta refert. Etsi vero, hac ratione, nihil habet valde præcipuum aut eximium, juvat tamen scire; quomodo Judæi, gens, tantopere a reliquis mortalibus sejuncta, valetudinem suam curent; quin & nostra istis monitis juvari poterit, quibus ob reliqua studia, non vacat perdiscere, quæ plenius ac uberius, alii de hoc argumento sunt commentati. Maxime autem omnium, horum sedula lectio, tuos, mi *Cartholmi*, in Hebraica Lingua augebit profectus, quam tu, quippe catus, ac sapiens, vero pretio æstimas, habesque in deliciis. Hæc igitur, in mei erga te ferii amoris, monumentum & pignus, te benigne accipere velim, & mihi meisque in vicem perpetuo favore. Ita te Deus, per exterarum oras assidue salvum, sanum, incolumem deducat, reducatque olim in patriam tellurem, iis honoribus ma-
ctandum, quos integer vitæ scelerumque purus, omnigenæ item
eruditionis genere excultum pectus habens, promereris.

Vale. Scribam in Museo a. d. x. Januarii

A. CI O I O C L X X V I I.

רפאות תהי לשריך ונוי
לוח החיים
ביחיים הם למוצאיהם
ולכל בשרו מרפא :

קצור הכהגת האדם בדרך הרפואה. לטמור בריאות גופו והוא עיקר גדול
בעבודת הכורא יתם וכדי לזכות את הרבים הרפיקו מחדש סרצ הותיק
האלוף במהרר חיים בלאא האלף כמזהרר בנימן זאב באכנר זלל מקרנאקא
לפרט והוא יסקיט לפק : וזאת לפניס בישראל והסכימו עלת ראמי הרופאים
כי כל דברים הם נעובים ימרים למוצאי דעת וזכאים :

בהסכמת החכש הגדול הרופא מומחה מוזהרר שלמה רופא דקק לובלין :

בהסכמת הרופא מומחה מוזהרר ממאלל בן מתתיה

רופא דקק לובלין

SALVTARE HOC ERIT VMBILICO
Tvo, Et

TABVLÆ VITÆ

VITAM ENIM PRÆSTAT INVENIENTIBVS
EAM, TOTIQVE CARNI SANITATEM.

Brevis Introductio Hominis, in Viam
Sanitatis, ad tuendam corporis valetudinem, utpote
in qua, magnum momentum cultus, qui CREATORI, cujus No-
men benedictum sit, debetur, situm est. Libelli eximia utilitas,
ut pluribus communis redderetur, ideo novam ejus Editionem
molitus est, Doctor Eximius, Princeps Eruditorum, Virque Claris-
simus, R. Chajim, filius Viri quondam Summi, Præstantissimi, ac
undique Celeberrimi, Benjaminis Lupi Bachner, f. m. Cracovien-
sis. Accidit hoc, anno minoris nostræ computationis, quem con-
tinet Symbolum V Ipse qVies Cit se CVrVs, aC tranqVILLVS.
(1669.) Versabatur Libellus jam olim in manibus Judæorum,

atque consentiunt circa eum Medicorum Primarii, omnia

illius dicta esse Verissima, ac conducibilia piis

mentibus.

Consensu, Viri Excellentissimi, Medicique Expertissimi,

R. Salomonis, Medici Lublinensis.

Consensu item, Medici Doctissimi, R. Samuelis

Marathia, filii, Medici Lublinensis.

רבות פעמים אמר לקטתי מאמרים :
 מספרי רפואות היקרים : מלבד מהאמר
 שמעתי מפי מו' אביר הרופאים החסיד
 מהרר אליעזר דיקן קראקא ; אכן לא
 מצאתי להם היתר ; אם הם מותרים
 להעלות בדפוס ולכתבם בספר : או
 אם כאשר ספרים חיצונים כהטובים :
 וצריך להרחיקם ונא תאמר להם כמו
 נדות וזבים : אמנם שבתי ואמרת
 בלבי : ועליה השלחתי יחבי : ועץ
 בחטת כי אם יהיה הגוף בריא ושלם :
 זהו מדרכי יי הוא לעולם : עד שנאמר
 בכל דרכיך דעה וגו' : וכן כתב הרמבם
 ז"ל בספר המדע פ"ד וז' שהי אף לאדם
 סיכוי או מידע בידעת האל והוא חולק
 לפי צורך האדם להרחיק את עצמו
 מהדברים המזיקים את הגוף וכו' ע"ל
 וכך הטור אף סימן קכ"ז וז' מזה להנהיג
 עצמו לסמוך בריאותו כדי שיהיה בריא
 לעבוד את ה' ע"ל : ובפרט הלומדים
 והערים בהיותם תמיד בהסקט וועטט
 תנועה והעמלה הלא יהיו צריכים יותר
 להנהיג עצמם ע"פ סדר הרפואה כאשר יבא
 אח"כ באר היטב : גם צריך האדם לדעת א"ע
 מהאדם לפעמים אוכל ומותה דבר קטן

Cum collegissem plurimas
 Sententias nobiles, ex præ-
 stantissimis quibusque libris
 Medicinalibus, præter eas, quas au-
 diveram, ex ore Domini & Præce-
 ptoris mei, Medicorum optimi,
 Piiissimi Insignisque Viri, R. Elieferis
 Cracoviensis, anxius deinde
 hærebam, liceretne eas typis com-
 mittere, & in librum redigere, an
 vero in censum librorum profano-
 rum referenda hæc essent, a quibus
 abstinere, quosq; segregare oportet,
 uti foeminas, quæ menses, & vi-
 ros, qui gonorrhœam patiuntur.
 Veruntamen, sedebam, sic mecum
 cogitans, & talia animo volvens:
 Vtique, cum sanum & integrum
 est corpus, facit hoc aliquid ad Dei
 æterni gloriam promovendam.
 Nam, sic scriptum est (Prov. III. 6.)
In omnibus viis tuis agnosce eum.
 Et, sic scripsit quoque R. Moses
 Maïmonides f. m. in libro Madda
 c. 4. in hæc verba: Ecce, fieri non
 potest, ut homo meditationibus
 divinis vacet, in iisque proficiat,
 cum morbo affligitur. Ideo necesse
 est, ut homo sibi caveat, a re-
 bus quæ corpori nocent, &c. Ha-
 ctenus ille. Paria habet Thur, in O-
 rach-Chajim Num. 158. ubi ita le-
 gas: Ex præcepto Divino, tenetur
 quisque ita se gerere, ut valetudi-
 nem suam tueatur, quò sanus exi-
 stat, ad Deo serviendum. Hæc ibi.
 Præcipue vero, annon Viros Eru-
 ditos, & lucubrationibus deditos,
 cum vitam agant sedentariam, si-
 ne commotione & labore, tanto magis
 ex præscripto artis medicæ vive-
 re oportet? prout infra dilucide explicabitur. Sciendum præterea, quod,
 quam-

או אכילה גסה ואינו מרגיל באותו זמן
 פוס כאב. או חני : אבל רע אשר מסך
 מזה התק גדול לאחר זמן כאשר הוא
 מפיאר בספרי הרפואות : יען כי מוליד
 ומחליט בגופו חומרים רעים ואידים
 גסים : ואותם החומרים ואידים הולכים
 כוספים בגוף האדם מיום אל יום עד
 כי יגברו על הטבע וימלא עין את מינו
 וכיעור ויתעוררו אותם החומרים ויחליטו
 הטבע ויפחדו הדם : וגם יעשו סתומים
 בגללים או בכבד ומחול : ויהיה הגוף
 חולה או בקדחת וחום : או קטן
 בהכרדים והנפוח : או יעשו אתה מכאובים
 המתהבים כגון כאב העינים או כאב
 השנינים : וכלול האזניים : וכיוצא בו : גם
 לכעמים כאשר נלמד הדם : יגרם הטבע
 לאותם החומרים רעים לנאת על ידי פחין
 או אבעבועי מינים ממינים טונים : ולא
 בלבד שהוא מכלה את גופו בענין רוע
 סדר אכילתו וסתיתו : אלא אף הוא
 מבלבל ומפסיד את הזכרון : שהרי כל
 המאכלים לפי דקותם יזוכך הסכל
 ויתפקח הלב כמלך רזל חמרי ויחכי
 פקחין : וכל המאכלים הגסים הסכל
 יתעבך מהם : כי כל מאכל יסוב לגוף
 האוכל ויהיו לבשר אחד : ודבר זה ברור
 ומנוסה באנשי המדונה הדרים בעוירות
 ובכרבים : האוכלים למעדנים והמעקים
 מלחם הם דקים וזכים : הלא המה

quamvis sæpe homo aliquis, comedens, aut bibens rem noxiam, ac difficilis concoctionis, eodem illo tempore nullum sentiat dolorem & morbum, tamen detrimento- rum id sit, & tractu temporis in- gens damnum inde proveniat, ceu patet ex libris Medicorum. Pro- generantur enim exinde, ac com- putrescunt, vitiosæ materiæ, & va- pores crassi, atq; hæc peccans ma- teria, & vaporum densitas, indies magis magisque augetur, & incre- menta capit, quoad naturâ omnem vincit, quæq; offeruntur in suam convertendo substantiam, denique excitata, vires debilitat, & corrup- pit sanguinem. Oriuntur quoque hinc venarum, hepatis, lienisque obstructions, corpusque ægritu- dinem contrahit calore, aut frigo- re. Nec aliunde, laterum durities & tumor. Vel, in alios dolores uren- tes erumpit (*ista vitiositas*), quales sunt, lippitudo, odontalgia, tinnitus aurium, similesque alii. Interdum quoq; infecto sanguine, expellit na- tura istas pravos humores, per ul- cera, aut varia genera pforæ. Neq; vero corpus tantû, per cibi potusq; inordinationem quis lædit, sed & dissipat, perditq; memoriam. Quip- pe, cibi, sua tenuitate, purificant mentem, & præcordia sapientiora efficiunt : unde illud scitum Magi-

strorum nostrorum f. m. Vina, & suave olentia, solertes reddunt ho- mines. Contra, omnes cibi crassi, hebetant ingenium. Nempe, quisq; cibus, convertitur in corpus comestoris, & una exinde fit caro. Atq; res ista, hominum ingenuorum, qui urbes ac civitates incolunt, exemplo ac argumento comprobatur. Namq; cum hi tenuiore victu, potuq; puro &

מכילים בכל חכמה ומבני מדע יותר
 מאשר הכפרים : האוכלים מיני בשר
 והבגלים ופאר מאכלים העבים והעכורים
 הם כן מכל עכן אכחנו עם קדוש ובנו
 טהורים : אשר נתן לנו תורה מפנינו
 יקדים : על כן אכחנו נריכים יותר
 לחזור תמיד אחרי מאכלים הדקים
 והנאות לנו ולזכך סכלנו : פהרי הרבה
 מאכלים אברה לנו התורה כמו הדם
 הטעם שהוא מממטם הלב : וכן הדגים
 הטמאים וכדומה להם כאשר הוא מבוחר
 בספה שבחי והרמבם : וגם מאלנו טאף
 בימי חכמי התלמוד היו מסתדלים תמיד
 אחר סדר הרפואה ונת הרבה מאמרים
 מלאים על כל גדותם : כי אין סומכין
 על הנק : והנה גם אנכי אמתני בלבב
 להעלות במכתבי : כדי לזכות בו את
 הרבים : בשער בת רבים ויגעתיו ועמלתיו
 ותכומה לעיני לא נתתי : ויגעתיו
 ומאיתי : להניח על לוח החיים הזה :
 כאשר עיניך משרים תחזה : דברים
 המאריכים חיים על כן קראתי את
 שמו לוח החיים : וכונתי פיהיה מוכן
 לכל אחד ואחד לקרות תמיד פעם בטובע
 אז טובעים : אז יעיר פניו ככהרים : ויהיה
 לו לפקוח עורון העינים : וכל כונתי
 לשם פמים :

Reperi improbo labore, ex quibus hanc vitæ tabulam adornarem, pro-
 ut oculis tuis (*Bone Lector,*) tueberis, res varias, quibus vita homin-
 s producit, & ideo libro nomen dedi, **VITÆ TABVLA.** Fuit is fce-
 pus meus, ut cuique exponeretur, ad legendum in eo semel in hebdo-
 made, aut alternis hebdomadibus. Sic, oculos discipulorum illuminabit,
 ut meridiei similes evadant, omnemque inde propellet cæcitatem.
 Tota autem intentio mea, dirigitur ad Dei gloriam.

ראשית פְּעוּלַת הָאֵרֶץ לְרַעַת וְלַהֲטָבִיל:
 בְּרִיעַת הָאֵל כֹּל יוֹכֵל: אֲמַר בְּרַח הָעוֹלָם
 וְהַמְצִיאָו: וְיֵשׁ מֵאִתּוֹ הַטָּבָא אֶת הַבֵּל בְּרַח
 כְּמַלְאֵל הָאֵרֶץ: וְלִפְעוּדָו: גְּבוּרָה לְשִׁמְשׁ
 מְנוּחָו וְנִבְכָר הַיּוֹדוֹ: עַל כֵּן כֹּל אֵרֶץ צְדִיק
 לְמִמּוֹר בְּרִיאָתוֹ: כִּדְרֵי לְעִבּוֹד אֶת בְּרִאֵהוּ
 בְּכֹל מַאֲמָו גְּבוּרָתוֹ: וְזֶהוּ רֵאשִׁית
 דְּבָרָה: וְתַחֲלִילַת מַאֲמָתוֹ:
 valentia sua. Atque hoc principium esto sermonis mei, & exordium
 disertationis.

Fundamentum universarum a-
 ctionum humanarum, merito cen-
 setur, cognitio & notitia Dei Omni-
 potentis, qui orbem condidit, ac
 produxit; qui res ex nihilo forma-
 vit, omniaque hominis causa, & in
 hujus usus effecit, ut is præcepta
 ejus servaret, enarraretq; gloriam.
 Proinde, tenetur homo curare vale-
 tudinem suam, ut possit servire
 Creatori suo, ex omnibus viribus.

הוּ עַן כְּמִמּוֹר וְנִבְכָר כְּאֵרֶץ: קוֹס לָךְ
 מֵהַ לָךְ כְּרִשׁ בְּעִלּוֹתֵי הַסַּחַר: לְעִבּוֹד
 אֶת דְּרֵי חוֹשׁ וְנִסְחָר וְאֵל תִּאֲחָזֵר: וְגוֹמַר
 וּבְקוֹמֵךְ קוֹרֵם מֵתְלַךְ אֶרְבַּע אַמּוֹת תִּתְחַן
 בְּנִקְיוֹן כַּפַּיךָ וּמֵאֵס קְרִיִם הַעֲבֵר: עַל
 עֵינֶיךָ וְעַפְעַפֶּיךָ: כִּי הוּא יוֹדֵל הַרְאוֹת
 מִחֶזֶק אֶת טַבְעֶךָ: וְגַם פּוֹנֵךְ תִּמְסַר
 מִכֹּל פּוֹנֵכֶךָ: וְיֵאָדָּם מִכֹּל גּוֹפֵךְ:
 וְטָרֵם כֹּל מַעֲטָה יִקְרָם: כֹּל פְּעֻלָּם:
 תַּפְנֵה אֶת גּוֹפֶךָ בֵּין לְקַמְנִים וּבֵין לְ
 לְגִדּוּלִים: וְזֶהוּ לָךְ תּוֹעֵלַת גְּדוּלָה לְעִבְדֵי
 מֵאֲכִלְיָךְ: גַּם כִּי יִהְיֶה פְּנֵיךָ וְיִתְּן
 פְּסִלֶךָ: דַּח הַסַּמָּה לָךְ מִן תַּעֲהֵה אֶת
 קַבְדֶּיךָ: אֲכִילוֹ רַגַע אֶחָד הוּא מֵיָחַק לְכֹל
 קַרְבֶּיךָ: גַּם כִּי תִמְרוֹן בְּמִמְרָק אֶת
 רֵאשֶׁךָ בְּכֹל בּוֹקֵר: הוּא רַפּוּאָה לְעֵינִים
 וְהַזְכָּרֵן יִחֶזֶק בְּלֵי חֶזֶק: בְּכִרְמֵי אֵס.

Præsta te fortem, tanquam leo-
 pardum, & robustum, instar leonis:
 Surge, ambula: quare dormis Luci-
 fero jam exorto? Propera, ac festi-
 na, ad serviendum Deo, nec moram
 interpone. Cum lecto levatus fue-
 ris, priusquam quatuor cubitos
 progrediaris, lava cum munditie
 manus tuas, & frigida oculis tuos
 palpebrasque perfundito. Nam,
 hoc visum tuum reficit, & naturam
 corroborat. Dentès quoque pur-
 gato, ab omnibus fordibus, atque
 hoc toti corpori proderit. Prius
 vero quam quicquam ages, aut ce-
 ptabis, exonerandum corpus est,
 per meatus majores, minoresque:
 id enim multum confert ad cibum
 probe digerendum. Quin & cum
 nitida est facies tua, micat quoque
 mens insigniter. Cave autem se-
 dulo, ne cibi potusque retrimenta vel momentum unicum ejicere dif-
 feras, quia intestina omnia damnum inde sentiunt. Porro, & pe-
 ctine, quovis mane caput tuum pectinato, id enim salubre evadit ocu-
 lis, & supra quam dici potest, ingenium ac memoriam refocillat; præ-
 cipue si a fronte retrosum crines deducas. Hoc ergo quotidie ob-
 serva-

תפוק גם מן המנה לצד האחר : כן
 תעמם בכל פחר : וואחר כך תעלים
 סדר תפלתך בכונה בלי ספתי מרמות :
 כי תאכל הפירות בעולם הזה והקרבן
 קיימת : ובאתך מחיל אל חיל תהיה
 קודם כל מעשיך : מתלמוד תחילה 4
 אפילו מעט : אז ינעם לנפשו : ואפילו
 בפסד לטון אפסכו ומה שתבין לערכיך :
 אז תגליח ואז תשכיל בכל דרכיך : מעט
 ומתן פלך הזהר שתהיה באמונה : כי
 ביום דינך היא המאלה הראשונה :
 ופאר הנהגת הרוחני און כאן מקומו
 על כן לחזור לבאר הנהגת הגופני
 ולהסלימו . בסחר קודם הלימוד טוב
 מאד הסעמיה . כי אז תוכל ללמוד בלב
 מיוסבת וברעת שלמה . וכן אמרו רבותינו
 זכרונם לברכה בלם עשרה דברים נאמרו
 בפת פחרית טכיס מהם טזוכה ללמוד
 והלמודו בידו מתקיימת ונשארת . ודע
 כי הרעב מאד מניח לראות עין . וסעודת
 קבע לאחר הצות הא און . כי אם לא
 מעט כלום ונפשו רעב להאבן . אז האוכל
 אחר הצות כאלו זורק לחמת אבן . וג
 והסמר לך שלא תאכל ולא תשתה
 מאומה . עד שתרעב ותצמא . וכן האדם
 לא יתחיל אכילה . קודם שיתגע עמו

omnem cibi usurpationem differendam esse. Nam, qui nihil degustat, cum mane fame stimulatur, is, sub prandium comedens, similis est projicienti lapidem in lagenam. Interim cavendum, ne quid comedas aut bibas, nisi fames aut sitis te urgeant. Quin, nec cibus assumendus est, antequam quis se defatigaverit opere aliquo aut labore : sed, omnino ieiunio, aut motu alio facienda exercitatio ; & tum demum epulis

servato. Postea Preces nostrae conceptae, tibi recitandae sunt, cum attentione, nec summis tantum labris : cujus pietatis usuram in hac vita referes, sed fors (*infuturam aeternam*) manet reposita. Sic, coelestibus turmis relictis, ad humanas deinde progredi volens, omnibus laboribus tuis praemittere literarum studium, quantumcumque id fuerit, nam, hoc suave erit animae tuae, si maxime tantum libello idiomatis Germanici, aut alio, pro tuo captu utaris. Hac ratione feliciter & prospere versaberis, in omnibus viis tuis. Verum, advertito, ut negotiationem tuam bona fide exerceas. Etenim, in decretorio die, de hac prima instituetur quaestio. De caeteris animae devotae exercitiis scribere, non est hujus loci : ideo revertar, ad explicandos complendosque corporis habitus. Mane, ante literarum studium, plurimum juvat jentasse : quippe, sic postea animo composito, & mente integra discere licebit. Vnde dixere Magistri nostri f. m. Tredecim utilitates praedicantur de jentaculo. Ex his binae sunt, quod promovet studium, & meditata fideliter imprimat, conservatque. Noveris eapropter, famem visui vehementer nocere, nec ad horam usque prandii

באחה מלאכה ועמלה • או באחה הליכה
 ותנועה את נפשו יגע • ולא יאכל וינח
 ירגע • בפרט בבוקר את נפשו ויגע בכל
 יום • עד סיתחיל הגוף להזיע וחוש •
 ולא יאכל אדם תכף אחר היגיע •
 והעמלה • רק ינח מעט עד מקור •
 הנסיונה סקים ויכלה • גם אל תאכל
 על מתברוק תחילה את נקבך • אז יהיה
 רפואה לכל קבך • בין קודם אוכל
 בין לאחר האוכל • תרחץ ידיך במים
 קרים כי הוא עוזר לעכל המאכל • בעת
 האכילה תצב על מקומך ותרגע • אל
 תלך ואל תרכב עמל ויגע • ואם לא
 יהיה כן • אז על גופך תבא חליות •
 ותחלואים • בלא מרפא רופאים •

epulis, ac quieti cessationique in-
 dulgere convenit. Præcipue ma-
 tutino tempore, quotidie agitan-
 dum corpus est, quoad sudet & in-
 calefcat. Attamen, non illico post
 defatigationem laboremque com-
 edere oportet, sed tamdiu exspe-
 ctandum, donec difficilior respira-
 tio sese componit, & cessat. Pari-
 ter nec fruendum cibo, nisi solici-
 tentur prius naturæ emunctoria.
 Hoc demum modo, cibus omnia in-
 testina recreabit. Ante vero, &
 post adhibitum cibum, frigida ma-
 nus ablundæ sunt, quæ res conco-
 ctionem juvat. Cæterum, cibum
 capientem, in loco suo sedere, &
 quiescere decet, non autem ambu-
 defatigare. Quæ nisi observaveris,
 ægritudines, quibus nulli Medici

lære, equitare, vel laborare, aut sese
 corpori tuo attrahes morbos &
 mederi poterunt.

לכנו וממה תהיה על סלחך וכל
 דיו הסר • ודבר ספתים אך למחוסר •
 תאכל תחילה מאכלים רכים וחלוקי •
 כגון תרנגולים בשר גדים ועגלים •
 בלוי רכים • עט וירקבמר בהמה דקה •
 ואחר כך בשר בהמה גסה פרה פרה זאב
 הקה • וכן כל המאכלים המלנלמים
 והמררכין • תהיה בתחילת הסעודה ולא
 באחרי כן • ועל כל זה ית בו טעם מעל
 ותמונה • ותמצא זה גם בספר סבילי
 אמונה • וגם צריך האדם לילנעם היטב
 הרק בפה את המאכל • כי הוא יגיע
 למחר לפתע • וגם צריך לפתות ט
 dinibus, & specie probabilitatis : eademque offendes in libro Schevile
 Emuna. Opus quoque, ut quis cibum probe ore suo comminuat,
 quoniam id concoctionem tanto

Modestum & hilarem te præbe-
 to, cum mensæ accumbis, omnesq;
 curas abige, quin & parce loquitor.
 Principio epularum, tenuioribus
 facilioribusq; cibus vescendum est,
 uti sunt gallinæ, carnes caprinæ &
 vitellinæ, ova mollia, olera, & car-
 nes ovium. Postea, majorum pe-
 corum, uti boum, & vaccarum, car-
 nes elilandæ. Atque hoc pro lege
 tenendum. Sic omnes cibi, qui in-
 testinalaxant & emolliunt, initium
 non finem epularum occupare de-
 bent. Et vero, nituntur præcepta
 ista omnia, suis rationibus, similitu-
 dines, & specie probabilitatis : eademque offendes in libro Schevile
 Emuna. Opus quoque, ut quis cibum probe ore suo comminuat,
 quoniam id concoctionem tanto

באמצע האכילה . כדי לרכך המאכל
הוא טוב ומעולה . כי לולא הסתיה אז
יסרוף המזון ויביא קושי הציחה לפרקים
שהוא קשה ורע לגוף כחצים וברקים
אבל אם יהיו תמיד מעור רפויים וקרוב
לסלמול אז ילך בטוב ועד זקנתו יוכל
אחר האכילה תלך מעט כדי ספול
המאכל . בתחתית האיכטומכא אשר מס
עיקר החום וכח העיכול . מכל מקום
אל תיגע אחר האכילה יותר מראש ואל
תדון מהר חומים . פן תביא על גופך
הליים העים וקשים ודע אשר רוב
התחלואים עת יבואו ונגוף האדם מכלים
מפני רוע המאכלים . או בעבור שממלא
בטנו ואוכל אכילה גסה אכילי ממאכלים
הטובים הוא מחד רע וקשה . ובפרט
מי שינוח תמיד בלי תנועה . לזה הוא
יותר קשה וגרועה . לכן הנדיק אוכל
לשובע נפשו והחכם עיניו בראש .

Etiam cibos bonos immodice assumisse, valde malum & damnosum est, imprimis illis, qui vitam quietam, sine motu agunt, nam hi, majus inde periculum & detrimentum sentiunt. Scilicet, vir pius, non ultra, quam ad saturitatem comest, & vir sapiens, oculos gestat in fronte.

הלחם אם יהיה מפת הטוב הוא
המובחר וערב . ויותר טוב עם קצת
סוכר בו מעורב . ולא מהסולת אשר
מחד כקיה ודקה . כי הוא מעצר הגוף
ולא תוסף תת כחה . ומהר שתהא כל
צרכו כאפה . ומתבואה טובה ונמלח
וילוג יפה .

est, comestioni potum interijcere, quod conducit, & utile est, ad cibos macerandos. Namque, sine potu, aduritibus, & difficilis ac interrupta evadit egestio, quod corpori haud minus damnum infert, quam sagittæ, & fulmina. At, cum molle servatur corpus, & vicinum profluvio, tum securus quis esse potest de sanitate, & ad senectam vitam producit. Post cibi assumptionem, parum deambulandum, ut in fundum ventriculi, ubi sedes caloris, & vis concoctionis residet, alimenta decendant. Ideo, non nimium post epulas defatigare se convenit, aut currere citato cursu, ne corpori graves & lethales morbos attrahas. Hoc igitur tenendum: Plerosque morbos, qui humanum corpus infestant, ex pravo victu proveniunt aut, quod quis nimium sese replevit, vel crassiores cibum comedit.

Panis triticeus, optimus est, sapidissimusque, & melior evadit, si parum furfuris ei admisceatur, nec ex puro putoque polline sit confectus. Talis enim corpus afflicta, nec largitur robur. Danda quoque opera, ut sufficienter sit excoctus, & ex bona fruge, bene salicus quoque, & probe subactus.

היה הלכן והצלול והמתוק והריחני
הוא יותר בריא ופקחני . ואם יסתה

Vinum album, clarum, dulce, & suaveolens, illud est, quod sanitati & in-

אדם יתן כמנועו הנה לנוף ככרי כי
 הוא מרבה חום הטבעי ומתקבר פארו
 משמח. הלב ותכך הסכל גם הוא עוזר
 לעכל המאכל רבשית המרה זהו ג
 ברעור הסתיה כדת ודינה ויותר מה
 הטיפור תחדל ותמכע אבל אם תרגיל
 להסתכר ומנו ופסתה יותר מדאי אז
 כל ראט לחלי וכל לבב דוי ומי ג
 מהוא חם בטבע ונמאל לטות זהו
 יערב בו קצת מים בכל העתות מי
 הדבס אשר הוא כלול וממוצע מן א
 מתיקתו ומקתו כממט הוא רומה לטבע
 היין בכל הלכתו וחוקתו

& ingenio maxime conducit. Vinum ejusmodi, modice potum, corpori pro theriaca valet; adauget enim calorem naturalem, & leoninas vires tribuit: exhilarat cor, & depurat mentem, cibo quoque concoquendo inservit. Quartarius, vera & aqua potionis mensura esto; quod hanc excedit, fugiendum, & segregandum. Nimirum, si quis nimis crebro se ingurgitet, & ultra quam satis est, bibat, totum caput dolorem, & cor languorem contrahet. Si quis calidioris sit dispositionis, is, cum siti stimulatur, semper aliquid aquae immisceat: Hy-

dromel, si serenum, & mediocriter dulce ac valentulum fuerit, prope modum vini naturam, secundum totam suam rationem & indolem, imitatur.

הסכר הנעשה מחטים גם הוא טוב
 ומעולה. אבל כריך פיהיה ישן ורך
 לילה. כי הוא חות ופומן שהוא א
 מבעל כל נהכו: אז הוא בריא ויוסף
 תת כחו

Zythus, qui ex tritico fit, non caret sua utilitate, laudeque. Verum requiritur, ut vetus sit, & clarus: hoc enim signum habetur indiciumque, satis illum esse excoctum: atque tum prodest, & vires confirmat.

היין הסרק בארצות האלה דהיינו
 פולוניא ורוסיה. יחכו מניק: אלא אף
 לפעמים הוא יועיל נמאל מחזיק ונמאל
 בעת הצורך ופלא ורבה ממנו: בפרט
 אחר האכילה אין טוב הימנו ואף על
 פי שהרופאים הקדמונים הם מונעים
 אותו ומאוד מונקם מפני פסס הנו
 דרים ותגדלים בתקופות חמים והגדלות
 מה שאין כן בארצות האלה פהס קרים
 חים ומרבים האכלות

Vinum caullicum, in his regionibus, Polonia nimirum, & Russia, non nocet, sed crebro sanitatem & robur promovet, imprimis, si non citra necessitatem, & moderate hauriatur: atque, post assumptum cibum, nihil hoc magis conducibile. Et si vero Medici antiqui, illud prohibent, & infamant, (*Et tamen hoc movere, te minime debet,*) nam, ipsi debebant & nutriti erant, in locis regionibusque calidis, secus quam

nostra se habent; quae, frigidae humidaeque sunt, & uberiores comestione felicitant.

ביום החורף והור חיימר האכילה
 תוכל להרבות . ויתר חיימי החום קיבן
 חורבת . כי ביום החורף אז החום
 הטבעי גוברת ופורחת . גם אז הלילית
 ארובים והטובה משובחת . כי עיקר כח
 הזן וכח העיכול בתוך הטובה הם א
 מבטלים וחופים . כמה שאמר גלענוס א
 ראם הדופאים . ובימות החמה תאכל
 מאכלים הקרים . כגון דגים ירק
 חרית חומן (פלמן בלמן אשכנז) א
 ומאכל הממרים : וממור ענמו מקדברים
 החמים : ומעט בתבלין וחרדל וכף אמר
 להם דומים . ובחורף תאכל מאכלים
 המחממים : ותרבה בתבלין ותאכל חרדל
 לפעמים :

At, hyeme, calidioribus cibus, & probe aromatibus conditis, utendum; sinapi quoque, interdum vesci conceditur.

ודע אמר תמצא מאכלים אמר המה
 לגוף כזירים וחבלים : כמו צמר מלוח היטן
 ודגים היסכים הגדולים . ראוי לאננס
 מלא לאכלס לעולם : וכמוהן ובפרטיות
 גם הגבינה : אמר הוא חזק וימנהי
 וכל תבטיל אמר הוא ימנה בכלים עד
 פריחו בודף . וכל תבטיל אמר רע אותם
 אל תדדוף . וכל המרבה לאכלס בכל
 הם דמו בראשו . כי יחמא חיים א
 ויתחייב בנפשו :

ועוד תמצא מאכלים אמר המה גם
 כן רעים אבל חיים הכלים . כגון א
 דגים אף החיים והם מאר גדולים
 מעים הימנים עם יעלים . וכרוב עם
 סומים ובכלים . המנות והחלות מן א

Diebus hibernis, cum friget, au-
 gere licebit cibi dementium ultra
 calentis æstatis mensuram. Nam,
 brumali tempore calor naturalis,
 major deprehenditur, & amplior,
 longiores quoque noctes sunt, & so-
 minus gratior. At, præcipua ali-
 monia, & vis concoctionis, somno
 fit, & tum natura coquit ac pinfit;
 dicente, ita Galeno, Medicorum
 principe. Æstivo tempore, cibus
 refrigerantibus vescendum, quales
 sunt pisces, olera, lactuca aceto im-
 buta, (Germani Salat vocant) &
 hordeum. Abstineendum autem
 tum, a cibus calorem excitantibus,
 parumque aromatibus, sinapi, re-
 busque aliis ejusmodi, frui oportet.

Præterea scias, reperiri cibos ali-
 quos, qui corpori id præstant, quod
 uncini & funes; Ex his sunt, caro sa-
 lita vetus, & pisces veteres magni,
 hæc, nullo unquam tempore come-
 denda. Pertinet huc amplius spe-
 ciatim, caseus durus & vetus :
 omnisque cibus, qui tamdiu in vase
 aliquo fuit servatus, ut graveolen-
 tiam diffundat. Hos in salubres ci-
 bos, noli appetere, qui que istis jugi-
 ter fruitur, reus fit salutis suæ, pec-
 cat enim, & vita se privat.

Offerunt se quoq; alii cibi, qui &
 ipsi haud contemnendo modo mali
 sunt. Verbi causa, pisces utut vivi, si
 prægrandes fuerint, capreae vete-
 res, cum rupicapris; brassica, allio
 capisque condita; lagana, & pla-
 centæ

המערורים • ונעץ וקפואים וקוקומרו y
(אגורקס או אומרקין בלשון אשכנז)
וכנן וחזרים • אינו ראוי בכל יום y
לאכלם • אבל אם יאכל מעט מהם אז
ינעם וימלם •

centæ hordeaceæ, pepones, cucurbitæ, & cucumeres (qui postremi Germanis Gorden & Umercken dicuntur) item raphani & betæ; his, quotidie minime vescendum, parum autem ex illis degustans, suavitatem & comodum indepercipit.

ועוד יש מאכלים מהם גסים וג
ועכורים • הם רעים אבל לא באחרים •
כגון צמר חוזה ויונים הקטנים • והצנן
הנלוים נאפה במזון ושמים •

Superfunt cibi crassi & turbidi, detrimentosi quidem, nec tamen in tantum, ac prædicti cæteri. Exempli gratia, anseres, columbæ parvæ, & massa, oleo aut pinguedine subacta, & fricta.

לעולם ימנע האדם את עצמו ג
מפירות האילנות • בפרט החמיים אף
כל פרי עגדנות • ואל תרבה מהן y
אפילו היבשות ואין נדיך לומר הרטובות •
ואם יאכלם קודם שתבטלו הרי הם
לנוף כמני חרבות • ודע כי המשובח
טבעגדנים • הם עכבים מקדים ותאנים •
אם תאכל אותם יבשים או רטובים • הם
כעיימים וטובים • וראוי לאדם להסתדר
תמיד להיות מעיו רפויים וקרוכים y
למלכלים • אז ילך בטח ויבריא ג
לעולם בריאות מעולם • כי כל זמן
שהיו מעיו קשים וכלואים • הוא רע
מאוד וזאת לתלואים •

Ætatem sibi temperet homo, a fructibus arborum, maxime acerbis, imo & exquisitissimis, nam, nec ficcis nimium fruendum, ut de virentibus monere nihil necesse sit. Quod, si immaturos quis comedat, idem facit, ac si gemino gladio corpus suum transfodiat. Noveris autem, inter dapes fructuarias, palmam deberi uvis, amygdalis, ficibusque, sua recentibus quam arefactis, suaves enim sunt, nec infalubres. Oportet autem, quemque sedulo operam dare, ut intestina flaccida habeat, & inclinantia ad alvi effluviium. Tum, securus esse potest de sua sanitate, nec unquam

illius valetudo detrimentum capiet. Quando enim dura sunt intestina, & obstructa, valde id malum est, & morbi indicium.

ואלו הם הדברים המלכלים כגון
צזיפס מקורין בלשון אשכנז פלוייץ
ועכבים ותאנים ואגסים גס האבטוחים •
וקוקומות כפרט בימות החמה הם נאותים

Et vero, sequentia alvum reddunt solutiorem. Pruna, Germanis Pflaumen dicta, uvæ, ficus, nuces, item pepones & cucumeres, atque profunt imprimis æstivo tempore.

גם אלה מרכיב את הגוף ומבריאים אותו כגון רטוב . כגון סעורים אטא המכותפים ועשב ירק סקורין פכינט ועשב ירק סקורין כוויקלם ובקתת מקומות רטובי רובין ובלעז בעטא :

Quin, & ista ilia laxant, ac corpori consulunt, ut horti irrigui speciem habeat; nempe, hordeum imminutum, & olus quod Spingat dicitur, itemque rapæ, quas, vulgo, *Zwickles/alibi, rote Rüben/ Italice, Beta* vocant.

ואף גם זאת אס תאכל כל מאכל צריא ויאה . וגם תשמור עמך מכל מזין ורעה . אפילו הכי אס תטב בזהמקט בלי וגיע ותנועה . הרי הוא לך יותר מזין ויותר רעה . ממי שהוא אכול מאכלים מויקים ורעים . והוא מרבה התנועה ועמל וגיעה : וזה לך האות ותדע . כמו שאמר הרמבם בספר המדע : כל המוקט ויטב בכונס . אז פניו אינם כונס : אבריו תמיד חלופים חולים . אף אס ירגיל עצמו במבחר המאכלים . וזה לך האות ממלמדי א תיכונות . אשר רוב מהם מעוצרים ופניהם כופלות ומזקות . כי מיעוט התנועה הם חלפים . וימעט בהם חוס הטבעי וכח העיכול ומיעוט קסים . וכן הוא אצל הרבנים אשר בתמידות לומדים לימודם זה שאמרו רבותינו ז"ל הקירה מתים כמו של ארס . על כן הסכימו כל הרופאים אשר העמל ותנועה . הוא כלל גדול בסדר הרפואה . כי כל עוד שהיה ארס עמל ויגע בכל יום . ולא האכל יותר מדאי ומעט תמיד א רפוי . אז כל ימיו לא יבואו לו חלאים

Verum enim vero , si maxime tantum cibus salutaribus optimisq; fruaris , tibi que caveas ab omni re nociva & mala, tamen, si quietus sedes, sine fatigatione & motu, majus exinde damnum & perniciës nascitur, quam si quis cibos pravos & insalubres comedat. Multum igitur sese exerceat, laboret, ac fatiget. Rei hujus exemplum (*paulo post indicabimus,*) tenendumque, quod scripsit Rambam in libro Hammada: Si quis assidue quietam & tranquillam vitam agit, tum facies invenusta evadit, membraque ejus debilia & ægra fiunt, etiam si cibus opiparis nutriatur. Atque exemplo tibi sunt; pædagogî, quorum plerique constipatis sunt visceribus, & habent vultus macilentos ac cadaverosos. Ob defectum enim motionis, male habent, imminuiturque in illis calor natus, & vis concoctrix, duraque sunt illa. Eadem Rabbînorum conditio, qui continue literis incumbunt: unde dictum Magistrorum nostrorum f. m. Lex Divina, debilitat vires ho-

minis. Proinde consentiunt Medici omnes, laborem & commotionem, magnum locum in regula sanitatis sibi poscere. Quando enim homo quotidie laborat, & sese exercitat, nec ultra id quod sufficit comest, ac intestina semper habet libera, nunquam in hunc morbi ex-

אף אס יאכל מאכלים רעים • בראש
יהיה בכל העתות והזמנים • ועד א
עדנים •

dent, etsi cibus non lautis victitat;
robustus erit semper, & ætatem,
omnique vitæ suæ tempore,

ועוד יבאו ב' מסחיתים ומחבלים • א
הגוהג לרוב אצל הטופים ופכלים • א
אלא הנה הראגה והכעס העכזון ו
והסינופוס • מה מאד מחליטים הגוף ורעת
טורפים • והם מניקי' וגרועים יותר מכל
מאכלים קטים ורעים • כי הכעס עובר
ועורף הדם • והראגה חתך הלב והאחזם
מזכרת חצי גופו אל ארס • והם מרביז
חוס הטבעי ויחליטו כח העיכול • א
ויסירו תאוה מהאוכל ואינפוזומכא • א
יתקלקל • קראגה מייבט הגוף ומעיו
מעזר • כל היום הולך וחוסר וימיו א
מקצר • מבלבל הדעת ויחטיף אור א
המכלי ומפסיד הזכרון גם דלות עיני
יכה ויתקלקל • וזה לך האות תראה
יתחזה איך לבעל הראגה פניו רל' ורזה •
גם מן הכעס יבאו חליים מסוים מסוכים •
כגון פראגרה נכפה בר • מיץ וסאר
חליים מסוכים • גם מן טורבת קראגה
הרי הוא מקטני אמנה • לכן ראגה א
בלב אים מדעתו ויחנקה • וכל יהבו על
ה יטליכנה •

Sed & alii duo corruptores &
destructores sanitatis sese offerunt,
quibus plerunque stulti & insipi-
entes indulgent. Ii sunt, sollicitu-
do & ira, doloritem, & mœror. Hi
corpus enervant, & mentem ob-
turbant, omnibusque cibis pravis
ac insalubribus, sunt pejores & no-
centiores. Ira enim pervadit &
adurit sanguinem. Mœror vero
diffundit cor, suspiriaque confrin-
gunt corpus humanum. Atque
enarrata omnia, adaugent calorem
naturalem, & facultatem conco-
ctricem attenuant; adimunt cibi
appetitum, & ventriculum labefa-
ctant. Curæ, exsiccant corpus, ob-
struunt viscera, & iis se tradens,
quotidie magis magisque se consu-
mit, & vitam abbreviat; amplius,
confundit mentem, obumbrat lu-
men intellectus, memoriam disper-
dit, etiam aciem oculorum hebetat,
vitiatque. Ipsa res, dictis fidem fa-
cile conciliat. Videbis enim & spe-
ctabis, ut sint mœsti homines facie
exili & macra. Ira quoque, sexa-
ginta morborum, diversorum gene-
rum causa est: uti, podagræ, &

(quam Deus procul a nobis abesse jubeat) epilepsia, aliarumque gra-
vissimarum invaletudinum. Adde, quod, quem nimia cura angit,
exigua fide (*erga Numen*) præditus videtur. Ideo, cum tristitia cor
occupat, abigenda est ex animo, & in Deum omnis spes conjicien-

ועוד יזהר האדם שלא יעבור הרחות
והנפישות . כי הוא מאוד מוכן ואל'
החליים באו מהם לפחות . כגון קרמף
ומיבוב בלשון אסכת סוויבל והכפפה
וכאב הראש וגם הזונג וחלי .
התקופה .

● מקום הדירה הזר . מיהיה במקום
נקי וטהור . כי אין דבר בעולם שהוא
יותר פועל בגוף האדם להזיק או ע
להועיל . כמו האויר והרוח . הוא שימור
יותר יותר צרות צריך . על כן לא
צור ארס ולא ינוח במקום שאויר גס
עכור וסורח . רק במקום שאויר גלול
זכה : כי זה יעשה פנה ויחכם בכל
מלאכה :

ההקזה אל ירגיל אנוס בלתי צרכו
לחסר את דמו ואת מוחו . בפרט אותם
שהם קרים בטבעם והגידים שלהם לא
קטנים . אותם אל יקחו בכל הזמנים :
וכן אותם אשר אצל נשיהם רגילים תמיד .
ימעטו ההקזה מעט המעט . מפני כמה
טעמים הירועות . רק לצורך גדול יקחו
בעבור יז רפואות . ולא כמו הרבה טעמים
ומכלים . אשר גופם מחלישים ומחבלים :
ומקזים דם בלי טעם וצורך . כדי ע
למלאות תאוותם באכילה ושתיה ולהאריך .
ובזה הם מחלישים הגוף אשר בדם

tantum ut edendi hibendique appetitum magis provocent. Iſtis enim coeptis corpus, quod sanguine alitur, afficiant. ne ad senectutem vi-

De hoc quoq; monendus homo est, ne flatus & spiramina ventris cohibeat, nam, id noxium, & sequentes minimum procreat morbos, nimirum spasmum, vertiginem, quam Germani Schwindel appellant, epilepsiam, cephalæam, anesimum, & chordapson.

De habitatione curandum, ut sit in loco puro & mundo. Nulla enim res magis, quam aër & odor, aut prodesse potest corpõri, aut nocere. Itaque magnam circumſpectionem & diligentiam circa hæc adhibere convenit. Proinde, non commorandum homini, in loco ubi aër turbidus est & fœtens, sed, qui aère puro & sereno gaudet. Etenim, id hominem exhilarat, & ad munera recte obeunda, sapientem efficit.

Venæſectioni, nemo se affueſciat, præter necessitatem; ne sanguinem ac medullam imminuat, imprimis si quis naturæ sit frigidioris, & venas habeat tenues, ei nunquam mittendus sanguis est. Similiter, qui crebro cum uxõribus suis rem habent, parcissime utantur venæſectione, ob varias notiffimasque rationes. Tantum, ob summam necessitatem, & casus septendecim, sanguinem emittunt. Non igitur imitari decet stultos quosdam & insipientes, qui corpus infirmant, & conficiunt, atq; sine ratione, ac temere sanguinem mittunt,

relicat,

יוב ולא בטיבה יוב. וכל זה ידוע וזה
 לך האות והמופת. ככתוב כי הדם הוא
 הנפש אבל מי שמקח דם בזמנו ולזרך
 או יברוא את הגוף לזמן ארוך. כי הוא
 הנקח הסלחופי ואם יטמע פותח. ו
 הצליף הראות ומחזיק האוזן ומסמח יטיב
 הזכרון ומאיר הדעת והסכל גם הוא
 קוצר לעכל המאכל גם יסיר הרגמה
 והעצבון וימעטנה מבטל העבלות ויתרון
 המעיה מרגם דם הרע והעכור מחזיק
 דם הטוב והקור:

minuitque ægritudinem & mœrorem, aufert torpedinem, & loirni
 nimietatem, ac vitiosum turbidumque sanguinem adimendo, bo-
 num ac probum fortificat.

וזלה הם הסימנים להכיר מי מהוא
 צריך להקח ויהיה לו לרפואה. והוא מי
 שבה לו עבלות וכבדות בכל גופו. או
 מי שאין לו תאוה לאכילה כשאר הימים
 או יבאו לו מורמות בגופו או פחית
 לפעמים וגם אותם מהן מרבים לפתות
 היות ומו הדבם ותמים בטבעם. ומי שיש
 לו מעט התנועה. כל אלה הן צריכים
 להקצה ויהיה להם לרפואה. ובפרט מי
 שיש לו חום וכאב בראשו כגד מנחמי
 להם הועיל הקצה ויסיף תת כחוי

ro illi, cui caput a fronte calet, doletque, prodest venæsectio, ejusque vires
 refocillat.

וטוב להקח בג' פעות הראשונות מן
 היום. כי הדם מושל בחדש עד ג' פעות
 על היום. בחוקף יקח בזרוע השמאלית
 ובקין בזרוע הימנית. וסימך ארוך ימים
 בימוכה. לא יקח ביום טבא מן הדרך
 ולא ביום טרונה לנחת לדרך. ולא ילך

refcat. Nota hæc res est, ejusque
 indicium & confirmationem ipsa
 Scriptura præbet, cum Animam
 languini inesse afferit. At, qui ve-
 næsectionem adhibet tempestive,
 & cum necesse est, diutissime con-
 servat sanitatem: nam, purgat ve-
 næsectio veticam, auditusensum
 excitat, clarificat visum, confirmat
 cerebrum exhilaratque, corroborat
 memoriam, & mentem ac inge-
 nium illustrat. Porro, juvat quo-
 que cibi concoctionem, dispellit

torpidinem, & loirni
 nimietatem, ac vitiosum turbidumque sanguinem adimendo, bo-
 num ac probum fortificat.

Hæc autem signa sunt, quibus co-
 gnoscitur, indigere quem venæsec-
 ctione, commodo suæ valetudinis.
 Scilicet, si quis torporem & lassitu-
 dinem toto corpore sentiat; aut, si
 quis minorem solito habeat cibi ap-
 petitum; aut, si cui forte psora ac
 scabies in corpore enascatur. Item,
 his utilis fuerit, qui multum vini aut
 mulsi bibunt, qui obstructiones pa-
 tiuntur, & qui motu carent. Omnes
 isti egent venæsectione, atque pro-
 derit ad sanitatem. Præcipue ve-
 ro illi, cui caput a fronte calet, doletque, prodest venæsectio, ejusque vires
 refocillat.

Est autem optimum venam seca-
 re horis tribus primoribus matuti-
 nis: nam sanguis, illo tempore, ma-
 xime in homine vim suam exercet.
 Hyeme, sinistri brachii vena aperi-
 enda est, æstate, dexteri. Cujus rei
 symbolum esse potest, (dictum
 Prov. III. 16.) Longitudo dierum in
 dextra

במרחן בהקוה וומא : גם נפניו ולאחר
 יפרים מאמתו התמימה . זמן המובחר
 להקת הוא ביום תשרי וחמון כיסן וחור
 והיום שפוח גלול ויאר . ואל יקינו דם
 אותם האכזבים : אשר וקפיו טכותם
 על חמיתים . ותקף אחר הקזה ישכב
 מעט על גבו . כי אז כל הדם טבגידים
 יחזור על מוטבו . ואל יאכל תקף אחר
 הקזה רק ימתין טעה או טתים . ומי
 שמתירא מן החלשות ופל להקדים . ויזהר
 שלא יאכל בו ביום חלב וגבונה בכלים
 וסוס : וכל הבא מן הקלה אליו אל
 תאבה . וכן כל דברים הקרים . ובפרט
 דגים המלוחים . בו ביום הוא פגול
 ותועב . וגם אל יאכל כל מיני דגים
 בסעודה הראשונה מן הקזה . ובינה
 בת יומא מה טובה היא ביום הזה . וג
 והאכילה והשתיה יהיה קלם ומעטים :
 ולא כמו טעמים הסכלים והטומים :
 אשר באכילה ושתיה ממלאים בטנס
 ויסודם . ויתעכרו את דמם ויזא מכרם
 בהפסדם : ואם תדצה פיהו לך הקזה
 רפואה חזקה . או יום או יומים קודם
 לכן תקבל תהילה איה פוגנאיה וג
 והדקה . והזהר שלא תרפס לים בחמתו
 היום כי הוא מעורר מרה השחורה .

*dextra ejus : (cujus beneficio facile
 memoria inhaerebit, cum sol dies lon-
 giores efficit, in dextro brachio emis-
 sendum esse sanguinem.)* Verum,
 non secunda vena est, die quo quis
 peregre redit, aut quo iter facere
 instituit. Quin, nec eo die in bal-
 neum intrandum, & ante venae-
 sectionem, ac post eam, abstinendum
 a dulci uxore. Tempus magis pro-
 prium venae sectionis, sunt menses
 September, October, ac Martius, &
 Aprilis, eligendaeque dies serenus,
 & sudus. Caeterum, qui quinqua-
 gelimum aetatis annum egressi
 sunt, prohibentur sanguinem emic-
 tere. Post venae sectionem, reclin-
 vis quis cubare debet, sic enim om-
 nis sanguis qui venis continetur,
 sedes suas reperet. Neque vero, il-
 lico post venae sectionem comedendum,
 sed, per horam unam & alte-
 ram expectandum: qui vero, deli-
 quium metuit, ei cibum praemitte-
 re conceditur. Enim vero, cave-
 sis, die quo venam secuisti, lac com-
 edas, aut caseum, aut capas, vel
 allium. Pariter, nec rei ullius, quae
 a lacte provenit, cupido te tangat.
 Eodem modo ab eduliis frigidis ab-
 stinendum, atque imprimis pisces

saliti, haec die, abominationi tibi sunt, & fastidio: quin, nec primis
 post venae sectionem epulis, variis piscibus vescendum. Vah, quan-
 tum tum prodest, ovum quod eodem die posuit, sorpisse! Omnis
 autem cibus potusque, tenuis & parcus esse debet: nec imitandi
 stulti & insipientes sunt, qui cibo ventrem & intestina replent, atque
 sic sanguinem inficiunt, ac non minus damni, quam utilitatis, a venae-
 sectione referunt. Quod si igitur vis, ut venae sectio sumptae tibi pro-
 ficua esse debeat, sumendum tibi prius, pridie, aut biduo ante, leve
 medicamentum purgans. At, nec nimis die quo venam secasti, dor-

גם הוא סכנה שלא יפול בחלמות ומאך
 חלויים הרגילים לבוא אז במקרה וביום
 החקזה יספ בחסוקט ופמנוחה ושמור
 מן הליכה רבה ומכל מלאכה וימליך
 ממנו היגון והנחה וירבה טפון וגו'
 ושמחה וביום המפני ונחיה גם כן צורך
 הטובה ורגים מני רמות הם ולא חובה
 וביום סג' מרחן הוא פאה טובה ואז יא
 יברא הגוף כגן רטוב

miendum est, nam, id atram bilem
 commovet, estque periculum, ne
 quis deliquium patiatur, aut mor-
 bos alios, & symptomata. Eodem
 die, tranquille & placide tibi agere,
 deambulationemque nimiam, &
 omnem laborem procul habere
 convenit, luctum autem & mœsti-
 tiam ex animo pellere. Potius æ-
 titiæ & gaudio indulgendum: Pos-
 tridie similiter secundum prædicta
 instituta vivendum, atque tum pi-

scibus vesellicet, sed, non necesse est. Tertio die; balneum utile ac
 proficuum fuerit. Sic corpus, ut hortus irriguus valebit,

רחינת הלום בתוך המרחן וטובלו
 תהיה פעם אחר במבוע או טבועים ור'
 לו וסמוך לחבילת בני אל יבוא ואל בעת
 כי תהיה כפפו במאה ורעבה בתחילה
 ימלא את גופו בחימה הליכה ורגיע אז
 ילך למרחן וזיע ויקנה תחילה את
 גופו ופה ואז ימליך עליו מים חמים
 לטפון ואחר כך תרחן במים פוטרם
 ובסוף תרחן במים קרים ואכל האסו
 ירחנו דוקא במים אסר מאד חמים
 כי אם יהיה בריא ותמים וכתוך טו
 המרחן יהא לובס את בגדיו וגם יכסה
 את ראש היטב וגם צדיו ויכסה בצאתו
 וימלוט כדי טורגיפ הגוף מעט קט' ואם
 יפן בצאתו טרם האפילה אז הוא יותר
 טוב ומעולה ואל יפתה זמן בצאתו י
 לחצן כי ירבה את חמתו ואל תתנה
 תוך המרחן כמו לן ואז יטובו פעמו
 יצכן ובאלו הימים יהא המרחן יותר
 utile & commendabile fuerit. Non vero mox a balneo potus frigidus
 hauriendus, ne calorem quis suffocet: sic nec intra balneum biben-
 dum; atque hac ratione res feliciter procedent, Cæterum, mensibus

Balneo, & ablutione, semel in
 hebdomade, aut, alternis hebdoma-
 dibus, utendum est, atque id sufficit.
 Non autem paulo ante cibum, nec
 statim post illum assumptum, lotio
 adhibenda, aut tum, quando quis fi-
 tit, aut esurit. Principio, corpus
 itione aut defatigatione aliqua ex-
 ercendum est, & tum in balneum te
 confer, & fuda. Ibi primum corpus
 pulchre abstergendum est, & tum
 calida superfundenda; ad ablien-
 dum: dehinc, tepida te purgato, &
 denique frigidam adhibeto. Cæ-
 terum, caput tantum aqua fervida
 lavandum, quia id salutare & con-
 ducibile. Intra ipsum balneum ve-
 flire se rursus oportet, & caput ac
 pedes obtegere. Post egressum,
 quiescendum non nihil ut corpus se
 parum refocillet, Quod si quis lo-
 tus ante cibum dormiat, magis hoc
 utile & commendabile fuerit. Non vero mox a balneo potus frigidus
 hauriendus, ne calorem quis suffocet: sic nec intra balneum biben-
 dum; atque hac ratione res feliciter procedent, Cæterum, mensibus

ללוח • בימי ניסן אייר • סיון • כיוזא • ו
 יתעוררו בגוף אדם כל החומרים והלחות
 אשר נתקדמו ונקפו בתוך הגוף בימי
 החורף והרוחות • אזי ימסו ויתכו ויגלו •
 על ידי תקופת • ומרחץ • והזיעה •

Atque sic liquefiunt illi & dissolvuntur, ac evaporant, in motionis, balneo-
 rum, & sudoris beneficio,

בערב יסדר כל אדם את מאכלו
 כפי כחו וכפי מעללו דהיינו מי ש
 סהוא בעל עבודה ובעל עמלם • זה יאכל
 בערב יותר הטיעור לכלכלה • אבל מי
 סהוא יושב אוהלים שאין וסקמט • ז
 יאכל בבוקר יותר הטיעור ובערב ימעט •
 והאדם כל אדם איך ומה סהיה דגלו
 אל וסכת הן לאכילה הן בסתיה הן דם
 בשניה • כי כל סיגוי רע מאד ומסוכנת •
 לכך מעט מעט ווכל האדם למנות • א
 מדרכיו ומנהגו הרעים • עד כי יבא על
 הסדר הטוב והנעים • מכל מקום אל
 ימלא את בטנו בהרבה מיני אכילה •
 בליה כי אז יסכב במטה כאלן גולה •
 ויהי ממחרת יאז הזכרון והסכל איכה
 כלולה • ובפרט אותו האדם פים לו בעיניו
 כאב או מחלה • יזהר מאד בעת ערב
 להמעיט האכילה • ואל יסן האדם תכף
 וסמוך לאכילה • כי אז האידויים והעטן
 למוח יעלה • והוא מניק לראות ועיניו
 הסע גם לזכרון הוא רע וקסם • ונתנו
 חכמו הטבע טיעור הסהיה • ב' או ג'
 פעות ימתין אחר אכילה וסתיה • ויטמך
 היטב את פיו קודם טילך למסכב • וכלנו

memoriae quoque, id malum & noxium est. Definiverunt autem rerum
 naturalium periti, morae mensuram, atque horas duas, aut tres, post as-
 sumtum

Martio, Aprile, Majo, magis lotionē
 utendum est, tum enim in corpore
 humano omnes materiae & humo-
 res commoventur, qui concreve-
 re, & ad viscositatem redacti fue-
 rant tempore brumali, & ventoso.

Vesperī, coena, secundum vires
 cuiusque, & laborem peractum in-
 stituenda. Nam, qui operarius
 est, & se fatigavit, lautius coenare
 debet, qui vero domi quietus &
 tranquillus desidet, huic uberiore
 cibo in prandio, parcioꝛe sub vespe-
 rum utendum. Sed enim non mu-
 tanda homini facile, nec victus, nec
 potus nec somni consuetudo. Quip-
 pe, omnis mutatio mala est, & peri-
 culosa, Propterea ex pravis moribus
 & consuetudinibus, sensim pauxillu-
 lum immutandum, quoad quis, in
 ordinem bonum legitimumque de-
 ducitur. Interim, noctu, corpus
 minime multis ciborum generibus
 onerandum est, cætero qui jacebit
 quis in lecto, tanquam lapis eo de-
 volutus, & mane facto, memoria
 atq; mens neutquam serenæ erunt.
 Præcipue, si quis oculorum dolores
 aut ægritudinem patiatur, isti sub
 vesperam perparum comedendum.
 Ad hæc, non illico, & mox a come-
 stione homini dormiendum est,
 nam, secus, vapores & exhalationes
 in cerebrum ascendunt, atque vi-
 sus læditur, & oculi obnubilantur:

כך בבוקר אל יתעכב • יימץ על ד' א
 השמאלי בתחילת הלילה • ועל ד'
 הימיני בסוף הלילה • ובספר אליה דוכת
 ענף אחד ראיתי להסך בתחילת הלילה
 לטכוב על ד' הימיני ובסוף הלילה על
 ד' השמאלי לכך כל כי טעות ככל כאן •
 וכך שמעתי גם כן מרופאים מומחים אל
 ישכב על בטנו או ערפו וגבו • ועם
 ראשו ישכב גבוה ומכוסה בכובע • אז
 ימץ כשיעור ה' טעות • זהו שיעור מנתנו
 חכמי הרפואות •

sumtum cibum potumque præsto-
 lari jubent. Antequam, quis cubi-
 tum petat, os diligenter eluendum,
 idemque mane confestim facere
 convenit. Principio noctis, lateri
 sinistro indormire juvat, & sub fi-
 nem ejus, lateri dextro. Equidem,
 in libro Eliæ Ducis contrarium re-
 peri, quasi sub initium noctis super
 latere dextro, & in fine super fini-
 stro cubare quem oporteat, verum,
 suspicor id mendū esse. Audivi quo-
 que a Medicis expertissimis, neque
 pronum super ventre, neque reclivem
 super collo aut tergo, cubare quem debere. Caput vero elevatum
 sit, & mitra tectum: sic octo horarum spatio dormiendum, quæ somni
 mensura est, a Medicorum sapientissimis præscripta.

Non
 talto?

בעולות איש כי תהיה בכמים תאמן
 הגוף וחי כפטים • והנהג בתשמים א
 כמשפט • יהיה מרפא לכפשו ומפלט • אבל
 איס ירבה בתשמים יבלה • מאר רוחו
 ואת בערו יכלה • וחזקה קופצת עליו
 מהר חוטים • ויסיר כח מכל ה' חוטים •
 ועיניו יהיו כהות ותש הלח • והריח
 רע מפיו ופרוח • וסיניו יהיו רעות
 ודלות • תמיד יהיו חלשות ונפלות • לפיכך
 יש לכל נפש חשונה • להשמר מרבו
 הבעילה ואז יקיים בטובה • ואלה הם א
 הצריכים לבעילה • ויהיה להם רפואה
 וגם תמלא ימי אפר מאר מתאוה א
 לבעילה והוא חזק • ובריא • זה יהיה
 בעול יגבר ויפריח • וכל המתאוה א
 לבעילה וחיונו בעול אז הדרע שלו נהפך

Viri cum scemina complexus,
 roborat, & vitam sustentat; quare,
 qui decenter cum conjuge consue-
 scit, sanitatem & valetudinem pro-
 curat. At, nimium rebus Veneris
 fruens, spiritus consumit, carnem
 emaciat, eumq; senecta cursu pro-
 pero involat. Omnes quinq; sensus
 vim perdunt, oculi caligat, vis eva-
 nescit, halitus foedus & graveolens
 ex ore emittitur, dentes corrup-
 puntur & attenuantur, debilesque
 fiunt & cadivi. Idcirco, quisque vir
 honestus, operam dare debet, ne ni-
 mis Veneri indulgeat, & tum so-
 spes vitam aget. Atque hi sunt, qui
 concubitu opus habent, quibusque
 exinde sanitas & longæ vitas para-
 tur. Quisquis cupidinis ardore fla-
 grat, & sanus validusque est, is cum

uxore voluptatem capiat, idq; salutare erit, ac foecundum. Si quis autem
 concubito appetens, ab eodem sibi temperat, tum semen ejus convertitur

לניחה לבנה וקטנה להועיל. והמבלה אט
בהרהורים מבלבל הדעת. ויוסף מכאוב
ורוב כעס. ולא די שהוא גופו מבלה
אלא אף הוא בכרוי בכד של מעלה.
על כן כל בני אדם יהיו נזהרים. אט
מחשבות רעות והרהורים. גם על יבעל
אינם בעוד סנפשו רעבה ונמאה. ולא
סמוך אחר האכילה וכפשו טביעה.

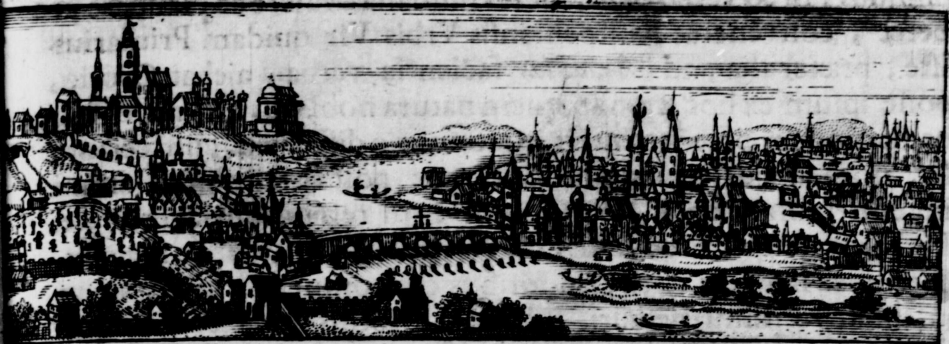
früendum uxore, cum quis fame aut
titi laborat, aut statim post assum-
tum cibum, satiato corpore.

ואלה הם כלל גדול כל הרפואות
לספרם בטעות הם ספורות. וכל זמן
שארס מטגיה על לוח הזה. לעולם
לא יהיה חולה ורזה. ולא יכאב עד כי
יספה. ולעד לא יהיה צריך לרפוא. רק
בהטחת אלהים חיים. אשר בידו
המות והחיים. ואתם הדבקים
ב' אלהיכם חיים. אמן
סלה.

in albumen vitiosum, cui ægre me-
deri licet. Porro, & homo ejusmodi,
torquetur pravis cogitationibus,
confundit mentem, sibi que dolores
multos, & pœnas conciliat. Neque
satis est corpori suo hunc nocere,
nam, anathemati cœlestis Senatus
insuper subjacet. Quamobrem, ca-
veant sibi omnes, a inalis cogitatio-
nibus desiderisque. Non autem

Atque hæc sunt summæ Regulæ,
omnium quæ dici aut recenseri
possunt circa sanitatem, Monito-
rum salutarium. Quod si quis igi-
tur Tabulam hanc observet, nun-
quam morbum aut maciem con-
trahet, nec dolores experietur ante
fatalē horam, neque unquam medi-
co egebit. Sola Divina providentia
hunc tuebitur, in cujus manu mors
& vita repositæ sunt. Vos vero,
Deo vivo vestro adhærescite.
Amen, Sela!

EXERCITATIO TERTIA.

Recensens Libellum Hebraicum MIL-
CHAMA BESCHALOM, sive Historiam, de Semi-
Pragensis Urbis postrema expugnatione, quã, auspiciis
CHRISTINÆ Sueciæ Reginae, A. MDCXLVIII.

Comes Johannes Christophorus Konigs-
marckius peregit.

Vmin Orbis verius, quam Galliae metropoli,
Alma Lutetia agerem, atque JOHANNI CAPEL-
LANO, Viro, qui, ob honesti rectique ingentem
amorem, literarum studia promovendi conten-
tionem perpetuam, & quod ego vel primum præ-
dicare debebam, indulgentiam erga peregrinos
plane incredibilem,

— *majorum umbris, senem & sine pondere terram,*
Spiransesq; crocos, & in urna perpetuum ver,

& meretur, & utiq; habet, magno meo con modo innotuiffem, ab
illo aliquando audiviffem me recordor, quod referam. Hugonem,
Grotiũ τὸν πάλιν, cum lethaliter decumberet, atq; jam fato suo pro-

pinquus, in eo versaretur, ut res humanas valere ac plaudere juberet, convenerat Rostochiensis Urbis Vir quidam Primarius. Iste, præter alia, ad *εὐθανασίαν* facientia verba, ajebat Grotio, posse ipsum ex hoc mundo, quem natura nobis diversorium, non habitationem pereñem dedit, æquo animo discedere, cum certum sit, nomen ejus, ob tot præclara, quæ post se relinquit, divini ingenii monumenta, mansurum cum temporum æternitate. Lecturos ab eo editos libros cum veneratione, seros nepotes, & semper majores natu, minoribus eos commendaturos, alicujus instar verissimi thesauri. Ad ista, Grotius subjiciebat: Equidem agnosco, nihil me prius habuisse aut antiquius, quam bene de Republica Literaria mereri, unde nec vigiliis peperci, nec laboribus, ut aliqua publice profutura evulgarem. Cæterum, non est ut confidam, omnes a me editos libros, laturos ætatem. Sat scio, prodibunt impostherum, qui nostris & aliorum præsidii adjuvi, altius sese efferent, & meliora longe dabunt. Haud ulli igitur, ex nostris lucubrationibus, præterquam soli Historiæ Belgicæ, liquido ausim ominari immortalitatem; ista vero, nisi quid me decipit, assidue erit in manibus hominum, quia, quam diu salva persistabit orbis ista machina, nunquam deerunt præteritorum curiosi, & solícite pervestigantes, quid quoque tempore contigerit. Sic Grotius judicavit, quem fortasse in cæteris, non tamen circa ea, quæ de humani ingenii ad rerum antæactarum noticiam habendam, aviditate, differuerat, sua fefellit opinio. Insigniter proinde posteritati, insigniter suæ memoriæ consulunt, qui res præclare gestas literis consignant. Atq; in nostri quidem ævi historia, uti sumo pere eminent Bellum inane & atrox, quod per annos universos triginta, omnem Germaniam afflixit, ita, qui illud fideliter descriperunt, aut describent adhuc amplius, non poenitendum operæ prætium referent. Magna ibi rerum admirandarum materies, atque inter alia, quis non imprimis stupeat, & coelestis Providentiæ gubernationem manibus hic palpet, quod in illa ipsa Pragensi Urbe, in qua belli incendium initio exarsit, idem, postquam longe lateq; sævierat, & non proxima tantum, sed, & remotissimas Germaniæ regio-

regiones corripuerat, rursus fuit extinctum; & adeo, quod sicut FRIDERICVS V. Palatina gente ortus, facem primus rogo Patriæ subdiderat, ita feralem istam tædam, eodē sanguine cretus CAROLVS GVSTAVVS, subtraxit rursus, & immerfit Muldæ fluentis? Hunc exitum miserrimi Belli, sic satis pulchre, pro genio Autoris, ejusque, quod Judæos præcipue respiciebat, instituto, persequitur libellus, quem tibi, BONE LECTOR, in tuæ spem gratiæ, exhibemus. Rarum in homine Judæo, ad sui temporis historiam peregrinam componendam animum adungere, & vix ab alio quoquam sequiorum Seculorum unquam id tentatum. Observavit tamen is Scriptor varia, quæ omnes, qui hactenus postremam Pragensem cladem enarrarunt, latebant, itaque neutiquam spernendam, hanc Commentationem, sed dignam existimavi, in qua interpretanda industriam nonnihil exercebam. Excidere homini nonnunquam, etsi rariuscule, duriora aliqua adversus Suecos, quæ, nemo Sapiens ei vitio verteret, & a Judæo vacuitatem ab affectibus requireret, quam nemo alius Historicorum, undecunque in scenam prodiens, præstitit. Accedit, quod Cæsarem Dominum habebat, quodque Judæi a Suecis militibus multa aspera fuere perpeffi. Plurimum autem, ne quid dissimulem, negotii nobis facescivit hæc translatio: quippe Pragensis, qua in lucem liber prodiit, editio, literis longo usu detriticis, & in tantum evanidis excusa est, ut legi ægerrime posset. Solicitanda idcirco valde erat oculorum acies, cui nonnihil detrimento sic fuit, difficillimus labor. Tu, his fruire exsententia, mi LECTOR, & DEVM mecum orare nunquam desine, ut libens volens clemens ac propitius porro sit, & saltem Christianis nobis, eos indulgeat Principes ac Rectores, quibus assidue curæ cordique,

Consulere Patriæ, parcere afflictis, fera
 Cæde abstinere, tempus atque iræ dare
 ORBI QUIETEM SECVLO PACEM SVO.

ספר

מלחמה בשלום:

בו יכירו ודעו כל באי עולם : סיבית ומאורעתת . יגונות ותלאות: פה קק
בראג טעברו עלינו . וכי ראה יל' בעינו . ויהי בקרא יהודי ספר הלזה . יברך
ברוך טעסה לנו כם במקום הזה . ישתעטט הקורא בשמועה טובה מארץ
מרחק . כל השומע יצחק . ויתן טבח ויהודיה לאל הטובה
במרחב יח' חברו ר' יהודא ליב בל
יוטוע זל'

LIBER

BELLVM IN PACE.

Ex eo cognoscent intelligentq; omnes,
quibus orbem hunc incolere conceditur, Casus, &
Fata, Calamitates, & Infortunia, quæ in Augustissima hac Pragensi
Urbe, nos manserunt. Sed vero, respexit DEVS afflictionem
nostram. Itaque, cum quis Judæus hunc libellum perlegit, pro-
rumpat in laudes Divinas, (dicatque:) *Benedictus sit is, qui nobis
offensa edidit in loco isto.* Oblectabitur Lector læto nuncio, ex re-
motis advolante Regionibus, &, quisquis hæc audiet, lætabi-
tur, reddetque laudes ac grates DEO, qui in spatiosis
Coeli templis votis nostris solet
annuere.

Composuit hunc R. Judas Leo.
R. Josuæ f. m. Filius.

שמעו רחוקים ודעו קרובים האזינו
 כל יושבי חדר : יוספר לה לדור יבואו
 ויגידו צדקתו לעם נולד : אחיה ותמהיה
 די עבד עמנו אלהא עלמא גפר קדמכא
 לחחוייה : אזי יהודא ליב בלאא יוסע זל
 אזל הגאון הגדול מורינו ורבינו הרב
 רבי שמעון כלו גפירא אבד ורים א
 מתיבתא דקהילתינו קהלא קדישא פראג
 אזי הסופר כתבתי זכרון בספר . אח
 שמעו לי וזה חזיתי ואספר כפלאות עד
 אין מספר : הלא תדעו הלא תשמעו הלא
 הגד מראם לכם מפלות ה' אשר מס
 גמות בארץ נכרתו גוים נטמו פנותם
 בין דם לדם דברי ריבות בפערינו א
 כמוהם כמונו : כרה פיראל ואומות עולם
 היו שותפין בה בכל הני הרפתקאי וטנדק
 דערו עלינו פה קהלא קדישא פראג
 כאשר עלה הכורת וטר על עיר מבצר
 יבא ויושביה קצרי יד החנו ובטו : היוספר
 כי ארבר אס יאמר איס את כל התלאת
 אשר מצאתנו ונלכנו ה' . בקום עלינו ארס
 ולא מלך . לבלותינו כענן כלה וילך : אזי
 הגבר ראה ראיתי את עני עמי ואת
 המעשה אשר נעשה ועיני ראו : ולא תהא
 שמיעה גדולה מראיה אמרתי תכתב זא
 fra fuit conditio, Judæ & Christiani, in calamitate eramus socii. In
 omnibus, inquam, istis miseriis & infidiis quæ nos obruerunt in sacro
 hoc nostro Pragensi cœtu, cum veniret Excisor, & Dux (*legionum bel-*
licarum) urbem munitam invaderet, atque incolæ ejus federent quasi
 manibus amputatis, trementes ac pudibundi. An simile quid illis nar-
rari potest, quæ ego percensebo? num valet quis edisserere omnes cla-
des, quæ nos manserunt? e quibus tamen Deus nos eripuit. Insurge-
bat adversus nos Homo, & non Rex, nos perditurus tanquam nubem,
quæ consumitur & disparet. Ego homuncio, vidi omnino afflictionem
gentis meæ, & ea, quæ acciderunt, oculi mei intuiti sunt. Fama, vi-
si minor est. Tum dixi: Literis consignentur ista in gratiam posteri-
tatis

AVdite remoti, animadvertite
 propinqui, auribus percipite
 omnes mundi hujus habita-
 tores. Narranto de Domino secu-
 lis futuris, adfunto (*fideles*), & nunci-
 anto justitiam ejus populo nasci-
 turo. Ostenta & prodigia, quæ no-
 biscum fecit Deus excelsus, indicare
 pulchrum est. Ego Judas Leo, Vi-
 ro Clarissimo Josua b. m. genitus,
 degens apud Excellentissimum Do-
 ctorem & Magistrum R. Simeonem
 Spiram, judicem supremum, & Ar-
 chisynagogum sanctæ nostræ Pra-
 gentis congregationis, quem Deus
 misericors custodiat ac tueatur,
 ego inquam Autor, hanc memori-
 am libello consecravi. Aufcultate
 mihi, edisseram; & quæ vidi, re-
 censebo; Prodigia nimirum innu-
 merabilia. Nunquid non cognov-
 istis, annon inaudivistis, annon
 prædicata fuere vobis opera Dei
 mirabilia, qui devastationes in orbe
 edidit? Excisæ fuerunt gentes, an-
 guli ipsorum (*in quibus latitabant*),
 devastati, hinc & hinc in portis no-
 stris sanguinariz disceptatæ lites,
 qualis Christianorum, talis & no-

לדור אחרון ועם נבואה יהלל יה על כן
 קרא שמו יהודה את ספר הזה
מלחמה בשלום על עם הפסוק
 במלכים א סימן ב ויעם דמי תלחמה
 בשלום והוא נאה לשמו ושמו נאה לו
 על עם המאורע ומעשה שהיה כך היה
 כי השלום יבא מתוך ריב ומנה כמאמר
 קהלת עת מלחמה ועת שלום . ואם
 אמרתי אפשרה נא כמו את כל הקורות
 טעברו עליכו מיום שהתחילו ונתהוו ב
 המלחמות וסערת העתים באלו המדינות
 לא ידעתי ספורות : ואף טאנו מחבבין
 את הצרות איך אנו מספיקין וגלל בן
 חדל הסופר והרי הוא מקרא קצר ועל
 כן אל תזכרו ראשונות . חדשות אלו מגיד
 לשמוע בקול תודה ולספר כל נפלאותיו
 הן הן גבורותיו הן הן נוראותיו ובהא
 סליקנא ובהא נחיתנא : אנה נפשו א
 כתיבנא יהיבנא למען ידעו דור אחרון
 בניס וולרו יקומו ויספרו לבניהם : ויסבו
 קהלא קדישא פראג במדינת פיהס כי
 צוררים היו לנו בנכליהם וביעו בפיהם
 חרבות בספתותיהם . וטאו בני ישראל
 את עיניהם וזעקו אליה אלקי אבותיהם .
 ואף חלקים עליה בהם ויהרוג במעמניהם

tatis, ut quondam creandi homines, Deum collaudent. Hinc Judas ego, huic libro nomen imposui BELLVM IN PACE, occasione verborum I. Reg. II. *Et redegit sanguines belli in pacem.* Liber iste egregie nomini suo convenit, & nomen quoque optime congruit libro, ob ea, quæ evenerunt, & res, quæ gestæ sunt, prout fuerunt gestæ. Namque Pax prodiit e medio jurgio & contentione, dicente sic quoque Ecclesiaste: *Est tempus Bello, est quoque Paci tempus.* Quod si vero institutam enumerare omnes casus, qui nos impetiverunt, inde, a die quo primum cœperunt invaluere, bella & procellæ temporum in his regionibus, non possem inire istorum rationem. Atque, etsi nobis Judæis caræ sunt ad veritates (*quæ a Deo immittuntur, cum arguant, illum nostri memorem esse,*) non tamen tantis malis pares sumus ferendis. Proinde, cohibuit se Autor. Ecce parva hæc est Commentatio, in qua præteritorum nulla mentio habetur. Nova annuncio, ut exaudiantur gratæ prædicationes, & explicentur omnia Divina opera admiranda, (*ac ui dicat quiusq;*) ista, ista, sunt potentie Numinis argumenta, ista, ista, sunt facta ejus tremenda. In his exordiar, in his desinam. Ego hæc conscripsi, & in vulgus edidi, ut futuris seculis sint perfecta, ut progenies deinde oriunda occupet sese in narrando ea liberis, seris olim Pragæ, Bohemiæ metropoleos, incolis. Etenim, hostes nos dolis aggressi sunt, ore minabantur, gladios eructabant labia ipsorum. Sed Israëlitiæ oculos ad cælum attollebant, invocabant Deum, Numen Patrum illorum. Atque, Dei quoque furor in hostes irruit, occiditque pinguiores ex iis, lingua eorundem contabuit in ore ipsorum, & ocelli in suis serobiculis. Non deseruit nos Deus noster, esse-

למוכס תמך בפיהם ועיניהם בחוריהם ולא
 עזבוו אלתיכו וימ עליכו חסד לפני אדונינו
 המלך ירום הודו ועל כל ישראל בכל
 מקומות מושבותיהם למען יאריך ימיו
 על ממלכתו הוא ובניו לבלות במוב
 ובנעמיים מנותיהם וימכן ישראל
 במח וימבינו אל ניהם
 אמן:

effecitque ut benigniter nobis, cæ-
 terisque omnibus, ubicunque loco-
 rum habitantibus Judæis, faveret
 Dominus & Rex (*Ferdinandus III.*)
 cujus gloria semper augetur: Pro-
 ducat dies in regno suo, ipse Liberi-
 que ejus, claudantq; bene & suavi-
 ter ævum. Quietî degant Judæi,
 & tandem revertantur ad avita
 (*terra Palestina*) tabernacula.
 Amen.

ידיה ביום פרדיננדוס קיסר רומי
 הוא נקרא פערדיננדוס השלישי אשר
 מלאו מתה אשתו בת מלך ספרדי בעיר
 המלוכה ווינא בכך תחתה לקח לו
 לאשה בת דודו ליפלאוס דוכס הגדול
 מעיר אינסברוק ונסע עם כל סריו א
 מעיר ווינא לפה פראג כי פה התיעצו
 כל סריו פרוי אינסברוק וסריו א
 פיהם באיזה פרק ובאחה מקום סתהיה
 החתנה וועצו יחדיו כל הפרים לעשת
 החתנה פה פראג.

Accidit, in diebus Fer-
 dinandi Cæsaris Romani, Ter-
 tii cognomine, ut, cum in regia Vi-
 ennenli urbe mortua esset Conjux
 ejus, (*Maria Anna, Philippi III.*)
 Hispaniarum Regis filia, ipse loco il-
 lius sibi desponderet filiam Patruî
 sui Leopoldi Archiducis Oenopon-
 tani, (*Mariam Leopoldinam.*) Ergo
 Vienna Pragam cum omnibus Opti-
 matibus suis instituit professionê,
 hic enim consultandum erat Opti-
 matibus ejus, Proceribus nempe

Regionis Auftriacæ, itemque Magnatibus Bohemiæ, ubi gentium, & ubi
 locorum celebrare conveniret Nuptias, atque consenserunt omnes, in
 hac Pragenli Vrbe, instituendam esse panegyrim.

והיו בארבע עשר יום לאחר שהכינו
 קצת לצורך החתנה נהפך רוחם ודעתם
 ונסע הקיסר עם כל סריו ועברו מפה
 פראג לעיר ליין ומס נעמה החתנה
 ובאותו זמן מת הסר כבא על עם הקיסר
 נקרא האלן אפיל כי נהרג במלחמה
 במדינת פוילין.
 tæ sunt Nuptiæ. Sub illud tempus superstes esse desiit, Dux Legionum
 Imperatoriarum *Holzappel*, mortem occumbens in prælio, quod in Bava-
 tia depugnatum fuit.

Cæterum, post quartum & deci-
 mum diê, cum jam quædam nupti-
 ali festivitati necessaria parassent,
 mentes animique illorum immuta-
 ti fuerunt, atque discessit Imperator
 cum omnibus Optimatibus, uni-
 versoque comitatu suo, ex hac Pra-
 genli urbe Linzium, ibique institu-
 tum fuit. Post.

אז כחצר כמע הקיסר המדינת פיהם
 באו עם סוודן אל המדינה דהיינו
 ראם וטר כבא אחד נקרא קינגם מרק
 בא דרך עיר איגרא אשר זה כמו חצ
 פנה פלכרו וכבמו עם סוודן העיר
 בוד חזקה וראם טר כבא הפני נקרא
 וויטן בערג בא דרך מדינת סלעזיא
 ויהי המה הולכים אנה ואנה ופוללים
 ובזזים וכמעט טכבטו כל מדינת פיהם
 למס עובר חוץ איזה ערי מבצר אשר
 עמדו על כפסם ולא בתנחום לבא אליהם:

Bohemiā tributariā facientes, solis urbibus munitis exceptis, quæ animos sumentes, aditu hostes prohibebant.

בעת ההיא היה פה פראג ראם אחד
 טר כבא אשר זה כמה שנים הפליטו
 הקיסר וכתן בידו הממשלה להיות הוא
 ראם הכבא על כל בעלי מלחמות אש
 שבמדינת פיהם ועל פיו יכאז ועל פיו
 יבואו ובלעדו לא יריס אים את רגלו
 נקרא יעניאל קלירעדא הוא היה בכמות
 מלחמות טלחט הקיסר ובכמה כביעות
 ערים גם אכל כביעות מנטבה היה
 ראם וטר כבא ועטור גדול מאוד אש
 בככסיס ובמחין

In multis expeditionibus ab Imperatore susceptis militaverat, plurimis urbium occupationibus interfuerat, atque in Mantuana etiam obsidione, duxerat militaria agmina: magnæ illi opes, divitiæque im-

גם היה פה פראג טר כבא אחד
 נקרא אוברטט לידן אמת שמיר והיה
 ראם על חלק בעלי מלחמות וטר האלק
 שמעליו נקרא גראב מקום וואלמטיו
 ותמיד היה פה פראג הראם ממד הכל
 הוא ועמו לסמור העיר

rum suis militibus, assidue Præag, ad urbem tutandam, morabatur.

Postquam Imperator Bohemiā deseruisset, Sueci eam regionem petierunt, atque Dux Præfectusque unius exercitus, dictus *Königsmark*, itinere, quod ab Egra proficiscentibus panditur, adventabat, quam urbē ante semestrem propemodū, Sueci vi summa oppugnauerant, ceperantque. Alius item Dux, alterius exercitus, cui nomen *Wittenberg*, ex Silesia huc pergebat, atque hi quaquaversam populando deprædandoque discursabant, totam fere Bohemiā tributariā facientes, solis urbibus munitis exceptis, quæ animos sumentes, aditu hostes prohibebant.

Et tempestate, erathic Præag quidam Gubernator, Duxque copiarum, cui ante complures annos Imperator arbitrium rerum gerendarum, & potestatem tribuerat, ut ipse omnibus Legionibus totius Bohemiæ præfesset, ac ex illius præcepto moverent sese, & revertentur, nec citra ejus veniam, vel loco pedem quis movere posset. Ille, vocabatur *Generalis Colorado*: In multis expeditionibus ab Imperatore susceptis militaverat, plu-

Degebat similiter in hac Pragenfi urbe, quidam Chiliarchus, quem vulgo Subtribunum *Schmid* vocabant, cui mille milites subiciebantur. Hoc superior Tribunus, appellabatur Comes *Maximilianus de Wallenstein*, atq; prædicti Schmid,

בימים ההם ישבו פה פראג לכנף
 ואף שהיו ראשי צבא הכל במדינה לא
 אמרו בלבבם נירא נא מפני פני ראשי
 מלחמה באמרו הן עם זה לא היה
 כי מתי מהפך הן יחדיו לערך א
 כמו חמשת או ששת אלפים איש וחשבו
 שמבלתי יכולת לכבוש העיר פראג זולת
 בעם רב ובחיל כבד עד למאור אף גם
 עמו עם הקיסר סביב העיר דיוק וא
 וסוללות ובפרט סביב למבצר ומקום קטן
 הבנוי חלף ככתוב לפיכך עמו סוללות
 גדולות עד תוך העיר וכמה פנים עסקו
 בבנין הסוללות וממון רב הוציאו לכורך
 הבנין יותר ממאה אלף זהובים.

polin, quæ juxta Arcem condita est, prout infra narrabitur, vallum ingens fecerant, ad mediam usque urbem se extendens. Annos multos in condendis his aggeribus laboratum est, atque impensæ prægrandes in id opus erogatæ sunt, superantes summam centum millium aureorum.

גם היהודים אשר בעיר הזכרתי
 לעשות סוללה אחת על הר הלבן אשר
 לכני העיר פראג והיתה נקראת על
 שם סוללה של היהודים יודין סגן א
 בלא.

גם עמו עם הקיסר סביבות המים
 היא נהר מולטא מפסקת בין המבצר ומקום
 קטן הבנוי תחת המבצר ובין מקום יטן
 ובין מקום חדש שלעמדת המבצר ומקום
 קטן עמם ארוכים וגבוהים געושים
 בארץ טמעהטין בלא גם כלי מלחמה

Id temporis, Pragenses incolæ securi victitabant. Etsi enim Suecici illi Duces, quorum facta mentio fuit, in Bohemia castra fixerant, tamen nemo existimabat, aliquod periculum ab istis Ducibus Hostilibus extimescendum esse, reputantes, illorum exercitus ex paucis esse conflatos, atque si junctim summa in eatur, tantum conficere quinque aut sex millia militum. Nimiram, erat omnibus persuasum, impossibile esse, Pragensem urbem, nisi numerosissimis validissimisque subigere copiis. Muniverant quoque Cæsarei urbem operibus, valloq; & præcipue circa Arcem, ac Micro-

Etiam Judæi, qui urbem incolunt, coacti fuerunt conficere aggerem quendam in Monte Albo, qui est ante Pragensem urbem, isque agger, nomine ipsorum dictus est Agger Judæorum, Germanice, die Judenschank.

Cæsarei quoque milites, circumfluenta, flumen nimirum Muldam, parabant interseptum, inter Arcem puta, & Micropolim, in imo Arcis conditam, itemque inter Civitatem Veterem & Civitatem Novam, quæ ex adverso Arcis & Micropoleos sitæ sunt, sudes longas procerasque in terram defigentes, Germani Stacketen vocant. Habebant amplius apparatus militarem ingentem; tormenta

הרבה היה להם דהיינו קנתם הסרופה
הגדולים גמין בלא ובלעז אומלרחה חותך
מעטים וגם קטנים נקראים מוסקיסין בלא
לאין מספר ועפר הסרופה מאוד וכל זה
היה בהמבצר פה פראג.

asservabantur.

אז היה פה פראג איש אחד של עם
הקיסר והיה דר סמוך לעיר איגרא
והיה ראש על מקנת עם נקרא ליודן
אמפט אדא ולסקי ובעת מלחמה לפני ג'
העיר איגרא ככל יוד מנכסיו כי נחרב
ביתו ומקום מוטבו בכך בקם מהקיסר
סיתן בידו העם מאות איש באשר גם
סודע ומכיר בטוב מבוא העיר איגרא
וסוסיר הקיסר ראשו מעליו אם לוא יסגיר
העיר פתע פתאום בתחבולה אל עם
הקיסר וימאץ הקיסר לתת בידו העם כי
ירא כן יבלע הדבר.

Erant tum Pragæ vir quidam, ex
Cæsareis, prope Egeranam urbem
domicilium habens, turinæ mili-
tum præfectus, & Locumtenens,
Odowalskius vulgo dictus. Is, in
obsidione Egerana, cujus supra fa-
cta mentio, facultates amiserat, do-
mum enim ejus & loco habitationis,
inducta fuerat vastitas. Rogavit
igitur Cæsarem, traderet sibi quin-
gentos milites, eo quod probe cog-
nitos ac perfectos habeat aditus,
per quos in urbem Egeram liceat
evadere, offerens Cæsari conditio-
nem, ut præcidi sibi caput jubeat, nisi illico & confestim per strategema,
urbem, ejus exercitui in manus traditurus esset. Sed, renuit Cæsar mili-
tes ei credere, metuens ne illos perderet.

והיה כאשר ראה איש הסוה סלא
בעתה ענתו ולא עלתה מהסבתו אז
לבט רוח אחרת רוח עושים ובקרבו
ישים ארבו והיה כאשר יצא ולא טוב
לבוא תמיד אל עיר פראג וכמעט סלא
סתמיד היה מאוכלי טלחנו של הסוה
יענידאל קלרעדא הכל וראה את ערות
הארץ ומחיצין פנוחה לכבוש בכך גסע אל
הראש קיכונג מרק של עם פוודן וג'
וכאשר זמס לעשות לעם טבעיר איגרא

esset opportuna. Profectus igitur ad Ducem exercitus Suecici *Königs-
markium*, & quod circa præfidiū urbis Egeranæ meditatus fuerat, contra

Cum autem Vir ille videret, non
probari consilium suum, nec succede-
dere cogitata, aliam mentem indu-
it, mentem quidem perversam, &
insidias pectore concepit. Egre-
diebatur Praga, eamque urbem
obibat assidue ex sententia, pa-
rumque aberat, quin semper in
mensa supremi Ducis Colorado,
quem supra memoravimus, cibum
caperet. Atque sic explorabat nu-
ditatem urbis, & ubi expugnationi
Cæsa-

כן עשה לעם הקיסר באמריו הנה תבאו
אל עם מקט ובטח היא העיר פראג אל
תעצלו ללכת לבני אחרי כי אתננה
בדרכם.

Cæsaris copias molitur, inquit:
Ecce, adoriemini populum secu-
rum, & confidentissimum, in civita-
te Pragensi. Nolite segnes esse ad
invasionem. Me sequimini, tradam
illam in manus vestras.

ונשמע אליו הראש קיניגס מרק וילך
עם עמו קרוב לאלפים איש במרוצה אחת
ביום ומחנה יותר ממחנה עשר פרסאות עד
בואו לפני העיר פראג ולא נתנו איש
חלפה בדרך לבוא ולהגיד בעיר ובא בלוי
מוציא שבת של חנון עד סמוך לעיר פראג.
illuc se conferre, & hostium adventus indi-
cium facere. Appropinquavit autem urbi, nocte, quæ Sabbatum, quo
Esaïæ caput primum in Synagogis prælegitur, excipit,

Obtemperabat huic Königsmar-
kio, & cum copiis suis, in quibus
mille propemodum numerabat,
uno itinere, intra unius & dimidii
diei spatium, octodecim amplius
milliaria confecit, donec Pragam
perveniret, neque ulli viro aut for-
minæ ex via concessum fuit, illuc se conferre, & hostium adventus indi-
cium facere. Appropinquavit autem urbi, nocte, quæ Sabbatum, quo
Esaïæ caput primum in Synagogis prælegitur, excipit,

ויהי היום הוא יום ראשון לסבוע סבעה
וימים בחדש אב פנה לא טובה לפק הוא
היום טלכדה ירושלים עיר הקודש
ככתוב בספר מלכים בסיון כה וכדאיתא
במסכת תענית במביעי כנסו וכו' וכמו
הסחר עלה באו עם שוודן הוא הראש
קיניגס מרק על העיר בטח דרך הר
הלבן אשר אחורי המבצר ובעוד שהיו
יפנים על מותן לא שמעו קול כונס
קודם לכן אשתוללו אבירי לב כמו פנתם
ובאו עם שוודן בצדע רמה אל תוך
המבצר ובראסטין וסטראהוף ובמקום
קטן עד אשר הגשי אל אבנים המפסקת
בין המקומות הנל הבנויה על כהר
מוטא כאשר כתוב לפנים עוד והסער
גשר בצד מקום קטן סגרו עם שוודן

Die primo Hebdomadis, septimo
Mensis Av, Anno In FELICILLO &
aFLICTO Insigniter, ex re ipsa, nu-
meralibus harum vocū literis, Epocham
nostram minorem exprimentibus,
(Christiani numerabant annum
MDCXLVIII.) illo nimirum
ipso die, quo olim, cœu 2: Reg. XXV.
& in Massechet Taanit preditum
est, sanctissima urbium Hierosoly-
ma expugnata fuit, (sub auroræ or-
tum, venit exercitus Suecicus cui
Königsmarkius caput præerat, per
viam a Monte Albo, qui post Ar-
cem situs est, securus ad urbem.
Cumque etiamnum dormirent ho-
mines in cubilibus suis, non prius
exaudiverunt strepitum infaoris:
prædæ exponebantur corda iustissimi,
quique somno sopiti erant. Bra-

chio igitur elato irrupetunt Sueci in Arcem, inque partes urbis quas Kat-
schin & Strohof vocant, inque Miropolin, ad portam usque Pontis lapi-
dei, qui loca jam dicta separat, & flumini Muldæ superstructus est, prou-

לבלתי תת יונא ובא לבא מעיר לעזר
 דרך הגשר ממקום יסן וממקום חדם:
 גם סגרו וסגרו את מעברת המים כ
 כאשר נהגו מאל לעבור המים בספינות
 מהמקומות אלו לאלו.

quondam navibus ex una Pragenfis
 urbis parte, in aliam, per aquas fie-
 bat transitus.

והראש שמד הכל עם היה ביתו ב
 במקום קטון והיו כאשר ראה את החיל
 קפץ על סוסו ורכב עם מקצת עמו וסם
 פכו לבוא אל המבצר אז פגע בחיל
 עם סוודן וירא כי לא יכול להם חזר
 לאחור ורכב דרך הגשר למקום יסן ו
 ולקח עמו בעלי מלחמות רבים אשר ב
 כנם ואסף במהירות ולא בעזלתים וחזר
 עמם לאחור דרך הגשר וחרף כפמו למות
 בחטבו כי יטריף ויביל ולשוב אויבו אחור
 ונורו המורים המה עם סוודן שהיו
 אכל העשר של הגשר שבכד מקום קטן
 ונורו בקנה השריפה ברגלו אחד עד ב
 שהוצרך לנום מפניהם ופנה עורף ו
 ובא למקום יסן וסגר בעדו העשר של א
 הגשר שבכד מקום יסן וליום המחרת
 מת.

pedem petebant, quamobrem in fugam sedare, & tergum iis obver-
 tere coactus est, post cuius in Tractum Veterem reditum, occlusa fuit
 porta pontis citerior, ipse vero postridie animam exhalavit.

ועל העם שבמקום יסן וחדם נפל
 פחד ורעדה עליהם ולא קמה עוד רוח
 באים אף שלא היו עם סוודן כי
 אם מתי מעט קרוב לאלפים איש אעפי
 כן לא מצאו כל אנשי חיל ידיהם ו:

infra amplius scribam. Ceterum,
 portam Pontis, quæ est juxta Micro-
 polin, occludere Sueci, ne quis per
 pontem, ex urbis Veteri Novoque
 Tractu, in auxilium itare ac venire
 posset. Intercludebant quoque &
 custodiebant trajectum fluvii, ubi
 urbis parte, in aliam, per aquas fie-
 bat transitus.

Enim vero, Subtribuno Schmid,
 cujus ante injecta mentio, domus
 erat in Micropoli. Is simul ac vide-
 rat copias hostiles, in equum inli-
 lit, & parte militum comitatus, pro-
 perat, in Arcem se conferre cogi-
 tans. Atenim, incidit in turmas
 Suecicas, cumque animadverteret,
 quod eas repellere non posset, re-
 trocedit, & per pontem in Tractum
 Veterem se confert. Ibi adfcitis
 multis militibus quos collegerat
 univeratque, festinanter sine mora
 cum iis per pontem se retro con-
 vertit, animam neci exponens, ut
 oppressos eriperet ac liberaret, ho-
 stemque reprimeret. Sed, Selo-
 petarii Suecici, qui ad portam pontis
 in Micropoli excubabant, jacula-
 bantur bombardis, alterumq; ejus

Tum Veteris, Novique Tractus
 incolas, horror tremorque invale-
 runt, neque ulli animus præfens
 erat. Quamvis vero Sueci pauci nu-
 mero, & tantû bis mille circiter es-
 sent, nihilo minus amiserant omnes
 bella.

ונמס כל לב ורפו כל ידוֹס ואלפֵי כֵן עָטוּ
 במהירות סוללה אחת חזקה גבוה מאוד
 על הגשר אכל השער ותוך השער א
 סבדר מקום יסן סגור ומכוגר מאוד רק
 לא היה להם קנה השריפה הגדולים
 להעמיד על הסוללה לתורות ממנה כי
 כל קנה השריפה הגדולים היו במבצר
 ככל וכלס לקחו עם שוידן
 omnia enim, ceu prædictum, in Arce erant, eaque Sueci ceperunt.

bellatores manus suas, corda illo-
 rum liquehebant, brachia remissa
 pendebant. Aggerem tamen for-
 tem præaltumque celeriter excita-
 runt in ponte juxta portam, omne-
 que vacuum portæ hujus ceterioris
 obstiparunt sedulo. Sed, non habe-
 bant tormenta, quæ per aggerem dis-
 ponerent, & e quibus disploderent,
 Etiam Pro- Regis Colorado do-
 mus in Micropoli fuit, hunc post-
 quam servi e somno excitassent,
 atq; is cohortes Suecicas conspexis-
 set, profugit ex ædibus, antequam ho-
 stis ad eas pertingeret, per hortos
 & viridaria, qui post palatium erant,
 cum paucis familiaribus, ad flumi-
 num Muldam, huncque parva navi-
 cula trajiciens, salvus evasit in Tra-
 ctum Veterem. Alius quoque Comes
 cui Sichna nomen, similiter ex
 Micropoli fuga elapsus navigio per
 aquas in Tractum Veterem perva-
 nit. His tribus memoratis Procē-
 ribus exceptis, reliqui Principes,
 Comitesque omnes, a Suecis capti
 sunt, Primores nempe regionis, quin
 & Clerici qui in Ratschino & Mi-
 cropoli morabantur, ministri quoq;
 Cancellariæ & Cameræ (quibus
 Deus benefaxit,) universi, nec mi-
 nus Cardinalis Comes ab Harrach,
 ejusque generis Optimates multi,
 ac pæne innumeri. (Omnes hos, in-
 quam Sueci) ceperunt, cum opibus, auro, & argento, de repente, die hebdo-
 madis primo, (quem Christiani festum agunt.) Plurimos quoque ex plebe
 vestibus exuerunt, ut nudi, revelatisque natibus incedere cogerentur.
 Quin & pecudum magnam copiam, imprimis equorum, ac currum, præ-
 dati sunt.

גם השר קלירעדא הכל עם במקום
 קטן היה ביתו והעירו אותו עבדיו ומבטני
 והיו כראות את החיל של עם שוידן
 ומרס בואם לביתו כס דרך גנות ופרדסים
 פאחורי ביתו וברח עם מקצת עבדיו עד
 טבא אל המים נהר מולטא הכל ועבר
 המים בספינה קטנה ובה בנופו למקום
 יסן גם שר אחד נקרא גראב סיכנא א
 ברה גם הוא ממקום קטן ועבר גם בו
 הוא המים בספינה ובה אל המקום יסן
 וזולת אלו שלטה שרים הכל פבו עם א
 שוידן כל השרים ופחות ודוכסים וחורי
 הארץ אף הכומרים פהיו בכל הראטטין
 ובמקום קטן וכל שרי קנכלויא וכל א
 שרי אחר ילה גם קרדינאל הוא דוכס
 הארץ וכהנה שרים רבים לאין מספר
 מלבד ממונס וכספס ונהבס את הכל לקחו
 ביום ראשון תכף גם מהמון עם א
 פלמותס מעליהם הלצו וילכו ערוזים
 וחטופי פת גם מקנה רב לקחו בפרטות
 סוקים ומרכבות הרבה מאוד

Etiam Pro- Regis Colorado do-
 mus in Micropoli fuit, hunc post-
 quam servi e somno excitassent,
 atq; is cohortes Suecicas conspexis-
 set, profugit ex ædibus, antequam ho-
 stis ad eas pertingeret, per hortos
 & viridaria, qui post palatium erant,
 cum paucis familiaribus, ad flumi-
 num Muldam, huncque parva navi-
 cula trajiciens, salvus evasit in Tra-
 ctum Veterem. Alius quoque Comes
 cui Sichna nomen, similiter ex
 Micropoli fuga elapsus navigio per
 aquas in Tractum Veterem perva-
 nit. His tribus memoratis Procē-
 ribus exceptis, reliqui Principes,
 Comitesque omnes, a Suecis capti
 sunt, Primores nempe regionis, quin
 & Clerici qui in Ratschino & Mi-
 cropoli morabantur, ministri quoq;
 Cancellariæ & Cameræ (quibus
 Deus benefaxit,) universi, nec mi-
 nus Cardinalis Comes ab Harrach,
 ejusque generis Optimates multi,
 ac pæne innumeri. (Omnes hos, in-
 quam Sueci) ceperunt, cum opibus, auro, & argento, de repente, die hebdo-
 madis primo, (quem Christiani festum agunt.) Plurimos quoque ex plebe
 vestibus exuerunt, ut nudi, revelatisque natibus incedere cogerentur.
 Quin & pecudum magnam copiam, imprimis equorum, ac currum, præ-
 dati sunt.

Optimatus

quam Sueci) ceperunt, cum opibus, auro, & argento, de repente, die hebdo-
 madis primo, (quem Christiani festum agunt.) Plurimos quoque ex plebe
 vestibus exuerunt, ut nudi, revelatisque natibus incedere cogerentur.
 Quin & pecudum magnam copiam, imprimis equorum, ac currum, præ-
 dati sunt.

לבלתי תת יונא וזא לבא מעיר לעזר
 דרך הגשר ממקום יסן וממקום חדס:
 גם פגרו ושפרו את מעברת המים כ
 כאשר נהגו מאל לעבור המים בספינות
 מהמקומות אלו לאלו .

quondam navibus ex una Pragensis
 urbis parte, in aliam, per aquas fie-
 bat transitus.

והראש צמוד הכל עם היה ביתו ע
 במקום קטון ויהי כאשר ראה את החיל
 קפץ על סופו ורכב עם מקצת עמו ועם
 פניו לבוא אל המבצר אז פגע בחיל
 עם שוודן וירא כי לא יוכל להם חזר
 לאחור ורכב דרך הגשר למקום יסן ו
 ולקח עמו בעלי מלחמות רבים אשר ע
 כנס וחסף במהירות ולא בעלגלגלים וחזר
 עמם לאחור דרך הגשר וחרף נפשו למות
 בחסבו כי יטריף ויביל ולשוב אויבו אחור
 ויורו המורים המה עם שוודן שהיו
 אכל הסער כל הגשר שבנד מקום קטן
 ויורו בקנה הפריכה ברגלו אחד עד ע
 שהוורך לכום מפניהם וכנה עורף ו
 ובא למקום יסן וסגר בעדו הסער כל א
 הגשר שבנד מקום יסן וליום המחרת
 מת .

pedem petebant, quamobrem in fugam sedare, & tergum iis obver-
 tere coactus est, post cujus in Tractum Veterem reditum, occlusa fuit
 porta pontis citerior, ipse vero postridie animam exhalavit.

ועל העם שבמקום יסן וחדס נפל
 פחד ורעדה עליהם ולא קמה עוד רוח
 באים אף שלא היו עם שוודן כי
 אם מתי מעט קרוב לאלפים אים אעפי
 כן לא מצאו כל אנשי חיל ידיהם א

infra amplius scribam, Caterum,
 portam Pontis, quae est juxta Micro-
 polin, occludere Sueci, ne quis per
 pontem, ex urbis Veteri Novoque
 Tractu, in auxilium itare ac venire
 posset. Intercludebant quoque &
 custodiebant trajectum fluvii, ubi
 urbis parte, in aliam, per aquas fie-
 bat transitus.

Enim vero, Subtribuno Schmid,
 cujus ante injecta mentio, domus
 erat in Micropoli. Is simul ac vide-
 rat copias hostiles, in equum insi-
 lit, & parte militum comitatus, pro-
 perat, in Arcem se conferte cogi-
 tans. Atenim, incidit in turmas
 Suecicas, cumque animadverteret,
 quod eas repellere non posset, re-
 trocedit, & per pontem in Tractum
 Veterem se confert. Ibi adscitis
 multis militibus quos collegerat
 univeratque, festinanter sine mora
 cum iis per pontem se retro con-
 vertit, animam neci exponens, ut
 oppressos eriperet ac liberaret, ho-
 stemque reprimeret. Sed, Sclopet-
 tarii Suecici, qui ad portam pontis
 in Micropoli excubabant, jacula-
 bantur bombardis, alterumq; ejus

Tum Veteris, Novique Tractus
 incolas, horror tremorque invale-
 runt, neque ulli animus praesens
 erat. Quamvis vero Sueci pauci nu-
 mero, & tantu bis mille circiter es-
 sent, nihilo minus amiserant omnes
 bella.

ונמס כל לב ורפו כל ידוֹם ואלְפֵי כַן עָפוּ
במהירות מוללה אחת חזקה גבוה מאוד
על הגשר אלל הסער ותוך הסער א
מבצר מקום ימָן סגור ומבוגר מאוד רק
לא היה להם קנה השריפה הגדולים
להעמיד על הסוללה להורות ממנה כי
כל קנה השריפה הגדולים היו במבצר
ככל וכלם לקחו עם שוויִדן.

omnia enim, ceu prædictum, in Arce erant, eaque Sueci ceperunt.

גם הגר קליִרעדא הֶלל טס במקום
קטן היה ביתו והעירו אותו עבדיו ומפנתו
ויהי כראות את החיל של עם שוויִדן
וטורס בואס לביתו נס דרך גנות ופרדסים
מאחורי ביתו וברח עם מקצת עבדיו עד
טבח אל המים. נהר מולטא הכל ועבר
המים במפיכה קטנה ובא בגפו למקום
ימָן גס טר אחד נקרא גראב סוכנא א
ברח גם הוא ממקום קטן ועבר גם טו
הוא המים במפיכה ובא אל המקום ימָן
וזולת אלו שלמה טרים הכל מבו עם א
שוויִדן כל הטרים ופחות ודוכסים וחורי
הארץ אף הכומרים מהו בכל הראטטין
ובמקום קטן וכל טרי קנצלייא וכל א
טרי אדר יליה גם קרדינאל הוא דוכס
הארץ וכהנה טרים רבים לאין מספר
מלבד ממונס וכפסס ונהבס את הכל לקחו
ביוט ראטטין תכף גם מהמון עם א
מלמותס מעליהם הלנו וילכו ערומים
וחמופי מת גם מקנה רב לקחו בפרטות
סוכים ומרכבות הרבה מאוד.

bellatores manus suas, corda illo-
rum liquebant, brachia remissa
pendebant. Aggerem tamen for-
tem præaltumque celeriter excita-
runt in ponte juxta portam, omne-
que vacuum portæ hujus ceterioris
obstiparunt sedulo. Sed, non habe-
bant tormenta, quæ per aggeré dis-
ponerent, & e quibus disploderent,
omnia enim, ceu prædictum, in Arce erant, eaque Sueci ceperunt.

Etiam Pro- Regis Colorado do-
mus in Micropoli fuit, hunc post-
quam servi e somno excitassent,
atq; is cohortes Suecicas conspexis-
set, profugit ex ædibus, antequam ho-
stis ad eas pertingeret, per hortos
& viridaria, qui post palatium erant,
cum paucis familiaribus, ad fluvium
Muldam, huncque parva navicula
trajiciens, salvus evasit in Trac-
tum Veterem. Alius quoque Comes
cui *Sichna* nomen, similiter ex
Micropoli fuga elapsus navigio per
aqua in Tractum Veterem perve-
nit. His tribus memoratis Proce-
ribus exceptis, reliqui Principes,
Comitesque omnes, a Suecis capti
sunt, Primores nempe regionis, quin
& Clerici qui in Ratschino & Mi-
cropoli morabantur, ministri quoq;
Cancellariæ & Cameræ (quibus
Deus benefaxit,) universi, nec mi-
nus Cardinalis Comes ab Harrach,
ejusque generis Optimates multi,
ac pæne innumeri. (*Omnes hos, in-*

Optimates

quam Sueci) ceperunt, cum opibus, auro, & argento, derepente, die hebdo-
madis primo, (*quem Christiani festum agunt.*) Plurimos quoque ex plebe
vestibus exuerunt, ut nudi, revelatisque natibus incedere cogerentur.
Quin & pecudum magnam copiam, imprimis equorum, ac curruum, præ-
dati sunt.

Sed

גם מקצת טרים והמוץ עם נהרגו
במקום קטן כי באו בעיר לילה והלילה
רעות למפחות ובפגועם באים או אשה
וכל טכן בבצל מלחמה של עם הקיסר
המיתו חותו וכך מי פראה והסקיף בער
החלון עלה המות בחלונו והורו עליו
בקכה הסריפה וכך נהרג והומת מר אחד
גדול וחסיב נקרא פרנץ טטערין בורג
נהיה עשיר גדול בממוץ ובכסוים ועלה
המספר של הרגוים סכהרגו במקום קטן
ביום ראשון קרוב לחמס מאות איש

Sed & aliqui ex Nobilibus & plebe occisi fuerunt. Nocte enim impetum hostes fecerant, quo tempore Cacadzmon nocendi potestatem habet. Viros igitur quoscunque, foeminasque, & tanto magis milites Cæsareus, in quos inciderant, interemerunt. Etiam cernentibus & prospectantibus e fenestris, per has ipsas mors irrepebat, petebantur enim sclopetis. Atque sic interfectus cæsusque est, Vir quidam Illustris, ac summæ dignationis, cui nomen Franciscus Sternberg, qui multas opes, & ingentes facultates possidebat. Summa vero eorum, qui prima die in Micropoli occisi fuerunt, quingentos prope conficit.

גם אז היה במדינה ראש ושר נבא
אחד של עם הקיסר נקרא גראב פוחס
והיה עמו יותר מאלפי איש כלם חכמי חיל
וחכמים מלומדי מלחמה והיה מתנגד ועומד
בפרץ בכל מקום במדינת פיהם ושלעזייה
נגד הראש ויוטץ בערג הכל בכך
מלחו בעדו הסרים טהיו פה פראג ובא
מתקומו טהיה חנה טס עם כל עמו
לכאן עיר פראג

Erat tum in Bohemia, Dux quidam Legionum Cæsarearum Comes Buchheimius, qui, mille amplius milites, omnes robustos & bello exercitatos, secum habebat, ac passim per Bohemiam & Silesiam, Duci Wittenbergio sese opponens, rupturæ obnitebatur. Huncce vocabant Optimates qui Pragæ degabant, atque is, deserto loco ubi castra posuerat, cum omnibus copiis Pragam se contulit.

גם בעיר טבור עטרה כרפאות מפראג
כאשר תמצא לפנים עוד מזה המקום
היה טס ראש ושר נבא אחד נקרא
גראב קונטו והיה טס ראש על כמה
מאות איש והיה טס לממור העיר גם
בעדו טלחו הסרים ובא לכאן עם חיל
לעזור למלחמה בכך היו עם הקיסר בעבר

Porro, & in urbe Tabor, quæ, prout infra quoque docebitur, decem miliaribus Praga distat, quidam Dux erat Cæsareus, Comes Conti dictus, centenis aliquot imperans, & urbis custodiæ invigilans. Istum pariter arcessabant Optimates, qui cum copiis suis adfuit, in bello suppetias laturus. Quamobrem ab una parte Cæsarei, ab altera Sueci, stationes habebant, illis citiorem

הם ועם טוירן בעבר טי אלן מפה ואלן
מפה מערכה מול מערכה רץ הכהר מולטא
מפסקת ביניהם ומוריס אלן על אלן ואלן
על אלן כן היה תמיד יום ולילה.

rum, idque diebus noctibusque continuis.

ואנחנו יהודים היינו בצרה גדולה
כאשר טאנחנו חונים על מקומינו א
נמוטבותינו על חקוס ימן ובתינו בנוים
מכוונים מול המבצר וקרובים אליו ואנו
תמידים נפגעים לבקרים ולרגעים א
ראשונה כאשר המה מורים בקנה א
טרופה הגדולים מהמבצר ומחוללות א
טבצר המבצר ועל כן הוצרכנו לדור
בתחתיות הארץ כאשר אכתוב לפנים
עוד וגם כלנו בכלל אין אכחנו פוטטים
בלילה את בגדינו והיה לנו חום וג
והלילה למשמר והפלטנו גידל על הכלל כל
ובכל לילה היו הולכים וותר ממאית
אנשים ברחובותינו עם כלי זין למשמר
אזל כל המערים טברחוב היהודים
וכמו טך הכל הוצרכו יהודים למשמר
ברחובות קריה

ויהי ביום השלישי הוא יום תשעה
באב החלו לירות מהמבצר אל תוך א
רחוב היהודים ויודו בקנה טרפה א
הגדול אל הכתים ואל העוקמות ומשמר
נפטו הרחוק מהם וכל אנשים אשר
טכנים בבתיים בטמחים פליטים א
ורביעים הוצרכו לננס מבתים ולפנות
מקומם לרור בתחתית הארץ וגם כל
איים ואיים הוצרך לפנות מן העליה תבן
הם נכנס

riorem, his ulteriorem ripam occu-
pantibus, acies acici objiciebatur,
nec nisi flumen Mulda erat interje-
ctum. Pugnabant autem secum
invicem dislosionibus tormento-

Nos Judæos, ædes nostras, ac man-
siones in Veteri urbis Tractu inco-
lentes, magna manebant infortu-
nia. Sunt enim ædes nostræ ex
adverso Arcis conditæ, illique victi-
næ admodum, idcirco cum ex Arcæ
& aggeribus adjectis tormento-
rum fierent explosiones, primi,
quo vis diluculo, & in momenta, pe-
tebamur. Proinde coacti sumus
habitare in locis subterraneis, ceterum
infra dicitur, neque quisquam no-
strum vestes noctu sibi demebat,
die nostræque excubandum erat,
factaque ab omnibus fortitione,
quavis nocte, ducenti amplius viri,
armati per plateas obambulabant,
ut omnes portas vici Judaici custo-
dirent, atque haud pauciores Judæi,
tuendis plateis vacabant.

Die hebdomadis tertio, Nonæ
mensis Av, cœperunt ex Arcæ tor-
mentis jaulari in vicum Judæo-
rum, petebantque domos & loca
cætera, ut, cui salus curæ erat, inde
se recipere compelleretur. Atque
omnes, qui in tertiis ac quartis ha-
bitabant contignationibus, man-
siones deserere & evacuare cogebantur,
ac morari in cryptis subter-
rancis; nec minus ex sublimiore
ædium parte stramen, stipulas & li-
gna removere necesse erat.

גם בתים הרבה גדולים וטובים
 מאין יושב אשר פנו עמם מלרדו גם
 כי יראו לנפשו מפני שהיו יושבים מול
 המבצר ומול הפוללות בכך עמינו אנחנו
 בני ישראל זה עם זה חמד על אמת
 כאשר ידוע ומפורסם מנתינת הנדקה
 וגמילת חפד גדול מאוד בעיר פה א
 פראג והיו דרים ארבע וחמשה דיוורן
 בחדר אחד המה ונפיהם ובניהם וכמעט
 טחני רחוק הגדולה על היהודים היתה
 מאין יושב .

diuidium ingentis vici judaici, destituebatur incolis.

וביום תמעה באב לעת ערב פגע
 מרת הדק בעזה בקצב אחד יהודי ונהרג
 מבעל המלחמה אחד מעם הקיסר בקנה
 המרעה אצל רחוב היהודים סמוך לבית
 הכנסת היטנה אבל תקף ליום המחרת
 נעשה נקמה בעזר האל ונתלה הרוצח
 על העץ בנווי הסרים וראשי המלחמה
 אשר סכנו אברתם עלונו לבלתי יבא
 ממחית אל בתינו ות' האל אשר נתכנו
 למצא חן בעיניהם כאשר גזרו אומר א
 טלכל בני ישראל לא יחרן אים למוני
gratioli essemus in oculis eorum, & ut edictum promulgarent, ne quis
adversos Judæos vel linguam motitare auderet.

וכן לא היינו יכולין לילך על בית
 הקברות בט' באב או בערה ויכ גם לא
 היינו יכולין לקבור את המתים כאשר
 היה לפנינו מפני שבית הקברות הוא כגד
 המבצר והסוללה והוצרכנו לקבור המתים
 אצל פתח בית הקברות תקף בכניסה

ne Arcis, & aggerum. Necessè igitur fuit cadavera prope portam cæ-
meterii, perquam introitus patet, terræ mandare.

Sic ædificia multa magna, & in-
signia, habitatoribus vacua erant;
nam, illa deseruerant, sibi metuen-
tes, eo quod Arci & aggeribus obji-
ciebantur. Subveniebamus au-
tem Judæi, alii aliis misericorditer,
prout notum & pervulgatum est,
eleemosynas magnas, & opera cari-
tatis abundantissima in hac l'ragen-
si urbe fieri. Vnde sæpe quatuor
aut quinque patres familias, cum
uxoribus & liberis, idem incolebant
conclave, ac propemodum dimi-

Eodem nono die, circa vesperam,
fatum sinistra, ob iniquitates no-
stras, vim suam exercuit, adver-
sus Judæum lanium, qui a milite
Cæsareo in vico nostro, haud pro-
cula veteri Synagoga sclopeto fuit
occisus. Verum, e vestigio, postri-
die, per Dei gratiam, vindicta de eo
sumpta fuit, & suspenfus est sicarius
in patibulo, jussu Ducû ac Tribuno-
rum, qui, alis suis nos obtegebant, ne
latrones ædes nostras invaderent.
Benedictus sit Deus, qui effecit, ut

Hac ratione non licuit nobis (se-
cundum mores & instituta nostra,)
cæmeterium adire die nono men-
sis Av, nec in parasceve diei, qui An-
num inchoat, dieique expiationis.
Quin, nec mortuos consuetudine
recepta sepelire nobis concedeba-
tur, est enim cæmeterium, e regio-

ובואם הרביעי עשרה באב לעת ערב
 כאשר נסרף בית חלקינו עם סקופת
 החמה היתה סבה מאתה בלעז וכאשר
 הוכו עם סוודן ממקום קטן אל
 תוך רחוב היהודים עם קנה טרופה
 אחת גדול סקודן מערסור בלא ג.
 ובתוכו מטימים בלי מסחית כקרח ג
 פיאר קוגיל בלא יהי כאשר נפל אותו
 מסחית לחץ לא ידעו היהודים מטפמו
 וכדבו ומחותו של אותו מסחית רק שמעו
 מטוב לכפיתו עם עוד אחת טרויה ג
 במים כי הוא מטפמו ועלו לקררו ג
 לבלתי הסחת והיהודים כמו עשרה
 אנשים קרבו עצמם אל כלי המסחית
 ההוא וגילו קנת מן העור טכיסו עליו
 גם אמרו שאם אחר דחה בו בקנה
 וברגלו אז נפקע אותו כלי מסחית ג
 והוא בעצמו ומתוכו התיז התיכות ברזל
 כי אותן פקעים חלולים חלולים המה
 ובתוכו מטימים כל מיני מסחית עם עפר
 הטרופה וגפרית וזפת ונראה לו הכותב
 טכוכל לומר דמז ממה שאמר דוד ג
 המלך עלה בתילים סד דרכו השם דבר מר
 והתחיל ואמר בפסוק טלאחריו לירות
 במסתרים תם ל בתחלה אמר סדרכו
 השם על יתד כוננו להסחית כחן טעל
 הקטת ואמר אהכ בפסוק האחר לירות
 במסתרים תם היינו ירייה אחרת כל
 יריית החן האמור רק לירות באם לא

Die quarto supra decimum men-
 sis Av, quosolim conflagravit Do-
 mus Dei nostri, circa vesperam, oc-
 cumbente jam Sole, Numen supre-
 mum causam aliquam, ob peccata
 nostra gravia, in nobis quæsiuit, &
 reperit. Jaculantibus enim Sue-
 cis ex Micropoli, petiere vicum Ju-
 daicum cum machina bellica quam
 Germani Mörser appellitant, &
 cui telum noxium, Feurflugel Ger-
 manice dictum, indiderant. Istud
 telum, cum in terram prolapsum
 fuisset, ignorabant Judæi quæ illius
 qualitas, facultas, ac vires essent,
 tantum inaudiverant, conducere,
 ut pelle aquis humectata operiatur,
 nam sic frigeferi, ne nocere quear.
 At, Judæi circiter decem, isti telo
 ultro accedebant, laciniam pellis,
 qua tegebatur, sublevantes. Quin,
 ajunt, quendam ex iis, scipione &
 pede illud impulisse. Ibi disruptum
 est telum hoc, evomitque segmina
 ferri. Sunt enim globi illi intus ca-
 vi, repleti omnis generis rebus le-
 thiferis, pulvere item nitrato, sul-
 phure, ac pice. Atque, mihi Auto-
 ri, fit verifimile, dici posse, esse ad
 eam rem allusionem in verbis his
 Davidis t. m. Pr. LXIV. *Teten-
 derunt sagittam suam rem amaram.*
 Subditque mox, commate sequen-
 ti: *Vi jaculentur in absconditis inte-*

grum. Scilicet, in principio ait, ipsos intendisse nervum cum sagit-
 ta. Nimirum vult, eos tanquam sagittam arcui impositam, intentos
 fuisse ad exitium. Postea commate proximo addit: *ut jaculentur in ab-*
sconditis integrum. Ista jaculatio diversa est a jaculatione sagittæ, de
 qua præcesserat, innuitque jaculationem ignis, quem nemo inflat,
 atque is est pulvis nitratus. Neque vero indicare vult, jaculationem

כפת הוא עפר המריפה נאין רזונו א
 מהיריה היתה בהסתר מהרי נהפוך הוא
 מממעת קול חריר וחזק על עפר א
 המריפה אלא רזונו לומר מהפקעת ב
 בעליו היה בו דבר נסתר ומכוסה
 מן העין מאין האדם הקרב אליו יכול
 להיות נסתר ממנו וכמעט שהיה א
 בעיה בכך כאשר נפקע התיו הפקעת
 עמו ומתוכו התיכות ברזל ועופרת על
 אחת אנשים סעמדו אצלו ונהרגו מבידו
 תבעה אנשים לקצתם נפצע מוחם א
 וכפלה מה מחץ להגלגולת ולקצתם
 נקטע ידם ורגלם ונפקע כריסם ולקצתם
 חודק כל גופם ומעכו כל איברייהם
 ומתו מיתות ממוכות ואכזריות המה היד
 ויותר מעשרת אנשים ניזקו בדיהם
 וברגליהם והכלי מסחית בעצמו סנפקע
 כשל ממנו התיכות בחלונות ובחומות
 אשר הוא חידום גדול ופליאה נסגרה
 לראות החורבן שנעשה ע' אותו כל
 מסחית

set , frustilla in ædium fenestras &
 penda & mira admodum, videre
 ediderat.

אם תרף וליד לאחר סחורו עם א
 סוודן פעם אחר במסחית הלל וודעו
 וסחירו כי הפחית התעבו עלילה סורו
 במהירה פעם סנית ונפל הפקעה על
 בית אחר וכל החרדים סבבית סהוא
 אף כיפית סבבית נחרבו ונהרסו עד
 היסוד אף לא היה בלביית פום אדם

factam esse in occulto, nam contra-
 rium potius obtinet, cum edat pul-
 vis nitratus sonum ingentem & ve-
 hementissimum: sed, hoc vult; ipsi
 globo inesse rem occultam & ab
 oculis remotam, quæ, neminem ac-
 cedentem illæsum esse finit, & pro-
 ut, cheu! evenerat, ob nostra pecca-
 ta, in factò quod narravi. Cum
 enim rumperetur globus, evome-
 bat ex sese sui que medio ferri &
 plumbi frustra, in illos homines qui
 adstant, ut novem numero inte-
 rimerentur, quorum aliquibus fissis
 capitibus cerebrum e cranio fuit ex-
 cussum, aliquibus manus pe-
 desque avulsa, venterque ruptus
 est: quibusdam corpus compres-
 sum, & omnia membra conquassa
 fuerunt, ut mortem misera ac fune-
 stissima perierint. Tu Deus, ultor
 esto sanguinis illorum: Insuper
 plures decem in manibus aut pedi-
 bus eorundem læsi fuerunt, atque glo-
 bus iste lethalis, cum ultro crepui-
 parietes jactabat, eratque res stu-
 stragem, quam fatale illud telum

Simul ac vero Sueci ferali isto te-
 lo primum uti cœperant, illico co-
 gnoverunt ac perispectum habuere,
 magnam se cladem intulisse, itaque
 mox iterum jaculati sunt, ceciditq;
 globus super domum quandam, eu-
 jus omnia conclavia, & ipsi adeo
 fornices, eveisi destructique fuerunt
 funditus. Verum non inerat quis-
 quam illis ædibus, postquam enim
 viderant habitatores vastitatem,
 quam

מי מיד מלאו החובין מידיה ראפונה
נרחו מהבית מהיה קרוב למס במקום
בפסל פקעת ראפונה.

quam prima induxerat jaculatio, e
vestigio deseruere ædes illi loco vi-
cinas, ubi globus ceciderat.

אז היתה נרה גדולה ובהלה עליונו
יהודים ונפסינו בבהלה מאוד כי אחרנו
כלנו מחזים ותמנו לגוע כי חסבנו שמתו
האנשים מחמת מחורו עליהם עם פוורן
בכוונה אל מול פניהם ולא ידענו מהם
גדמו לעמם כל זאת והמה חיבו א
בכפמות בעבוד סגורו והסורו העור
מעל הפקעת ככל בך כלבו באותה
לילה כלנו כאחד לבתי ככמות אף
הנשים והטף ונכמה ובקשה מאלהינו
על זאת ואנשים סליחות תפלות ו
בקשות ותהילים כל הלילה קול א
יעקב בררדקי דבי רב תמיד לא יחמה
גרונס כמו כן כל יודע ספר ומי יודע
יטוב וניחם ואנשים ונשים מרבים נדקה
בכופר כפס אים עטרו והדל לא יחמי
גם בקטנו מחילה זה מה וכל בית א
ישראל יבכו את הסריפה אשר סרף ה
ובוראי מעלתה פקעתיו למרוס א
ומלכיו ארזן כל

Tum temporis, nos Judæi, in
summa calamitate & discrimine
verlabamur, & animæ nostræ erant
perturbatissimæ, unaque omnium
vox fuit, periiimus cuncti, & fata ul-
tima nobis imminere. Credebamus
enim homines illos (supra memo-
ratos) mortuos esse, quod Sueci da-
ta opera in capita ipsorum jaculati
essent, neque noveramus, eos sibi
ipsis procurasse exitium. At illi, suæ
mortis rei erant, quia retexerant ac
removerant pellem a globo. Quam-
obrem, ea nocte, omnes, facto
agmine, cum mulieribus quoque
nostris & puerulis, in Synagogas
confugimus, jejunabamus, Deum
deprecabamur, Litanias, Preces,
supplicationes canentes tota nocte.
Vox & clamor jacebatur conti-
nenter ex discenzibus apud Magi-
strum audiebatur: ne tantilla qui-
dem quies concessa gutturi illorû,
literarum periti, sacris studiis vaca-

bant, qui malefacti alicujus sibi
& ad meliorem frugem revertebantur, virique ac mulieres, multas
erogabant elemosynas, ut animas suas redimerent, tam divites, quam
pauperes, pro suis quisque facultatibus. Insuper, mutuo alii ab aliis
veniam petebamus, universaque Judæorum congregatio deflebat
incendium, quod Numen excitaverat: certumque est, clamores no-
stros pervasisse in æthera, & ad universi hujus Rectorem.

גם הרבה נשים וולדות שהיו בתיהן
מול המבצר כמו וברחו אל הבתים אחרי אף
תך שלמה ימי' ללדתן גם לא התפללו

Etiam multæ puerperæ, quarum
ædes e regione Arcis erant, eas de-
serebant, in alias se recipientes,
nondum triduum partu levatæ.
Quin,

במלמח בתי כנסיות הסמוכים ומכוונים
 מולי המבצר והסוללת.
 propinquæ, & ex adverso illius, aggerisque sita sunt.

וביום השבת פרשת פופטים היתה
 מריבה בין העמים הרובים נעוצים
 בארץ כנל והוצרכו היהודים ללכת עם
 לכבות האש והורו עליהם עם שוודן
 והמבצר וניחן נער יהודי בדגל אחד
 וחתכו הרופאים את דגלו ולאחר שמה
 ימים מת הנער הידי.

octavo post die, mortem oppetiit.

ושימו עלינו מרי מפוס לפלוח בכל
 יום. אפטים רבים לבנות דרך וסוללות
 סביב החומה של מקום חרם ומחון לעיר
 על פני המדה לעשות חפירות גדולות
 בארץ והיינו בסכנה גדולה כאשר רבים
 כזקן ותעל שוועתינו אל האלקים מן
 העבודה גם הוצרכנו להותיבו תמידים
 כסדרן מוכנים ומזומנים ברחובות קריה
 כאשר יכול עם האש ומס יהוא איזה
 מריפה בבית גוי פהיהודים יהיו ל
 ראשונים עם כלים וכדים של מים
 לכבות האש.

cum vasis & hydriis aqua repletis accurreremus, ad incensionem re-

ובעבור שאנחנו פה פזורה ישראל
 האחד לוקח וכולן מרגישין וכלנו זה
 בזה ערבים לפיכך אנחנו חייבים אש
 קצת אחינו בית ישראל כפונים מרודים
 מעונים ולחויים ליפדים בלבבותם לאער
 volumus, cum ex fratribus nostris

Luce Sabbatica, qua praelegitur
 Pericope מוכנים corripuerat ignis
 fudes illas praealtas in terram defi-
 xas, de quibus supra dictum est, atq;
 coacti fuerunt Judæi, eo se confer-
 re, & ignem restringere. In hos
 Sueci ex Arce jaculabantur; laesusq;
 ex iis in pede uno puer est, cui Me-
 dici pedem praeiderunt, verum,
 Deus ultor esto cordis hujus!

Cæterum, imperabant nobis
 Quæstores, ut quotidie plurimos
 nostratium mitteremus, ad facien-
 dum fossam & aggerem, circa mœ-
 nia tractus novi, & ad effodiendum
 extra urbem, per campos, foveas
 ingentes in solo. Erasmus igitur
 in magno periculo, multi enim læsi
 fuerunt, nostriq; questus, ob labo-
 res tam asperos, Numen petebant.
 Amplius, oportebat nos semper per
 plateas urbis paratos ac dispositos
 esse, ut si aliquo ignis cecidisset, ac in
 Christiani cujusquam domo exci-
 tatum esset incendium, primi Judæi

Enim vero, quia nos Judæi, ovium
 disperfarum instar sumus, atque
 uno vapulante, omnes dolorem
 concipiunt, quia insuper alii pro
 aliis fideiussionem subivimus, itaq;
 qui cordati ac (viri boni) audire
 aliqui conculcantur, opprimuntur,
 affli-

בזרתם . וכן עמו מנהיגיו קצוינו על פי הריב המתולות אלל המורה יהיה ונתנו בכל יום פדיון הנפשות העוסות בקרב הארץ דיק ופוללת כלל וימלחו בני ישראל מן המחנה ומן עבודה קשה בחומר ובלבנים כנל .

qui in imo terræ, fossam ac aggeres sunt Judæi, ex catervis operantium, argillaceo ac lateritio.

affliguntur ac cruciantur, cogimur nos quoque persentiscere eorundem ærumnas. Hanc ob causam Primores atque Antitistes nostri, communi cœtus consensu, apud Magistratum (cui Deus benefaxit!) studium suum interposuere, atque lytron quavis die pro iis solvebant,

parare cogebantur; sic ergo dimissi immunisque fuere a duro labore

בזמם החמישי אחד עשר יום לחדש

אב כאשר שמע הראש וויטן בערב סבבם הראש קיניגס מרק המבצר ומקום קטון . גם ראש שהמתכנן שלו הוא הראש מר כבא גרא פוחם הלך ונכע מעליו אז בא הראש וויטן בעריג עם הרבעת אלפים איש ועבר דרך עיר ברנדייס שלמה פרסאות מפראג והיה גם במבצר ראש אחד עם מקצת עם הקיסר . וירא אש לפכת עם וברח וכס מהמבצר טרם אץ בא עם טווידין למס וכס אל מבצר אחר נקרא טעטטין כאשר תנבא לפנים עוד ואז בא למס הראש וויטן בעריג והגית עם מקצת עמו ויטס פניו לבא על עיר פראג .

Die hebdomadis quinto, qui erat undecimus Mensis Av, cum audivisset Campiductor Wittenbergius, expugnasse Konigsmarkium Arcé Pragensem cum Micropoli, quin & eum, qui sibi hætenus obstiterat, Rectoré copiarum Cælaris, Comitem Bacheimium discessisse, & aufugisse, ibi, cum quatuor millibus militû, recto itinere ad urbé Brandeis se confert, quæ trib. milliaribus Praga distat. Inerat hic Arci, cum aliquibus Cælaris, Tribunus quidam militaris, verum is metuens illie persistere, non expectato Suecorum adventu, in pedes se conjicit, ac fugam capeffens, evadit in munimentum quoddam, cui Tetfchin

nomen, illiusque infra etiam mentio insicietur. Tunc urbem ingressus Wittenbergius, & parte militum ibi relictâ, Pragam contendere instituit.

בכך בלילה של מחרתו יום העשרי יב אב בא הראש וויטן בעריג לפני העיר פראג מצד מקום חדש ובנה מצור על העיר ודיק ופוללת וביום א יב אב ג התחיל לירות בקנה המריפה הגדולים מן ההר הגדול שהתלוייה נבנית עליו

Proinde, nocte postriduana, sexto nimirum die hebdomadis, & duodecimo mensis Av, accessit Wittenbergius ad urbem Pragam, ubi ejus Tractus Novus est, ac munimentum contra eam struxit, fossa & aggeribus circumdatum. Mox, die Christianis Sacro, & qui mensis

קרא גלגל בערוג בלא ובאפי ימים
הירו אל תיק סער ועל החומה חתר
מאחד עשר מאות יריות בקנה הסרופה
הגדול ולח הועיל לו ונסע פעל העיר
ואז בנה לו גמר של עץ סמוך לבפר
ליבנא דחוק תחום מבת מפראג א
ועבר המים בהר מילטא אל המבצר לראש
קניגס מריק ומס נעמו לעס אחד ונועם
יחדו:

(so,) a Praga distat, pontem ligneum
sibi struxit, atque sic fluvium Mul-
dam trajiciens, in Arcem ad Konigsmarkium defatus est, ibique, & co-
pias in unum contulere, & consilia.

אז היתה תמיד מלחמה גדולה בין עם
הקיסר ילה ובין עם סוודן אלו מזה
ואלו מזה ועם סוודן רצו לקחות זך
ולכבוש בדר הזקה אי הקטן סבתוך
הנהר מילטא בקרא קליון בנידג בלא
והיא באמצע הנהר מול מקום יפן ומול
מקום קטן ונדריכט לעבור אליו בספינות
ובכל לילה באו עם עם סוודן בספינות
וברפסודות ועם הקיסר עמו עם דיוק
וסוללות גבוהות וחזקות מאוד והורו עם
קיסר עליהם תמיד בקנה הסרופה א
הקטנים מקורן מונקייטן בלא עד שהיו
מבריוחי איתן מעליהם ורבים לעם סוודן
כהרגו ונטבעו כן היה תמיד עד ראש
חדש אלול:

conjecere, multique ex Suecis cecisi, aut undis submersi fuere. Atque
hæc semper, ad principium usque mensis Elul, sic fuere continuata.

אז בנה הראש קניגס מריק על הגשר של
אבנים שבין מקום קטן למקום יפן
וחדם היא הגשר הכנויה עם כמה מאות

Av sextus erat, cepit jaculari tor-
mentis majoribus ex monte edito
in quo patibulum ædificatum est,
quique Germanice dicitur der Was-
genberg / atque bidui spatio in ur-
bem & incenia ultra undecies cen-
tenos ex majoribus tormentis fe-
cit impulsus, verum, nihil proficie-
bat. Recessit igitur ab urbe, & pro-
pe pagum Libna, qui itinere tan-
tum Sabbatico (vel hora interval-

sibi struxit, atque sic fluvium Mul-
dam trajiciens, in Arcem ad Konigsmarkium defatus est, ibique, & co-
pias in unum contulere, & consilia.

Erat tum perpetuo pugna maxi-
ma inter Cæsaris, (quem Deus pro-
speret) & Suecicos milites, illis hinc,
his, inde præliantibus. Atque vole-
bant Sueci manu armata occupare
& subigere, Insulam parvam quæ
in flumine Mulda jacet, quam
Germanico sermone siein Benedig
appellant. Ea, in medio fluminis
sitæ est, inter tractum urbis veterem,
& micropolin, ad quam non
nisi navibus datur accessus. Proinde
Sueci tota nocte navigis ratibusq;
descensum facere moliebantur: sed
Cæsarei fecerant ibi propugnacu-
lum, & aggerem altum validumq;
atq; indefinenter ex bombardis quæ
Germanis Musfeten dicuntur eos
petebant, usque dum in fugam illos
conjecere, multique ex Suecis cecisi, aut undis submersi fuere. Atque
hæc semper, ad principium usque mensis Elul, sic fuere continuata.

Cæterum, ponti lapideo ante
Secula aliquot structo, qui micro-
polin, & veterem, novumque tra-
ctus interjacet, ponti inquam illi,
elegan-

טנים בנין מפואר ונראה מחוץ למס
 ולתבארת כאשר תראה בספר כמה דוד
 חלק פני בטבת תתקף לאלף החמישי
 ובה עליה בנין ושלחבנוט חזק מאוד
 לדרך כחלק טלים מהגמר מנה מקום
 קטן והפמיד עליו קנה הסריפה הגדולה
 להכות מעליו על מקום ימן ועל אר הקטן
 הכל ועם הקימר את לאל דם למחות
 מלבנות בנין קנה הגוליס דה קנים להס
 קנה הסריפה הגדולה דה קנים לכל
 זוף פפס אחד מאל להס סלס קנים
 הסריפה גדולה חלודים ימן כוס כפיפה
 מתחת לאלן ובקטן לנסותם להרות
 מהס ויהי בחקר יהיו עם הקימר מן
 האחד טנים או פלטה פעמים נקטע
 הקקס ולחתיכות הרבה והקבו זאת לרוע
 מאל וטנים נותרים לא ונלחו לכל

elegantis ac pulcherrimæ fabricæ,
 clarissimique ac vifendi operis, cu-
 jus mentio parte 2. libri Zemack
 David, in anno supra quinquies mil-
 lesimum nongentesimo vicefimo
 habetur, cœpit inædificare Ko-
 nigsmarckius juxta Micropoliâ
 structuram lapideam robustam ad-
 modum, secundum pontis longitu-
 dinem, ita ut tertiam illius partem
 fere occuparet. Huic tormen-
 ta majora imponebat, ut ex illis ve-
 terem tractum, parvamque, cu-
 jus jam modo meminimus, Insu-
 lam impeteret. Neque poterant
 Cæfarei structuram hanc impedi-
 re, deftituebantur enim majoribus
 tormentis, & sola bombardas ad
 manus habebant. Repererant qui-
 dem tormenta tria æruginè obfita,

et vetustissima, in fornice quodam
 subterraneo, atque horum in jacu-
 lando periculum facere volebant, sed, cum uno ex his, bis aut ter usi
 fuissent, comminutum fuit in partes multas, quod malum omen in-
 terpretabantur, duo vero reliqua, nihil quicquam profuere.

גם עשו עם סוודן על הגמר של
 אבנים בכח של פן מרובע מקיפה בלאך
 היות בלא לאחר טמטו בנין של אבנים
 ככל ותמוד בכל לילה התקרבו אעמס
 עם סוודן אחורי זה הבנין של פן
 לדר מקום ימן לכבוס לקחת הסוללה
 מעם הקימר טבנד מקום ימן והבנין זה
 עשו על עגולים כענין טוכלו לגלגלו
 כאשר תראה לכנים כתוב עוד ויהי להס
 הבנין הזה למגן ולחומה

Fecere insuper Sueci in Ponte
 lapideo, cum structuram saxeam
 absolvissent, ligneam fabricam
 quadram, quæ Germanis Block-
 hauß dicitur, atque hac tecti, quavis
 nocte, veteri urbis tractui appro-
 pinquabant, ut aggerem a Cæfareis
 ibi excitatum, caperent, expugna-
 rentque. Ista structura, lignis tere-
 tibus incumbebat, ut e loco in lo-
 cum devolvi posset, prout infra am-
 plius narrabitur, eratque illis pro
 clypeo, muroque.

בכך חורו עם סוודן תמיד בכל יום מהבנין של אבנים קטנים על הגשר וא והורו על הארץ הקטן מכתוך הנגר גש הזרז על בני מגדלים של מקום הדם זמל מקום יצן הבנינים למס ולתפארת בתחום גלת עליית זגלת תחתית כקראים וואסר טארין בלא להביא ממס המים אל מקום מהאדם חפן והורו על אלו בני מגדלים יותר ממלכת אלפים ימות ולא יכולו גם להטות הגולות והבריכות סבתוכם רק בהחומות נעמה היוק יקנת זכך בהתגדל הוא הסער של הגשר ממזד מקום יצן הזרז עליו מאוד להפילו לארץ ולא יכולו כי הוא בכך חפן מאוד רק בהחומה של המגדל מעל מקום חפן נעמו פרוצות ז גדולות עד להטות מלכ כאשר טקטה הארץ בנו עם הקיסר תחת המגדל א עמוד אחד לסערז ולתמכו.

frustra erant, est enim fabrica insigniter fortis, tantum in parte turris quae Micropoli obvertitur, rupturas tam magnas fecere, ut prope corrumpere-tur. Hinc cum quievisset terra (*ac reddita pax fuit*,) subjecerunt Caesarei turri illi columnam, ad eam roborandam ac fulciendam.

אז נמלא לעם סוודן לפה פראח מעיר לויפסק סבמרוצת מייסן די זרז מלתיאם מצרז עם סוודן על ער הזאת והיתה העיר במזד עד טחמו סכמס וכתרז נלמס למס עובר בכך פלחו זמס עגלות רבות מקומות זמכר הסריפה הרבה מאוד ועוד טאר כלל מלחמק יודע הרבר לעם הקיסר וימיתו להם אורבים על ז הדרך אלל המצבר החוק הנקרא טעמסן כלל זגברח עלהם יד עם הקיסר והרגו

Sic vero Sueci omnibus diebus, continuas ex fabrica hac lignea, quam ponti superstruxerant, in insulam fluvialem parvam, fecere jaculationes. Petebant quoque turres duas, quarum una in Novo, altera, veteri urbis tractu, decoris ac ornatus causa condita, quibusque superior & inferior aqueductus continetur, unde exire, Germanice die Wasserthürne vocantur, potest enim exinde, quocumque collibitum est, aqua derivari. Atque has binas turres, ter mille amplius petivere ictibus, verum non poterant corrumpere ductus, qui ibi sunt, & aquarum receptacula, tantum in perfecte facta fissura parva est. Sic quoque turrim, quae in ponte, juxta tractum veterem, portam facit, creberrimis verberabant jaculationibus, ut eam in terram deicerent, sed

Sub idem tempus Suecis Pragen-sibus ex urbe Lipsia missa fuere suppetia. Est vero Lipsia Misnia civitas, quam, ante biennium Sueci obsederant, fuitque in angustiis ea urbs, quoad humeros submissa, Suecisque vectigalis facta est. Hinc igitur submissi fuerunt cura multi, plurimo pulvere nitrato onusti, aliisque armis bellicis. Ea res cum Caesareis innotuisset, in via prope Arcem Petichin quosdam in insidiis collocarunt, atque hi superiores eva-
lere

ומה רבים יוכל עפר המרובה המותא
בלש וימותו רבים מעם מוידן יותר
מעפר המרובה האטם כהרגו בחרב

ביום השני ערב הח לול כמע 10
הראש ער כבא וויסן בערג מפה עיר
פראג המבצר היו וכל עמו וחלף ועבר
בדרך על המבצר נקרא תלמי פים רחוק
המטה פרסאות מפראג בכוי על הרגבות
תלול ומסרו ונתנו לו עם הקיסר
המבצר הרגו סוב כי היו עם עיר
מעם ולא יכלו להלחם נגדו

tradiderunt, erant enim ibi pauci
ipsum depugnare.

אסע ביום השני וכל עם כל
הילו לפני העיר וכוון רחוק מער 10
פרסאות מפראג לכל העיר חזקה ובזכות
חשבת על ההר והיתה העיר במצוד
עד יום רחוק המטה ימים אחדים הלול
בכן בהסכמה קודם עלות המחר הרעים
ברעם ורגו עם מוידן בפולמות על
חומות העיר ולכדו העיר ביד חזקה
ומתי מעט כפלו מעמו ועלל ופזז את כל
חיל העיר רכושם וממונם את הכל לקח
גם חפרו ומצאו כל אוצרותם וכל
אבני העיר למאום ועד אטם והטף
חלבו ופלטו כתכותם מעליהם

tes, multos, thesauros repererunt.
minas, parvulos, detractis etiam subuculis, nudos reliquerant.

גם היהודים ממה היה כל אוצרותם
וחילם לעלל יהודי אחד כהרג בתוך
המהפכות וקתם נפצעו בראשם גם

sero, ex saque bona parte Sueco-
rum, omnem nitratum pulverem
incenderunt, atque Suecorum plu-
res ex nitrate pulvere periere, quam
gladio.

Die secundo hebdomadis, pridie,
Kalendas Elul, discessit ex Pragenfi
Arce Copiarum ductor Witten-
bergius, cum omni militum suorum
manu, atque dum sic regreditur, in-
vadit in itinere munitissimam ar-
cem Kanfisch, quinque milliaribus
Praga distantem, quæ monti aut
colli prærupto est superstructa.
Eam libentes volentes Cæsarei illi
numero, neque poterant aduersus

Eodem die, cum omnibus copiis
suis adoritur oppidum Tabor, de-
cem ab urbe Praga milliaribus re-
motum. Locus is validus & mu-
nitus est, in monte situs, eumque ad
diem usque Solis, qui quintus erat
mensis Elul, tenuit obsessum. Tum
antelucano tempore nondum sole
exorto, summo opere facta est
oppugnatio, atque enitebantur
Sueci per scalas in muros oppidi,
idque per vim cepere, paucis suo-
rum amissis. Mox diripuerunt æ-
prædati sunt urbis omnem substan-
tiam, ac opes & facultates univerfas
abstulere, quin & terram fodien-
Cæterum incolas omnes, viros, fo-

Etiam Judæorum ibi opes ac di-
vitiæ prædæ fuerunt, atque in illo
tumultu cæsus unus est, aliqui in
capiti

למטה ספרים תחלות קרנו עם סוודן
 לקרעם רצנה וכל היהודים אשר היו עם
 נערך מאה וחמשים נפשות נתנו תפוסים
 בידות אחד ולאם אחד מאנשי הנבא הולך
 עמו טבעה אנשים יהודים תפוסים מעונים
 בכבלים בתיבתם ובעמדם ובחוסר וכל וקהל
 קדישם יפה פרחו פרו אותם מן
 הנכחים

facit Judzorum coetus Pragensis, ex

בבן הזה אנפס הראש וימן בערוג
 מעיר טבור וימס פניו לחזור ולבא גאל
 המבצר יפה פרחו והלוח בעיר טבור
 כמו עם מאות אים ואז בחזורי מאה
 בדרך מעט הקימר לערך עם מאות אים
 פתאום חונים על המדה לקחת תבן
 ומספוא למוסם ובבואו כפל למוסיהם
 ומכה מהם רבים והנמארים נמו ונתפזר
 הנה והכה על גלא נותרו כמים
 ובערב רה תט לפק הורו עם
 סוודן פתע פתאום מהסוללת טבצר
 המבצר אל תוך רחוב היהודים בקנה
 המריפה הגדול ועמו היות במקפת
 בתיס גם איהו אנשים נזקו מהכרות
 טניחו על פניהם אבל לא נזקו בנופס
 ומקלו הפקפת (קילן בלא) והיה משקלם
 ארבעים ומכה ליפרות גם הורו עם
 סוודן אל תוך רחוב הגוים ופגע הפקפת
 בבית תפלה אחת ונהרג שמה גוי אחד
 ורבים נזקו שמה

eratque pondus ejus libræ octo & quadraginta. Iaculati sunt etiam in
 quandam plateam Christianis habitatam, impetente globo templum
 quoddam, ibi trucidatus Christianus unus est, plurimi vulnerati fuere.

capitibus vulnera acceperunt. In
 super Legis Sacre Volumina tria,
 Sueci frustatim conciderunt, om-
 nesque Judæos, qui centum quin-
 quaginta ibi erant numero, capti-
 vos in domum quandam includere,
 ac quidam ex eribunis militariibus
 abduxit secum Judæos septem,
 compedibus ferreis constrictos, ven-
 dos, & egentissimos, quos univcrsus
 captivitate redemit.

Dehinc, Dux Copiarum Wit-
 tenbergius, ab oppido Tabor retro
 ire, atque in Arcem Pragensem re-
 verti constituit, relictis in Tabor
 oppido sexcentis militibus. In hoc
 reditu, incurrit in sexcentos milites
 Cæsareos, qui in campis palaban-
 tur, pascas, pabulumque equis suis
 queritantes. Proximior ergo fa-
 ctus, ex improviso in eos irruit,
 multosque cepit, reliquis hac illae
 fuga dilapsis, atque sic dispersis, ut
 non duo simul evaderent.

Pridie novi Anni quem quadrin-
 gentesimum & nonum secundum
 minorem calculationem numera-
 bamus, iaculabantur Sueci de pen-
 te ex-aggere Arci contiguo, in vi-
 cum Judæorum tormento majore,
 inculeruntque damnum quibus-
 dam ædibus. Etiam viros quosdam
 fragmina lapidum, quæ in vultus
 eorum infulverant, læsere, corpori
 tamen cætera nullum nocumen-
 tum illatum est. Librarunt autem
 globum, Germanis Raulen dictum,

Iaculati sunt etiam in
 quandam plateam Christianis habitatam, impetente globo templum
 quoddam, ibi trucidatus Christianus unus est, plurimi vulnerati fuere.

גם כיום ג' ו' תשרי הודו עם פחד
 עוד מחסוללה הסמוכה להמבצר אל תוך
 רחוב היהודים בקנה סריפה הגדולה
 ועמו היון בכמה בתים וחרום הרבה
 נפלו ונחרסו על היסוד גם חרבה תנורים
 על בתי חירף גם חלונות רבים נפלו ו
 נסכרו מחול רעם גדול אדיר וחזק וזו
 היינו אכחנן יהודים בצלה גדולה מאוד
 כי אותן פקעים נקרא גראנטק חלולים
 ככל אשטום לחסות הפתחה גדולה
 וסורו באתו יום פנים עטור פעמים אבל
 לא נחק ארס בגופו תל

dictos, qui, ad magnam stragem edendam confecti sunt, & de quibus supra dictum est, ac quorum illa die duodecim jaculationes Sueci ediderant. Verum, Numinis benignitate, nemo hominum in corpore læsus fuit.

Die hebdomadis tertio, sexto mensis Tisfi, iterum ex aggere Arci vicino, in vicum Judæorum tormento fecerunt Sueci jaculationem, magnumque damnum multis ædibus ab iis illatum est, ita ut quædam habitacula collaberentur, & ad fundamenta usque destruerentur. Etiam hypocaustorum fornices multæ, itemque fenestræ longæ plurimæ, ruinam passæ sunt, ex fragore immenso ac vehementissimo. Tam nos Judæi in extremo verfabamur discrimine, ob globos illos lethiferos, intus cavos, Granaten

ביום השם נסע הראם קוינגס
 מרק מפנה פראג מן המבצר ונסע
 עם כל עמו לפני המבצר החזק הנקרא
 פראטק רחוק תשעה פרסאות ממבצר
 והמבצר הוא בבנה אל שפת הנהר
 מלמא וצדו על סדר מדינות מייסן והיה
 המבצר במצוד טלטה ימים אחז בתנו
 והסורו לו עם הקיסר המבצר ברזן טוב
 ובכנס חפונה

Diebus illis discessit Dux Koenigsmarckius cum omnibus copiis suis ex Pragensi Arce, petiitque Arcem munitissimam Tetichin, novem miliaribus Praga distantem, quæ condita est, ad ripam fluvii Mulda in finibus Misniæ. Hanc, cum per triduum obsedisset, a Cæsareanis, illi, bona cum voluntate, & libenter est tradita in manus.

גם נסע מהמבצר פה פראג הראם
 ויון בערו עם כל עמו בגליל העיר
 בדרון במדינת פיהס רחוק משה עשר
 פרסאות ממבצר ומה מונה תמיד כתר
 מלכות על מדינת פיהס וכל המקומות
 circumjacentia loca, prædæ exponens. Sic Judæi quoque, qui Theinz agebant, facultatibus exuebantur. Venere enim huc Sueci,

Wittenbergius quoque Campiductor ex Pragensi Arce cum suis legionibus abiit, ac in contermina urbis Bohemicæ Budwiz profectus est, quæ sedecim miliaribus Praga distat, & in qua perpetuo aservatur corona Bohemica, omnia Sabba-

מספיק בעיון הא למלל גם היהודים
 עבדק מיון היו למלל עבדו למס עם א
 מוודן ביום שבת טובה ולקחו מהם כל
 אשר להם ונשארו בערום ובחוסר כל
 גם קרעו ומאסו בתורת ה' נבחות וצ
 והטליכו פקדי חמורות לארץ ואף מידם
 מניל

Domini Exercituum, Volumina Pentateuchi in terram projicientes, nec erat, qui obniteretur.

במימי ההם הקיסר עודנו בעיר ליכ
 כי היה עם מוחם חתנותו עד היום הזה
 בכך נבע ממס לעיר המלוכה וינא וכתב
 ספרים לפה פראג שהראש מר נבא גראף
 פוכס הנל יבא לעיר בודוויץ הנל וממס א
 יבא ויוליד עמו כמה חלק אום לבא א
 בעזרת המקום ימן ומקום חרם

bustractui veteri novoque (urbis Pragensis) optularetur.

בכך בליל מנחמי שבת ג' תשרי נסע
 הגראב פוכס מפה פראג ועמו חמם מאות
 רכבים וספרים הרבה מחורי הארץ ובא
 למס עיר בודוויץ ויקר מקרה טינא א
 מחון לעיר אל כפר אחד עם כל עמו
 ובא המגיד אל הראש ויוטן בעריג וינא
 כאמר יטב הגראב פוכס אל המלחן
 ויטב לבו נכל עליו הראש ויוטן בערג
 וסבב הכפר ההוא וסבה אותו עם כל
 הספרים שעמו ומעט מהם נמלטו והביאו
 הער ויוטן בעריג עם הספרים שעמו
 סבוים אל המבצר פה פראג

Sabbato, (quod inter Anni primon-
 dium ac Expiationis diem medium
 est, & quo praelegi solet in Synago-
 gis) Hofez cap. XIV. atque rerum
 omnium jacturam Judæi passi sunt,
 ita, ut nudi ac egeni relinqueren-
 tur. Lacerabant quoque hostes
 ac contumelia afficiebant Legem

Dum hæc ita succedunt, Cesar
 adhuc Lintzii morabatur, ubi inde
 a die nuptiarum, usque ad tempus
 hoc, subltiterat; sed jam ea urbe de-
 ferta, Viennam, Sedem Regiam re-
 petebat, datisque Pragæ literis,
 jussit, ut Comes Buchheimius Bud-
 wizium se conferret, indeque ali-
 quot millia militum educeret, qui-

Proinde, nocte quæ Sabbatum
 excipit, tertia die mensis Tisri, di-
 scessit Comes Buchheimius Praga,
 cum quingentis equitibus, multaq;
 Nobilitate Regionis, Budwizium
 petens. Accidit autem, cum urbe
 egressus esset, atque in pagum
 quendam, cum omni comitatu suo
 divertisset, ut Campiductorem
 Wittenbergium nunciis ea de re
 certiore redderet. Cum igitur
 Comes Buchheimius mensæ accum-
 beret, & genio indulgeret, mox ir-
 ruens Wittenbergius, pagum cir-
 cumdat, eumque cum omnibus fere

Nobilibus, qui illum sequuti fuerant, capit, paucis fuga elabentibus.
 Buchheimium, & Nobiles, qui cum ipso iverant, Wittenbergius in
 Arcem Pragensem deduxit captivos.

אז כאשר באה המצודה לעט מעל מקום
 ימן וחדם טכטבה הגראב טובס וחדר
 חרדה גדולה כי קוו לעת מרפא וחנה
 בעתה וכל אשר ילאו יד ה' התקם
 בהם אעשה במקומו להיות ראם ערובא
 גראב קונמו הכל הוא החל להיות גבור
 חיל ללחום בעד העיר כאשר תמצא
 לפנים עוד הרבה כתוב ממנו

Postquam vero habitatoribus tra-
 dus veteris noviq; renunciatum fu-
 it, captum esse Comitem Bucheimi-
 um, ibi horror maximus omnes in-
 vasit. Quippe salutem speraverant,
 at, successit in illius vicem conster-
 natio, omnesque, qui Praga excesse-
 re, male multavit vindex manus
 Numinis. Interim, in locum Bu-
 cheimii, Dux creatus est Comes

Conti, atque is fortiter pro urbe Pra-
 genſi præliari cœpit, prout infra
 sæpe narrabitur.

זהו כראות הסר קלירערה וגראב
 קונמו כי ינטרכו להלחם בעד העיר
 הכינו פנחס בכל מחמיו כוחם ונתחשפו
 יחד אליהם כל אצמני העיר ונטכענו
 כלם יחד פעוד כל נעמתם בס ואף
 מיראו כי חזלת יד ואסם ענוד כל אדם
 ואדם אל יתנע מהלחם כגד עם סוודין
 וכך אמרו התחזקו והיו לאנשים עז
 הקישר התחזקו פן תעברו לאנשי סוודין
 האלו ואז נעמו דגלים ויפע בראשונ
 דגל מחנה הערים רבים ונכבדים כל
 הנמצאים בעיר החשוב חשוב קורס וא
 ובראשם ראם אחד אלה כמע דגל א
 מחנה כל הסוחרים עטורים ונכבדי חרן
 ובראשם ראם אחד אלה כמע דגל א
 חנה כל הכומרים חשוב ויקרים א
 ובראשם ראם אחד אלה כמע דגל מחנה
 הבחורים ובראשם ראם אחד אלה כמע
 העירוניים היומנים על כסאות למעט

Cum igitur Pro-Rex Colorado,
 & Comes Conti videntent, pro
 urbe depugnandum esse, omni
 vi sua parabant seipsos, congrega-
 tisque universis incolis Praegen-
 sibus, jurejurando eos obstrin-
 guunt, ut ad extremum usque spiritum
 adversus Suecos pugnare non
 desinant, etiam si appareat, manum,
 (qua opem ferre debebat,) periisse,
 & auxiliatorem defecisse. Sumite
 animos, inquebant, & viros vos
 præstate. Vos, qui Casari militatis,
 sumite animos, ne Suecis istis ferve-
 re cogamini. Postea, incolas in
 vexilla distribuerunt, agmen du-
 cente vexillo quod illustrissimi &
 nobilissimi quique, quotquot in ur-
 be reperiebantur, componebant,
 digniore semper præcedente; atque
 his, quidam ex Nobilitate præerat.
 Illos, excipiebat vexillum Mercato-
 rum, virorum ditissimorum, & opu-

lencium, cum suo Antesignano. Dehinc, sequebatur vexillum Cleri-
 corum quorundam multæ autoritatis existimationisque, cum suo
 Antesignano. Proximum erat, Vexillum Studioforum, cum suo item
 Antesignano. Post hos ibant Senatores, qui jus dicunt, hisque ad-
 jungunt.

ועמם כל בעלי מלאכות מצמיד בחותותם
 על דגלותם אהגם היהודים ותר ממאתים
 בכל יום עמדו ברחובות קריה חזות על
 גוים וכדור האחת כלים על מים לכבות האש
 וידו האחת מחזיק הקרדוס ועוד מלא
 כלים לפעול בהם למתן הגנות וא
 והחומות במקום אשר יפול פס האש
 Etis parietibusque, si ignis aliquo incidisset, necessaria.

jungebantur omnes in urbe opif-
 ces, cum suis signis vexillisque.
 Etiam ex Judæis plures ducentis,
 quotidie per plateas, ubi Christiani
 degunt, stabant dispositi, una manu
 vasa aquarum, ad restinguendum
 incendium, altera securim aliaque
 instrumenta tenentes, diruendis te-
 tibus.

וביום ה' וב' לא לב תשרי הובו
 עם סוודן פתע פתאום אל תוך רחוב
 היהודים עם פיאור קיגולן הם פקעים
 החלולים ובתוכם כל מיני הסחורה ו
 ובפסה החק גדול ונפלו כמה חדרים
 ובמני חפצות על יהודים נפלו פקעים
 פחת אור המים ונפסו גומא וחפציה
 בארץ ותר מחמה עמוק וכאמתיים
 רחוב גם באותן ימים לא נפסה החק
 ביום ארס תל

Die prima & secunda hebdoma-
 dis, quibus undecimum & duodeci-
 mum mensis Tisri numerabamus,
 jaculabantur Sueci subito in vicum
 Judæorum globos suos cavos intus
 vatii generis telis lethiferis opple-
 tos, quibus damnum ingens illatum
 est, multis domiciliis concidentibus.
 At, in duobus Judæorum atris,
 sub dio cecidere feræ globi, &
 scrobes foveasq; effoderunt, ampli-
 us ulnam profundas, latasque ulnas

duas. De reliquo, his quoque diebus, Deo gratia, nullus homo læ-
 debatur.

ומאת ה' היתה זאת היא כפלאות ה'
 בעינינו מלא הורו תוך רחוב היהודים
 ביום חגיגותינו לא בראש המנה ולא
 ביום פנינו לולא זאת במלה תכלתינו
 ובלבלו כולותינו ועל כן כודה לך ה'
 אלהינו

Fuit vero Numinis supremi evi-
 dens, & mirandum in oculis nostris
 beneficium, quod vicum nostrum
 (globis illis horrificis) haud petie-
 runt, nobis solemnibus festis die-
 bus. Nec enim vel primo die anni,
 vel in die Expiationis, quo longo je-
 junio nos maceramus, (collam ab

ista peste erat periculum.) Secus si accidisset, turbata fuissent preces
 nostræ, & impedita devotio, unde merito tibi, o Bone Deus, grates per-
 solvimus.

אז בכל לילה וכן לפעמים ביום
 כאשר ראו עם הקיסר אפה מקומות ה'
 מלא ממנו עם סוודן עבדו את הנגר

Interea loci, observantibus Cz-
 sareis loca a Suecis incustodita, no-
 ctibus quibusque, imo & aliquando
 interditi, trajiciebant flumen Mul-
 dam

מלפני לזר הווי כרמים מאלו מקום קטן
ותמיד הביאו אותם טבויים מעט טוודן.

וביום ראשון ה' תשרי לעת ערב וכן
למחרת ביום השני הווי עם טוודן א'
מהמבצר אל תוך רחוב היהודים ובכל
רחובות קריה יותר ממאתיים ירויה ה'
בכל פעם ועם פקעים גדולים ממקלם
יותר מארבעים למרח ועטו החק אט
בהבתים גם כל פעם אחר היירות ה'
הגדולים הווי עם טוודן ירויה קטנים
למאות ולאלפים נקרא מוסקיסן טום וט'
והירויה ההמה ידוע סמורים כן לאיה
חדיה וטמזה ולא ידענו לממה מה מה
צומח בכך נטמע עם חקוזה ומפי ה'
טבויים טבוי עם הקיסר מעט טוודן
טבויים ה' הכל בא ממדינת טוודן ה'
טר וראם אחד יענירלל על כל עם ה'
טוודן נקרא פפאלן גראב והוא קריב
וטאר צטר למלך פרידוריקס סנכתר א'
מקדם בכזר מלכות למלך צעיר פראג
בטנת טף לאלף השמי נקרא פרידוריקס
הדיל בורג והווי כן בבואו לכבודו ו
ולממחיתו נקרא פריד טום בלא גם
הט מוכחים עדויה פה פראג בהמבצר
באותיות סכית צבועי סי' טל כל אות
דול טל המלך הכל גם הדגלוס ההמה
נתנו להפאלן גראב לנטאס לפני לכבודו

(five & rz Christianz MDCXX.) corona regia in urbe Pragenfi fuerat
inauguratus, dictus communiter Fridericus Heidelbergensis. Ob istius
igitur adventum, ut honore illum afficerent, & exhilararent, hos sonos
excitabant, ii Germanica lingua Freuden, Schüsse dicuntur. Enim
vero, supererant adhuc in Arce Pragenfi, Friderici Regis insignibus pi-
cta tentoria ac vexilla; hæc signa dedere Comiti Palatino, ut honoris

dam, & in vineis Micropoli vicinia
Suecici infidiabantur, ac multos sa-
pe captivos secum referebant.

Die primo hebdomadis, five
XVIII. Tisri, circa vesperam, atque
sic sequenti quoque luce, jaculaban-
tur Sueci ex Arce tam in vicum Ju-
dæorum, quam in reliquos urbis vi-
cos, ducentas amplius explosiones
quavis vice facientes, & globos
jacentes, quorum pondus XL. li-
bras superabat, unde ædibus magna
damna intulerunt. Semper quoq;
postquam tormenta exonerave-
rant, ex minoribus machinis, cente-
nos, millenosque confertim ede-
bant bombos, Musketen-Schüsse
(Germani) appellant. Isti vero
sonitus, cum non fiant nisi ob gau-
dium & lætitiã, ignorabamus,
quorsum hæc exultatio pertine-
ret. Postea, per exploratores, &
captivos, quos Cæsarei intercepe-
rant, innotuit nobis, die prædicta,
ex Suecia (in Arcem) delatum fu-
isse, Principem quendam ac Prima-
tem, universi Suecici Exercitus sum-
mum Imperatorem, five, uti vocant,
Generalem, cui Comes Palatinus
nomen, agnatum & consanguine-
um Friderici Regis, qui quondam,
anno videlicet, supra quinquiesmil-
lesimum trecentesimo octogesimo

הוא כנלה ממדינת פוורדן עם ארבעת אלפים איש מהוא יבואו עיר פראג & כולה להיות לו למס ולתפארת נגד כל העמים אשר תחת השמים.

apud universos, qui sub caelo degunt.

וביום השני תסעה פאר יום אחדם תמרי חזר ונסע מן המבצר הראשון וויכין בעירו עם כל חילו והלכין עמו שני ראשי הכל הפלגן גראב וקניטו במורדן ועוד ראשו כבא רבים יותר מעשרת אלפים איש מלומדי מלחמה ויהנו לכני העיר מקום יטן ומקום חדם כלל וכנו מנור על העיר מסבב על ההרים גז הגבוהים ותורו מאוד על הסערים ועל החומה מסבב מקום חדם.

dententes circumcirca in editis montibus, portasque & moenia tractus novi, crebris verberantes tormentorum ictibus.

גם רבו כמו רבו עבדים רבים ומהתפרצים ומכל הערים והכפרים & במדינת פיהם התאספו יחד ריחים & פוחזים ונעלו אל עם פוורדן ונספגו גם הם עליהם למהר מלל חסבז ובפרטות מחטבותם על היהודים לאבדם כאשמה אכתוב לפנינו וכך נסמע אהר מעלה עם מצרו על העיר כעשרים אלף איש.

וביום השבת הוא שבת בראשית כל ימים אחדם תמרי חזרו עם פוורדן על העיר כקרא גלגן פאר בלא על מס מכבניות עליו התליה והביאו עם פוורדן על הר זה קניס טריפה הגדולים והוא ביום השבת מבקר ועד ערב לא נחו

causa ante illum deferrentur, atque ipse missus fuerat ex Suecia, cum quatuor millibus militum, ut omnem urbem Pragam subigeret, & famam ac gloriai sibi excitaret, homines.

Die secundo hebdomadis, & decimo nono mensis Tisri, iterum Praga discessit Campiductor Wittenbergius, cum omnibus copiis suis, cumque comitabantur Comes Palatinus, ac Konigsmarckius, Duces, praeter alios tribunos militares, cum decem amplius millibus hominum, ad bellum exercitatissimis, castra ponentes ante urbis veterem novumque tractum, & obdionales aggeres aduersus urbem con-

Caeterum, servi nequam, hominesque otiosi ac praezones, magno numero, ex omnibus Bohemiae urbibus pagisque, factis agminibus ad Suecos deficiebant, atque iis iungebantur, praedae inhiantes, praecipue vero ad perdendos Iudaeos cogitationem habebant defixam, prout infra enarrabo, atque sic relatum fuit, eorum, qui urbem tenebant obsessam, numerum, ad viginti millia ascendisse.

Die Sabbato, quo prima Legis Sectio praeligitur, & quo, vigesimum quartum mensis Tisri, numerabamus, quatiebant Sueci tormentis suis Portam, quae a vicino patibulo nomen habet, ac Germanice das Galgenthor dicitur. Sustulerant enim in montem machinas bellicas pra-

וּלְכָל עַקְמוֹת וְאַחֲסוּס מִנֵּי וְסִפְרוֹ יִכַּל ט
 יְהִירֹת הַגְּדוּלוֹת מִהוֹרֵי בָּיִת הַשֶּׁבֶת עַל
 הַסֵּפֶר הַזֶּה וְעַל חֲחוּמָה מְסִבִּיב וְעַל ט
 לְחַסְדֵי אֲלֵפִים מְלֻבֵּד מִה שְׁפָרִים הַמְּרוּסִים
 עַל טַעֲרִים אֲחֵרִים שֶׁמִּקְוִים חֲדָשׁ וְנִעְטָם
 הַיָּקָר גְּדוֹל בְּהַחֲמוּמָה וְנִתְּנוּ וְנִפְלְאוּ הַטְּעִינִים
 מְלַמְעֵלָה נִעְטִים לְמַנָּן לַעֲמוּד עַל חֲחוּמָה
 מֵאַחֲרֵיהֶם

mœnibus fissura ingens est, quin & *supremæ, paratæ in munimentum, consistere.*

וְזֶה גַם כִּבְלֵי לֵילָה הַתְּקִרְבוֹ עִמָּם
 עִם סוּוִיחַ עַל הַגֵּסֶר עַל אֲבָנִים הַכֵּל
 לְכַד מִקִּים יֵשֵׁן עִם הַכֵּיף קַל עַן א
 מְרֻבֵּעַ טַעֲמוֹ מוֹנֵחַ עַל עִמָּם מְגַלְגִּים
 כְּאִשְׁפֵי טִיּוּלָיו לְגַבְלוֹ לְקִרְבוֹ לְכַד מִקִּים
 יֵשֵׁן וְהִיא בְּדַעְתָּם לְקַחוֹת וּלְכַבּוֹת הַסּוּלָלָה
 מִעַם הַקִּיבֵר טַעֲמוֹ עַל הַגֵּסֶר לְכַד א
 מִקִּים יֵשֵׁן גַם חִיפּוֹ עִם סוּוִיחַ הַגֵּסֶר
 הַזֶּה יוֹתֵר מִטְּעִי טְלִישִׁים עִם קִוְיוֹת טַל
 עַן עִמָּם כְּמוֹ גַּג מְסוּכָה וְאֵינֶנּוּ וְחַמְתָּ
 אֶחָד תַּחְבּוּלָה יַעֲרֵמָה עִמָּם כֵּן

prægrandes, atque universo Sabba-
 to, a mane usque ad vesperam, jacu-
 labantur, sine requie ac intermissio-
 ne. Fuere, qui numerum iniverunt
 jaculationum, quibus luce hac Sab-
 batica, porta dicta cum adjacente
 muro impetebatur, & bis amplius
 mille deprehenderunt, præter jacu-
 lationes, quæ adversus portas alias
 tractus novi fiebant, factæque in
 everis sunt, cecideruntque, loriceæ
 ut post illas in muro quis queat

Tum quoque tota nocte appro-
 pinquabant Sueci in ponte lapideo,
 cum machina sua lignea quadra, li-
 gnis teretibus imposta, quæ volu-
 tari poterat, promoventes eam
 erga veterem urbis tractum, atque
 propositum ipsis erat, capere ac
 adimere Cæfareis propugnaculum,
 quod in ponte juxta Tractum Ve-
 terem excitaverant. Insuper obtex-
 erant Sueci pontis duas tertias &
 amplius, trabibus, cætum semper
 magis declive construendo, atque
 hoc in fraudem fecere, dolumque.

וְבָיִת הַטְּעִי עֲטָרִים וְנִעְטָת יוֹם לַחֲדָשׁ
 תְּעַרְוֵי וְכֵן לְחַמְרָת בָּיִת הַטְּעִינִי קוֹרוֹ
 עִם סוּוִיחַ תְּמִיד עַל טַגַּן טַעֲרִים טַל
 מִקִּים חֲדָשׁ הַנִּקְרָאִים גִּלְגָּן פֹּאֵר וְרֵאָם
 פֹּאֵר וְכֵלָל וְרֵמֵת רֵבִים לֵאמֹר מִסֵּדֵר בְּכַל
 פֶּעַם טַעֲמָה טְמוּחָה טְעִינִים עֲמָר וְרֵמֵת
 גְּדוּלוֹת בְּפֶעַם אֶחָד עַד מְדַעְתָּהּ יִרְבֵּהָ
 הָאֵרֶן וְנִעְטָמַע לְמִרְחֹק וְעַד טַהֲפִילוֹ ט

ac commoveretur, fragorque procul exaudiretur, (neq. cessarunt,
 prius quam) in terram deiecere partem mœniorum urbis, magnam
 ruptu-

חומות העיר ללחן ונעמה פרה גדולה יותר מארבעים אמה רוחב והרבה בתים בתיך העיר פמוכים לחומה אט נחרבו ונהרסו קנת מהם מחמ היריות וקתתם חרבו והרסו עם הקיסר שבכור להיות מקום פנוי סביב לחומה להלחם ולקחת העץ ובאט טרף יתרופו במבת לחומת נגד האור.

rupturam, quadraginta amplius ulnas latam, facientes. Sic multæ urbis domus, mœnibus vicinæ, prostratæ everstæque sunt, partim ex tormentorum ictibus, partim ab ipsis, qui in urbe erant, militibus Cæsareis: hi enim ædes illas diruerant, tum, ut prope mœnia locum ad pugnandum vacuum haberent, tum, ut ligna caperent, quæ comburentes, propter ignem sedendo, calefaciebant sese.

ביום השלישי הכל באו במרוצה א בתע פתאום עם מוודן דרך הגמר ורעמו ברעם גדול בהסוללה פעמו עם הקיסר על הגמר מזד מקום יתן כי זאת העצם יעונה בק עם מוודן אל טקתתם ירעמו בהחומה סמכיב מקום הרם וקתתם ירעמו בהסוללה על הגמר ויהיה לעם הקיסר המלחמה פנים ואלוה אבל עם הקיסר התחזקו והיו לאכמים וחורו עליהם מהסוללה טעל הגמר ויחרגו מהם כארבעים אים וחזרו עם מוודן לאחר

Die, quem memoravimus hebdomadis tertio, repente irruptionem in ponte fecerunt Sueci, magna vi propugnaculum, quod Cæsarei illic juxta Tractû Vetereni condiderant, invadentes. Hoc enim consilium cepèrant, ut pars eorum mœnia quibus Tractus Novus cingitur, pars vero propugnaculum in ponte positum, oppugnarent, atque sic Cæsarei a fronte & a tergo bello impeterentur. At Cæsarei, robur induentes, viros se præhebant, & ex pontis propugnaculo in Suecos jaculabantur, ita ut quadraginta ex iis perimerent, atq;

sic, Sueci retrorsum cedere cogerentur.

quadraginta ex iis perimerent, atq;

ביום השלישי עשרים וסבטת יום לחרם תמרו בנסף בצרב יום ותחזיק המלחמה על עם הקיסר שבתיך העיר ועם מוודן רנו במרוצה והרעמו ברעם ובאו עם סוללה אל תוך הסוללה פעמו עם קיסר לפני הפער גלגין סאר הנל והסוללה היתה קרובה ופמוכה אל הסער ובאו עם מוודן בל חקת אל תוך א

Die eodem hebdomadis tertio, & XXVII. mensis Tisri, circa crepusculum vespertinum; invaluit bellum adversus Cæsareos urbis præsidiarios; irruentibus Suecis maximo impetu, & ad motis scalis evadentibus in munimentum, quod Cæsarei ante patibuli portam construxerant. Erat autem hoc munimentum portæ vicinum admodum, illudque Sueci manu forti ingressi

הסוללה ויגרמו מעט עם הקיסר, וברחו
ונסו עם הקיסר אל תוך העיר, ובלאו
צורך המקום.

ingressi sunt, propellentes inde Cae-
sareos, qui, ad portam celeriter con-
fugientes, in urbem se receperunt.

אל היתה צרה גדולה ובהלה רבה בכל
עיר והעיר היתה כבוכה ותרד. פנתם
מעייניהם כי נהרגו רבים מעם הקיסר
ורבים בהלכתם ברחובות קריה כקון
מהירות פחדו עליהם עם שוודין א
מסוללה זאת ורפו ידי עם הארץ כי לא
ידעו מה לעשות:

Tum in Vrbe universa, miseria &
consternatio erat maxima, omnes
animis pendebant, nec somnum ca-
piebant oculis suis. Multi enim ex
Caesareis fuerant trucidati, multos
in fuga, intra ipsas urbis plateas, la-
serant jaculationes, quibus a Suecis
ex munimento isto petebantur,
itaque remissa valde erant incola-
rum manus, nec constabat iis, quid facto opus esset.

rum manus, nec constabat iis, quid

ויקראו ראשי עם שוודין ודברו א
בקול גדול אל עם הקיסר ויאמרו א
לאחור אתם ראיתם כי לנו הישועה כי
באנו עד כה וגם החומה נפולה לארץ עתה
על מי תבטחו אהכנו הרבים. מעט פן
מרה תהיה באחרונה עתה צאו אלינו
לסלום וחיו ולא תמותו רב תנו ומסורו
לנו העיר בנפש הפיה וכל אשר תאמרו
אלינו נעשה לתלאות כאלתיכם ואל
ובקשתיכם בדבר ההמואה עמכם א
ולעשות עמכם הטוב והישר.

Inter hæc Primores ex Suecis,
Caesareos voce magna inclamant,
vociferando: Vos quidem cernitis,
nobiscum esse salutem, namque,
usque huc progressi sumus, etiam
moenia vestra in terram collapsa
sunt. Nunc igitur, cui rei confidi-
tis? Nos, vobis numero majores su-
mus, cavete, ne tandem malum in-
gens vos maneat. Proinde, exite
ad nos, & pacem inite, sic vitam ser-
vabitis, neque peribitis. Tradite
tantummodo nobis, & in potesta-
tem concedite haud gravatim ur-
bem, & tam omnia, quæ desiderabitis, faciemus; implebimus vota ac
petitiones vestras in compositione incunda, & quod æquum ac bonum
est, vobiscum agemus.

At, Caesarei Duces duo, Pro-Rex
nimirum Colorado, & Comes
Conti, redintegrabant fortitudi-
nem, quorum postremus, ipse per-
cutere coepit Succos, qui munimen-
tum expugnauerant, expofuitque
animam suam discrimini magno,

At, Caesarei Duces duo, Pro-Rex
nimirum Colorado, & Comes
Conti, redintegrabant fortitudi-
nem, quorum postremus, ipse per-
cutere coepit Succos, qui munimen-
tum expugnauerant, expofuitque
animam suam discrimini magno,
R. 3 ita

כי גם רבים מעבדיו חמושים נהרגו ו
 אצל מעמדו וברוב דבריו נעמים היה
 מעורר לב העם שבתוך העיר עד שם
 שהתחזקו ועמדו על כסעם כל אכמי
 העיר איש לא יצטרך כל פולק חרב
 וכל מי שמועץ בטוב לירות בקנה טע
 המריפה כל אכמי העיר על מקום ימן
 וכל מקום חרם כעבד כדרכו כולם
 נתאספו יחד גם כל המרים וכל מוכמי
 ר'ן פחות וסגנים התמלאים בעיר מכל
 מדינת פיהם והמה עם עבדיהם חנו
 מל דגליהם גם כל הכומרים החמושים
 מלובשים בגדי שחורים לבשו תחת הקוט
 בגדי מלחמה והלכו עם בלג זין בחרב
 והכית וקנה המריפה והבחורים מבית
 הפלתם הולכי עמהם ועלו למספר כמה
 מאות גם המה חנו על דגליהם ושמרו
 את המעבורת המים והסוללה מעל גז
 גמר לצד מקום ימן ועלו המספר על
 אכמי העיר תופסו חרב ומגן וספר
 כלי זין קרוב למספר עשרים אלף איש
 לבד מעט רב שלא היה להם חרב וכל
 וקנה המריפה והלכו בקרדומות ובחילות
 המומרים ועלו גם המה למספר רב

ita ut multi ex comitatu ejus, viri
 insignes, juxta ejus stationem in-
 terficerentur. Verbis quoque blan-
 dis excitabat corda incolarum, quo
 vires eaperent, ac animo essent
 presenti. Quamobrem omnes ur-
 bis habitatores, tam Veteris quam
 Novi Tractus, nemine uno qui gla-
 dium evaginare, aut bombardis,
 commode jaculari valebat, excep-
 pro, servi æque ac domini, omnes
 simul congregabantur. Quin & No-
 biles, & Magistratus urbani, Prima-
 tes quoque ac Antistites, qui unde-
 cunque ex universa Bohemia in ur-
 bem confluxere, cum suis servis, sub
 signa se recipiebant. Etiam Cleri-
 corum præcipui quique, pullis ve-
 stibus induti, sub toga armis se ve-
 stiebant, ac gladiis, hastis, bombar-
 disque instructi, sic procedebant,
 quos Studiosi Collegiorum sacro-
 rum comitabantur, ut numerus ali-
 quot centenorum emergeret. Atq;
 hi quoque vexilla sua sequebantur,
 tuebanturque aquæ trajectory, &
 propugnaculum quod in ponte
 erat, ad tractum veterem. Sic
 summa eorum qui gladiis, scutis,
 aliisque telis sese exarmaverant,

propemodum vicies mille æquabat; præter magnam multitudinem eor-
 rum, quibus cum gladii & bombardæ deessent, secures & clavæ unci-
 natæ ad manus erant, qui & ipsi ingenti erant numero.

ואכפני היהודים היינו בשרה ז
 גדולה מאוד מאוד כי היינו מוכרחים ז
 לטלוח אכמי רבים למסוף סוללות גם
 בבתים על גוים טאחז בהן האור ז
 לכבות האם ורבים נזקו בגופן ז

Nos vero Judæi, in summis terna-
 mus constituti angustiis, cogeba-
 mur enim multos nostrum destina-
 re ad parandos aggeres, & extin-
 guere incendia, quæ in ædibus
 Christianorum orta sunt, unde
 multi

והמלחמה היתה פנים ואחור כיונה בחג
 א שלע ואין מקום לנוס מלכוד כתיבת
 מקום וארכובות תמידו כסדרן ומוספן
 מלא כהלכתן שלטו למרחא עלן ו
 והנומים ארים מדי יום ביום לאמר
 חב הב

Etis, indefinenter onerabamur, atque quavis die ab exactoribus urgebamur (*molestissimis vocibus*) cedo, cedo.

multi in corporibus læsi fuerunt
 A fronte & a tergo bellum experi-
 ebamur, unde, qualis columbæ in
 petræ scissuris consistentis, talis no-
 stra quoque conditio, nec erat lo-
 cus, quo confugeremus. Adde,
 quod tributis & censibus tam ordi-
 nariis, quam extra ordinem indi-

בכז שחרית ישראל תולעת יעקב
 התאכפו יחד כל הלילה ההוא וכל יום
 שלמחרת בהקהל את העם האנשים
 והנשים והטף בבתי הכנסיות ומרבית
 בתעלות וסליחות ותחנונים ותהילים
 פעמים בכל יום ומרבית צדקה וכופר נפש
 אים בערו ובעד ביתו ובזוס ובכיו
 ומספר עמו אנשים רבים יום כיפור
 בכל הלכותיו עלו פי הסליחות מתקין
 לחומרם הגאון הרב רבי שמעון נרו
 בהלו עלי ראשו יום מתעבתה וחדל
 דקסלתינו קח פראג ארע מלכוד הסליחות
 סימך הוא כלו על המאורע ועל הכיסים ועל
 הפורקן שנעשה בעזר האל והובאו אותן
 הסליחות לבית הרפוס ובזודוי טראה
 אלקינו את הלחן ואת הדמך כיהעננות
 היה מתרבה וכל יום קללתי מרובה מאל
 חבירו וכמעט אים את דעמו חיים בלעו
 גם מיואמים היונו את כל אמר לנו כי כל

Quamobrem, residui Judæi,
 vermiculus Jacobæus, in unum col-
 ligebamur tota hac nocte, & infe-
 quenti toto die, convocatis viris,
 mulieribus, & puerulis in Synago-
 gas, preces, Litanias, supplicationes,
 hymnosque quotidie bis funden-
 tes, nec minus quisque largas elec-
 mosynas & piamenta, tum pro se,
 tum pro domo sua erogabat, multi
 quoque jejunium, fletus, ac luctum,
 ad eum morem, quo in solemni ex-
 piationis die hæc peraguntur, sibi
 ipsis indicebant, precantes Litanias
 quas composuerat ad recitandum
 Rabbi Simeon, vir, cujus caput luce
 fulgidissima radiat, qui Archipræ-
 sial judexque supremus sacri nostri
 Pragenfis coetus est, quem Numen
 ætatem valere jubeat, præter eas
 Litanias quas iste Vir Deo com-
 mendatissimus, occasione eventuum,
 prodigiorum, & liberationum;
 quæ Numinis benignitate nobis ac-

ciderunt, effinzerat, & quæ typis fuerunt commissæ. Est vero perspi-
 cuum, aspexisse Deum oppressiones & angustias nostras, augebatur
 enim quotidie inopia, & semper posterior dies præ priore majorem affere-
 bat cladem, ac parum aberat, quin homo hominem vivum devoraret.
 Omnes quoque facultatum nostrarum curam abjeceramus, quicquid
 enim

אמר נאמי יתן בעד נפשו דין התפללנו
תפלה לאל חי להשאיר לנו בלתי עם ז'
גווייתנו וישמע ה' את קולנו כי שער
דמעה לא נכעלו ויחס ה' ועד כה א'
עזרנו

rum portæ, peenituitque illum (*afflictionis nostræ,*) atque porro nobis fuit auxilio.

והנה בלילה ההוא כשבאו עם סוודן
לתוך הסוללה וכבשו אותה ביד חזקה
הרגו עליהם עם הקיסר מספר גלגין א'
טאר יריות כמה מאות בפעם אחד וספכו
עליהם עפר העריפה וגפרית וזפת הרבה
מאוד והמלחמה כבדה מאוד עד סגסמו
וקרבו זה אל זה והכו עם הקיסר עליהם
במקלות ובקרדומות וגברויד עם הקיסר
ויהרגו מעט מווידן כפס' מאות איסוט
והנשארים נסו מהסוללה ואלו חזרו ואלו
עם הקיסר אל תוך הסוללה ויטבו פס'.

ex propugnaculo aufugerent, in illud revertebantur Cæsarei, ibique pedem figebant.

ויהי כאשר ראה עם הקיסר את ה'
הנחון הגדול הזה התחזק לבס יותר
לעמוד נגד המלחמה וראשו עם הקיסר
היו מזרזין בדברים טובים דברים נחומים
וגראב קונמו חלל חזקם בדבריו טועמיו על
כפסם לבל יכנסו כי תחלת נפילה נסה
ותמד היה דין בעברו וסובו מסער לסער
בכל מקומות מוטבותם על דגלם באותות
לכל רגפו ודיהם אף גם פיזר והפריז א'
רב ממון כדי לחזק לבס נגד המלחמה

ad vexilla militum & signa, ne manus remitterent : multum quoque pecuniaz spargebat, & amplius se daturum pollicitus est, ut corda illorum in prælia animaret.

enim homo possidet, libenter erogat, ad vitam suam redimendam, (*ecce est Jobi II. 4.*) Tantum igitur Deum æternum rogabamus, corpora nostra nobis fervaret. Atque exaudivit Deus clamores nostros, neque enim clausæ sunt lacrymarum portæ, peenituitque illum (*afflictionis nostræ,*) atque porro nobis fuit auxilio.

Sed enim, ecce tibi, ipsa nocte, qua Sueci irruerant in propugnaculum, illudque violenter occupaverant, jaculati sunt in eos Cæsarei ex porta patibuli, simul & eodem tempore, plurimas ictuū centurias, effuderuntque in ipsos pulveris nitrati, sulphuris item picisque, magnam copiam; invalescebatque pugna, quoad se mutuo attingerent. Ibi percutiebant Cæsarei Suecos caestibus atq; securibus, superioresq; evadentes, sexcentos Suecorum trucidabant. Horum reliquæ cum

Evenit autem, cum Cæsarei vidissent victoriam tam insignem, ut magis animo confirmarentur ad resistendum hosti, atque Præfecti legionum Cæsarearum excitabant milites suos verbis bonis benignisque; præter cæteros hortabatur eos Comes Conti, ut defenderent sese, nec in fugam se darent, esse enim fugam cladis principium. Hinc inde igitur discursabat ab una porta ad aliam, ad omnes stationes,

וביום השמי ר"א חודש חסון חינו
 מזכרתי אכחנו יהודים לעלות אנשים
 רבים לבנות דרך ולספור סוללה ולחפור
 את כל הארץ אלל חומת העיר כי עם
 טוידן חפרו מבחון תחת חומת העיר
 להפילה לארץ ובלטון אטכפן קורין מינא
 ומטומים עפר המריפה בהחלל הרבה
 מאוד ואלכ סותמין היטוב מכל נד זא
 ובתחבולה ממתין אטבעפר המריפה וכה
 האם מגביה הקרקע ותפול החומה תחתיה
 ובכך כאשר חפרו היהודים גם כן זא
 מבפנים אלל חומת העיר באו בחפירתן
 מכיון מועם נגר החלל פחפרו עם ז
 טוידן זה הצלם פלא דאנו אותם עם
 טוידן והלכו היהודים ויגידו הדבר לעם
 הקיסר והעלכו עם הקיסר על עם ז
 המוידן פקעיות טקורין הכט קראכטין
 בלא וחמיתו רבים מהם וכל עפר ז
 המריפה מנתנו עם טוידן בהחלל הכל
 לקחו עם הקיסר יותר מתשעה חביות
 מלאים עפר המריפה.

Die hebdomadis sexto, qui erat
 principium mensis Chesvan, coacti
 sumus Judæi, mittere viros multos,
 ad parandum fossam, & construendum
 aggerem, & ad effodiendum
 omne solum, quod est circa mœnia.
 Sueci enim foris suffoderant mœnia
 urbis, ut ea in terram dejicerent,
 id Germani eine Mine vocant,
 (quod, cum fit,) multum pulveris
 nitrati cavernæ inditur, eaque postea
 undique probe obturatur, ac
 clam ignis immittitur pulveri: nec
 mora, vis ignis attollit solum, ac
 mœnia evertit. Cum vero Judæi
 intra urbem prope mœnia sic fodere-
 rent, fossione isthac sua plane ad-
 versum Suecorum cuniculos defe-
 rebantur, favitque nostris Deus, ne
 a Suecis conspicerentur, ibantque
 ac Cæsareis rem renunciabant.
 Conjecerunt itaque Cæsarei in Suecos
 globos missiles, qui Germano sermone
 Handgranaten dicuntur, multosque
 eorum interfecere. O-
 mnem quoque pulverem nitratum, quem
 Sueci in cuniculos intulerant, abstulere,
 quo, novem amplius dolia repleta capiebantur.

וביום ה' ב' חסון היה נער יהודי
 אחד אלל חומות העיר והוכרח להעלות
 על החומה עמים ועפר המריפה לעם ז
 הקיסר פעל החומה והורו עליו עם ז
 טוידן ויורו על ראשו וביום ה' ו' חסון
 מת הנער.

Die primo hebdomadis, secundo
 mensis Chesvan, stabat quidam
 puer Judæus prope mœnia, is co-
 actus fuit, Cæsareis supra mœnia
 constitutis, ligna & pulverem ni-
 tratum deferre, cujus caput Sueci
 jaculando feriebat, unde die quinto
 hebdomadis, sexto mensis Ches-
 van, puer extinctus est.

וביום ג' ג' חסון הגיעו וקירבו עם
 טוידן מני קבוצת המריפה הגדולים אל

Die hebdomadis tertio, tertioq;
 mensis Chesvan, admovere Sueci

מול פרכת החומה שנפרצה ככל והורו
 המיד כל היום אל תוך העיר ולעת א
 ערב רצו במרוצה ורעם ובאו במקום
 פירצה אל תוך העיר ועם הקיסר א
 הפיוט עם מקודם במקום הפרצה עבר
 שריפה הרבה וגפרית וזפת והיו כאמר
 באו למס עם סוודן הזיתו עבר השריפה
 וסרפו עם כל אותן הנפשות ורבים ז
 להרגו מהם בחרב וחקית והנשאר מעם
 סוודן פכו עורף ונסו לאחור אל תוך
 המחנה שלהם.

qui terga vertentes, retrorsum in castra sua profugiebant.

tormenta duo prægrandia, loco, ubi
 moenia rupta fuisse supra memora-
 vimus, totaque die assidue in medi-
 am urbem jaculabantur. Circa ve-
 speram vero, impetum facientes,
 per rupturam in urbem evaserunt.
 At Cæsarei, antes, juxta hanc ruptu-
 ram disposuerant multum nitrati
 pulveris, sulphuris, ac picis. Cum
 igitur Sueci huc essent delati, suc-
 cendebatur pulvis, ita ut plerique
 comburerentur, multi quoque gla-
 diis ac hastis fuerè interfecti, reli-

אחל עמו עם סוודן תחבולה אחרת
 וביאו עמם רבים ואילנות מהיערים
 ויעשו בניה גבוה מאוד והסבו להעלות
 ולעמוד עליו קנים השריפה הגדולים
 להורות מעם אל תוך המקום והיו א
 בראות זאת עם הקיסר חרפו נפסם
 והלכו בזרות אכזבים רבים ובידם א
 לפיד אש מכנפים ומזופי בזפת והזיתו אש
 בבניה ההוא ונטרף כולו אז תם לרית
 כוחם.

Handwritten note: ארץ ישראל

ובכל זאת לא סבו עם סוודן מעל
 העיר ועוד היתה ידם נטויה וחרפו א
 נפסם למות ועלו בהחבא בסולמות אל
 תוך המגדל ממעלה והוא השער א
 נקרא גלגל טאר והיה בלתי א
 אפשר לאיש אחד מעם הקיסר לילך
 ברחובות קריה כי הורו עליו עם סוודן
 מהמגדל ולא היו מן האפשר לגרשם מעם

Postea, aliam dolam commenti
 sunt Sueci, atque ligna multa, arbo-
 resque ex Iylyis afferentes, constru-
 xerè fabricam editissimã, volentes
 illuc attollere, ibique constituere
 tormenta grandia, ad urbem infe-
 standam. Qua re animãversã,
 Cæsarei vitæ discrimen subire de-
 cernunt, eorumq; plurimi, piceas
 faces manibus tenentes, audaciter
 erumpendo, ignem in machinam
 illam immittunt, ut tota conflagra-
 ret. Tum vis hostium in vanum
 abiit.

Quæ, cum ita succederent, neuti-
 quam tamen Sueci urbem desere-
 bant, sed adhuc manus illorum ex-
 tensa erat, atque ultimo periculo
 sese exponentes, clam scalis admo-
 tis, turrim portæ patibuli super-
 structam, conscendunt. Tum nulli
 ex Cæsareis per plateas urbis ince-
 dere licebat, petebantur enim
 omnes, Suecorum jaculationibus,
 neque

עד שהצרכי עם הקיסר להצית המגדל
באם וזו גמרפו כל הסוודין עם
צהיו בתוכו מלמעלה כי לא היו יכולין
לירד מחמת האם הגדולה הזאת ונמרפו
יותר מארבע מאות איש וגם המגדל נפל
לארץ.

neque ulla ratione inde propelli
poterant. ut cogerentur denique
Cæsarei turrim succendere. Tum
omnes Suecos, qui intra turrim
erant, ignis absumsit, flammæ
enim vehementia eos descendere
prohibebat, pluresq; quadringen-
tis cremati fuerunt, ipsa etiam turris in terram corruit.

וביום השמיני שבועה ימים לחודש חסון
סמוך למכת היו היהודים אל כל האמות
העיר לשפוך סוללה הורו עליהם עם א
סוודין והיה אלל הסוודין איש אחד איש
יודע יד איש טרה היה בקי ומלומד
לצרות בטוב קכה המריפה קולע אל א
המערה ולא יחטא ובכל מקום סכתן א
עיניו או מיתה או עינו והיה איש ההוא
מורה בקכה המריפה ויהרגו עמו יהודי
אחר ושנים יהודים תקו בונוק וגם
כלל מוצאי סבת הקורא היו היהודים
מוכרחים לשפוך סוללה והורו עם סוודין
עליהם ויכו איש אחד בקכה המריפה
הגדול והתינו ממנו עם רגלו אחת; והיה
היום יום צרה ותוכחה הוא חס רחשון
תשעה לחדש חסון הורו עם סוודין א
בתע פתאים מן הרי כרמים טכנגד א
רחוב היהודים והורו אל רחוב היהודי
והלכו הפקעים מן קכה המריפה הגדול
חרחרו ארבעה בתים ונהרגו בעוה ארבע
נפשות פהו דרים מלמעלה בחדרים
פניים ושלשים מן הארץ ואלו ארבעה היו

Die sexto hebdomadis, Chesva-
nis septimo, cum jam sabbatum im-
mineret, occupabantur Judæi in ex-
citando aggere prope urbis mœnia,
& petebantur a Suecis jaculationi-
bus. Erat autem inter Suecos
quidam venator, & sectator sylva-
rum, qui bombardis jaculari probe
fuerat edoctus; vel pilum petebat,
nec aberrabat, & quocumque obtu-
tum fixerat, aut mors aut vulnus
consequabantur. Iste, bomba
jaculans, peremit puerum judai-
cum, viros duos ex nostris, graviter
fauciavit. Etiam vesperi, exacto
Sabbato, coacti sunt Judæi agge-
rem struere, quos Sueci petentes,
percussere virum quendam globo
tormentario, eique alteram pedis
plantam abstulerunt. Postridie
nobis illuxit dies calamitosissima,
& damnosissima, dies nempe heb-
domadis prima, nona mensis Ches-
van, derепente enim, & inopinato,
jaculabantur Sueci ex vicis quæ
ex adverso vici Judæorum sitæ
sunt, in ipsum vicum, globis tor-

mentorum, quaternas ædes nostras quatientibus, pereuntibusq; ob scele-
rum nostrorū magnitudinē, Judæis quatuor, qui secundis & tertiis a solo
habitaverant contignationibus. Atque ex illis quatuor Judæis, unus erat
senex, septuagesimū ætatis agens annum, alter fuit juvenis, annorum cir-
citer viginti; quibus accedebant mulier, puerq; octennis. Enim vero, fieri
potest, ut, quod tamen abominamur, tale decretū fecerit Deus (quale Es-
theris

אֵימָה זָקֵן כִּבְּן עֲשָׂרִים מִנְּהוּ אֶחָד הֵיחָד רַךְ
 בְּמִסֵּי כִבְּן עֲשָׂרִים מִנְּהוּ וְאֵמָה אֶחָד
 וְנֶעַר קָטָן בֶּן עֲמֹנָה מִסֵּי וְאֶפְסָר מִהֵיחָד
 הַגִּזְרָה מֵאֵתוֹ יוֹת מִנְּעָר וְעַד זָקֵן טָף
 וְכִסֵּי בְּיוֹם אֶחָד לִיהְרֹגוּ לַמַּשְׁחָחֹת חַיִּי
 וְיִחָסֵ ה' עַל הָרַעַה וְכֹלָה הַמֵּתוֹ וְנִהְרָגוּ
 אֲרֻבַּעַתָּן אֵלּוֹ לְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ
 מִהֵמָּה הֵיוּ מִתּוֹאֲרִים בְּאֵלּוֹ אֲרֻבַּע תּוֹאֲרִים
 אֶחָד זָקֵן וְאֶחָד נֶעַר וְאֵמָה אֶחָד וְנֶעַר קָטָן
 כְּפִעוֹ הֵמָּה לְמִנְחָה וְעָזְבוּ אוֹתָנוּ לְאֶחָסָה
 כִּי בַהֲלוֹת וְחִלְחֻלוֹת רַבּוֹת הִקְרַנּוּ בְּיוֹם
 זֶה כְּאֶפְסָר אֲכַתּוּב לְפָנֶיךָ.

iberis III. 13. memoratur, de perden-
 dis nimirum trucidandisq; die una
 (*Judaicis omnibus,*) tam adolescenti-
 bus, quam senibus, pueris & mulie-
 ribus; & ut poenituerit eum cladis,
 cohibueritque iram, ac occisi sint
 isti quatuor, ad expiandos reli-
 quos Israelitas, proindeque his æta-
 tum, sexusque quatuor diversitati-
 bus distincti fuerint, atq; sic senex,
 adolescens, mulier, infansque occu-
 buerint. Ipsi profecti sunt in re-
 quietem, relinquentes nos in suspiriis,
 magnus enim terror pavorque nos
 corripuit illa die, prout porro expo-
 nam.

וְהִנֵּה בְּאוֹתוֹ יוֹם רֵאשׁוֹן הַכֹּל הוֹרֵג עִם
 מְוֹדָן תְּמוּדָה כֹּכֵל יוֹם מִן הַיָּרֵי כְרֵמִישׁ
 וּמִהַגְּמָר וּמִכָּל הַמִּקְוֹמוֹת הַגְּבוּוֹהִי מִבְּמִקּוֹס
 קָטָן אֵל מִקּוֹס יִמֵּן וּמִקּוֹס חֵדֶם. כְּדֵי לְבַחֵל
 וּלְכַלְכֵּל הָעַם מִבְּתוֹךְ הָעִיר וְהַעוֹמְדִין
 אֵלּל הַחוּמֹי וּבַעוֹד פְּהוּרֵי הַחוּמִים בְּלֵתֵי
 הַסֶּסֶק הַרְעִימוֹ עִם מְוֹדָן רַעַם גְּדוֹל וְרִנּוֹ
 בְּעַם רַב וּבְחֵיל גְּדוֹל מְאֹדד כִּגְדַר הַפִּירְזָה
 מִנְּעִמָּה בַּהַחוּמָה כֹּכֵל גַּם חִפְרוּ בְּקִרְבֵּי
 הָאָרֶץ בְּאֲרֻבַּע וְחִמְשָׁה מִקְוֹמוֹת לְהַפִּיל אֶם
 הַחוּמָה תַּחְתִּיהָ גַּם חִפְרוּ אֵל תוֹךְ הָעִיר
 וְחִפְרוּ עַד תַּחַת הַבַּתִּים וְקִלְקְלוּ הַיְסוּדוֹת
 בְּחִטְבָּס מִיִּפְלוּ הַבַּתִּים עַל הָעַם הַעוֹמְדִים
 מִסְּבִיב וְאֵלּל הַחוּמָה וְכִאֲפֶר עֲלֵתָהּ מִחִטְבָּתָם
 וְהִזְלִיחַ פְּעוֹלָתָם בְּמִקְרָת מִקְוֹמוֹת וּנְפִלָה
 הַחוּמָה לְאָרֶץ רִנּוֹ עִם מְוֹדָן בְּמִרְבּוֹה עִם רַב
 וְהַרְעִימוֹ רַעַם גְּדוֹל כִּקְרָא יַעֲזִירָאֵל מְטוֹרִם

Ecce enim, eodem die primo heb-
 domadis, jaculabantur Sueci conti-
 nue tota die ex montibus vinea-
 rum, ponte, omnibus editis lo-
 cis Micropoleos, in Veterem No-
 vumque urbis tractus, ut habitato-
 res, & eos qui prope mœnia confi-
 stebant, turbarent ac confunderent.
 Atque his ita sine intermis-
 sione displodentibus, ceteri sum-
 mo impetu, ac copiis agminibusque
 confertis adoriebantur rupturam
 quæ mœnibus illata fuerat. Effodie-
 bant in super terram in quatuor aut
 quinque locis, ut inœnia dejicerent,
 quin & fossione in ipsam urbem
 subrer ædes pervadebant, funda-
 menta destruentes, atque sperantes,
 se hac ratione militibus prope mœ-
 nia consistentibus, ædes superinje-
 cturos. Et vero, in quibusdam lo-

is, cogitata illorum eventum habuere prosperum; collapsa enim sunt
 mœnia in terram, atq; sic Sueci magno numero vim & impressionem ve-

בלא וחסבו טבמקום הפני על אלא כגדו
 וכבדו העיר בדר החקא
 hementissimam; quæ Germanis
 General-Sturm dicitur; fecere,
 existimantes in ruptura unos alios
 protrufuros, ac armata manu sese urbem subacturos.

זהו ביום ההוא יום מבוכה ומבוסה
 חס מהומה ותמחון ועת צרה ליעקב
 חס כל לב וכל ברכים תלכנה חס
 כי לא ידענו לפנות ימין ושמאל ואכס
 לברוח ללא בנקרת הצורים ובנקיקי
 הסלעים מפני פחד ורעדה אשר
 אחזתנו ותעל כוונת העיר המומיה

Erat igitur dies ista, dies ruinæ,
 proculcationis, dies horroris ac
 stuporis, tempusque infelix admo-
 dum, cretis Jacobi sanguine. O-
 manium corda colliquefcebant,
 omnium genua in aquam resolve-
 bantur. Nesciebamus enim, dex-
 trorsum an sinistrorsum nos recipe-
 remus, aut quo confugeremus, ut

foramina petrarum, & rimulas rupium inveniremus, ob timorem &
 tremorem qui nos corripuerant, clamorque urbis ad coelum usque eva-
 debat.

אז התחזקו עם הקיסר וכל האנשי
 העיר למגדול ועד קטן התאספו יחד על
 ידי שמועת קול פעמונים והורו על עם
 שוידן כמה אלפים יריות קטנים בבת
 אחת נקרא מוטקיסן בלא עד שנכלו
 חללים חללים חמרים חמרי ועמו עם
 שוידן בהסדה יותר משלפים חפירות
 גדולות והסליכו פגריהן לתוכן לכסות
 על הרובי עמון וכמה מרים הטובים ראשי
 מלחמה מעט שוידן כהרגו והמוז עם
 שוידן כהרגו ביום זה יותר מאלפים
 איש יותר מזה פוזקו בגופן והוצרכו עם
 שוידן ליתן עורף ולגוס על כפסם ואף
 הנסיים מהמערכה היו מעט מעט ונער
 יתבסס ואז נודע לעם שוידן גבורת
 יריות ונכחון של האנשי העיר

Tum Cæsarei obfirmabant sese,
 omnesque urbis incolæ, a maximo
 ad minimum, ad sonum campanarum
 confluentes, in Suecos vice
 una eademque, multa millia jacula-
 tionū ex bombardis faciebant, ita ut
 ingentes ac numerosi cumuli fieret
 occisorum. Atque effodere Sueci in
 campo, triginta amplius foveas in-
 gentes, in quas cadavera cæsorum
 projecerunt, ut eadem tegerent.
 Ceciderunt tum multi ex Præfectis
 bellicis primariis, gregariorum ve-
 ro militum amplius bis mille pe-
 riere, plures corporibus vulnerati
 fuerunt. Coactique sunt Sueci cer-
 vicem obvertere, ac fuga consulere
 salutis suæ, quamvis e prælio salva-
 torum numerus fuerit exiguus, &

quorum puer catalogum facile ineat. Ibi sensere Sueci, robur, forti-
 tudinem, & victoriam incolarum.

וכל זה נעשה בעזר האל ית כ
הסגולה על העיר בהסגולה פרוטות ז
ובחמת היא פלחה גדולה כמגבה כ
לא היה לעם הקיסר תוך העיר קנים
הטריפה הגדולים רק הקטנים ולעם ז
שוודן היה על המצד ועל הרי ג
הכרמים סביב לעיר ועל הסוללה סגוד
מקום חדש יותר ממהה קנים הטריפה
הגדולים וערכו אותם על העצים ז
להכות מהם על העיר גם מהמצד
עם המקום קטן בעצמם הזקנים ובכורים
מאוד ומקום יסן וחדש לעיר פרוטות על
פדה הארץ תחשב וכל עם שוודן היו
אנטי מרי בפס מלומדי מלחמה ולולא
ה' נבאותות הותיר לנו סרוד ופליט כמעט
והמל עלינו ברוב רחמינו וחמדנו כבר
מטה רגלינו וסכנה דומה כפסנו ועד
כה האל עזרנו

Atque hæc omnia facta sunt
ope Dei-Benedicti, qui providenti-
am singularem erga urbem exerce-
bat; eratque hoc vere prodigium
maximum & stupendum, deerant
enim Cæsareis tormenta bellica
majora, solæque bombardæ iis sup-
petebant. At, Sueci, in Arce, in
montibus vinearum qui urbem cir-
cumdant, inque aggere quod ex ad-
verso est Novi Tractus, centum am-
plius tormenta prægrandia habe-
bant, quæ super ligna dispo-
suerant, ut iis urbem impeterent.
Ipsa quoque Arx, & Micropolis, valde
munitæ ac rehoratæ sunt, præ qui-
bus Vetus Novusque Tractus, pagi
campestres reputari possent; erant
insuper Sueci homines feroces, &
bello exercitati. Nisi igitur Deus
Exercituum fervasset in nos
egenosque, & secundum misericor-
diæ bonitatisque suæ immensitatem
nobis pepercisset, pedes nostri
in exitium properassent, & anima
nostra in silentium habitatum
concessisset. Ate enim, hæcenus
Deus nos adjuvit.

אחרי הרברים והאמת האלה נסארו
הרבה הרגים והרבה טרופים מעם
שוודן מונחים על פני הסדה בטוחים ז
ערומים נאלו בדם והיו מונחים ז
סמוכים לחומות העיר ולא היו יכולין עם
שוודן לגשת אליהם לקוברם מפני ז
אימות ופחד של עם הקיסר וכמו כן
עם הקיסר לא היו יכולין לקחת ז
אליהם ההרגים מפני עם שוודן ז
עמבחי' וכסארו הנבלות סחיב והשלך ז
מהלאה להסער מונחים על פני הסדה
עד שאכלס הכלבים

Post hæc ita gesta, & post istam
prosperitatem, relicta erant multa
occisorum & ambustorum Sueco-
rum cadavera distenta & nuda in
campo, suoque inquinata sanguine.
Jacebant autem prope mœnia, nec
poterant commilitones accedere,
ad ea sepelienda, eo quod Cæsareos
metuerent ac formidarent. Sed
nec Cæsarei ad se pertrahere pote-
rant ista cadavera, ob Suecos, qui
foris erant constituti, quapropter a
porta remota & projecta, in campo
sita erant, donec a canibus consu-
merentur.

במת ההיא באו בספינה גדולה על
 נהר מולטא ארבעים אים מעט
 הקיפור והביאו עמהם חמשה קנים ו
 הסריפס הגדול ולא נודע הדבר לעם
 סוודן אף כי סמרו המים נקרא ופסחא
 במקומות הרבה וגם האכרים בכל א
 מדינות פיהם היתה ידם עם עס סוודן
 אעפכ באו עם הקיפור בהחבא עס ו
 חמשה קנים הנל על המים בספינה עד
 לפה עיר פראג על מקום הדם

Sub hoc tempus, adventabant per
 flumen Muldam in magna navi, ex
 Cæsareis viri quadraginta, quinque
 grandia tormenta secum vehen-
 tes, neque innotuit ea res Suecis,
 etiamsi in variis locis fluenta fluvii
 custodirent, quin & agrestes quoq;
 per universam Bohemiam cum iis
 facerent. Nihilo enim secius Cæ-
 sarei clanculum cum tormentis
 quinque, aquarum beneficio, navi
 Pragam, juxta Tractum Novum,
 delati sunt.

Handwritten note:
 משה י
 עתה

אז הביאו עם הקיפור קנה טריפה
 אחת והעמידו אותה על סיללה אחת ו
 והורו פתאום אל תוך המחנה סוודן
 והם לא סמרו עמם מלכת אגה ואלה
 כי לא נסו כזה גם תמול גם שלפוס
 פירו עם הקיפור בקנה טריפה א
 הגדולים והיו כאשר הורו ויחרגו א
 בבעם אחת כמה ראשי צבא מעט א
 סוודן ולקחתם התח הפקעת ודיהם
 ורגליהם אז נמס לבבם והיו למים
 lit: hac ergo ratione corda eorum aqua in modum diffuebant.

Tum Cæsarei, unum ex his tor-
 mentis in aggerem evexere, atque
 ibi constituerunt, derepente exin-
 de in media castra Suecorum jacu-
 lationem facientes. At illi, incauti,
 huc illuc itabant, nec enim diebus
 exactis, impetus Cæsareorum ex
 tormentis fuerant experti. Cum
 igitur isti nunc his uti ceperissent,
 uno ictu plurimos Præfectos Mili-
 tares Suecorum occiderunt, aliqui-
 bus globus manus aut pedes abstu-
 lit: hac ergo ratione corda eorum aqua in modum diffuebant.

וביום השלישי אחר עשר יום לחודש
 חסון הורו עם סוודן עוד מהרי כרמים
 אל תוך רחוב היהודים והגיע הפקעה
 בחגג של בית הכנסת החדשה ויטעה
 והלכה הפקעה מעבר לעבר עד שהגיע
 בהחומות בית הכנסת גבוה הבנייה א
 לעמותה וחדרה בכותל והלכה למעלה
 מכיפת בית הכנסת ומס נחה וביום ד
 למחרת הורו גכ אל תוך הגג של בה

Die hebdomadis tertio, undeci-
 mo mensis Chesvan, rursus jacula-
 bantur Sueci ex montibus vinea-
 rum in vicum Judæorum, atque
 offendebat globus & Novæ & Ve-
 teris Synagogæ tectum; transver-
 berabat enim tectum ex utroque
 latere; pervadendo ad murum us-
 que Synagogæ excelæ, quæ ex ad-
 verso condita, ibi in parietem in-
 currens, denique supra fornicem dela-

היסנה מעבר למבר וההיתת מטפלה
יותר מארבעים לימרות והניחו
היהודים הפקפה למשמרת לכרון
בחיכל ה'.

que reliquere Judæi memoriæ perpetuæ causa, in æde illa Divina

אז כאשר ראה הרשע ויטון בעריג
ומני ראשי צבא טעמו הוא הפלן גראב
וקונגס מרק טכל עם טלהס כל ראש
קרהה וכל כתף מרוטה ומכר לא היה
להם וכל יגיעס לריק היה נתנו דעתס
ומחטבותס ליםע מעל העיר כי ראו כי
לא היו יוכלו להלחם עליה רק ביום הטמי
ארבעה עשר יום לחדס חסון טלחו אל
ראשי עם הקיסר על יד איש המשמע
בחזרות כמנהגס למלוח במלחמה וט
והתרו בעס הקיסר ובראשי צבא טימסרו
העיר ברנו טוב ובנפס חפונה ואז יאיתו
להם להיות לעס אחד ומלא יאורו אנשי
העיר בפוס כפייה ונגיטה רק יטבו אם
בטלוח איש תחת גפנו ואיש תחת תלכתו
רק עטו אתנו ברכה וטוב הארץ תאכלו
ויטבתס לבטח אתנו ואס תמאלו ומריתס
חרב תאכלו ורבים חללים יפילו ועזומים
כל הרוגיהס ומלא יותירו מהס עד בקר
אפילו מטתין בקיר : אבל כל ראשי צבא
המלחמה טל עם הקיסר ובראטס הסר
קלירעדא וגראב קונטי חקוועמס והחזיקו
את כל אנשי העיר במתק למגס להקהל
ולעמוד על נפסס באמרס כי ידענו ע
בבירור וזמת הדבר וכאטר טמענו על
ידי התיירים ומלוחיס טמלחנו להקיסר

futurus est cras, qui me jat in pariete. Sed Præfecti copiarum Cæsarearum omnes, & inter hos antesignani, Pro-Rex Colorado, Comesque Con-

delatus est, atque sic requievit. Si- militer die sequenti quarto, perfo- derunt quoque tectum Synago- gæ Veteris utrinque, globo, cujus pondus libras XL. superabat, eum-

Ergo, cum animadverteret Cam- piductor Wittenbergius, juxta cum duobus Ducibus qui ei ade- rant, Comite nimirum Palatino, & Konigsmarckio, quemque suorum calvo capite, humerisque attractis esse, neque ullum operæ pretium se referre, sed omnem laborem in va- num cedere, mente cogitationeque proposuerunt, recedere ab urbe, vi- debant enim, non posse se illam ex- pugnare. Attamen, die sexto heb- domadis, & XIV. mensis Chesvan, mittunt ad Præfectos copiarum Cæsarearum tubicinem, (tales enim in bello ablegare mos est,) atque hortantur milites Cæsareos, cum illorum Præfectis, urbem li- bentes suaque sponte traderent, tum futuros se populum cum iis unum, nec oppressuros cives violen- tis exactionibus: habitaturum sic quemque sub sua vite ac ficu. Tan- tum, aiebant, benigne nobiscum agite, atque sic gaudebitis opimis terræ proventibus, & degetis secu- rissimi. Quod si vero refragabimini, & obfistetis, comedet vos gladius, multi confossi jacebunt, & præstan- tissimi quoque peribunt, nec super-

יֵדָה שֶׁעָנְנָהּ וּבְזֹחַן קָרוֹב יִשְׁלַח לָנוּ עֲדָרֹכֵינוּ הַקִּיסָר עָרַר וְסוּעַ הַקָּרָח בְּלִטּוֹ לְטוֹן נִקְרָא וְכֵן עִמּוֹ תַמִּיד הַסְּרִיס וְרֹאשֵׁי כָבָד עִם הַקִּיסָר לֹא זָעוּ וְלֹא נָעוּ וְאִף בְּלִילָה שֶׁכָּבְדוּ תַחַת הָאֵהָל תַּחַת דְּקִיעַ הַסַּמִּים כִּגְדַּה הַחֹמֶה בְּמָקוֹם עַל שֶׁכִּפְרָהּ לְגִדּוֹר גִּרָּה וְלַעֲמוּד בְּפֶרֶן

mum addebant; ut colligerent se, ac strenue defenderent, dicendo: Scimus evidenter certissimeque, ac fidem fecerunt nobis non minus exploratores, quã a Cæsare (cujus honores Deus adaugeat!) missi nuncii, celeriter ac intra perbreve tempus daturum nobis Cæsarem auxilium ac suppetias, vel, uti vulgo vocatur, Succursum. Atque hoc assidue faciebant Cæsarei Optimates ac Præfeti bellici, neque recedebant, aut loco se movebant, sed noctu quoq; in tentoriis sub dio, prope moenia, ibi, ubi rupta fuerant, recubabant, ut scipem quasi obducerent, ac hiatus essent obturamentum.

גַּם עִמּוֹ עִם הַקִּיסָר בְּתוֹךְ הָעִיר כִּגְדַּה הָעֵצִי גִבְעוֹן טָאָר לְאַחַר שֶׁפֶל הַמַּגְדָּל לְאַרְבַּן בְּיָמֵי גְדוּלִים פֶּלַע עַן מְרֻבְעִים וּמוֹמְלָאִים בְּעֵבֶר וּקְלוּעִים יַחַד גַּם חִפְרוּ חִפְרִית בְּקִרְבֵּי הָאֲרָץ טְקוּרִין וַיִּנְחַל בְּלֹא לְהַשְׁבִּית וּלְבַטֵּל הַחִפְרִית שֶׁעָשׂוּ עִם טְוִירָן מִבְּחִין כִּי בְּתַחֲבוּלָה עִמּוֹ מִלְחָמָה עַל יְדֵי עֲנֵה וּמַחֲשָׁבָה וְאִם יֵעָנֶה וְחִשְׁבוּ הַסָּר קְלִירַעְרָא וְגִרָּאב קוֹנְטוֹ

Pararunt quoque Cæsarei, intra ipsam urbem, haud procul a porta patibuli, postquam in terram collapsa fuerat turris, structuras quadratas ingentes eligno, intusterrarepletas, probeque commissas. Effoderunt insuper cuniculos in imo solo, quos vulgo Minen vocant, ut Suecos foris cuniculos facere impedirent ac prohiberent: ex occulto enim Suecos impugnabant, sequentes consilia & meditamenta, quæ Comes Coloredo, ac Comes Conti excogitabant & suggerebant.

וְכֵן הַסִּיבֵי תַסְבֵּה לְאִים הַמַּשְׁמִיעַ בְּחִזְזוֹרֵת כִּה תִאֲמַר לְאִים אִם פֶּלַח אֲוִתָךְ אֵלֵינוּ הוּא הַסָּר וּיִוֹסֵן בְּעִירָה בְּכִירָתָה אֵלֵינוּ טָאָר רֹאשֵׁי מִלְחָמָה בְּזֵה לְךָ לַעֲנָה לְךָ הָעִיר פֶּרָאָה וּיִשְׁבְּלֵי אֵל תַּבְּטַח בְּעַמֵּק וּבְגִזְלֵי אֵל תַּהַבְלֵי כִי עִיִּימָא לְבַבְכֶם עַל מַה שֶׁעֲשִׂיתֶם וּגְלַחֶם בְּמָקוֹם קָטָן וּבְאַתֶּם לִמַּס בְּהַחֲבֹא אִי כְּאִם יִבֹּא הַגָּבַב בְּמַחְתֵּרַת הַלֵּא תִדְעַ

Proinde, hoc tubicini dedere responsum Heus, sic inquit Viro, qui te ad nos ablegavit, Campiductori nimirum Wittenbergio, cæterisque ei adherentibus Ducibus militariibus: Contemptui te habet, ridetque Pragensis civitas, cum suis habitatoribus. Nolite fiduciam reponere in prædam, nolite inhiare rapinis. Effert se cor vestrum, quia subegistis & diripuistis Micropolin, ac

T

clam

הלא תבינו כי מקום ימן ומקום חדש
 אינם כמקום קטן ומה גם אשר כמבצענו
 מכינו המה המר קלירעדא וגראם א
 קונטו וכל יושבי העיר כלה כי כל עור
 רוחינו ונשמתינו בנו ואפילו חרב חדה
 תהא עונקת על צוארינו אל ימנע כל
 אחד מאתנו את עצמו מלעמוד ללחום
 כגדיכס ;

evaginatus impendat cervicibus nostris,
 nostratium adversus vos depugnare.

ועל כן כמעט ראשי צבא של עם
 שווידן את הדברים האלה גם נודע להם
 על פי הדרישה והחקירה אשר שלחו א
 מלאכים קלי לתור ולחפור במדינה אם
 ישלח הקיסר עזר וסיוע ליושבי העיר ז
 וכאשר שמעו סיבואו לערך עשרת אלפים
 איש מעט הקיסר כאשר תמצא לפנים
 כתוב עוד החלו לנסוע מעט מעט מעל
 העיר .

וביום ראשון שמה עשר יום לחדש
 השון נסעו מעל העיר בראשון עם א
 קנים המריפה הגדולים וקצת עם ולמחרת
 טוב חסון נסעו כלם מעל פראג דרך
 ברכהים ויבואו עד עיר קעלן שבצפון
 פרסאות מפראג ועם חנו והראש א
 קיניגס מרק חזר ונסע אל מקומו ט
 הראשון על מקום קטן אל תוך המבצר .

milliaribus Praga distat, ibi castra
 locabant. Dux militaris vero Ko-
 nigsmarckius, revertebatur recipiebatque se in locum pristinum, Arcem
 nimirum quæ est in Micropoli.

clam eo venistis, furis nocturni,
 ædes effringentis in morem. An-
 non intelligitis,annon perspexistis,
 de Tractu Veteri, Tractuque Novo
 aliter ferem habere,ac de Micropo-
 li? Quin & ambo nos, Colorado &
 Conti,cum totius urbis incolis uni-
 versis, iurejurando nos obstrinxi-
 mus, quoad spiritus animaque no-
 bis supererunt, ac etiam si gladius

nostris, non cessaturum quenquam

Cum Præfecti militares Suecici
 hoc responsum percepissent, & per
 exploratores quoque ac indagato-
 res, quos leves & expeditos, ad hinc
 inde explorandum num Cæsar urbi
 auxilium & suppetias laturus esset,
 emisérant, didicissent, decem millia
 militum Cæsareorum (qua de re
 infra quoq; dicetur,) ad futura, sen-
 sim ab urbe, usque & usque recede-
 re cœperunt.

Die primo hebdomadis, sexto &
 decimo mensis Chesvanis, urbem
 deserebant : atque primum pars
 cum tormentis ab itum parabat, po-
 stridie vero, bon Vs & fa Vst Vs Is
 nobis dies Chesvanis illuxit, quo
 omnes ab urbe Pragenſi discessere,
 atque viam quæ Brandeisium ducit,
 petendo, usque ad Kolinium op-
 pidum pervenerunt, quod septem

locabant. Dux militaris vero Ko-
 nigsmarckius, revertebatur recipiebatque se in locum pristinum, Arcem

nimirum quæ est in Micropoli.

ומצפתי מפי מנצח אמת היהודים
 הדרים במדינה מכאשר מבו לאחור עם
 סוודן ובאו לגליל קעלת הנל הנורכו
 פל המקומות ליתן פדיון נפסם וראשי
 צבא של עם סוודן ספרו ליהודים את
 כל הקורות אותם בהמלחמה ונשבעו
 להם שאם לא נפל המלוס בפעם ההוא
 ושאם היה נמשך עוד זמנה ימים טעלתה
 הסכמה ביניהם לטרוף ולמרט ולאבר את
 כל מדינת פיהם מכפר הפרוי עד חבל
 והגדולה ולהעמיד עיר פראג ערימה
 ובהסגחה פרטיות מאתו ית מלא נעטתה
 כזאת.

usque regiam, atque redigere Pragam in acervum lapidum. Quamobrem providentia singularis divinae opus est, quod haec in effectum non faere deducta.

אז כאשר נסעו עם סוודן מעל א
 העיר יצאו מן העיר כל העם אשר א
 בתוכה למגדול ועד קטן אים ואמה נער
 בחור ובתולה יהודים גוים וראו את כל
 מעטת הגדול והנורא אשר עשו עם א
 סוודן המולות ודוק וחפירות ארוכות
 ורחבות בארץ סקורין לאף גראבין בלא
 חפירת בקרב הארץ מינא בלא וגם
 צנבים רבים מעץ כי המלאכה לא א
 נעטתה ליום אחד ולא לפנים וכאלו
 היה מחסבתם לזר על העיר ימים זמנים
 עד רדתה.

annosque continuare obsidionem, tur.

אז הוכרחו את היהודים לנכת א
 מחון לעיר לנתין ולהרוס את כל א

Cæterum, audivi ego ex ore hominum veracium, Judæorum puta in illo districtu degentium, Suecos cum retrocederent, ac Colinium peterent, coëgisse omnia vicinaloca ad solvendum lytton. Atque tribuni militares eorundem, narrabant Judæis (*Coliniensibus*) omnia, quæ in illa expeditione acciderant, jurjurando insuper iis confirmantes, quod nisi tum cessationem facere coacti essent, atque per octo dies producere potuissent obsidionem, constitutum iis fuerit, comburere, devastare, ac perdere Bohemiam omnem, a minimo pago, ad urbem

usque regiam, atque redigere Pragam in acervum lapidum. Quamobrem providentia singularis divinae opus est, quod haec in effectum non faere deducta.

Enim vero, cum recessissent Sueci ab urbe, exhibant omnes qui in ea morabantur incolæ, maximi, minimi, viri, foeminae, juvenes, adolescentes, virgines; Judæi pariter Christianique, ac contemplabantur insignia & stupenda opera, quæ Sueci moliti fuerant, aggeres nimirum illos, munimenta, fossasque longas & latas, quas Germani *Saufgräben* appellant, cuniculos præterea, & structuras ligneas. Neque enim intra uni, diei aut bidui spatium hæc excitata sunt, eratque iis propositum, per dies multos, quoad urbs in potestatem redigeretur.

Tum coacti sunt Judæi, prodire ex urbe, atque diruere & evertere omnem istam fabricam, quin & destrue

הבנינים ולאבד את כל המקומות אשר
 עבדו עם הגוים על ההרים הרמים
 ועל הגבעות ואת כל החפירות אשר
 חפרו עם סוודן סתמום וימלאום עפר
 ואותו היום באה דאחבו הרומים ופרופים
 הרבה מאוד מנחיים סמוך לסער ולחומות
 העיר ונפלה כבלת הארס כדומן על
 פני המדה ערומים וכלי כמות ישמח
 ברוך וגו' כי אחרי כך באנלכנו סמענו
 וענתם ספרו ליהודים במדינה את כל א
 מחטבותם שהיו להם ועלבו יהודים פה
 פרחג ולו הכק כלי מות לאכול אותנו
 כאוכלי לחם וחינו כלם מימים להרג
 לקחים למות וחטבו מזומה בל יוכלו
 ולא כיתן לכתוב את כל מעשהו וגו'
 ומחטבותם זה הפיר ענתם ולמען דעת
 צדקות ה' וחסדי ה' להזכיר בעל כל
 אשר גמלנו רב טוב לבית ישראל בתבתי
 סמוך מנהג

struere aggeres (edites tormenta-
 rios) quos in arduis montibus & cli-
 vis Sueci excitaverant, obturare
 quoque & replere terra (cuniculos)
 fossasque quas effoderant. Ea die
 vidimus satis superque longe pluri-
 mos occisos ambulatosque prope
 portam urbis & moenia jacentes,
 projectaque erant cadavera huma-
 na in solo, stercoreis inlar, nuda, sine
 tegumento. Latetur iustus &c.
 (Sapientiam enim fac, & facile reliqua
 qua huic pertinent, ex Pf. LXXIII. II.
 quisq; suppleverit) Audivimus po-
 stea auribus nostris, ipsiq; Sueci Ju-
 daeis extra metropolim habitanti-
 bus, narrabant consilium & propo-
 situm quod adversus nos Judaeos
 Pragenses meditati fuere. Parata
 jam erant tela lethifera ad come-
 dendos nos, prout panis comedi so-
 let, omnes occisioni destinati eram-
 us, & internecioni adjudicati. At,

omnes vires suas excedentia, animoolvebant, nec sufficio ad descri-
 benda cuncta illorum facta & cogitata. Sed Deus disturbavit illorum
 consilium: atque, ut innotescant Dei beneficia & misericordiae, ac ut per-
 ennet memoria bonorum, quibus gentem Israeliticam affecit, paucis
 quaedam ex iis annotavi.

אז באו מחפר ההרומים רמסם בכתב
 חמת מה סנהרגו ונפלו מעם סוודן
 מיום סכרו על העיר עד היום סהרגו
 ונכעו מול העיר והיה עולה מחפר וגו'
 הרומים עם הנזוקים ועודם מוטלים על
 ערב דום כמוס למות יותר מסך ססת
 אלפים אדם ולפי ההכנה והזמנה סס
 סהכיכו והזמנו עתם עם הקיסר עם

Tum numerus occisorum, secun-
 dum rei veritatem initus fuit, quot-
 quot nimirum ex Suecis a die quo
 oppugnari urbs coepta est, usque
 ad abitum & receptum eorundem pe-
 rierant, atque tum occisorum, tum
 sauciorum, qui adhuc in lectis lan-
 guidi fatoque proximi distenti jace-
 bant, lumina exuperabat sex homi-
 num millia. Interim, si quis disposi-

tionem & ordinationem, quam Caesarei milites cum omaibus urbis inco-
 lis ad

כל יוספי העיר להקהל ולעמוד על ג.
 כפסס זולת גזירות ית לא היה מן ג
 האספר לכבוש העיר והיו הולכים וכלים
 עם סוודן עד תמס גס באו במספר
 כל היריות הגדולות שהיוו עם סוודן
 בקנה העריכה הגדולים מקורין גסין
 בלא על החומה ועל המגדלים ועל ג
 העיר כלם היה עולה יותר מחמשים אלף
 יריות

bemque petierant, eaque ad quinquaginta millia & amplius confur-
 rexit.

זכום הטלפי שמנה עמד זום לחודם
 חסון ונממחה לפק בא לכהן עיר ג
 פראג עזר ומוע מעס הקיסר הכקרה
 ציקארט בלסון לטון ככל גלל כן ז
 אלכבה זאת נסעו עם סוודן מן העיר
 וסבו לחזור כי הם היו יודעין זאת ג
 מבחון כרס שידענו זאת ובלו עם ג
 הקיסר כמו עמרת אלפים אימ כלס
 אחזי הרב מלמדי מלחמה ועס המטה
 עמד קנים הערופה הגדולים.

lis ad se uniendos tuendosque insti-
 tuerant, respiciat, deprehendet, im-
 possibile fuisse, ut citra iratae Provi-
 dentiae Divinae adversum decreti,
 urbem occuparent, sed eventurum
 erat, ut Sueci sensim indies magis
 magisque imminuerentur, quoad
 omnes interirent. Fuit quoque
 collecta summa omnium jaculatio-
 num vehementiorum, quibus Sueci
 ex tormentis, moenia, turrets, ur-

Die hebdomadis tertio, Chelva-
 nis decimo octavo, anno quem
 complectitur symbolum ונממחה &
gaudeamus, adventarunt in urbem
 Pragam auxilium & suppeticæ Cæ-
 sareæ, atque hanc ob causam & rati-
 onem, deseruerant Sueci urbem, &
 retrocesserant, ipsi enim foris prius
 id resciverunt, quam nobis in urbe
 hoc innotuit. Erant autem Cæsarei
 decies mille numero, omnes robu-
 sti, belloque probe exercitati, adve-
 hentes secum quindecim tormenta.

Ex dicendis patebit, atque mani-
 festum evadet, suppeticas istas Cæsa-
 reas, post Dei auxilium, venisse Ju-
 dixi cujusdam interventu. Hunc
 enim ablegaverant Præfecti mili-
 tares Cæsarei Pro-Rex Colorado &
 Comes Conti clam ad Cæsarem
 Dominum nostrum (quem Deus
 felicem fortunatumque præstet!)
 rogatum, opem ferre dignaretur.
 Atque is Judæus duxit milites per-

sylvas & vias invias, quia Sueci ubique in infidiis excubabant. Agre-
 stes

ועל פי היהודי יאלו ועל פיו :
יבואו והוא היה להם לתיוור ולעיונים
על הדרך וזולתו אי אפשר היה להם
לכא

stes quoque totius regionis, in ini-
micos se converterant. Seque-
bantur igitur ductum istius Judæi,
qui exploratoris, imo vero oculo-
rum instar iis erat in hoc itinere,

quod, illo destituti, nequaquam conficere potuissent.

ואתה שמענא ודע לך ספרם טנמע
הער וויטן בערוג מהאנער ככל ובנה
מנור על העיר היה הוא והער ז
גראב פוכס פניהם וטבדים על העלחן
ובטיב לבס ביון המרו זה את זה באס
טיכדים הוויטן בערג את העיר כלה
יחויב ליתן הגראב פוכס כפל פדיון
כפסו רנבויהן בלעז ואס טלא יכבום ג
העיר כלה אזי יפטרנהו לסלום ולחספי
יטלחנו ויאל הנס אין כסף בכך הער
וויטן בערוג סמר את הדבר ומואל ג
טפתי לא טנה ובלחנהו בתפס ובמהולנ
לעיר ווינא

Audi obsecro mi Lector, & nota
sedulo, cum nondum abiisset Cam-
piductor Wittenbergius ex arce,
& adhuc munimenta adversus ur-
bem excitaret, hunc & Comitem
Bucheimium mensæ simul accubux-
isse, & dum uterque genio indulget,
sponsonē fecisse, ea lege, ut si Wit-
tenbergius omnem urbem in pote-
statem redigat, duplam lytri, quod
Ranzion valgo dicitur, præstare co-
geretur Comes Bucheimius, si ve-
ro id perficere nequeat Witten-
bergius, alter salvus & incolumis
dimisteretur. (Soluta igitur obsidio-
ne) gratis sine pretio discessit Bu-
cheimius: stabat enim promissis W-

ittenbergius, nec violabat datam fidem, sed amandabat Bucheimium Viennam, cum tympanis & tripudiantium choris.

הגד לך ארס מה טוב כי ביום ג
הטמי עמרים ואחד יום לחודם השון
באה השמועה לכאן עיר פראג עי' y
אנטי המשמיעים בחזרות טבעיר ג
מיינטטר בארץ אטכנז תס ונפלא הטלום
בין המלכיות כי טס היה מוטב הערים
משולחים מהקיסר ולה וממלכות זרפת
הנקרא פרנא וממלכות שוודן ומכל
דוכסי הברירה להעניא דרך ככון לתווך
הטלום בין המלכיות ולא לכנח תאכל
חרב בכך באה השמועה וקול גדול ולא
ævum fatalis gladius grassaretur,

An vero quisquam unquam læ-
tius nuncium accepit, quam cum
die hebdomadis sexto, vicesimo
primo Chevânis nobis Pragæ per
tabeines significatum fuit, Mona-
sterii in Germania perfectam coe-
clusamq; inter Summas Potestates
esse pacem? Ibi enim degerant ha-
tenus Legati Cæsaris, Regumque
Galliæ ac Sueciæ, omniumque Ele-
ctorum, ut commodam viam ini-
rent, conciliandæ pacis inter pu-
gnantes Principes, ne in omne
Venit igitur tantæ rei fama clamore
magno,

1.152
Lipsia

יסקף זממת ויכתב נכחן הדבר מהשם מס
 יחד וכעשה פלוס בעזר האל אבל פרטו
 הדברים לא נשמע עדיו ומאותו יום
 והלאה לא היו מורים עוד אלו על אלו
 ותקטט הארץ גם הם נפגשו זה בזה על
 פני המדה לא עשה לרעהו רעה וכה
 תקטט כל הארץ פנחו רנה

tuo offenderent, non lædebat alter
 nisi quod lætitix sonitus reboabat.

ביום ראשון הוא ראם כסליו כאמר
 כתחמת אכל עם שוידן פגומר השלוס
 לקח הראם קינמס מריק יתר הבז פתיה
 עדיין במקום קטן ובמבצר פיה פראג גם
 הפילו החלונות בחדרים שבמבצר לקח
 והטעין שמונה עשר ספינות מלאות כל
 טוב ושלחם דרך פהר מולטא למדינת
 מייסן וכל המטלטלין וסגולת מלכי ממלכס
 הקסרים קדמונים פתיה באונר במבצר
 אז הכל

Regum atque Cæsarum, quæ in Pragæ
 tur.

גם היה פה פראג גור אריה אחד שנתני
 הדוכס מאינס פרוק להקיסר במתנה גם
 את הארי לקח הקניגס מכק ופס איותו
 בבית אחד עשוי מטל עץ כמו לול של
 תרנגוליס ושלחו למדינת מייסן בספינה
 עם יתר הבז ככל : אז טבו הכפרייס
 שבמדינת פיהס הראם של עם קרוו אפון
 נקרא אוברשטר פירקא ולקחו ממנו את
 כל אמר לו והחל מסרתו לעם שוידן

magno, nec cessavit, erat enim ve-
 rum certumque, quod ibi mutuo
 convenerant, & Dei beneficio pax
 fuerat confecta. Verum, de con-
 ditionibus speciaticim nihil adhuc
 constabat, ab illa tamen die & deinceps,
 neutra pars aliam jaculationibus
 amplius infestabat, sed requie-
 vit terra, cumque in campo se mu-
 alterum, sed tranquilla erat regio,

Die hebdomadis primo, primoq;
 mensis Kisleu, cum confirmatum
 esset suecis, convenisse de pace, rapi-
 ebat sibi Dux Bellic^o Konigsmarck-
 ius residuum prædæ, quod super-
 erat in Micropoli, & in Arce Pra-
 gensi, ipsas quoque fenestras ex Ar-
 cis conclavibus auferens. Sic na-
 ves octodecim opibus plane reple-
 vit, hasque secundo Mulda flumine,
 in Misniam contendere iussit : ab-
 stulit quoque omnem supellecti-
 lem gazamque Regiam, priorum
 Regum atque Cæsarum, quæ in Pragæ
 tur.

Erat præterea Pragæ Leo juven-
 cus, quem Archidux Oenoponta-
 nus Cæsari dono dederat, etiam
 hunc cepit Konigsmarckius, eumq;
 caveæ lignæ, gallinario simili, in-
 clusum, navi cum reliqua prædâ
 misit in Misniam. Inter hæc capi-
 unt rustici Bohemici Tribanum
 Croatarum, qui vulgo Oberster
 Pirka audiebat, omnia quæ secum
 habebat, illi auferentes, ac traden-
 tes eum postea in manus Suecorum.

Verum

EXERCITATIO TERTIA.

והוצרכו לכפרו בלתי פדיון מקורית
דנשיחן מאחר שנעמה מלום ביניהם

Verum hi, cogebantur illum impu-
ne sine lytro dimittere, quia pax
fuerat constituta.

זביוס הסמי חממה ימים אחדים כמלוי
חזר ובה על המוצר הפלן גראב
והזכו לכבודו יריות גדולות זביוס ראמן
מבעה כמלוי פתחו עם הקיסר ועם
טוורן בהבנינים טעמו ממני נדדים
על הגמר אלה מזה ואלה מזה כדו
הילוך סום ורכבו

Die hebdomadis sexto, quinto
mensis Kisleu, reversus est Comes
Palatinus in Arcem, cujus honori,
tormentorum maxima exonerabatur.
Die postea primo sequentis hebdomadis,
septimo mensis Kisleu, fecere Cæsarei Suecique,
in illis munimentis, quæ utrinque in
ponte excitaverant, tantam hinc &

hinc aperturam, ut equo insidens commode transire posset.

ואז היו הולכים ומבנים אלו לאלו
אלו לאלו גם יהודים רבים הלכו
וסחרו במקום קטן כאשר לפניו ביטחאל
הלכו וטבו דרך הגמר במלום ובפולח
את טמן ואף פגע רע רק שמירה אחת
מעט הקיסר היה בכד זה ושמירה אחת
מעט טוורן מחד הסמי

Tum ultro citroque commea-
bant utriusque loci habitatores;
Etiam Judæi multi Micropolin ad-
bant, ibique mercaturis negotia-
bantur, prout olim fecerant, ibant
igitur redibantque per pontem, in
pace ac tranquillitate, nec erat qui
eos offenderet, aut illis crearet mo-
lestiam. Tantum miles Cæsareus

ab una parte pontis excubias agebat, & Suecicus, a parte altera.

גם חזר ובה למקום קטן הראם
וויטן בעריג ועמו מללו ובזו בעיר
קעלן גם היהודים שמה הוצרכו ליתן
פדיון נפסם והכו עם טוורן לאמה
יהודית עד שהפילה ויאלו ילדיה

Recepit se quoque in Micropolin
Campiductor Wittenbergius, cu-
jus milites oppidum Kolinium diri-
puerant & expilaverant. Etiam Ju-
dæi, qui ibi degunt cogebantur se
redimere; ac percussere. Sueci ibi-
dem foeminam Judaicam in tantum
ederet immaturum.

דבר אחד לתת פתחה מתווך וממוצע בין

Postea, cum Duces militiæ Cæsareæ Suecicæque convenire accon-

ואחזכ כשהיו רוצים ראמי עם נכח
מעט הקיסר ומעט טוורן לוועד ולהווען
יחדיו לא הלכו אלו לאלו כי להפדר
כבודם הטבו זאת על כן נבנה על הגמר
חדר אחד לתת פתחה מתווך וממוצע בין

filia conferre vellent, non visita-
bant sese mutuo, quia id ceptum
existimationi eorundem præjudi-
cium allaturum videbatur, sed in
pon-

מניהם זמס ימבו ויועצו יחדיו אכל א
 כמקריחו והזמינו חלו לאלו לאכול
 ולסעוד יחד היו הולכים חלו לחלו וחלו
 לאלו וכן היו מבראם חדש טבת סעד
 הסר קליר עדה אכל הראם וויטן בערוג
 במקום קטן והורו מס לכבודו וריות ז
 גדולות בבואו ובנאתו . אהכ אכל וסעד
 הגראב קינמי אכל הפאלן גראב במקום
 קטן והורו גם כן לכבודו בבואו ובנאתו
 וכן ביום השמי ג' טבת אכל וסעד ג
 הראם וויטן בערוג ואח אחד של פעלן
 גראב אכל הסר קליר עדה במקום יטן
 והורו בכל פעם במקום יטן וריות ז
 גדולות ורבות ועוד ביום א' טבת אכל
 הויטן בערוג אכל הסר קליר עדה .

ponte condita fuit *ædicula*, medio
 inter utrosque loco , atque ibi se-
 dentes consultabant. Ast, quoties
 ad coenam & epulas se invicem in-
 vitarunt , tum utrique convenie-
 bant. Sic nempe coenabat Pro- Rex
 Coloredo primo die mensis Tevet
 in Micropoli apud Wittenbergium,
 Campiductorem, sub cujus adven-
 tum, abitumque, honoris causa fa-
 ctus sonus est ex majoribus tor-
 mentis. Deinde epulabatur Co-
 mes Conti, apud Comitum Palati-
 num, in eadem Micropoli, quem mi-
 militer adventantem recedentem-
 que, tormentorum explosionibus
 honorant. Eadem ratione pran-
 debant die sexto hebdomadis, ter-
 ti

ii mensis Tevet, Wittenbergius, & Comitum Palatini Frater, in Tractu
 Veteri apud Pro-Regem Coloredo, ubi similiter tormentorum magnæ
 multæq; explosiones factæ sunt. Quin & vigesimo die mensis Tevet, qui
 in primam hebdomadis incidebat, Wittenbergius apud Pro-Regem Co-
 loredo est convivatus.

וביום הרביעי שמונה ימים לחדש א
 טבת נסע הראם קיניגס מדיק מפה ג
 פראג לדרכו אל ארץ מולדתו והורו ד
 לכבודו אחריו וריות גדולות ורבות לאת
 חספר ופללו ובזזו עם שלו בעיר פומל
 והיאודי נתנו פרוץ נפמס וביום השבת
 שמונה עשר יום לחדש טבת נסע לדרכו
 למדינת סוודן הפלן גראב והורו לכבודו
 בהמבצר ובמקום קטן וריות רבות והראם
 וויטן בערוג נסאר על המבצר ומקום קטן
 הוא ועמו וביום ה' לח טבת נסמע נספל הוא

Die hebdomadis quarto, octavo
 mensis Tevet, discessit Konigs-
 marckius Praga in patrias oras,
 quem, honoris causa, infinitis tor-
 mentorum explosionibus prose-
 quebantur. Ejus milites, oppidum
 Pumsel depradati sunt, quibus Ju-
 dæi lytrum solvebant. Mox ejus-
 dem mensis Tevet die decimo su-
 pra octavum, luce Sabbatica, Co-
 mes Palatinus versus Sueciam abiit,
 in cujus honorem itidem ex Arce
 ac Micropoli tormentorum creber
 sonus excitatus est, restabatque

Wittenberg

Wittenbergius Campiductor in Arce & Micropoli cum copiis suis,
 quem, circa principium mensis Schevet, hebdomadis quinto die, graviter
 decubuisse inaudivimus, ex morbo atroci, qui, alteram manuum infesta,

למטכב כי בא לו חולי גדול בדרו אחת
ונפל למטכב כמה שבועות:

bat, quiq; eum multis hebdomadi-
bus lecto affixum tenuit.

וביום החמישי חמשה עשר יום לחדש
שבט נפל קול הברה בעיר שעם הקיסר
וגם הבחורים נקרא בטוט עמנו רונים
לנקים בעם שוודן מרס מילכו מפה א
בשלים וכאשר נשמע הדבר לעם שוודן
נפל פחד ורעה עליהם ואותו הפעם
היה הנהר מולטא קרום וגלוד וכי גם
בזה החורף נקראו המים טני פעמים
והיו עם שוודן עופים מלאכה במים
רבים וחפרו ונתקו הגלוד והקרה א
בהנחה לעמת המבצר ומקום קמן כאופן
מלא ויכלו עם הקיסר לבא עליהם פתע
פתאום

Die decimo quinto mensis Sche-
vet, quinto die hebdomadis, fama
magna urbem pervasit, velle milit-
tes Cæsareos, & adolescentes, quos
Studiofos vocant, ultionem prius
sumere de Suecis, antequam in pæ-
ce dimittantur. Quod, cum Sueci
comperissent, invasit eos pavor &
consternatio. Erat autem tum flu-
vius Mulda gelu constrictus, atq;
omnino bis hac hyeme aquæ con-
glaciata fuerant. Multum igitur in
aquis laborabant Sueci, effodiendo
effringendoq; glacié fluminis juxta
Arcem & Micropolin, ne ex impro-
viso a Cæsareis possent invadi,

וביום החמישי פמה ימים לחדש א
ארר עסקו עם שוודן על המבצר עם
עפר הסריפה בבית מכל כלי מלחמה
וקנים הסריפה כתונים פמה נקרא
ציוג הוית בלא וכפל נינון אחד אל תוך
עפר הסריפה והיו כעלות הלהב נטרפו
בפעם אחד חמשה עשר חביות מלאים
עפר הסריפה ונטרפו שלשה נפשות א
מהו עם ונעסה התיק גדול בכלי מלחמה
וגם אחז האם בבית ההוא והוצרכו א
היהודים ללכת לכבות האם :
actique sunt Judæi illuc se conferre,

Die sexto mensis Adar, quinto
die hebdomadis, tractabant Sueci
pulverem nitratum in domo illa
Arcis, ubi omnia arma & bombar-
dæ asservantur, quæque Germanis
Zeughaus dicitur. Incidit vero
sciatilla unica in pulverem, qui, cum
ignem concepisset, simul quinde-
cim doliola eodem repleta, absum-
ta sunt. Hinc læsi fuerunt viri tres,
qui ibi aderant, plurimumque da-
mni armis illatum est. Corripuit
quoque ignis ipsum ædificium, co-
& ignem restinguere.

וביום הרביעי פנים עשר הם לחדש
ארר פתחו בהמכודו והסוללות שעל הגמר
נעשו עם הקיסר משה ועם שוודן א

Die duodecimo mensis Adar, die
hebdomadis quarto, pandebant Cæ-
sarei. Sueciq; in munimentis ac ag-
geribus quos in ponte utriusq; con-
dide-

מפה פתח רחוב מאוד עד מעגלות ו
יקרנות כנכסים ויבאים בו

diderant aperturas magnas, tantae
capacitatis, ut currus & vehicula
ultra citroque pertransire possent.

בימים ההם נטע הרחם ווימן בוריה
לעיר ערפריס וחלח לעיר קהמיל במדינת
העסקי כי עס כועדו יחד כל ראשי א
מלחמה של עס סוודן ונעשו וגמרו ב
ביניהם איך מתעפסמו ותפרדו ללמונותם
בארצותם לגויהם

Circa haec tempora, profectus est
Campiductor Wittenbergius Erf-
desam, deinde porro Cassellam Has-
siam, ibi enim conveniebant omnes
Duces militares Suecici, ut delibera-
rent ac concluderent invicem, quo se
quisque gentium convertere, & ubi
imposterum sedem figere vellet.

וביום החמישי עפרים נטעה לחדש
בתן חזר ובא הוימן בעריה ובא אל א
המבצר והורו מאוד לכבדו וביום השני
בני ימים לחדש אייר הכלל וסעד על א
מקום וטן אלל הער גראב טעפרנק
והורו מאוד לכבדו בבואו ובחלתו

Die vicefimo sexto mensis Nisan,
quinto die hebdomadis, reverteba-
tur Wittenbergius in Arcem, inter
tormentorum crebras explosiones,
atque die secundo mensis Ijar, se-
cundo die hebdomadis, in Tractu
Veteri convivio exceptus est ab
Excellentissimo Comite Tscherni-

nio, in cujus adventantis abeuntisque
hospitis honorem, tormenta vehe-
menter sonuerunt.

hospitis honorem, tormenta vehe-

ובחודש אייר הנקרא בלסונס מייאום
נטע הער ווימן בערג עם טריס רביס
ונכבדים מעס הקיסר להמתן הנקרא
קארליס באר בלא החוק ארבע עשר ה
פרסאות מפראן אשר מלח ומכסים ט
קדמוניות כמזא מתחן החזק על די א
הקיסר קארליס

Mense Ijar, quem Christiani Ma-
jum appellant, abiit Campiductor
Wittenbergius cum multis viris Il-
lustribus ex Nobilitate Casarea, in
thermas Carolinas, quae quatuor-
decim miliaribus Praga distant, &
olim a Carolo (IV.) Imperatore
fuerunt reperta.

וביום השלישי עפרים וחלח יוסף
לחדש סיון הבואו עם סוודן מעיר א
טבור כל הקנים המרפס הגדולים א
מעס לפה פראג והולוכוס על היום
בהר מולטא למדינת מיימן

Die vicefimo primo mensis Si-
van, tertio die hebdomadis, advexe-
re Sueci Pragam omnia oppidi Ta-
boris tormenta, atque secundo flu-
vio Mulda, miserunt eadem porro in
Misniam.

אח"כ התאספו יהודי צעיר נדונבורג
 מרים גדולים ונכבדים והמבוסים הקדושים
 קומסארי בלסון לטון והיו מטולחים
 מהקיסר ויהי וממלכות צרפת וממלכות
 סוודן כי שמה יטבו כמאלי הערים יחד
 לגמר העולם שמה עם כל פרטי הדברים
 על מכונם והיו שמה ימים רבים

Post hæc, convenerunt Noriber-
 gæ viri Principes & Proceres exi-
 mi, quos Commissarios vulgo vo-
 cabant, a Cæsare, (quem D. E. v. s. fer-
 vet,) Rege Galliarum, ac Suecorum Re-
 gina missi, ut solis ibi insidentes, pa-
 cis negotium perficerent, quasque
 res sigillatim in suum restituendo
 locum, atque hic diu commorati
 sunt.

וביום השלישי הרבע ימים לחדש אב
 שמה הראש ויוטן בעריג מטתה ושמה
 בהמבצר פה פראג לכל מרי הקיסר
 ויהי הכמאליים בעיר והיו אלנו מרים
 רבים מפל מדינות פיהם ולערב אחר
 גמר מעודה חורו יריים רבים בקנה
 הסריפה הגדולים וכן מה הוויטן בעריג
 לעשות מעשר הסריפה צורות חיו ועופות
 תמונות כל דבר וכאשר הניתן האם
 בהם פרוו למעלה אל אור השמים עד
 שנראה למרחוק: אחר כך נסע משה
 הראש ויוטן בערג לעיר נדונבורג מקום
 אשר התאספו שמה המטולחים מרי
 קומסארי ככתוב למעלה וחזר ובה פה
 פראג ביום ראשון על סוכות אספס
 נפק עם ראש מר נבא אחר מעט
 הקיסר נקרא ועניאל קארן והורו
 מאוד לכבודם וביום החמישי עשרים
 וארבע יום לחדש תשרי הוא אסרו חג
 נסע המר ויוטן בעריג עם כל חילו
 מהמבצר ובמקום קטן ומכל המקומות

Die quarto mensis Av, tertio die
 hebdomadis, parabat Wittenber-
 gius Campiductor, in Arce Pragenfi
 convivium ac Hilaria omnibus
 Cæsareis, qui Pragæ degunt, Mini-
 stris, atque convenerunt apud eum
 viri præcipui ex universa Bohemia.
 Ibi vesperi, post celebratū convivium,
 ex tormentis majoribus plurimas fa-
 ciebant dispiosiones. Jufferat quoq;
 Wittenbergius parari ex pulvere
 nitrato figuras animalium, avium,
 aliarumque rerum, ex incensa, in
 altum subvolabant per aëra, ita ut
 ex longinquo conspicerentur. Postea
 Praga discedens Wittenber-
 gius, Noribergam se contulit, ubi
 Commissarii illustriissimi (*ob execu-
 tionis pacis negotium*) congregati
 erant. Reverfus est deinde Pragam,
 cum diem primum ageremus festi
 Scenopegias, anno nostræ Aetæ,
 quem complectitur symbolum,
 C V n C t a p a C l l i C e I n t e r e a n o b i s
 n l t e n t, comitatus quodam ex Du-

cibus militaribus Cæsareis, qui vulgo Generalis Karz audiebat, sub quo-
 rum adventum multæ dispiosiones ex tormentis fiebant. Die vicesimo
 quarto mensis Kislev, hebdomadis die quinto, & postremo Scenopegias,
 deseruit Wittenbergius cum omnibus copiis suis Arcem Pragensem,

במדנית פיהם אשר זה מנה עם מוורן
לא נשאר עד אחד ושלכו לארכס גם א
מעיר איגרא נסעו ושלכו להם אז תקף
בו ביום נסעו הראש גראב קונטי עם כל
פניו מהמקום שם מעבר להמגר חל א
מקום קטן ואל תקוה המבצר ובו ביום
הוורו לכבוש הקיסר ולכבוש מלכות מוורן
ולממחת המרים יריות ידבות לאף מפער
מקנה סריפה הגדולים.

Micropolinque, nec non omnia loca, quæ in Bohemia tenebant; non remanebat unus ex iis, sed universa regionem suam petebant; quin & ex Egerana urbe abibant excedebantque. Eodem mox die, Generosissimus Comes Conti, cum suis cohortibus ex tractu veteri per pontem, in Micropolin Arcemq; se conferebat, atque tum; in honorem Cæsaris, & Reginae Sueciæ, ad exhi-

larandum quoque viros Magnates qui aderant, innumeri ex tormentis edebantur fragores.

זעמוד כל זאת היו מרי קוממארי א
צנל נועדו אחדו ~~המבצר~~ וכל
נפרדו אלו מאלו עד נוגמרו כל פרטי
הדברים בענת המלס על מכונס ונגמר
ונטלס בלי פקפוק בעולס וכן נסעו עם
מוורן מעיר חולמין במדינת מערהסן
וממאר ערים בגודות מרבמו עם מוורן
מאל ויכדו וים מעל אחת מעד ו
כירוכבורין בלכוד גדול.

Interæa temporis Commissarii (qui executioni Pacis invigilabant,) etiamnum Noribergæ congregati erant, neque ab invicem discessere, priusquam omnes & singulæ pacis conditiones implerentur. Reddita igitur Orbi bona fide pax est: recesseruntque Sueci ex Olmuzio Moraviæ, aliisque urbibus munitis, quas occupaverant. Post hæc demum Noribergæ, multo cum honore Legati sibi mutuo valedicebant.

בהגיע היום נפחה סנתהם מוחס
יום לפי הסכונס דההינו יום אחד א
נכרי חובא לחדא וקופא הוא היום מרבמו
עם מוורן המבצר ומקום קטן בזרוע א
רמה בכתיב למעלה בתחלת הספר והיה
היום במנה זו ענת לטע לפק בעפרים
וחמטה יום לחדס תמת ביום הראשן היה
פה פראג בן המרים והמקום ממחה א
גדולה וחדה יבנה והוכרת המולס בתוך

Cum illuxisset dies quo exacte terminabatur biennium, ab Arcis & Micropoleos violenta expugnatione; parafceve nimirum festi, quod Christiani Jacobo dicant, quæ nobis, anno prædicto 410: erat vicesima quinta mensis Tammus, & prima hebdomadis, fuit tum Pragæ inter Optimates, & plebem quoque, gaudium ingens, & festivitas maxima; divulgabatur enim pax inter

tympanorum & tubarum sonitus, tormentorumque explosiones, quæ freudentischi auncupantur. Distribuebant præterea Optimates inter plebem,

הער בתפנים והזכרות והורו ימות גדולות
 רבות הנקראים פרוז פום ונתנו המרים
 להמון עם בטר ויון יסכר לרוב לעשתה
 ונמחה וכן נעשה בעיר וונדא עיר המלוכה
 והיה יפת רכון לפני אדווינו הקיסר יזה
 מלחו רכוסים הפנים גיום והודים
 ורז בחוק היה

plebem, carnis, vini, cerevisiæque
 magnam copiam, ut epulari ac hi-
 lares se præbere possent. Idem Vien-
 na, ubi sedes Imperatoria, pariter
 fiebat, nam & Cæsar, Dominus no-
 ker, (cui Deus benefaxit) multum
 gaudebat, ejusque jussu Christiani
 Judæique, qui captivi detineban-
 tur, in libertatem restituti sunt, ma-
 gnaque erat exultatio.

עם היהודים פה פראג עם ברסן
 הסרה וזה ענין של שמחה לכבוד ו
 אדווינו הקיסר וזה ולכבוד בנו אדווינו
 המלך וזה ולכבוד כל המרים ועברו
 ושבו מטער לעיר ברחוב היהודים
 ממודרים כתות בחורים ואנשים
 בבגדי משי ובמלבושי כבוד בגדי שבת
 יום טוב וים היו הנשים מלובשים
 בבגדי לבן הנקרא קיטל בלא ומעומפים
 עלי ראשם סמית לבן ונשאו ברחובות
 קרישמי דגלים כאשר ניתנו לנו יהודים
 מקפרים קדמונים להיות לנו למס
 ולתפארת ולחירות נגד כל העמים וכן
 שני הדגלים נשאו חופה אחת ובכר
 תורה תחתיה ואנשים רבים מסביב
 מלובשים במעילים של ספרי תורות ולפני
 החופה ואחרי החופה סו הנולכים
 אנשים בכל מיני כלי זמר וזלללי
 תרועה ומחזרים בחזרות והחנים
 עם מי סביב וכו' לאדווינו הקיסר
 mē gestabantur, cincta aliquam multis, qui cortinas quæ sancto Legali
 conditorio obducuntur, sibi aptaverant, præcedentibus Conopeum, se-
 quentibusq; , musicis, varii generis instrumenta musica pulsantibus, atq;
 hi insuper fistris tinniebant, & tubas inflabant. Cantoribus interea pro
 vita ac salute Cæsaris, Domini nostri, Dominiq; nostri Regis, omnium

Etiam Judæi Pragenles impetra-
 ta a supremo Magistratu (quæ
 Numen tueatur) venia, in honorem
 Cæsaris (cui iterum Numen propi-
 tium precamur, & inque Fi-
 lli ejus Regis nostri, (cui similiter
 Deus ætatem faveat,) nec non in
 honorem omnium Optimatum, suæ
 lætitiæ expressionem ediderunt.
 Itabant enim per vicium suum, ab
 uno ejus aditū ad alium, viri adole-
 scentibus permixti, turmatim, ve-
 stes sericeas splendidas, & quales
 Tabaticis festivisque diebus vesti-
 re mos est, induti; quidam tunica
 alba amictierant, quam Germani
 Kittel appellant, caputque pallio
 albo obvelaverant. Circumfere-
 bantur quoque per urbem vexilla
 duorūq; , Judæis, Cæsares antiqui
 donarunt, existimationis, honoris,
 & libertatis nostræ publicum testi-
 monium. Inter hæc vexilla Cono-
 peum, & sub eo legis Sacræ Volu-
 que

יזה ולבנו ארובינו המלך יזה ולכל פ
 טרת ובהו אצלנו לרחוב היהודים טרים
 מטרי חדר יזה ועוד טרים רביס ו
 וככבדים גס עמו היהודים אצל הרחוב
 מגדל גבוה בנוו לתלפיות מחוספה בזפז
 וגפרית ולערב הציתו המגדל באם הרב'
 העצים הגדול המדורה ונראה למרחוק
 והוא נקרא פרייר פויאר בלא:
 כן ישמחנו האל בביתך
 חנואל חמץ:

que Procerum, preces solemnes
 cantillantibus. Conveniebant tum
 nos in vico nostro, quidam ex ipsis
 Sacræ Camerae Officialibus, aliiq;
 Viri Nobilissimi Præstantissimique.
 Condebant quoque Judæi, prope
 vicum suum, turrim præaltam, pice
 ac sulphure obductam, visu pul-
 cherrimam, eam circa vesperam
 succenderunt, multisque ligna su-
 peraddentibus, facta est pyra in-
 gens, quæ, procul conspiciebatur:

quod genus lætitiæ, Germanico idiomate Freuden-Feur vocari solet,
 Similia Hilaria Deus nos agere jubeat, sub adventum Redem-
 toris nostri. Amen.

EXERCITATIO QVARTA.

REPRÆSENTANS R. PETACHIÆ ITINERARIVM.

Historico libro, Geographicum subungere gestit animus, quales similiter paucissimi apud Judæos reperiuntur. Nobis, in diuturna peregrinatione, ubi vis, quæ adire licuit, locorum, eos solícite requirerentibus, soli quatuor sese obrulerunt, nec scio, an multo plures alii nacti sint. Ex his primus est R. Benjaminis Itinerarium, quod, jam superiore Seculo, Constantinopoli, ubi impressum erat, allatum, Latinitate donavit Benedictus Arias Montanus; hoc nostro autem, nova Versione, Notisque eruditis exornavit Constantinus I. Empereur. Sed, quia iste quoque, aliorum industriæ ac doctrinæ, satis amplum, in quo sese exercerent, & ab eo neglecta aut perperam intellecta, supplerent, emendarentque, theatrum reliquit, ideo hunc laborem sibi sumpsit, Celebris, & de Sacra Philologia bene meritus Vir, Matthias Fridericus Beckius, Ecclesiastes Augustanus, qui, nisi observationes suas mature nobiscum communicabit, tandem cogetur ad exhibendum formulam accipere. Alter, quem possidemus, Geographicus liber *וְיָצֵאנוּ בְּרֵיבִי* *Via Zionis*, Germanica quidem lingua conceptus, sed Hebraicis dictis factus, Hebraicisq; excusus est lite-

ris; ac ideo jure bono inter Hebraicos quoque libros, in amplissimo eorundem Catalogo Siphthe Jeschenim, qui, haud ita pridem Amstelodami prodiit, relatus. Auctore ejus R. Moses Israël Naphthali filius; qui fideliter monet, quid iter in Palæstinam meditantibus sit observandum, quæ viæ eo deducant, & qualia Judæorum ibi degentium in cultu Numinis, studiis literarum, ac reliqua vita, instituta sint. Tertius Geographicus liber *אגרות ארצות* *Epistola de Semitis Orbis*, nomen habet, quem, Viri Doctissimi, Buxtorfius in Bibliotheca Rabbinica, & Hottingerus in Bibliotheca Orientali, male Commentarium in Jobum esse arbitrati sunt, notati ideo in parte 1. Biblioth. Magnæ Rabbinicæ pag. 47. a Venerabili, & quem Sanctæ Hebraicæ Linguæ in Italia Statorem suo merito appellare licet, Julio Bartoloccio, Romæ, S. Sebastiani ad Catacumbas Abbate, cum quo vetus nobis intercedit necessitudo, & literarum commercium. Est enim omnino Geographiæ quoddam Compendium is liber, post generalia ejus disciplinæ præcognita, Asiam, Africam, & Europam, cum quibusdam Oceani Insulis describens, quibus, postremo capite, aliqua de Paradiso subjunguntur, habetque Autorem R. Abrahamum Perizol Mardochei filium, & cum Ferrariæ, cum Venetiis, ac utrobiq; *Superiorum Permissu*, Seculo exacto, typis est evulgatus. Quia per Christianorum Geographorū vestigia incedit Auctor, multa habet minime inepta, etsi, pro Genio gentis, sibi temperare non potuit, quo minus veris relationibus, fabulas aliquas immisceret. Quem in censum imprimis referendum, quod scribere ausus est, venisse Anno 1524. ad Clementem VII. Pontificem, Judæum quendam ex Arabia Felice, a Lusitanæ Rege literis commendatum, ut suppetias, arma bellica, & talium armorum artifices, Roma secum referret, quippe occupaturus Palæstinam, & daturus Pontifici in vicem, thus, & varii generis aromata: favisse huic Summo Pontificem, atque Judæum illum per urbem, semper Judæis decem, Christianis amplius ducentis, stipatum, mula vectum esse; accidisse vero aliquando, ut S. Petri in Vaticano templum mulæ suæ insidens, ingrederetur, coque habitu ad aram usque maximam procederet,

nec ullatenus permoveri posset, ut de mula descenderet. Hujus vero mendacii summa enormitas, merito bilem movit laudato nostro Bartoloccio, coëgitque, ut, pro candore, quo pollet, plane singulari, pag. 4; ejus, quod indicavimus, luculenti operis, in seria verba ista erumperet. *Hoc solenne impudentis viri mendacium, in consensum sacrorum nostrorum Typis evulgatum non fuisset, si Ferraria, (addendum, aut Venetiis) ubi liber prævia Superiorum licentia, excusus est, aliquis pius, & Catholicus lingua sanctæ peritus, qui libris expurgandis, & antequam imprimerentur, corrigendis, deputatus extitisset.* Interim videant quorum interest, quo tendat Hebraicæ linguæ inscitia in Ecclesia Dei! Quartum nostrum Geographicum librum, in præsentia publici juris facere constituimus. Estis Itineris R. Petachiz, per Tartariam minorem, & Asiæ quasdam regiones suscepti, recensio, cujus postquam Cl. Buxtorfius in Bibliotheca Rabbinica mentionem injecisset, addens, se illum librum Incluto Eruditorum Heroï Josepho Scaligero donasse, magnum exinde Viros Doctos ejus videndi tenuit desiderium. Nulla autem illius haberi poterat copia, & sane nec mihi, vel Hebraicam, vel Germanicam editionem, quas Pragæ excusas fuisse Buxtorfius asseverat, oculis unquam usurpare concessum fuit, solum MS. exemplar, & quidem, ceu ex literis liquido apparet, haud ita pridem exaratum, nactus sum, atque secundum illud, ista fit repræsentatio. Quando vixerit R. Petachias, & peregrinationes suas instituerit, etsi nusquam diserte proditum est, tamen ad Seculum a nato Christo XII. eum referri debere, hac evidenti colligimus ratiocinatione. Scilicet, ex ipso libello manifestum fit, venisse Petachiam id temporis Hierosolymas, quo felici Gothofredi Bullionæi expeditione pulsus Saracenis, Christiani eam urbem adhuc tenebant, proinde necesse est, acciderit hoc, ante annum Christi 1187. quo, a Saladino, Hierosolymæ Christianis iterum fuere ereptæ. Ultra Duodecimum autem Seculum Perachiam dimovere illud verat, quod, ceu in Juchasin p. 124. b. memoriæ proditum est, ejus fratrem R. Isaacum Album, præceptorem

bahuit R. Jehuda ^{ד' יעוֹסֶבֶט}: at, hunc Anno Judæorum 4977. five Christiano 1217. Ratisbonæ fato functum esse, ex membranæ antiquis didicisse se nobis confirmat Autor libri Schalschelet Hakkabbala p. 54. a. Quæ, cum ita sint, non licet R. Petachiam Seculo XII. statuere antiquiorem, sed illud potius consequitur, R. Benjaminem & R. Petachiam fuisse coævos, atque eadem fere tempestate, illum, Tudela Hispaniæ, hunc, Ratisbona Germaniæ urbe, peregre fuisse profectum, cum R. Benjaminem Año Judæorum 4933. hoc est nostro 1173. mortuum esse, perspicue legamus in Juchasin p. 124. a. Fuit quondam Ratisbona ferax Judæorum Doctissimorum, atque præter Petachiam, ejusque fratres, & Judam ^{ד' יעוֹסֶבֶט}, dedit ipsa his priores, R. Isaacum Mardochai filium, R. Ephraimum, & R. Mosen, quorum memoria in Schalschelet Hakkabbala & Juchasin celebratur. Erat autem tanta Judæorum, ante eorundem, quæ Superioris Seculi Anno decimo nono evenit, expulsionem, in ea urbe copia, ut in proverbium abierit, alicujus ostenti loco habendum esse, si quis Pontem ibi transiens, non incidat in Judæum, aut saltem nullum audiat campanæ sonitum. Cæterum, an jam, integris tribus ante Christum natum Seculis, Ratisbonam Judæi incoluerint, num item, penes eos extiterit fragmentum tabularum Divinarum, quas Moses confregit, itemque Epistola, qua Hierosolymitani Judæi ipsos hortati sunt, hilares sese præberent, eo quod Hierosolymis Jesus, Josephi fabri lignarii filius, qui Legem Mosaicam evertere conatus sit, flagris cæsus, spinis coronatus, sputo foedatus, ac cruci deniq; affixus fuerit, quæ omnia sic se habuisse Reverendissimus S. Emmerani Abbas Coelestinus, in Mausoleo pag. 286. & seq. testatur, ea nos tanquam incomperta, in medio relinquimus, ut quisque ex ingenio, illis demere aut addere queat fidem. Sed, ut ad Petachiam revertamur, nemo non lecto ejus Itinerario, illico perspicit, ipsum nequaquam ejus autorem fuisse, sermo enim ita semper concipitur, ut ipsum de seipso minime loqui appareat, & adeo illius dicta, alios literis consignasse, verbis perspicuis significatur. Verisimile est, ex schedis Petachiæ, & iis, quæ viva voce narrare solebat,

lebat, hunc libellum sic concinnasse R. Isaacum & R. Nachmanem fratres ejus, atque, quod obiter monemus, non tantum cavendum, ne confundatur iste R. Isaacus, cum R. Isaaco Mardochei filio Ratisbonensi, cujus mentionem paulo ante injecimus, sed nec, quod alioqui primum erat, pro eodem habendus, cum æquali temporum suorum R. Isaaco Seniore, qui & ipse Tosephot, elucubratus est. Nimirum, utrumque distincte recenset R. Gedaljah in Schalschelet Hakkabala, atque, præter diversitatem Cognominum, illud in super accedit, quod R. Isaacus Senior, sorore celebratissimi R. Tam genitus est, ac ne utiquam Ratisbonæ, sed Victoriaci in Gallia docuit, ubi sexaginta Magistros primarios, ab ore suo habuit pendulos, excessit vero vita A. 4935. sive Christiano 1175. de quibus, tum jam allegatum R. Gedaliam, tum etiam R. Gansium in Zemach, & R. Zacutum in Juchasin, consuluisse juvabit. Præter fratres Petachiz, manum operi in eo emendando admovisse quoque R. Jehudam *רובן יושב*, non obscure ipse libellus, arguit. Est hic inter Judæos decantatus admodum, nec alius magis in fama apud illos & ex iustimatione, ita, ut nemo etiãe vulgo tam rudis sit, qui non ejus nomen, & aliquam de rebus ab ipso gestis fabellam teneat. Vnã afferemus verbis R. Gedaljah *קבלתי מחכמי הדורן כי בלכת רבינו יהודה הקסיד לכנסת עבר קרון אחד מאחורי בה בהיותו עם והקרן היה לוחו מאד ונעמה לו כם ופתח חקיר את פיו ויקבלהו בתוכו ונכנול ועדן נראה הרוסם ההוא:* id est: *Accepi a nostri avi viri sapientissimi, cum R. Jehuda è *יושב* Synagogam peteret, currum quemdam ab altera Synagoga parte adventantem, eundem valde compressisse, ibi tum factum esse miraculum, ut paries sese adaperiret, ipsumque, admisteret, atque, sic illa sum evasisse, ac etiam nunc vestigium ejus rei in pariete comparere.* At, Viri isti Sapientissimi, ad quorum auctoritatem provocat Gedalja, male admodum ei consuluerunt, quod locum ubi ista contigisse volebant, non simul expressere, quo ipso in causa fuerunt, ut, quæ iste illorum nomine recitavit, plane commenti speciem habeant. Melius mecum egerunt, multi inter Judæos viri primarii, qui mihi eandem historiam, sed aliis longe circumstantiis narrantes, simul me de loco reddidert certiore. Nempe, sic ego accepi, R. Samuelem, qui, ob varia

edita vaticinia, Propheta cognomen tulit, cuiusque extat in signis Liber Chasidim, Vornatiæ habitasse. Ejus uxor, cum uterum gestaret, & partitudini (qua deinde puerum, qui R. Jehuda *וְיֵשׁוּעַ* evasit, enixa est) propinqua, per vicum Judaicum valde ibi angustum procederet, occurrisse ei ex improvise trucem aurigam Christianum, agentem currum fœno oneratum, quem, cum ipsa clamore magno rogaret, inhiberet paulisper fræna, & spatium sibi retro eundi concederet, noluisse hominem morem gerere, sed potius addidisse stimulum suis equis. Ergo mulier ad parietem omniconatu nititur, contrahitque ventrem quantum potest: cumque ne sic quidem exitium amoliri valeret, sed extrema ei imminerent, paries dilatans sese, illam recepit, sinumque hunc constanter servat, quem frustra quidam lapidibus obturare tentarunt. Viderint igitur, qui Vornatiæ agunt, num hæc ita se habeant. De reliquo, non prætereundum, Cl. Buxtorfium dum in præfatione a se editi libri Cosri fragmentum quoddam ex Itinerario nostro, quamvis solo Latino sermone, allegat, ita verba exhibere, quasi in suo libro R. Petachias de sese, & in prima loquentis persona, verba faciat. Id difficultatem aliquam haberet, & in aliis Codicibus aliter ac in nostro rem sese habere, conjectandi alicui ansam præbere posset, nisi in verbis posterioribus apud Buxtorfium, mutata dictionis habitudine, tertia persona sermocinantis, pro prima substitueretur. Magis ergo est, ut dicamus, Buxtorfium, aut alium, a quo verba mutuatus est, vertisse Fragmentum illud paulo negligentius, propemodum enim dubitare occipio, num ista interpretatio ab ipso met Buxtorfio proficisci potuerit. Operæ interim pretiū est, quæ ille attulit hoc loco recensere. *Ego Petachjah profectus Ratisbona, veni Pragam: Pragam in Poloniam: ex Polonia in Rusiam: ex Russia sex dierum itinere progressus ultra fluvium נַחֲשׁוֹן Navaram, vel Nasaram; veni in Tartariam. (Et post quædam de Tartaris interjecta:) Hinc peragravi terram Kedar, secundum ejus latitudinem, spatio sedecim dierum, cujus incolæ habitant in tentoriis, & candidos habent oculos, & acrem visum, ut longissime prospiciant, quia nullum edunt sal, &c. Terra eorum nullos habet montes. Diurni itineris spatio a terra Kedar vena est de mari magno,*

que distinguit inter Tarsariam & terram Casar, ubi mulieres misere & flebiliter, diu nocturne lamentari solent, super morte parentum suorum defunctorum; canes etiam ululatum edere. Octo dies consumpsit in hac terra. In extremitate terra Casarorum septem flumina confluunt. Qui in longe distitas regiones vult proficisci, eo venit. Sunt illic duo maria dicii inere a se invicem distantia, quorum unum pestilentissime foetet, alterum vero non. Si quis mari illi foetenti se committat, statim moritur: Imo si ventus ab illo spires versus alterum, quamplurimi morte absumuntur. Unde eo ferri oportet, vento non a foetenti illo mari spirante. Hinc venit Thogarmam (urbem,) ubi observant legem Mahumeti. Exstructa est haec in terra Ararat. Hinc octo dierum spatio profectus est נִיִּשְׁבִּי Nisibi, ad dextram relictis montibus Ararat. In Nisibi magna est Ecclesia, & Schola, quam adificavit Doct̃or quidam Mischnicus, paulo post vastationem Hierosolyma, qui vocabatur R. Juda ben Bezira; duceitem alia, quas exstruxit Esdras. Prioris muris insertus est lapis rubicundus, quem secum advenxit (ille Rabbi) de ruderibus Domus sanctuaris, seu Templi Hierosolymitani. Nisibi adjacet terra Assur seu Assyria, Thogarma & Cufra, quarum unaquaq; diversam habet linguam. Quod superest, & quantum ad Itinerarii hujus auctoritatem attinet, merito de illo pronunciaripotest, quod Literatissimus Barthius l. 50. Adversar. c. 4. de Benjaminis Itinerario tulit iudicium. Sunt enim parissimi hi libelli, & cita congruunt, ut nec ovum ovo sit similis. Quapropter, si pro Benjaminis, Petachia tantum nomen substituat, aptissime in nostrum quoque libellum quadrabunt, Barthii verba sequentia: Benjaminis certe ille libellus, non inutilis lectu est, cum paucissimi tales auctores, ejus aevi extant, qui docere nos possint, quo pacto istius cultus Orbis maximam partem fuerit. Tamen multa Judaica eidem sunt; hoc est impudenter ementita, gloriosa, vana, nullius denique pretii.

סנוב הרב ר' פתחיה

מרענש פורג

רחמי על ר' יצחק הלמן בעל התוספות והרב ר' נחמן מרענש פורג וסנוב
פתחיה כל הארנות עד נהר סמבטיון וכל החדושים והנספלות על הקבה
מראש וסמוע כתב לזכרון נהגה לעמו בית ישראל ולעולמו
תעמדות כלורה

**PEREGRINATIO R. PETACHIAE
RATISBONENSIS.**

R. Isaaci Albi (cujus extant Tosephot,) itemque R. Nachmanis Ratisbona ortorum, Fratris. Circuiit vero R. Petachias: uniuersas Regiones, ad fluium usque Sambatjon, atque res omnes novas mirasque a Deo editas, quas intuiris est audiuirque, memoriae causa literis consignauit, ut populo suo, genti Israeliticae, nota fierent, & in lucem protraherentur occulta.

אלה הסבובי אמר סבב ר' פתחל
 סבב את כל הארצות ובתחילה הלך
 מבראג סבביהם לפולין ומפולין לקייב
 מברובסלא ומרוסוויא הלך בסמס ימים א'
 עד על בהר דנפרא ומעבר הנחר התחיל
 לילך בארץ קדר ואף להם מפיבות אלא
 תיכרין עמר עורות פוסים מטוחין ו'
 ורצועה אחת במטה מביד וסבבן והעגלות
 וכל המטא בתוך העורות וקערתן רצועה
 משפת הפורות בזנבות הסוסים והסוסים
 בטון וכן עוברין את המים ובהרץ קדר
 איז אוכלין את הלחם אלא אורז ודוחן
 מבוסל בחלב וחלב וגבינה וחתכות
 כמר משימין תחתיהן על הסוס תחת
 האוכף ומייגעין את הסוס ומימי והבמר הם
 ואוכלין את הבמר ואף הולכת בארץ
 קדר בי אם על ידי תיור וכן נסבבת
 אחר מבני קדר לחברו בעטן מחט א'
 באזנבנו נותן לאותו סוס ללכת עמו א'
 בדרך לבלוע הדם והוא לו כדמו א'
 ובמרו ועוד טבועה אחרת הם ממלאין
 כלי נחומת של מתכות כמו פרוף א'
 ונותין מניהם המתייר וההולך עמו ולא
 יתקה לו למלס א' ואף לסם מלך אלא
 במימים ומספחות

HÆ, sunt Peregrinationes quas
 confecit R. Petachias, qui,
 circumviviit regiones univer-
 sas. Principio, Praga Bohemiæ urbe
 exiens, petiit Poloniam; ex Polonia,
 Kiöviam, Sarmatiæ urbem, se con-
 tulit. Ex Sarmatia, sex dierum itine-
 re, ad fluvium Napafim progressus
 est; quo trajecto, cœpit peragrarè
 Tartariam. Hujus regionis incolæ,
 naves non habent, sed consuunt
 decem pelles equinas expansas,
 oram circumambiente fune. In-
 tra has pelles sedent cum curribus,
 & omni illorum onere, alligantque
 funem, qui est in ora pellium, cau-
 dis equorum, natantibus sic equis;
 atque hac ratione trajiciunt aquas.
 Cæterum, in Tartaria non come-
 dunt panem, sed tantum coctam lacte
 oryzam, & milium, itemque lac &
 caseum. Carnis autem frustra sibi
 supponunt in equis, subter ephip-
 pia, fatigantque equos ad sudorem,
 & vorant ita calefactam carnem.
 In Tartaria haud aliter iter fit
 quam cum salvo conductu. Sic
 verò, Tartarus socio jusjurandum
 dat. Infigit acum digito, atque ei
 quem conducere debet, ex fugen-

dum præbet sanguinem, quo pacto, quasi in sanguinem carnemq; alteri-
 us, iste (conductor) transire intelligitur. Habent & aliud jurisjurandi
 genus. Replent æneum vas fusile, vultum humanum referens (lacte,) &
 & ambo simul ex eo bibunt, conductor nimirum, & iter peregre cum
 eo faciens, neque unquam violatur huic sic data fides. Non habent Re-
 ges Tartari, sed Principes, & familias illustres.

ועבר ר' פתחיה את ארץ קדר לרחבה

Peragravit R. Petachias Tartariã,
 secun-;

בסמך עשר ימים וחמשי אוחלין הם
 זהם רוחים למרחוק ועיניהם ימים מפני
 שאינם אוכלים מלא וחונים בעשבם
 עמותים רוח טוב ובעלי חיים הם
 מורים את העוף בהריו דקא פרח
 ורוחן יותר ממהלך יום ומכירין ואין
 להם הרים אלא הכל גיא ומהלך יום א'
 בארץ קדר הולך למין ים ומפסיק בין
 ארץ קדר ובין ארץ כנרת וטס מנהג
 סהנמים מפשיכות ומייללת כל היום וכל
 הלילה את אבותיהן שמתו ואת אמותיהן
 כן עושין עד שימותו מביהם או מבנותיה
 או מן המעפחה והאחרונים מפשידין את
 הראשון ומלמדו את בנותיהם קיכה
 ובלילה מתאנחת ומייללת והכלבים
 בוכין וצועקים לקולם: והלך כשמונה
 ימים ובסוף ארץ כנרת טבעה עשר
 נהרות יסבבנה וטס מתקבצים וכל
 הרובה לילך בספינה למרחוק יבא שמה:
 ויש טס ים טמעלה סרחון גדול מטס
 לך אחר ולך אחר ים שאינו מסריח
 והוא כמהלך יום בין סני ימים ואם
 עבר ארס ים טל סרחון חד מת ו
 וכשהרוח בא מים טמסריח לים שאינו
 מסריח רבים ימותו ואין הולכת אלא
 כשהרוח נוטה לך אחר.

secundum latitudinem ejus in die-
 bus fedecim. De reliquo, habitant
 incolæ ejus, in tentoriis, ac longe re-
 mota cernunt, habent enim oculos
 acres, quia falem non comedunt, &
 inter herbas suave odoras recubant:
 Sunt præterea egregii sagittarii,
 ita ut aves inter volandum jaculis
 trajiciant. Neque vero conspici-
 unt tantum, quæ itinere unius diei
 distant, sed & agnoscunt, caretque
 montibusea regio, ac est tota campe-
 stris. Porro, spatio, quantum
 iter unius diei est, mare se in Tarta-
 riam insinuat, & Tartariam a Ga-
 zaria sive Taurica Cheroneso di-
 scriminat. Ibi moris est, ut foemi-
 næ plangent & defleant totos dies,
 totasque noctes, patres matresque
 defunctos, atq; hoc continuant, usq;
 dum e filiis, aut filiabus, vel propin-
 quis, aliqui morte eripiuntur, de-
 flentque posteriores, eos qui prio-
 res e vita excefferunt, ac edocent
 matres filias suas lessus istos, cumq;
 noctu questus & ploratus instituun-
 tur, comitantur eos canes latrati-
 bus & ejulatione. Per oëtiduum
 hic iter fecit (*noſter R. Petachi-*
as.) Extima Tauricæ Cheronesi in-
 terluunt flumina septendecim, quæ

tandem in unum congregantur, atque quisquis navi procul vehi de-
 siderat, eo se confert. Est ibi ab uno latere mare, quod ingentem
 emittit foetorem, & ab altero latere aliud deprehenditur, nihil tetri ex-
 halans, inter utrumque vero mare, itineris diei unius inſterſtitium in-
 terjacet. Quod si quis mare foetidum trajiciat, continuo moritur,
 quin & multi moriuntur, cum ventus ex mari foetido, mare quod salu-
 bre est, perflat: quamobrem nullæ instituuntur profectiones, nisi ven-
 to ia oppoſitum latus vergente.

ועבר ר' פתחי' בהרן תוגרמה אמר
 והלאה מאמיני' בחוקת מחמט ותוגרמה
 נכנס בהרן אררט. ובה' ימים הלך עד
 נביבים ועזב הרים גבוהים הרי אררט
 ליומן. ובהרן קדר חק טס יהודים
 ים טס מיני' ואמר להם הר' פתחי'
 למה אינכם מאמיני' בדברי חכמי' אחרי'
 בטביל' סלל' למדוש' אבותינו. ובערב
 סבת חותכין כל הלחם מאוכלין בסבת
 ואוכלין בחוץ. ויטבין במקום א' כל
 היום ואינם מתפללי' אלא מזמורי' ז'
 וכמפל' להם הר' פתחי' התפילה שלנו
 וברכת' המון היה טוב בעיניהם. וי'
 ואמרו לא ממענו מעולם מה הוא תלמוד'

ac ad precandum solo utuntur Psalterio. Cum vero ipsis recensisset R. Petachias preces, quibus nos (*in Synagoga*) utimur, & preces quibus cibos consecramus, visi sunt hæc approbare: at, Talmud quid sit, nunquam fando se accepisse, professi sunt.

ובהרן אררט הלך בהרי אררט עד
 נביבין ועד עיר חוסן כיפה (פי' חוסן
 סלע גדול) ובסוף סל הרי אררט הלך
 יומים לכך סכננו ובנביבין ים קהילה
 גדולה ובית הכנסת סל ר' יהודה בן
 בתירה ופתי בתי כנסיות שבנה עזרא
 הסופר יום באחת אבן ארומה קבוע
 בכותל סביב עמו סלקח מאבני בית
 המקדש ומנציבת. ואילך ארץ אשור'

In Armenia montes ejus regionis peragravit, usque ad Nisibin, & urbem Chosen - Kephâ, quod nomen, idem designat, ac si quis *Robur petræ ingentis* dicat. Extrema montium Armeniæ cum attingisset, per biduum latus adversum iustravit. Enim vero, in urbe Nisibi est (*Judaorum*) coet, ingens, & Synagoga a R. Jehuda Betiræ filio fundata. Sunt ibi & aliz duæ Synagogæ, quas Esra Archigrammateus condidit. In harum una lapis rubicundus parieti insertus conspicitur, quem ex lapidibus Templi Hierosolymitani acceptum, ipse secum attulerat. Ultra urbem Nisibin Assyria sese offert, atque addendum, Gazariz habitatores, alio, itemque in Turcomannia degentes, alio uti idiomate, & tributum utrosque pendere Regi Græcorum,

Dehinc petiit R. Petachias Turcomanniam, atque ibi, & ulterius, observant legem Muhammedis, porrigitque se Turcomannia ad Armeniam usque. Cæterum, octo dierum itinere, pervenit ad Nisibin & Efebum, montes altissimos, Armeniæ montibus a dextra relictis. In Tartaria nulli (*veri*) Judæi degunt, reperiuntur tamen ibi Hæretici, quos R. Petachias percontatus est: *Quare fidem non adhibetis iis, quæ a Sapientibus fuere tradita?* Responderunt: *Quia parentes nostri, illa neutiquam nos edocuerunt. Atque isti, omnem panem quem in Sabbato comesturi sunt, pridie scindunt, & cibum capiunt in tenebris, sedentque in uno loco tota die,*

In Armenia montes ejus regionis peragravit, usque ad Nisibin, & urbem Chosen - Kephâ, quod nomen, idem designat, ac si quis *Robur petræ ingentis* dicat. Extrema montium Armeniæ cum attingisset, per biduum latus adversum iustravit. Enim vero, in urbe Nisibi est (*Judaorum*) coet, ingens, & Synagoga a R. Jehuda Betiræ filio fundata. Sunt ibi & aliz duæ Synagogæ, quas Esra Archigrammateus condidit. In harum una lapis rubicundus parieti insertus conspicitur, quem ex lapidibus Templi Hierosolymitani acceptum, ipse secum attulerat. Ultra urbem Nisibin Assyria sese offert, atque addendum, Gazariz habitatores, alio, itemque in Turcomannia degentes, alio uti idiomate, & tributum utrosque pendere Regi Græcorum,

וכרזיה לטון אחד ותגרוה לטון אחד
ונתנת מה למלך חן וקדר לטון אחד

rum,quin & Tartaros propriam habere linguam.

ומנצבת הלך בה יומם לכנוה טו
החרטה • ונחר חדקל הולך לפני כנוה •
מעבר הנחד הלך לחד אחר מהלך פלטה
ימי היא כנוה היסנה והיא פמחה
וכל ארץ כנוה פחורה כזפת ובמקום
העיקר על כנוה פהיה היער נהפך
בפרום והא בן עטב זמח ונכיה החרטה
כנגדה מעבר הפני ובכנוה החרטה יש קהל
גדול כפפת אלפים ויותר ופני נפלאים
בה אחד פמו ר' דוד והחד פמו רבי
פמואל והם פני בני אחים והם מרוע
דוד המלך : וכל אדם כותן זהוב לטנה
מגלגולת מה פבא מקודי חזיו לטלנו
המלך אלא פאח קודר חותו מלך כו
אם פלטון וקוא תחת המלך בכל : והנו
המם לכפיהאן ויש להם פדות וכרמים
ויאן בארץ הארצות חזנים וגם בארץ
פרס ומדי ובמחפה ובכל חותן הארצות
אח להם חזנים אלא יש לכפיהאן חובלי
פלחנס תלמידו חכמים רבים פעמים
אומה לזה להתפלל ופעמים אומר לזה
להתפלל : ויש להכפיהאן בית הסוהר וחובט
בה את הרעעים : אם גוי ויהודי א
מתקוטטל וחד אים היהודי חייב חובטו
אם תשמעאל חייב חובטו : ור' פחחי

A Nisibi octo dierum itinere ad
novā Niniven progressus est,eamq;
fluvius Tigris præterluit. Trajecto
fluvio, cum in ulteriore ripa per tri-
dium circumambulasset, ad Nini-
vem antiquā delatus fuit, quæ nunq̄
desolata jacet, atq; omne circumja-
cens solum, nigrum est, ad instar pi-
cis; locus vero ipse, cui Ninive inæ-
dificata erat, & ubi sylva quondam
fuit, ad exemplum Sodomæ everlus
est, ita ut nec herbæ nec virgulta
ibi reperiantur. In hujus vicem Ni-
nive nova, in altera ora successit;
hanc frequentes Judæi incolunt,
quorum numerus sex mille exlup-
rat, his Principes duo præfunt, atq;
uni nomen, R. David, alteri R. Sa-
muel, suntq; patrueles, ex prosapia
Regis Davidis oriundi. Incolarum
quisq; capitatiōni obnoxius, annua-
tim aureum pendit: & quæ a Judæ-
is colligitur pecunia, ejus dimidium
Eparcho Regio, (neq; enim Rex vo-
catur, sed Sultanus sive Eparchus, &
Regi Babylonæ subijcitur) alterum
autem dimidium, Principibus cedit,
atq; possident ibi (*Judæi*) agros, vi-
neasque. Cæterum, in illis regioni-
bus, nulli sunt (*in Synagogis*) Præcentores, quin nec in Persia, Media, Da-
masco, & regionibus vicinis, Præcentores reperiuntur. Nimirum Prin-
cipes, multos mensæ suæ alumnos habent discipulos, viros eruditos, ex his
modo hunc, modo illum, jubent præcinere: atque habet Princeps carcerem,
in quem facinorosos compingit. Quod si Alienigena & Judæus
judicio contendant, sive Judæus sive alienigena reus deprehendatur,
eum Princeps castigandi facultatem habet. Noster vero R. Peta-
chias, cum in urbe Ninive degeret, in morbum incidit, quem ei lethale-

היה חולה בכנוה וחמרו הרופאים על המלך שלא יהיה ומנחם עם כל יהודי אורה טימות חזי הממון לוקח הטלמון ומכני ער פתחי' היה לבוש בגדים 6 כאיס חמרו עטיר הוא וסופרי הטלמון היו עם לקחת הממון כטימות וחמר הר' פתחי' להעבירו כל כך חולה את הנער חידקל ונהדר רחב ואף עוברת איתו במסעו כי הנער חדקל חד וקל ומסך הספינה אלא עוטים קנים 4 בפסודות סקורן ולום ועליהם המעט והארס והמים ברואים ומר כתרפא.

existit, naves etiam evertens; quapropter ex canis rates faciunt, quas Germani Stosse appellant, iisque onera & homines imponuntur. (*Rati ejusmodi cum se commisisset R. Petachias,*) quia (alubres aquæ sunt, continuo convaluit.

ובכנוה היה פיל ואף ראשו בולט חץ והוא גדול ואוכל כמני עגלות תבן בפעם אחת ופיו בחזה וכספן לאכול מוציא ספתו כחמתיים ובו מקבן התבן ומכניס בפיו וכמנתחייב אדם לטלמון הרגה אומרים לפיל זה כתחייב והוא יקחהו במפתו ומסליכו למעלה ומחייבו כמו שארס עוטה בדר כך הוא עוטה במפתו ומסונה ומסוחר הוא. ועל הפיל בניין עיר ושכום עטר פרטים עליו עם מריונים ומוציא ספתו ועולין בו כגמר ובכנוה היה איש חזוה בכוכבים וסמו ר' שלמה ובכנוה ובכל ארץ אמור ובכל החכמים אף כמוהו בקי במלות ושאל

futurum, Regis archiatri prædixerunt. Est autem ibi more receptum, ut cujusq; Judæi peregrini, qui fato fungitur, dimidium facultatum, ad Eparchum devolvatur, atque quia R. Petachias pulchras vestes indutus erat, dives judicabatur, adferant: que ei Scribæ Eparchi, ut demortui opes vindicarent. At R. Petachias præcepit, ut se quamquam ægrotu, ultra fluvium Tigrim deferret. Est autè is fluvius latus, neq; navi eum trajiciunt, quia, (quæ res ei nomen quoq; dedit) vehemens & rapidus

Erat in urbe Ninive Elephas. Ejus animantis caput non se foras profert, estq; animal ingens, tantu foeni una voratione deglutiens, quantum vituli duo absumunt; os pectori infertum, & cum comedere vult, proboscidem ulnas duas extendit, eaq; foenum colligit, & in os indic. Quod si Eparchi imperio aliquis occidendus sit, ajunt elephantu: iste supplicium promeruit: nec mora hunc proboscide acceptum, in altum projicit, & enecat. Quæ enim homo manibus facit, ipse proboscide reddit effecta, estq; variegatus & pulcher. Imponitur elephantu quoque structura, turris habens imaginem,

duodecim cataphractos milites complectens; atque producente elephanto proboscidem, ipsi hac ascendendum, velut ponte utuntur. Erat tum in urbe Ninive, vir speculator siderum, cui nomen R. Salomo. Nemo in urbe Ninive, & univèrta Assyria, interque omnes Sapientes illi

לו ר' פתחיה מתי יבא משה ואמר לו
כבר ראיתי בחזונו כמה פעמי בדבור
אבל ר' יהודה החסיד לא רצה לכותבו
פן יחטאנו טהור מחמין בדברי ר' ג
טלמה

par erat in Astrologia peritia. Hunc
percontabatur R. Petachias, quan-
do venturus esset Messias? Respon-
dit ipse; Hoc pridem aliquoties cla-
rissime in astris mihi visum est. Ve-
rum R. Judas d' ευσεβης noluit ista

literis consignare, ne R. Salomonis verbis fidem eum adhibuisse, oriretur
suspicio.

ועבר את הירדן ויורד במורד המים
בחמטה עשר יום עד גן של דאם ג
היטיבה שבכל והולכת בחורש אחד וא
ענכוס וחילך קהילות בכל עיר ועיר וא
ובכפר ובה בוגן א טלראם ישיבה ובגן
כל מיני פירות והגן גדול מאוד ובו א
דודאים ופרצוף ארס להם ועמדים ג
טלחם רחבים ומסס וחילך חלך ביום א
עד בגדת בבבל ואין ארס עולה בגנה
הירדן מפני טחדים ועצים אלא בגמלך
בפרדות ביבשה וקוטרן הנודות אחורי
הגמל

Postea comisit se (R. Petachias)
Tigri, & secundo flumine quinde-
cim dierum spatio ad hortum Ar-
chisynagogi Babyloniz, delatus est;
sed pedestre iter facientibus, mensis
infumitur. Ninive autem relicta,
si quis porro progrediatur, in quaq;
urbe, pagoque, judæorum cœtus
offendere est. Cæterum intravit
(R. Petachias) hortum quendam
Archi-Synagogi; erant in eo omnis
generis fructus, & latissime se ex-
tendebat: atque hic offendit (illam
Scripturam memorasam, sed paucis co-
gnitam herbam) Dudaim, quæ fa-

ciem refert humanam, & lata habet folia. Hinc unius diei (terrestri) iti-
nere, ad urbem Babyloniz Bagdat perrexit, nam in Tigri porro nemo
navigat, ob aquarum impetum & vehementiam, sed in arida camelis mu-
lisque utuntur, & manticas retro post camelos ligant.

ובגדת היא עיר מלופת ובה חלפי
הטלמן הוא המלך הגדול המוסל וסולט
על כל העמים ובגדת גדולה מאוד יותר
מחלך יום בסוף ובהיקף יותר מטלמה
ימים גדולה מאוד ובעיר בגדת חלק יט
יהודים והולכי בסודרים ואין ארס
רואה טוס אמה טס ואין טוס א
מסס חולך לבית חברו טמא ג

Est urbs Bagdat regni metropol-
is, inque ea sedem habet Chalipha,
Rex magnus, omnibus circa popu-
lis imperans, & potestatem in eos
exercens. Existit insuper Bagdat
civitas amplissima, ita ut integro
die, (a principio) ad finem, illam vix
permeare, circumire vero, non nisi
intra triduum liceat. Urbem hanc
Bagdat, inhabitant mille Judæi,

quarum foeminae sudariis velatae incedunt, neque ulli viro foeminam ali-
quam

ראה אמת חבירו • ומור היה י
 אומר לו פדת למה באת אלא מכה א
 כבדיל והוא יוצא ומדבר עמו והס א
 ממונים בטליותיו כל כמר ונצית זג
 והולכים בהם וראם ישיבה בבגדת ר' שמואל
 בן עלי ראם ישיבה והוא מר ומלא חכמה
 ותורה שבכתב ותורה שבעל פה וכל א
 חכמת מזרים ואין דבר נעלם ממנו
 יודע שמות וכל התלמוד יודע בגורסא :
 cedunt. Archisynagogus in urbe Bagdat est. R. Samuel & Eli Archi-
 synagogi filius, vir princeps, plenus sapientia, & tam scriptæ legis, quam
 avitarum *παροισαγωγος*, Ægyptiacæ item doctrinæ peritissimus.
 Nulla res eum latet, calletque necromantiam, est quoque insignis in Tal-
 mude Criticus.

ואין עם הארץ ככל הארץ בכל ובארץ
 אומר ובארץ מדי ונכה מלא יודע כל עברי
 וארבעה ספרים תיקוה ודיוק והסירות
 ויתירות כי החזן אביו קורא בתורה
 אלא מי שיעמוד בסת הוא קורא ויסף
 לראם ישיבה כאלפים תלמידים בכעס
 אחת ומביביו בחמם מאות יותר וכולם
 מביבים בכיב וקודם סודעו לומדן בעיר
 לכני לומדים אחרים וכסודעים אז
 יבואו לכני ראם ישיבה • ור' אלעזר
 הוא ראם הגולה תחת ראם ישיבה
 ובית גדול ים לראם ישיבה ומחופה א
 במעילים והוא מלובם בגדי זהב והוא
 יושב למעלה והתלמידים יושבים על א
 הקרקע והוא אומר לתורגמן והמתורגמן

ant, prius aliis in urbe magistris informandos se tradunt, atque sic literis
 imbuti, ad Archisynagogum accedunt. R. Elieser, Æchmalotarcha au-
 dit, Archisynagogo subditus. Est vero Archisynagogo domus ampliffi-
 ma, aulaeis obducta, atque ipse induitur vestibus aureis, & (*docturum,*) in
 sublimi sedet (*catbedra,*) discipulis humi confidentibus; loquitur (*disci-*

quam ibi intueri fas est; unde nec
 quisquam domum alterius intrat,
 ne forte uxorem ejus conspiciat,
 (*& semere advenanti*) illico dici-
 tur : Quid tibi vis homo audacissi-
 me? Igitur stanneo (*martiolo*) oski-
 um pulsant, & tum prodit paterfa-
 milias, atque cum foris stante col-
 loquitur. Operiuntur viri palli-
 olis legalibus lancis, quæ suas ha-
 bent tænyas, atque sic (*tota die*) in-

Haud quenquam in universa Ba-
 bylonia, Assyria, Media, ac Persia ex
 ima plebe reperire est, qui non te-
 neat XXIIV. Scripturæ libros; ho-
 rumque insuper puncta, anomalias,
 & quæ deficiunt ac redundant, lite-
 ras, minime sit edoctus. Non enim
 ibi Præcentor (*in Synagogis*) Secti-
 onem Legalem prælegit, sed qui e
 coetu in suggestum Legis præstes
 evocatus est, ipse hoc officio fungi-
 tur. Docente Archisynagogo, bis
 mille Discipuli simul conveniunt,
 quos quingenti pluresque (*audito-*
res alii) circumstant: omnes egre-
 gie docti sunt, & antequam ad id fa-
 stigium eruditionis perveniunt, ut
 ab Archisynagogi ore penderè que-

אומר לתלמידים והתלמידים שואל מן
המתורגמן ואם אינו יודע וישאל המתורגמן
לראש הישיבה ומתורגמן אחד אומר לר
אחר מסכתא אחת ומתורגמן אחר אומר
מסכתא אחרת לכה אחיה וכל התלמוד
בפיגון ואחר מגורסין מפרש להם.

alio latere, aliam. Tota Thalmudis lectio peragitur cantillando, & finitam lectionem, excipit (*Magistri*) interpretatio.

ומנה אחת קודם שבא הרב' פתחי' מתר'
דכחל ראם הגולה והוא יותר טר מראם
הישיבה ולכולם יש ספר היחס עד ה
המבטום ורבי דכחל היה מבית דוד
ואין המלך כותב להם ראם הגולה אלא
על פי פרי תלמודים ואין לשם הראש
להיות ראם גולה אלא אותן שני הם
נשאם מבית דוד ומקצת הפרים ה
בזורים ברבי דוד ומקצת ברבי שמואל
ועדו לא הסמו והם תלמידי חכמים ו
ולר' דכחל לא היו לו בנים כי אם ה
בנות ור' שמואל יש לו ספר היחס שלו
פר שמואל הרמתי בן חלקנה ואין לו
בנים אלא בת אחת והוא בקיאה ה
בקריאה ובתלמוד והיא מלמדת הקריאה
לבחורים והיא פגורה בבנין דרך חלה
אחד התלמודי בחת למטה ואינם רואים
אותה ובכל חרן אמור ובדמשק בערו
פרם ומרו ובארץ בבל אף להם דתן

plenas proficendo) Interpreti, atque
Interpres (*accepta*) enunciat disci-
pulis. Quod si difficultas oboriat-
tur, quærent discipuli ex Interpre-
te, qui, cum ei solvendæ non suffi-
cit, percontatur Archisynagogum.
Unusque Interpretum hinc Mas-
sichtam aliquam declarat, alius ab

Anno uno ante R. Petachiz ad-
ventum, fato functus est R. Daniel
Æchmalotarcha, illustrioris præ
Archisynagogo dignitatis, atque
singuli suos libros habent genealo-
gicos, in quibus genus cujusque ad
duodecim tribuum (*Patriarchas*)
deducitur, Rabbi vero Daniel ex
profapia Regia Davidica ortum
traxit. Cæterum, Æchmalotarcha
Rex minime constituit, verum pri-
moribus Judæorum hunc legendi
jus est: nec sunt ibi alii ejus dignita-
tis capaces, præter duos illos princi-
pes viros, a Davide genus ducentes,
atque pars Optimatum Judaicorû,
R. Davidem, pars R. Samuelem suis
suffragiis designavit, neque dum in-
ter se convenerunt; sunt interim
ambo viri eruditissimi, atque R. Da-
niel, haud alios quam sequioris se-
xus habet liberos. Penes R. Sa-
muelem liber est, quo ostenditur,

genus illum derivare a Samuele Ramatzeo, Elkanae filio, huic unica tan-
tum filia, sed, quæ sacrarum literarû, & vitarum constitutionum est pe-
ricitissima, atque sacras literas etiam adolescentibus interpretando expla-
nat, verum conclusa intra ædes, per fenestram quandam, eamque foris &
in imo stantes discipuli, ne utiquam intueri possunt. Dereliquo, haud
alios Judices agnoscunt, Assyriam, Damascum, Persiam, Mediam ac Ba-
bylo-

אלה מה שמסר ר' שמואל ראם ימכה
 ונותן רשות בכל עיר לרון ולהגרות
 וחותמו הולך בכל הארצות ובארץ
 ישראל והכל יראים ממנו ויש לו כספים
 עבדים גמורים גדודים את העם
 במקלות והוקנים לאחר עמדת התלמידים
 שואלים ממנו חכמת המצלות ושאר כל
 מיני חכמה.

quos gestant.) in homines (*delinquentes*) animadvertunt. Postquam dis-
 cesserunt Discipuli, cum ætate (*ac sapientia*) provecti, Astronomicas, reli-
 quasque sublimiores scientias, ab ipso addiscunt.

זערים גדולים הם בארץ אררט ועמט
 יהודים עט כי מתחלה הם עם יהודים
 הדבש בימי קדם והרגו זה את זה
 ונפרדו והלכו לערי בבל ומדי ופרס ובארץ
 כוש ובארץ בבל ויתר חמשים רבוא יהודים
 וכן בארץ פרס ובפרס טעמד זעיר
 גדול ליחודי לכן לא בא ר' פתחל
 אלא בעיר אחת על פרס. וכל יהודה
 שבבבל נותן זהוב למנה לגלגלתו לראש
 הישיבה כי אין המלך מבקש מהם
 אלא ראש הישיבה וסלום לגידום
 שבארץ בבל והמלך מהיה קודם בימי
 ר' שלמה אביו של ר' דביאל היה אוסב את
 ר' שלמה מפני שהמלך היה מזרע מחמט
 וראש גולה מדוד המלך ואמר לר' שלמה
 הוא רוצה לראות את יחזקאל הנביא
 טעמה נכוס ואמר לו ר' שלמה לא
 תוכל לראותו כי קדום הוא ולא תוכל

Babyloniam incolentes Judæi, nisi
 quem R. Samuel Æchmalotarcha
 constituit, atque is in quaque civi-
 tate (*definitis aliquibus*) docendi &
 judicandi facultatem concedit,
 ejusque sigillo munita diplomata,
 ubivis terrarum magnæ sunt auto-
 ritatis, etiam in regione Judaica:
 omnes enim eum verentur, habetq;
 apparitores sexaginta, qui fustibus

In Armenia sunt, quidem civita-
 tes ingentes, verum rari illas inco-
 lunt Judæi: olim sane, & ab initio,
 fuerant ibi Judæi plurimi, at, cum
 mutuis erga se invicem cædibus
 grassarentur, discessionem facien-
 tes, in Babyloniz, Mediz, & Persiz
 urbes commigrarunt. Eorum qui
 in Æthiopia & Babylonia degunt
 Judæorum numerus, ad sexcenta
 millia ascendit, nec pauciores capit
 Persia. At, in Persia servitutem &
 gravissimas afflictiones patiuntur
 Judæi, ideoque R. Petachias unicâ
 tantum ejus regionis urbem adivit.
 Qui Babyloniam incolunt Judæi,
 quotannis viritim aureum pen-
 dunt Archisynagogo, nec enim Rex
 ab illis tributum exigit, sed Archi-
 synagogo hoc conceditur, fruun-
 turque Judæi Babylonicæ, magna
 tranquillitate. Rex quoque præ-

decessor, qui diebus R. Salomonis, cui R. Daniel filius, imperaverat,
 amavit R. Salomonem, fuit enim Rex, oriundus ex progenie Muham-
 medis, atque (*R. Salomô*) Æchmalotarcha ad Regem Davidem genus re-
 ferebat, proinde significavit R. Salomoni, velle se videre (*cadaver*)

לגלות את קברו . אמר לו המלך הוא
 דוכא לרעת אמר לו ר' שלמה וסוקניס
 ארזני המלך הנה ברוך בן נריה תלמידו
 קבור פמוך לחזרו אס תחפז תגלה ל
 קברו אס תוכל לראות תלמידו
 אחר כך תראה את רבו . הלך ו
 וכן כל הסרים וצוה לחפור וכל מי
 מחפר בקברו על ברוך בן נריה מיד
 ועל מת . הית טס זקן אחד יסמעאל
 אמר למלך אמור ליהודים שיחפרו אחריו
 ואמרו היתוד' אנו יראים אמר המלך
 אס אתם תפסו תורתו על ברוך בן
 נריה לא הית לכם כי כל יסמעאל
 מחפר כפל מת אמר ר' שלמה הן לנו זמן
 טלסס ימים סכתענה כדי שימחול לנו
 ואחר ג' ימים תפרו היתודים ולא
 היתוק וארון על ברוך בן נריה ב' אבני טט
 הית בתוך סניהס ומקצת הטלית וזא
 מבין האבנים אמר המלך הית סני מלכים
 מסתמסים בכתף אחד הית כהת לזרין
 זס להית רזל וחקאל אנו דוכא טס
 להביאו במקום אחר ונסאו האבני טט
 עס הארון וסבאלו ברחוק מקבר י
 וחקאל מיל לא יוכלו לזוז ממקומם וכל
 הסוסים וכל הפרדות לא יוכלו לזוז
 הארון ממקומו ואמר ר' שלמה כאל בחר

Ezechielis Prophetæ ; patratoris
 miraculorum. Cui R. Salomo re-
 spondens, dixit: Non potes illum in-
 tueri, quia sanctus est, neque va-
 lebis effodere illius sepulchrum.
 Cum vero Rex se hoc scrutaturum
 perflisteret, ajunt ei R. Salomo, & se-
 niores (*cætus Judaici, qui aderant:*)
 Ecce tibi Rex Dominique, Baruch
 Nerijæ filius, discipulus illius, prope
 sepulchrale atrium ejus conditus est,
 hujus, si ita videtur, monumentum
 prius explorato, atque viso discipu-
 lo, contemplare deinde præcepto-
 rem. Abiit itaque (*Rex*), collectisq;
 omnibus Satrapis, sepulchrum fodi-
 care jussit, verum quotquot Baruch
 Nerijæ filii sepulchrum effodere
 conabantur, continuo exanimis
 cadebant. Erat ibi forte præsens
 senex quidam, ex Ismaëlitis, is
 suadere cœpit Regi, Judæis fossio-
 nem imperaret; at, Judæi, se metu
 corripere, respondebant. Tum Rex:
 Quod si legem Baruchi Nerijæ filii
 tenetis, nihil vobis periculi, soli
 enim fossiores Ismaëlitæ extincti
 sunt. Ad hæc R. Salomo subjecit:
 Concedé nobis tridui spatium, ad
 jejunandum, ut parcat nobis; (*quo
 impetrato,*) post exactum triduum,

effodere sepulchrum Judæi, neque ullatenus læsi fuerunt. Compone-
 bant vero Baruchi Nerijæ filii, loculum, marmora duo, quorum in medio
 jacebat, ita ut lacinia sacri pallioli, (*e loculo*) prodiret. Ait Rex: Non de-
 cet, Reges duos una & eadem uti corona, eapropter indecorum, ut justus
 iste, juxta Ezechielem recubet, & transferam eum in locum alium. Ergo
 sustollunt loculum marmoreum; cum vero ad milliare unum ab Ezechie-
 is sepulchro processissent, non poterant se amplius loco movere, neque
 lulli equi aut muli, ad promovendum loculum sufficiebant. Tum R. Sa-
 lomo, hunc locum, inquit, ὁ μακαρίτης sepulturam sibi elegit. Fuit

הנדיק ליקבר וקברו עם את הארץ
ובנה עליו פלטק ופס על קברו

igitur ibi locus conditus, & sepulchro, egregium monumentum superstructum.

ונתן ר' שמואל דאם וגיבה כתב וחותמו
לר' פתחיה בכל מקום סיבוא עם שויתירו
אותו ויראו לו מקום קבורת תלמידי
חכמים והנדיקים - ובארץ צבל לומדים
פירום רבינו סעדי' טעמה מכל הקרויה
ומטמה סדרים ופי' רב האי גאון והם
קבורים תחת הר סיני רבינו סעדיה
ורב-האי ואמרו טכולס הר' אחד מטם
עד הר סיני והוא קרוב לבגדת והולך
ר' פתחי' חותם על ר' שמואל עמו וכל
טהיה מבקם היו עומק ויראים ממנו -
והלך ר' פתחי' עד עיר אחד טטמה פולס
מהלך יום א מבגדת וטם כוחץ טטוב
והכל מעירך עליו טטוח מזרע אהרן א
מאב ואם בלי דופי וטם לו ספר יחס
ולפני אותה עיר קבר ובית יפה בנו
עליו ואמרו לו כי בא בחלום לאים עטיר
יהודי אני טטמו ברזק מערי יכניה ט
טהלכו בגולה ואני נדיק ואין לך בניס
ואם תבנה על קברו בית יפה יהיו לך
בניס ובנה עליו בית והיו לו בניס ועטמו
טאלת חלוט מי הוא הנקבר טם ואמר
אני ברזק ואין לי טם אחר .

Enim vero, R. Samuel Archisynagogus diploma cui suū figillum imprefferat, dedit R. Petachiz, ut in omnibus locis quo deferretur, ei saluum conductum (*Judai*) præstarent, atque veterum Sapientum, & hominum pientissimorum tumbras ostenderent. In Babylonia, discendo terant (*Judai*) R. Saadiz Commentarios, quos ex Scripturis & Talmude concinnavit, itemque Commentarios Illustris R. Haj. Ambo isti, R. Saadiaz nimirum, & R. Hai, ad radices montis Sinæ sepulti sunt; atque ajunt omnes istos montes cum Sinai conjungi, ita ut unum conficiant montem, est autem alter ille mons, vicinus Bagdado. Deferebat igitur R. Petachias secum diploma R. Samuelis, atque dicto omnes obedientes habuit, eo quod illum formidarent. Porro perrexit R. Petachias ad civitatem quandam, cui nomen Pulos, & quæ itinere unius diei Bagdado distat, in ea degit Sacerdos venerabilis, de quo omnes testantur, ex femine Aaronis tam paternum quam maternum genus, citra ullam labem eum derivare, & est quoque ei libellus, seriem natalium continens. Ante hanc urbem sepulchrum est, cui fabrica elegans superimposita, atque ajunt quendam per insomnium apparuisse Judæo diviti, ac dixisse: Mihi nomen Brusak, & inter cæteros Jechoniz Optimates in captivitatem deductus sum, vir minime malus; cum vero tibi liberi nulli sint, scias, quod si super sepulchrum meum fabricam pulchram excitaveris, futuros tibi liberos. Condidit igitur Judæus monumentum, & liberos nactus est, quare somnispicia facientes, jusserunt manes nomen edere ejus, qui ibi sepultus. **Responsum** : Ego Brusak vocabar, nec aliud mihi nomen. ille

ונתן לו הכהן לחמטים בחורים
 ברמחים ובכלי זית ותיירו אותי כי אומה
 אחת אל כל בבל ואף חוטטין על המלך
 והם במדבר ונקראים חרמים על שם
 מגזולים וסוממים מכל אומה ופניהם
 כעשב גרוכא ואף מאמיני' אלא באלה
 יחזקאל וכן קוראים לו כל היסמעאלים
 והוא כמלך יום או חצי מבגדת וקברו
 של יחזקאל במדבר ויטנו ביד החרמים
 והעיר קרובה למיל לקבר וביר היהודים
 המפתחות וסביב לקבר יחזקאל מוקפת
 חומה ועיר גדולה וחצר גדול ולחומה 4
 אף סער כי אם סער קסן וקצר ואיהודים
 פותחין הסער וככנסין בו על דיהם ועל
 רגליהם כי נמוך הוא ובחג הסוכות 4
 באף כל הארצות סמה והפתח מרחיב
 ומגביה מאליו את עמנו עד סככסין בו
 עם הנמלים ובאף עם כסמים או 4
 כסמכים אלה יהודים לבד מיסמעאלים
 ועוסיין סוכות בחצרו של יחזקאל ואחר כך
 מקטין הפתח כבתחילה וכולם רואים
 ונותנין כדרים ונדבות על קברו וכל מי
 עשה עקר או עקרה או בשמתו עקרה
 כזר ומתפלל על קברו ואמרו לר' פתחיה
 טהיה לצר א' סוביא ונתעקרה והיתה
 dilatata & extollit ostium, ut camelos infidentibus præbeat introi-
 tum. Confluunt id temporis Judæorum sexaginta aut octoginta circi-
 ter millia. Ismaëlitis exceptis, atque parant sibi tabernacula, in atrio Eze-
 chielis. Finito festo, contrahit se porta ad priorem angustiam. Fit hoc
 inspectante omni populo, qui votivas oblationes, & donaria sepulchro
 infert. Item si quis vir ad gignendum, aut quæ mulier ad pariendum in-
 epti sint, aut si quis in œcundum pecus habeat, ad Ezechielis sepulchrum
 vota nuncupare, & preces fundere consueverunt. Narratum est R. Pe-
 tachiaz, fuisse Viro euidâ Principi, equam sterilem, qui, in loco quatruidi
 itinere ab Ezechielis sepulchro distante, degebat; hunc igitur votum fe-
 cisse, si paritura esset equa, daturum se pullum Ezechieli. Ex interjecto

Ille (cujus paulo antem mentio inje-
 cta) Sacerdos, addidit (R. Petachia)
 quinquaginta studiosos juvenes,
 hastis armisque instructos, qui cum
 deduxerunt. Est enim quædam na-
 tio Babyloniz finitima, quæ Regem
 (Babylonium) non veretur, sylvas
 inhabitans, eam Charamzos ap-
 pellitant, quia omnes reliquos po-
 pulos spoliant & latrocinantur.
 Horum vultus, cum herba Grona
 quid simile habent, neque aliud illis
 Numen, præter Deum Ezechielis,
 atque hoc nomine illum Ismaëlitæ
 quoque indigitant. Vnius aut di-
 midii diei itinere ab urbe Bagdad,
 distat Ezechielis sepulchrum, in ne-
 more, idque Charamzi sibi vindic-
 cant, sepulchro intra unum milliare
 Fabrica adjacet, claves Judæi te-
 nent. Ambit Ezechielis sepulchrum
 murus, cum ædificio insigni,
 habetque arcam ingentem. In
 muro non est nisi porta exilis & an-
 gusta, eam Judæi aperiunt, & mani-
 bus pedibusque reptando ingredi-
 untur, quia humillima. At in Sco-
 nopegias festo, omnes ibi conflu-
 unt gentes, & tum sua sponte ita sese
 dilatata & extollit ostium, ut camelos infidentibus præbeat introi-
 tum. Confluunt id temporis Judæorum sexaginta aut octoginta circi-
 ter millia. Ismaëlitis exceptis, atque parant sibi tabernacula, in atrio Eze-
 chielis. Finito festo, contrahit se porta ad priorem angustiam. Fit hoc
 inspectante omni populo, qui votivas oblationes, & donaria sepulchro
 infert. Item si quis vir ad gignendum, aut quæ mulier ad pariendum in-
 epti sint, aut si quis in œcundum pecus habeat, ad Ezechielis sepulchrum
 vota nuncupare, & preces fundere consueverunt. Narratum est R. Pe-
 tachiaz, fuisse Viro euidâ Principi, equam sterilem, qui, in loco quatruidi
 itinere ab Ezechielis sepulchro distante, degebat; hunc igitur votum fe-
 cisse, si paritura esset equa, daturum se pullum Ezechieli. Ex interjecto

כמהלך הרבפה ימים מקבר יחזקאל ונדר
 אש תלד המוספא יתן הולד ליחזקאל
 ואחר ימים ילדה וראה כי הוא טוב וט
 וחמל עליו ולא כתבו ליחזקאל וברח לו ט
 הולד טל המוספא מעצמו ונכנס לתוך ט
 הצדו. טל יחזקאל ונתרחב הפער עד ט
 טכנס ויהי הסר מחפס בכל מקום
 הסוס ולא מנא עד טפס אל לבו ואמר
 במביל שנדרתיהו לתת ליחזקאל הצדוק
 הלך עם ומנאו עם ורצה להוכיחו ולא
 יבול כי הפתח נמוך אמר היהודי אינו
 אלא על הנס טכנס הנס טמא בדרת ט
 אותה לצדוק והודה לו ואמר נדרתי לג
 ונה אעשה טאוכיחו אמר היהודי קח
 כסף ושים על קברו אש תפס טווי ונא
 הסוס ונתן הכסף מעט מעט עד טנתן ט
 טווי עד שנתרחב הפתח ונא

tempore edit pullum equum quem
 cum speciosum deprehendisset, pe-
 percit ei, neque Manibus Prophetæ
 illum consecravit. At, pullus equi-
 nus, sua sponte in fugam se conjicit,
 & aream quæ ante Ezechielis mo-
 numentum (*muro cinctæ est*) subin-
 trat, expandente sese porta, & tran-
 situm præbente. Cum equuleum
 Princeps in omnibus locis quæsi-
 visset, nec reperisset, tandem secum
 cogitare cœpit, ac dicere: Fortasse,
 quia votum feci, de ipso sanctissimo
 Ezechieli dando, (*ad ejus tumulum
 se hinc proripuit.*) Ergo illuc profe-
 ctus, reperit pullum, quem, cum
 educere vellet, nequicquam cona-
 batur, erat enim porta arcuissima.
 Tum Judæus aliquis ei dicit: Fieri
 haud aliter potest, quam ut per mi-

faculum huc intraverit (*equulus tuus*), forsitan eum dicasti sacris Ma-
 nibus. Ibi rem omnem fatetur Princeps, aitque: utique eum dicavi, ve-
 rum quid facto opus est, ut illum educam? Respondet Judæus: Capet tibi
 argentum, atque ex eo (*minutatim*) tumulo imposito, sic, quamprimum
 æstimationem equuli implebis, eveniet, ut ille liber foras exeat. (*Paruit
 recta suadenti Princeps,*) & pauxillatim successive, eo usque argentum
 monumento ingessit, quoad pretium æquavit, &, dilatata porta, pullus
 egressus est.

וד פתחיה הלך על קבר יחזקאל וט
 והביא בידו זהב וגרעינין טל זהב ונפל
 מידו הגרעינין ואמר אדוני יחזקאל כף
 לכבודך באתי וישלו ממני הגרעינין ונאבדו
 בכל מקום טחן יהיו טלך והוה נראה ט
 בעיניו רחוק ממנו כותן כוכב והוה סבוה
 טמא אכן טוב הלך וראה ומנא הגרעינין
 ונתנס על קבר יחזקאל. וכל ישמעאל ט

Ipse R. Petachias ad Ezechielis se-
 pulchrum se contulit, obryzum, si-
 ve auri grana manibus secum affe-
 rens. Ea cum ex manibus forte
 fortuna excidissent, Domine Eze-
 chiel, inquit, tui honoris causa ac-
 cessi, (*& ceu facere me par erat, dona
 mea qua tibi litarem, tecum attuli.*)
 Sed, amisi grana (*aurea, huic rei de-
 stinata, improvide,*) & perierunt illa,
 & mox

nihilominus ubicunque locorum jacent, tua sunt. (*Dixerat hæc,*)

מהיה הולך על קבר מחמת הלך דרך ל
 קבר ויחזקאל ונתן מתנה וכדבש ליחזקאל
 וכודר ומתפלל ואומר ארזונינו ויחזקאל אם
 אשוב אתן לך כך וכך ודרך מדבר בו
 הולכים. עס בארבעים יום ומי פתח
 בדרך הולך בעמדה ימים מקבר ויחזקאל
 עד פתח סמבטיון וכל מי פתח ליך בארץ
 מרחקים מפקוד כיסו או סוס חפץ ליחזקאל
 ואומר ארזונינו ויחזקאל מור לי חפץ זה
 עד פתח ואל תנוח לקחתו עס ארס
 אלא ורפאי וכתם כיסם של ממוץ מונחים
 עס מנחבנו לפי פתח סנים מונחים עס.
 והיו עס מפרי והיה רוח להזיחו אחד
 מן הרקים ולא היה יכול כי אחזתו א
 וסודים ועוזרו לכן מתפארים כל העולם
 מיחזקאל וכל מי פתח לא ראה בתיק פלטון
 שלו הגדול על קברו לא ראה בתיק יפה
 מעולם ובפנים מחוסה זהב ועל הקבר
 פיר גבוה בארס ועל הסיד סביב ועל
 גבו בתיק של ארז מזהב ועץ לא ראה
 דוגמתו ועס לו חלונות סארס מכסים ל
 ראשו ומתפלל ולמעלה עסה כיפה גדולה של
 זהב ומעילים יפוש מקיפס מבפנים וכלי
 זכוכית בתוכו יפה מאד ומלביס כרות
 של עמץ זית דולקים עס וחס ולילה א

quoque libri (*Ezechielis fides commissa*,) ex his quidam unum parvum auferre nitentur, verum frustra, nam eum mala multa, & oculorum orbitas occuparunt. Hinc orbis universus laudibus Ezechielem exornat. (*Est autem fabrica Ezechielis tumulo imposita, tam magnifica ac pulchra,*) ut quisquis hanc non viderit, nunquam pulchram fabricam vidisse judicandus sit: intus enim auro omnia incrustata conspiciuntur. Ipsi tumulo, (*cementitium quid,*) dealbatum calce, impositum, hominis altitudinem exæquans, atque circa cæmentum, & supra illud, fuscitata est fabrica cedrina inaurata, cui similem nemo oculis usurpavit. Sunt

& mox conspicit oculis suis, e longinquo, aliquid sideris instar micare: cum gemam esse suspicaretur, e se contulit, & rem scrutatus est, reperitq; grana sua aurea, ac proinde Ezechielis sepulchro illa dedicavit. (*Est quoq; notatu dignum*) omnes Ismaelitas, qui, ad Muhammedis sui sepulchrum profectioem faciunt, Ezechielis tumulum transire, atque Prophetæ dona & munera offerre, & in hæc verba vota facere: Domine Ezechiel, si (*sanus salvusq;*) rediero, dabo tibi hoc aut illud. Superest autem quadraginta dierum iter, per deserta conficiendum. Qui viam tenet, decem dierum itinere, ab Ezechielis tumulo, ad fluvium Sambatjon pervadere potest. At enim, quisquis peregre abire constituit, loculum, aut rem aliam vehementer caram, apud Ezechielem deponit, cum his verbis: Domine Ezechiel, ferva mihi rem hanc carissimam, usque dum reversus fuero, nec permittito, ut quisquam præter hæredes meos illam attingat: atque jacent ibi multi loculi argento repleti, qui, ob annorum, per quos repositi fuere multitudinem, plane computruerunt. Erant illic

וקונים מן המתנות מנותלם מן המלך
 זית ומדלקין עליו במלמים נרות וים
 ממונים על המתנות מנותנים על קברו
 כמלתים פרנסתו זה ממונה אחר זה ו
 ומאותו ממון מנותנים על קברו מתקנים
 בית הכנסת מדרך תקון ומשואר בו
 תולמים ותקומות ומפרנסת התלמידים
 שאף להם במה להסתפרנס. ובבגדת יש
 מלמה בתי ככסיות לבד מבית הכנסת
 מבנה דניאל במקום שערד המלאך על
 שפת היאר מנס אחד ומזה אחד כמו
 מכתוב בספר דניאל - ובהיותו ר' פתחיה
 על קבר יחזקאל ראה בביתו עוף סכנא
 כבני ארס וזהו הפרנס המוער מנטער
 והמר מסורת בדינו מאבותינו כל בית מזה
 העוף במלך בו יהיה חרב גראה כמרגה
 העוף לראת מהסלקו בהפך העוף ומת
 נסמח הפרנס המוער מלד והמר מאחר
 שמת העוף כהפך הגזירה. ואמר ר' אש
 היטיבה ל' פתחיה מבימי קדם היה
 עמוד אש על קבר יחזקאל אלף שבאו
 בה פרינים וחללוהו מהו בארס בחג
 הסוכו לרגל כממונים אלף והיו בנייהס
 אכמים שארס מהגונים ונסתלק עמוד
 אש ובאותו חזר עומן מוכות זאלל
 בית הקברות.

ibi fenestraz, per quas precaturi ca-
 pita intromittunt, superne pergula
 conspicitur aurata, intus pulchris
 peristromatibus obducta, fenestris-
 que collucentibus exornata. Hic
 triginta lucernæ ardent totos dies
 noctesque, ac oleum quo ad ac-
 cendendas triginta has lucernas
 opus est, ex votiva pecunia paratur.
 Et vero, donariis quæ isti tumulo
 offeruntur, ducenti Cimeliarchæ
 præfæcti sunt, qui per vices officio
 funguntur, atque ex votivo illo are
 refaciunt in super Synagogam, quo-
 ties renovationem flagitat: ampli-
 us dotant inde adolescentes, & vir-
 gines, parentibus orbos, nec minus
 alunt eodem, studiosos pauperes
 alimentis destitutos. In urbe Bag-
 dad Synagogæ tres sunt, præter
 eam quam condidit Daniel, in illo
 ipso loco, ubi angelum unum hinc,
 & alium inde, ad ripam rivis tantes
 conspexerat, de quo legitur apud
 Danielelem (XII. 5.) Cum R. Petachias
 apud Ezechielis sepulchrum
 hæreret, conspexit super ædibus
 avem, cui humana facies; ibi moere-
 re homo qui thesauris a costio præ-
 positus erat, & dicere: Antiquissi-
 ma majorum traditione tenemus,

omnem domum cui ista avis infidet, devastatum iri. Cum vero idem,
 avem ex fenestra provolare volentem, mutare formam, ac mori vidisset,
 lætatus est præfæctus sepulchralis impense, aitque: Quoniam mortem
 obiit avis, nunc fatale decretum immutatum est. Archisynagogus
 retulit R. Petachias, exactis temporibus igneam columnam institisse se-
 pulchro Ezechielis, sed venisse irreligiosos homines, eamque profanasse.
 Scilicet, confluxerant ad festum Scenopogias, octoginta circiter millia
 hominum, his cum immixti essent quidam improbi, defecit columna
 hæc ignea. Adornant autem in atrio & prope sepulcra tabernacula.

ונחר פרת ונחר נצר נופלך זה בזה
 וניכרם ומעבר לנחר פרת כמיל נגד
 קבר יחזקאל קבר חכני' מביאל ועזרי'
 וכל אחד לבד ועזרא הסופר ונחר ובא
 בטני ימים עד נהרדעי והעיר כמהלך
 שלטה ימים והכל חרב ובקצה העיר
 יש קהילה והראה חותם על ראש
 הישיבה והראה לו כנישתא דשב ויתבי
 ונ' חומותיה מחבנים וחומת מערבי על
 נחר פרת כל החומה אין לה לא חפץ
 ולא לבינה אלא הכל מעפר מהביא
 עמו וכניה ואין גג לאותו בית הכנסת
 כי הכל חרב ואמרו לו היהודי' שכללה
 רואים עמוד אם יוצא מטם עד קבר
 ברזק שכתבנו לעיל ונחר למס ובא
 לעיר טעמה מילי וסס קברו על ר' א
 מאיר הוא ר' מאיר דמתניתין ויש לפני
 העיר אצל המים טדה ובאותו המדה
 יש הקבר והנה הפרת רבה על קברו
 לעלות ולקחמן הממוץ שנודרק היהודים
 וישמעאלים וכמו עיר עליו סביב לקברו
 ומגדלים בתוך המים ובית יפה על קברו
 וישמעאלים קורין אותו חכוק מפני
 טפעס אחת בא הטלפון חמד אבן י

Judæi narrarunt illi, videre sese noctu columnam igneam, quæ, inde ad
 Brusaki sepulchrum usque pertingit, cujus supra mentionem injecci-
 mus. Hinc recedens, in urbem quam Mili vocant, delatus est. Ibi
 conspicitur sepulchrum R. Meir, ejus nimirum, qui in Mischna cele-
 bratur. Ante urbem ager est flumini vicinus, inque eo agro
 sepulchrum, quod, cum sæpe Euphrates exundando supergredere-
 tur, ex parte opum, quas tam Judæi quam Muhammedani ibi dedicave-
 rant, fabrica circa sepulchrum condita est, cujus turres in ipso flumine
 fixæ, sepulchro autem egregia Ædes superimposita fuit. Muhamme-
 dani vocant illam Chanok, quippe quidam Eparchus abstulerat ali-
 quando lapidem ex gradibus, quibus ad sepulchrum ascenditur, hunc
 R. Meir

Cæterum fluvius Euphrates, &
 Chaboras, aquas mutuo ita inter se
 communicant, ut tamen ab invi-
 cem dignosci queant. Trans Euphratem, ad milliare unicum, ere-
 gione monumenti Ezechielis, sepul-
 chrum visitur Chananjæ, Misaëlis,
 & Alarizæ, quorum quisque seorsim
 conditus est, atque juxta hos quoq;
 Estra Archigrammateus (*recubat.*)
 Postea reversus (*R. Petachias*) bi-
 dui itinere Nahardæam delatus est,
 eam urbem, vix intra triduum per-
 mees, verum tota desolata jacet, ni-
 si quod in angulo ejus, cœtus Judæo-
 rum habitat: cumque diploma su-
 um, quod (*R. Samuele*) Archisyna-
 gogo impetraverat, ipsis commo-
 strasset, ostenderunt eidem (*veste-
 rem*) Synagogam Schav-Jetiv &
 triplicè ejus firmissimum muram,
 cujus occidentale latus, Euphrati
 superstructum est. Omnis iste
 murus, minime petras excisas, aut
 lapidè habet coctilem, sed totus ex
 terra est compositus, quam secum
 advexit Jechonias. Hæc autem
 Synagoga tecto destituitur, ob ejus
 regionis perpetuâ siccitatem: atq;

אחת במעלות עמולן בו לקברו וצלילה
 בא אליו ר' מאיר בחלוט ותפס אותו
 לחנקו . וחמר לו למה גזלת אבן א
 עלי וכי איך יודע שאנו נדיק וזהוב
 למקום אז בקט ממנו מחילה אמר לא
 אעשה עד שתשאנה אתה בעמך על
 כתיבך לעין כל ותאמר רשמתי סגולתי
 ארוני הנדיק ויראים ממנו היממאלים
 ומסתחווים עם על קברו ונותנין לו א
 מתנות ונודרים אס וחזרו בסלו כותבין
 כך כך ובכל מקום טר פתחי הראה
 חותם על ראש הישיבה מיד יוצאים א
 ברמחים ומתיירין אותו ומקבר והזקאל
 עד קבר ברוך בן כרו רחוק מיל ומקבר
 ברוך עד קבר נחום האלקוסי כארבעה
 פרכאות וביתיים באמצע קבר על אבא
 אריכא וקברו ארוך יח' אמה וחמשה ען
 האמוראים קבורים עם ורחיים טעשה
 רבא לתלמידים היא עם בלי מים והו
 כוחנין בו צומו וצית יפה עליו וט א
 להם מסורת סודעים קברו הנביאים
 ואמוראים חמס מאות וחמשים א
 כמין טרים וכטיס קהילה סמוך לקבר
 על נדיק אחד פורטיס כלי מילת על א
 הקבר וכטרחוקים חמס פורטיס על א
 מחלנת על הקבר שאין בית עליו ועל א

terea quinque ex Amoraïs sepulci.
 num, quod Raba discipulis condiderat, aqua carens, quo, ejus temporibus,
 ad molendum usi sunt, cui elegans domus superstructa. Jactitant accolæ,
 vetustissima traditione cognita se habere sepulchra Prophetarum, &
 Amoraorum quingentorum & quinquaginta, quorum numerum vox
 טרים complectitur. Quando caterva quædam sancti alicujus hominis
 sepulchrum visitatura adventat, tum ei tapetes sericei insternuntur: cum
 inde discessere, villoso gausape illud pertegunt, nisi quidê ædificium ei sit
 impositum. Super pleraq; sepulchra quæ tapetê aut gausape pro operto-

R. Meir per quietem adiit, obtorto
 collo illum strangulare volens, sic
 eum compellans: Ecquare tu meum
 lapidem suffuratus es, an nescis vi-
 rumpium me fuisse, & Numini ca-
 rum? Cum vero ejus rei veniam
 petiisset Eparchus, respondit (*ter-
 ricularamentum*;) Non hanc tibi in-
 dulgeo, nisi ipse omnibus inspectan-
 tibus, lapidem prius super humeros
 sustuleris, proclamando: Peccavi,
 quod Patronum meum sanctissimi-
 mum spoliare ausus sum. Eapro-
 pter verentur hos Manes Muhamme-
 dani, & ad sepulchrum se proster-
 nuunt, munera offerentes, & dona-
 ria nuncupantes ob felicem redi-
 tum ex peregrinatione. Ubicunq;
 locorum R. Petachias diploma Ar-
 chisynagogi exhibebat, illico pro-
 dibant armati aliqui, qui eum dedu-
 cerent. A monumento Ezechielis;
 ad sepulchrum Baruchi Nerijæ filii,
 militaris paulo majus intervallum
 est, a Baruchi vero sepulchro, Na-
 chumi Elkofchæi tumulus abest
 miliaribus majoribus quatuor. In-
 ter hæc, in medio, interjacet sepul-
 chrum Abbæ Longurionis, (*quint
 Taanit predicatur*;) id longum est
 cubitos octodecim. Sunt ibi præ-
 Spectare hic quoque licet molendi-
 num, quod Raba discipulis condiderat, aqua carens, quo, ejus temporibus,
 ad molendum usi sunt, cui elegans domus superstructa. Jactitant accolæ,
 vetustissima traditione cognita se habere sepulchra Prophetarum, &
 Amoraorum quingentorum & quinquaginta, quorum numerum vox
 טרים complectitur. Quando caterva quædam sancti alicujus hominis
 sepulchrum visitatura adventat, tum ei tapetes sericei insternuntur: cum
 inde discessere, villoso gausape illud pertegunt, nisi quidê ædificium ei sit
 impositum. Super pleraq; sepulchra quæ tapetê aut gausape pro operto-

רוב הקברים שעלו בגד או מחלצת
 נחם כרוך תחת המחלצת טעומה הקבר
 ואומרים לו כשתגביה המחלצת טעומה
 מן הנחם יראם היטיבה כתב לו מי
 הם אותן האמוראים שקבורים טס ושכח
 הכתב בביהם והוא בא מביהם הכה
 וספר כל מה שהלך מביהם הכל למזרחו
 על עולם ביהם מזרח לרענגנשפורג
 רומייה מזרח לפולק וממם פונה למזרח
 הלך בטעם ימים עד קברו על ארזיניו
 עזרא הסופר ואמרו בימי קדם היה קברו
 על עזרא הסופר נספר והיה רועה אחר
 וראה תל וטען עליו בא לו בחלום ו
 אמר לסולטן אכי עזרא הסופר שיקחני
 על ידי יהודים וישלחני במקום פלובי
 ואם לאו כל בני עמו ימותו ולא חס
 לאותו דבר ומתו הרבה הביאו יהודים
 וחסרו בכבוד והיו אבני טיט ועל הטיט
 לוח הקיץ עליו **אני עזרא הסופר**
 וקברוהו במקום שאמר לרועה ועשה
 פלטין על קברו ובטעה יא עמוד אט
 יוכא מקברו עד לרקיע טעה יא ביום
 ועשה יב והולכין טלם או ארבע טא
 פרסאות מאור על העמוד וגם נראה
 בטעה ראשונה על לילה כל היטעאלים

Eparche hoc mandatum; plurimos fato functos esse; itaque vocatis
 Judæis, reverenter effossum fuisse sepulchrum, & incidisse eos (*in locu-*
lum) e gemino marmore, cui imposita tabella, in scriptum habuerit, **AR-**
CHIGRAMMATEVS ESRA EGO SVM, sicque sepelivisse eum Ju-
 dæos, in loco quem pastori indicaverat, atque monumentum super illud
 ædificasse. Hora diei undecima, columna ignea ex sepulchro hoc præ-
 dit, cœlum ipsum attingens, & ad duodecimam usque perdurans. Ejus
 fulgor, itinerantibus per tria aut quatuor majora milliaria, omnia luce
 sua collustrat. Eadem conspicitur circa primam noctis horam, itaque
 omnes Muhammedani, hoc sepulchrum religiose colunt. Asservant
 autem Judæi claves ædicularum, quæ ei sunt superstructæ, ac capientes

מפתחיו מזה והמפתחות מן הכתוב על
הקברו היה בדין הוודי והודים לקחם
הנדרים ומפאח בהם ותומים ויתומות
ותלמידים ובתי בנסות על פניהם
...
וקודם שסוף לקברו על עזרה סוף
בה ימים למסן הבניה וזאן בו אלה
ב יהודי והראה חותם של דאם הטיבה
והראה לו את ארזנו על דניאל
ותחילה היה קבור בצד אחר והיה
מובע גדול והנלחה וברכה והיה בעבר
הנהר בצד האחר לומדים בטביל טאח
הנדיק קבור בחלקנו לפיכך את ארזנו
מבוצרת והיו מלחמת גדולים תדיר ביניהם
וגלו אלו את הארון גם אחרו אלו וגלו
עד שבאו זקנים ועשו פטרה ביניהם
ולקח הארון ונעשו עמודי ברזל גבוהים
ביתן הנהר ותלו עליהם בטלמלאות על
ברזל והארון הוא נחמת קליל ותוא
באמצע הכתר והארון חמות גבוה תן
המים ורואין אותו למרחוק כזכוכית
ופה ואשרו היהודים כל פניהם כהולכת
תחת הארון אס תן זכאן ילכו למלו אס
לאו תטבע במים ויראים לעבור עם
ואחרו לו סתחת ארזנו ים דגים פומים

donaria votiva: ex his, patentibus
orbis adolescentibus ac virginibus
dotes constituunt, studiosos sustentant,
& pauperiorum Synagogas reficiunt.

Priusquam R. Petachias. Esrae
tumulum petiisset, octo dierum
spatio ad Susarum Regiam urbem per-
venit, quam soli duo Judaei inhabi-
tant, quibus, cum Archisynagogi
diploma inspiciendum dedit, ostenderunt ei loculum Danielis.
Olim conditus fuerat (*Propheta sanctus*)
in uno latere, illamque soli
partem, terrae proventuum ingens
ubertas, felicitas, ac beatitudo ma-
nebant, si vero qui trans flumen ha-
bitabant, cum miseria conflictabantur.
Quamobrem inquirunt: Quis
Vir sanctissimus in nostra parte se-
pulchrum non habet, ideo nostrum
solum intelixit. Proinde, assidue
magna bella inter se gerebant, mo-
do his, modo illis loculum surripientibus,
quoad Senes quidam advertentes,
compositionem inter eos fecerunt, acceptumque loculum, ex
columnis ferreis praetitis, quae flumini in-
aedificabantur, cum catenis

ferreis suspenderunt. Atque sic loculus, fabricatus ex aere terreo, pendet in medio fluminis, cubitos decem supra aquam elevatus, & ex longinquo eum spectantibus, vitri pulcherrimi speciem praebet. Judaei perhibent, si in qua navi subter loculum transeunte, homines pii vehantur, huic prospere omnia evenire, eam vero, quae impios complectitur, naufragio perire, itaque illic transire formidant. Ajunt, quoque pisces sub loculo reperiri, cum aureis in auribus. R. Petachias non transivit sub loculo, sed illum ex ripa cum contuitus esset, in urbem Bagdad revertit. Ostenderunt hinc ei camelum volantem, qui humilis est, & pedes habet graciles; quo, cum quis vehi vult, eidem alligatur, ne decidat, atque

quam

על זהב בארבעה וזהו לא עבר ונתח
 ארזנו אלא עמד על ספתו ורחש הארז
 וחרז לבגדת והרחש לו גמלא פירחא
 דנמוך הוא ורגליו דקין וכסחפן הארז
 לרכיב קטרו עליו טלא יפול והרכב
 מהלך מה טארס הולך בטו יומס ט
 הולך גמלא פירחא ביום אחד ויותר
 היה יכול לרכיב אלא טאח הארז יכול
 לסבול ובדגה אחד מדלג מיל והרחש
 לו טערי הבגדת הטערי גבוהים ק ו
 חמות ורחבו חמות טל נחשת קליל
 ענכור טאח ארז יכול לעשות דוגמתו
 ומסמר ח' נפל מממנו ואח חומן יודע
 לתקוע בו אותנו מסמר ומתחילה היה
 הסומי קרתעים לאחוריהם כטרוואן מכני
 טרוואן זוהר נחשת הסומים נדחים ט
 להסומים כרזים לקראתם וברחופ ולקחו
 חומן והרתיהו ומפכו על הטערים ט
 העביר זהב טל קליל בטביל הסומים
 פוככו וזרחא למעלה מעט טלא נספך
 החומן עליו והטערים האלו הם מטערי
 ירמליס ורחש התעבה יס לו כמה ט
 עבדים ומי טלא יעטה במהרה הכיו
 יכוח ורחש ממנו הוא דרוק ועכו וט
 ומלא תורה ולובט בגדי זהב וכענוק ט
 זמלך ופלקן טלו ברשות טל מילת ט
 כהלך

quantum itineris viator pedes in-
 tra quindecim dies absolvit, tan-
 tundem conficit camelo volante
 utens, die unico, imo & amplius
 conficeret, nisi hominis vires impa-
 res essent, perferendæ velocitati,
 nam, in momento unico mille pas-
 suū transilit spatium. Ostenderunt
 ei similiter portas urbis Bagdad
 quæ altæ sunt cubitos centum, latæ
 decem cubitos, ex ære terfo, imagi-
 nibus effigiatae, quarum similes ne-
 mo homo efficere potest. Excide-
 rat forte ex his clavus; sed nemo re-
 pertus est artificum, qui eum in lo-
 cum restituere queat. Antiquitus
 equi, cū has portas viderent, expa-
 vesfacti, retrō ferebantur, nam, æris
 splendor, figuram equorum iis ex-
 hibebat, quali in occursum suum
 procurrentium, itaque aufugere
 solebant. Eam ob rem acetum
 ferverefactum superfudere foribus,
 quo, turbatus est aureus nitor æris
 lucidissimi, ne equi ab ingressu ab-
 horrerent: videre est tamen in sum-
 mitate paululum spatii, super quo
 acetum non fuit effulum. Atq; hæ
 portæ, sunt ex portis urbis Hiero-
 solymitanæ, Archifynagogus foci,
 multos habet ministros, qui, impe-
 rata ejus segniter facientes cædunt,

ideo omnes illum verentur. Est autem vir pius, & mansuetus, plenus sa-
 cra eruditione, induiturque aureis, & conchyliatis vestibus, ad instar
 Regis alicujus, quia & palatium habet, sericis peristromatis obductum,
 regalem in modum.

והלך בב יומס מבבל עד קצה בבל
 השנה והנה ביתו טל נבוכדנצר חרז

Porro, bidui itinere, a Babylonia
 (nova, vel potius Bagdado) ad oras
 veteris Babyloniæ pervenit, atque

כולו והצל ביתו פמוד וביתו של דניאל כאלו
 הוא חדר ובמקום מוסבו של דניאל אבן
 ים ובמקום רגלו פים ואבן אחר למעלה
 שהספר מונח עליו סכתב מעט ובכותל
 שבין דניאל לבית כבודנצר חלון קטן
 שהיה משליך בו כתבים ומעלות למטה
 שהיו יושבים לפניו עלפים חכמים &
 כשרים ואצל מקום מוסבו לימינו &
 תקועה אבן ואמרו מסורת בידינו מסס
 כלי בית המקדש טמונים ופעם אחת
 באו עלמונים לחפור מפני שהוגד להם
 וכטלקחו האבן נפלו מתים לפיכך לא
 לקחו כלום מעט ויבאו מאתנו חדר זט
 והעלוהו בעובי החומה במדרגות &
 בעלתיה שהיה מתפלל בו דניאל הפתח
 מוטח סמכוון נגד ירושלים וכך אף
 באומת נעשה שלא היה אדם יכול &
 להגיד . וחזר ואמר שלא ראה אשה כל
 זמן שהיה בבבל מפני שמכוסות ין
 ונעועות הן וכל א וז ים לו מקוח &
 בהזרו ואינו מתפלל עד סימבול . וחולכי
 דרכים סמה חולכים בלילה מפני טט
 החמימת ובימות החורף גודל הכל למס
 כבימות הקץ בכאן ומלאכתם רובם &
 בלילה . ובבל ממש פולם אחר זמקיהם
 בתורה ויראת סמים ואף היםמאליים
 כאמרים וכמהפומר חולך למס לותן ט

lam foeminam, omni eo tempore, quod in Babylonia exegerat, nam vela-
 ta & verecunda sunt, atque cuique patrifamilias, in atrio adium, suum
 est balineum, neq; preces fundunt nisi loti. Cæterum, viatores, illic noctu
 iter faciunt, ob calores (quos interdum experiuntur,) atq; hiberno tempore
 omnia ibi sic crescunt, prout apud nos æstivo, quin & opera, plurimum
 noctu fiunt. Est Babylonia orbis quasi altus, (& qui hanc incolunt Judæi)
 studiis sacrarum Literarum & Numinis reverentiæ dediti sunt. Etiam
 Hmælitæ fidelissimi deprehenduntur : Quippe, cum quis mercator eos
 adit, deponit in domo aliqua merces suas, & recedit ; Illi vero (qui-
 bus

ecce Nebucadnezzatis domus tota
 desolata jacet, ac prope parietinas
 illas columna conspicitur ; domus
 autem Danielis, quasi nova apparet.
 Ibi, in loco, ubi sedere solebat,
 lapis se exhibet, item marmor in lo-
 co ubi pedes reponebat, itemque
 superest lapis superne, cui liber e
 quo transcribebat, erat impositus.
 In pariete intergerino, inter do-
 mum Danielis & Nebucadnezzaris,
 foramen parvum est, in quoda se
 scripta reponere consuevit : infra,
 gradus se offerunt, in quibus coram
 eo confidebant sapientes piissimi
 triginta. Prope sessionis locum, a
 dext. is lapis fixus est, atque habet
 vetus traditio, illic vasa Sanctuarii
 fuisse recondita. Indicatum id ali-
 quando Optimatibus regionis, quã-
 obrem venire ad fodiendum, cum
 autem lapidẽ sustulissent, exanimes
 conciderunt, nec quicquã inde fuit
 ablatũ. Dehinc (*monstruores Petas-
 chia*) eum per gradus & muri ipsius
 concavũ, deduxerunt ad cœnaculũ,
 ubi precari Daniel solebat, ejus
 ostium ita dispositum est, ut Hie-
 rosolymas ex adverso respiciat,
 tanto artificio, ut nemo illud expli-
 care queat. Reversus R. Petachias,
 serio testatus est, non vidisse se ul-

הכחורה בבית א' והולך לו מובחין
 אותה סחורה בכל מקום על הסווקים
 אם רוצים לתת כמו מדבר הסוחר הר
 טוב ואם לאו יראו הכחורה לכל א
 התגרים ואם רואה עיתקלקל ימכור
 אותה והכל בכחמכות.

(*quibus merces credit,*) eas passim
 venum vicatim exponunt, atque
 si pretium a domino constitutum
 quis offerat, bene se res habet, sin
 minus, cum institoribus ad eas
 emendas agunt, atque si metus sit,
 illas corruptum iri, venduntur, atq;
 hæc omnia fiunt summa fide.

ובככל ים ל בתי כנסיות לבד ועל
 דכחל ואין חזן לפס ולמי שיכוח ראש
 הטיבת להתפלל מתפלל אחריו אומר
 ביהוד ק ברכות ועינך אחריו חזן ואזכ
 העמוד אחד ויאמר ברוך שאלמד בקול רס
 ויעמוד אחד ויאמר כל הטבחות ומסוימת
 אותו הקהל יקולו נשמע למעלה א
 מכולם כדי שלא ימארו והכל אחריו א
 ואומר יתבחר קודם ויטע ואחר כך מתפלל
 וחולקים התפילה לכמה חזנים ולא
 ידבר א' עם חבירו בבה ועומדים א
 בתרבות והכל בלא מנעלים בבה יחכים
 וכשלוטמים ומוצים עצמם בניגון מראה
 להם ראש הטיבה באמצע ומבינים א
 היאך הוא הניגון ועם בחור פים לו
 קול כעיס ואומר מומר בקול נעים
 בחולו של מועד אומרים המומרים א
 בכלי סיר פים מפורות באתה ניגונים
 יש להם עשר ניגוני' ואל השמיכות א
 שמונה ניגונים ועל כל מומר יש כמה
 ניגונים וכשהיה ר' פתחה בעילתיה
 דכחל הראו לו גוב אריות עמוק א

In Babylonia, præter Danielis
 Synagogam, sunt triginta alia,
 non autem quisquam in his defini-
 ti præcentoris munere fungitur,
 sed is, quem preces cantare Archi-
 synagogus jubet, præcinit. Recitat
 autem solus centum consuetas pre-
 cationes, cætu Amen ad eas succi-
 nente. Postea surgit quidam, &
 orationem præter ברוך שאלר voce elata
 precat. Prodit dehinc alius, qui
 laudativas preces nostras peragit,
 exodium faciente cætu, ita tamen,
 ut inceptoris vox ante omnes exau-
 diatur, ad vitandam festinationem.
 hunc igitur præcipientem, reliqui se-
 quuntur. Præmittit autem pre-
 cationem יתבחר precatoni יטע
 (*contra quam apud nos in Germa-
 nia fieri affolet,*) postea reliquæ
 preces subjiciuntur, atque sic officii-
 um quotidianarum precum, inter
 multos dividitur. Dereliquo, haud
 quisquam cum locio in Synagoga
 verbum ullum colloquitur, stantq;
 modeste, & omnes sine calceis, nu-
 dipedes.

Cum inter modulandum dissonum quid committunt, Archi-
 synagogus digito iis signum facit, atq; tum statim intelligunt, quomodo
 vocem emendare conveniat. Plalmos plerunque dulcicanus juvenis
 suaviter modulatur, inque semifacris diebus, instrumenta musica insuper
 adhibent. Constat enim iis antiqua traditione, quæ singulis melodix con-

מאוד וכבדן האם חנה חלה מים ומי
 מים לו חולי קדחת רוחן . ויובל בו
 יהוה מתרפא . ועוד כסהיה בבגדת ראה
 שלוחים על מלכי מסך כי מגוג רחוק
 משם כמהלך עשרה ימים והארץ מוסך
 עד הרי חוסך מעבר להרי חוסך בני
 ויודב בן רכב . ולקבעה מלכי מסך
 בא מלאך בחלום סיניחו דתיחס ומ
 וחוקותיהם ואם לא יחריבו את ארצם
 ויתפסו בתורת מסת בן עמרם ונתתו
 עד עתתחיל המלאך לטחת את ארצם
 וכתבירו מלכי מסך וכל ארצם וכלו
 לראם יסביה פוטלה להם תה וכל מי
 טהוא עני הולך למס ללמדם ואת
 בניהם התורה והתלמוד בבלי ; ומארץ
 מזרים הולכים התלמודי ללמוד והוא
 ראה הפלוחים . גם הולכי בקצה יחזקאל
 כשמשעו הנסים והמתפללים גם כעבים .
 ואמר הרר פתתי טהרי ארבע רחוק
 מבבל מהלך ת יום ; וקרו ארבע
 גבוהים והר א' גבוה ולמעלה ממנו
 ארבעת הרים פנים כנגד פנים וכנסם
 תיבת נח בין אותן ההרים ולא יכלה
 לזאת מקם ואין קתיבה גם אלא

ipforum devastatum iri. Ii vero moras trahebant, quoad Angelus delo-
 lationis faciebat initium, atque tum Reges illi, cum omnibus subditis, sa-
 eris Judaeorum acceperunt, ac ab Archisynagogo Babylonio petierunt,
 mitteret ipsis Viros Sapientes. Huc igitur se conferunt eruditi paupe-
 res, ut homines illos, eorumque liberos, Legem Divinam, & Talmud Ba-
 bylonicum edoceant. Confluunt quoque (*Babylonium*) ad discendum,
 ex ipsa Aegypto discipuli. Vidit R. Petachias Legatos illos, qui sepul-
 chrum quoque Ezechielis petierunt, postquam miracula, quae ibi fiunt,
 compereferant, & certiores redditi fuere, exauditi illic precantes. Te-
 stabatur R. Petachias, Montes Ararat, a Babylonia quinque dierum di-
 stare itinere, atque esse praealtos. Horum unus, & ipse altissimus, qua-
 tuor alios supra se habet, ita ut bini binis invicem opponantur. In hos me-
 dios

veniant. (*atq; psalmerum, in quibus
 vox quam de Decachordo com-
 muniter accipiunt, expressa legitur,*)
 ipsi decem tenent melodias; eorum
 ipsi decem tenent melodias; eorum
 in quibus הטמיות (*quod pleriq;
 Octochordum significat*) scriptum
 est, melodias callent octo, habent
 quoque cujusque psalmi melodias
 varias. Cum R. Petachias in coe-
 naculo Danielis esset, monstrarunt
 ei foveam leonum, profundam ad-
 modum, itemq; fornacem ignitam,
 cujus medietas aqua repleta: in hac,
 si quis febris ardente laborans, sese
 lavet, eidemque se immergat, illico
 convalescit. In urbe Bagdad adhuc
 agens, vidit Legatos Regum Me-
 schech, atque Magogi regio distat
 inde decem dierum itinere, & por-
 rigitur usque ad montes caligino-
 sos, ultra quos posteri Jonadab filii
 Rekab degunt. Ajunt, septem Re-
 gibus, qui tractui Meschech impe-
 rant, apparuisse per quietem Ange-
 lum, atque eos hortatum esse, dele-
 rerent religionem suam, & institu-
 ta, legemque Mosis. Amrami filii
 amplecterentur, alioqui regionem

נרקה וחרים מלאים קמטוים ומטוים
 וכטרד המל עליהם ירד מן עליהם וחס
 הסמם ונחם ומי שמלקטין בליה אש
 הוא מתתק הוא ביחוס חלה לקחת מ
 הן עם הקמטוים עם העטבים ומ
 נחלקת אותם בי קטנים הם מאר
 והוא לבן כשלו העטבים והקמטוים
 מאוד מרים זכמחבטלים אותם עם המן
 והיו מתוקין מרובם ומכל מיני המתיקה
 ואם היו מבטלק אותם בלא קמטוים
 אברו היו מתפרדות מרוב המתיקה והם
 פגדעיים קטנים זנתנו לו לאכול מעט
 זנחם בפה והיה מתוק ונכנס בכל מ
 אברו ולא היה יכול לסבול המתיקה .

carduis his cocti (*comestumq; Manna*,) membra dissolvit, ob nimiam dul-
 cedinem. Refert autem Manna, speciem granorum parvulorum, ex eo
 paululum degustandum dederunt R. Petachia, quod, in ore colliquesce-
 bat, summam habens dulcedinem, & omnia membra pervadens, neque
 poterat sufferre dulcedinem nimiam.

ובעתה ד' פתח על קברו וחקראל
 מנדל של דוד הפלגה בו כפל והוא הר
 גבוה תל עולם והעיר לפני הרב
 והמלך שהיה בימי ד' שלמה אביו של ד'
 דביאל דאם גולה כשראה הכונה ציאל
 מקבר ברוך בן נריה ושלחני נראה
 מעט בין עם אבני סום יפה זמחר ז
 גדול הלך לעיר מקום מקבר מחמת
 לראותי בקברו והנה הוא שגד בכיה

sepulchro Baruchi, filii Neriz, itemque venustatem, & eximium
 jubar laciniaz illius, quae, ex palliolo, inter gemina marmora, (*loculum ef-
 scientia*,) prominet, abiit in civitatem Mikschas, ad sepulchrum Mu-
 hammedis, ut hujus habitum oris in tumulo intueretur. (*Ex delatus*,)
 ecce reperit cadaver conculcatum & putridum, tamq; gravem foeto-
 rem monumentum exhalabat, ut nemo mortalium hunc sufferre
 posset

Petente R. Petachia Sepulchrum
 Ezechielis, (*praevertus est*) tur-
 rim, quam ii condiderant, quorum
 linguae confusae fuerunt. Ea cor-
 ruit, montemq; altum, ac acervum
 aeternum progeneravit, quae ex ad-
 verso sita erat civitas, desolata ja-
 cet. Rex ille, qui imperitabat tem-
 poribus R. Salomonis, patris
 R. Danielis Aechmalotarchae, cum
 vidisset fulgorem prodeuntem ex

ונקרב האו רע עולה מקברו פלא הוה
 ארס יכול לכבול ואמר לכל עמו סאחק
 ממשות לא במחמט ולא בדתו זהס ה
 רואים סברוך בן נר' גלס ומלייתו ו
 יואל מקברו והוא תלמד לנכח ויל
 והיסממאלים סהיו חופרים היו מתים ו
 והיהודים לא הזקו לכך ידענו סג
 סהיהודים תופסים תורה סל ברוך ס
 בן נר' ולא הספיק לגייר הוא וכל עמו
 עד סמת ונתבגל הגזירה סרסס לגייר
 כל עמו

posset. Quamobrem omni suo ait
 populo, nihil veri sanique inest tam
 Muhammedi quam ejus Legi; con-
 tra, Baruchum Nerijæ filiū, qui Pro-
 phetæ tantæ discipulus fuerat, spe-
 ctare licet integrum, (*mareq. fulget*)
 e loculo propendens lacinia; hujus
 sepulchrum effodere volentes Is-
 maelitæ, conciderunt exanimés,
 at Judæis, nihil sinistri evenit, pro-
 inde agnosco, Judæos amplecti Lo-
 gem Baruchi, Nerijæ filii. Verum,
 non potuit ante obitum destinata

populo suo Judæorum sacra profi-
 teri proposuerat, atque abolitum postea fuit decretum, ob illam cau-
 sam ab eo latum.

ועזרא הסופר בסוף ארץ בבל ו
 וכסעמוד. עכן אס על קברו אן. רואים
 הבית אשר בנו עליו מפני זהר, טעל
 קברו ואחורי עליתיה דדכאל פדס. נאה
 והתמרים עדיין עומדים גס הבאר גלא
 ומי טהיה סס מעט היה סבך לטוס
 כי קרוב הוא ללסוננו או לתרגום כגון
 דרוך דרך לראס לחס וברוך סממאל גדל
 הזהב כעטפים בלילס רואים זוהרו וס
 ועומן סיון באכר או בסיד ולמחר ס
 באין ולוקטין סעסבן. סזסב עליו וס
 והזהובים מניוס וסם להם זסס הרבס:
 וחדר בניו למערב וחדר. לכנה ומכניה
 לכניבין ולסס ב'ס סכנה עזרא ועל ג
 האבן חקוקה עזרא הסופר זהלך לחרץ
 ולארס נהרים פני נהרים זים בכניבין

De Esra Archigrammateo, qui
 in extremis finibus Babyloniz con-
 ditus est, (*monendum adhuc ampli-
 us,*) quod, quoties columna ignea
 ejus sepulchrum occupat, non con-
 spiciatur fabrica eidem superstru-
 cta, ob fulgorem, quo sepulchrum
 collustratur. Retro atque a tergo
 cœnaculi Danielis, viridarium est
 amœnissimum, in quo supersunt
 palmæ (*quas ferit,*) cum illius fonte.
 Qui paulisper ibi subsistit, fa-
 cile capit fermonem incolarum,
 nam magnam habet affinitatem
 cum lingua nostra, aut cum Chal-
 daismo. Sic, Daroch dicunt, pro
 Derech, Lachom pro Lechem. In
 Ismaëlitæ regionibus, proger-
 minat aurum herbæ adinstar; a-

nimadverso igitur noctu ejus fulgore, signum faciunt pulvere aut
 argilla, atque postredie adventantes, decerpunt herbas quibus aurum
 adhæret. Abundant idcirco moneta aurea, ipsoque auro. Postea
 cum rursus versus occidentem vultum Petachias direxisset, Ninivea
 rever-

כח מאלת יהודי ומסס לחמת וכל הערים
 הבוד שמש וכמה ימים הלך מזו לזו
 ואין צורך לכתוב ומסס לחלב הוא
 ארס גובה ולמה קורין אותה חלב
 כי בהק היה נאבני של אברהם אבינו
 ומעלות ירדותו מן הקה שמסס היה
 מופיט לעניים חלב והלך לרמסן והוא
 עיר גדולה ומלך של מצרי מוסס עליה
 ומס כעמרת הלפסיס יהודים אסויה להם
 ורמס ישיבה שלהם ^{עירא מלא}
 תורה כי סמכו החם הסיבה מכל
 רמסן ארץ טובה בתוך גנות ופרדסים
 וסולות גבוהים סמסן מקלחוס מוס
 וזכרון גדולות אלה וקוסס
 מביים האור וכל ארץ ארץ
 וערים לשם והמרים השמאלים אס
 אן ערן בתרן אן רמסן הוא האן ערן
 ואס בסמס הוא אן רמסן עומה כגדו
 בארץ ומלחמה ומי פהוקה לרמסן רואה
 אר סעיה לצדדן והר חמון וההולבטן
 ובארץ סיחון ועוב ארץ בל עשב ונח
 כחפכת פדים ועמרה וראה קבר ארץ
 שמנים אמה וחמרו טהור של סס
 לך אכל הסודים לת חמרו וס
 וסודים

reversus est, atque hinc Nisibin
 pervenit. Est ibi Synagoga, quam
 Esra condidit, habetque lapis in-
 scriptum: ESRA ARCHIGRAM-
 MATIVS. Abiit quoque in Ha-
 ran, inque Aram Naharaim, quam
 duo fluvii alluunt. Nisibin, inha-
 bitant Judæi bis mille octingenti,
 inde Chamatum delatus est. Re-
 citabat autem nobis nomina omni-
 um urbium, quas hic peragravit, &
 quantum temporis ab una ad aliam
 eundo infumierat, ista annotare mi-
 nime necesse est. Porro, ur-
 bem Chalabadiit, hæc, eadem est
 cum illa, quæ (Ps. LX. 2.) Aram Zo-
 ba vocatur. Dicta est autem Cha-
 lab, quia in monte (vicino) pasce-
 bant greges Abrahami patris no-
 stri, atque per gradus a monte fie-
 bat descensus, ut hinc egentibus
 commodè lac præbere posset. Por-
 ro Damascus perrexit, quæ civitas
 magna est, cui Rex Egypti impe-
 rat. Degunt hic decies mille cir-
 citer Judæi, habentque suum Prin-
 cipem, Archisynagogus vero voca-
 tur R. Esra, vir plenissimus sacra-
 dotrina, cui Archisynagogus Babylo-
 nius, Rabbinitus honores solemnè
 ceremonia impertivit. Cæterum,
 Damascus solum secundum habet, &
 undique hortis ac viridariis cingi-
 tur. Sunt ibi canales magni, e quibus
 aqua profluit, itemque piscinæ va-
 stissimæ, ipsa autem aqua est saluberrima,
 omnibusque fructuum ac pro-
 ventuum generibus regio gaudet. Hinc
 dicere solent Ismaëlitæ: Si Para-
 disus in terra fuerit, is Damascus est;
 sed, si in Cælo fuerit, Damascus ex
 averso ejus, infra in terris sita est.
 Qui Damascus petunt, et latere vident
 montes Seir, itemque Hermoné &
 Libanona montes. In regione vero
 Sichonis & Ogi, nec herbas, nec frutices
 reperire est, sed cœlesti igne subver-
 sum Sodomæ & Gomorræ refert
 imaginem. Vidit hic Petachias

כוהנך ב' ימים ועובר הדרך ממערה
 כמו שאמרו ממערת פמיוס' ובה לסבריה
 ומס קהילה גם בחי' ים קהילות אלא
 פאין בהם אלא כק' או כר' או כס' א
 בעלי בתים ובטבריה ים בה טברנה ים
 והופיע בן נון' ובציפורי רבינו טל
 הקדום קביר עם וריח טוב ונח' מקברו
 וכמרחוקי' מל מקברו מריחתי הריח הטוב
 היונא מקברו'. וקברים טל חי' נבוכד' ולא
 טל בבבל כי טל בבבל מים מזוים ואינם יכולים
 לחכור מערות עמוקות ומרע רבי ים א
 בחור ושמו ר' כהוראי וים לו בן ושמו ר'
 יהודא הנפול וים לו ספר היחס עד
 רבי' ורבי' כהוראי רופא ומלך בסמס
 בטוק ובניו לכניו בחנותו ומכוסף טלא
 יראו לכאן ולכאן והוא תח' ונדק' א
 ומבריא וציפורי וכל הערים סביבותיהם
 בגליל התחתון הם במישור' וראש אום
 וספרעס טהיה ר' גמליאל במקום א
 סנהדרין' ובכניו ים יחודי' ובכניו ים א
 מעיין טכובע לל' ו' ימים ובטבת' אפילו
 א' לא נמצא בו ובגליל התחתון ים א
 מערה ובפנים הוא רחב ונבוה' מר' א
 מערה טל טמאי' ותלמידיו ומר' אחר' א

sepulchrum, longum cubitos octo-
 ginta, quod Semi, filii Noachi esse
 ajunt, verum Judæi non id affir-
 mant. In Syriæ (*intima, deinceps*)
 bidai (spatio transivit, trajecto Jor-
 dane in specu quadam, (*Verum est*
enim, quod Talmudistarum, & alio-
rum Sapientum), voce frequentatur,
 (*Jordanem oriri*) ex specu Pamyas.
 Post hæc Tiberiadem adiit, ubi cœ-
 tus Judæorum habitat. Sunt quoq;
 in Palæstina cœtus (*nostra gentis*)
 et si haud ultra centum, ducen-
 tas, aut trecentas familias se porri-
 gunt. Habet autem Tiberias Sy-
 nagogam, quam Josua filius Nun
 extruxit. In Zippora, Magister
 noster (*Judas*) Sanctus sepultus
 est, e cujus sepulchro odor suavis
 prodit, quem, milliari uno ab hoc
 tumulo semoti, percipiunt. Palæ-
 stinz sepulchra profunda sunt, Ba-
 bylonica vero non item. Quippe
 in Babylonia (*fodiensibus*), mox
 aquæ se offerunt, ita ut fossæ
 altæ fieri nequeant. Superest ex
 Magistri Sancti prosapia quidam
 vir eruditus, cui nomen R. Nehorai,
 qui, tulcepit R. Jehudam filium, vi-
 rum primum, habetque librum genealogicum, quo stirps ejus non in-
 terrupto ordine, ad Magistrum Sanctum deducitur. Cæterum, R. Ne-
 horai Medicum proficitur, venditque publice aromata; liberos secum ha-
 bet in taberna, verum obvelatos, ne hac illac possint respicere, (*argi ipse*
eos erudit), est enim sapiens juxta ac pius. Tiberias, Zippora, omnesque
 circumjacentes urbes Galiliæ inferioris, in planitie fixæ sunt. Lustravit
 quoque R. Petachias Vicham & Schiphremam, ubi R. Gamaliel, loco (*in*
exilium pulsi) Synedrii erat. Urbem Acco unus tantum Judæus inha-
 bitat, in ea fons reperitur, qui universis sex (*hebdomadis*) diebus manat,
 sed in Sabbato ne (*guttam*) quidem unquam ibi offendas. In Galiliæ infe-
 riore

היכל ותלמודיו ובאמצע המערה האבן ז
גדולה חלולה כמו כוס וכנספ בבית ג
קבולה כארבעים סאה ויותר וכסבאין ג
שמה חמשים הגונים יראה האבן מלאים
מים יפים וירחן ידיו ומתפלל ויבקש
מה סירצה ואין האבן חלולה מתחת כי
אין באים המים מן הקרקע אלא כעטו
לכבוד אדם הגון ולאדם שאינו הגון לא
יראו המים . ואם ישאבון מן האבן ג
אלף כדים מים לא יהיה הכר אלא א
מלא כהווייתו .

orant, & preces ex sententia concipiunt. Non est autem lapis in fundo perforatus, nec enim ex solo aquæ proveniunt, sed in honorem viri alicujus Eximii prognerantur, cumque homo vilis adest, nullæ aquæ comparant. Quod si, cum aquis refertus est lapis, mille cadi inde hauriantur, non tam in ei quid decedit, sed eandem semper servat plenitudinem.

והלך לגליל העליון ועמד בהרים
ולשם נתאו ההרכלי בהרכל וחר געם
גבוה מאד ובהר געם קבור עובדיה ג
הכביח וחר געם גבוה מאוד ועולק בו
במעלות טעסוף בהר ובאמצע ההר ג
יהוסיפ בן כון קבור ואכלו כלב בן
יפונה ואכלס כובע מעיין מים טובים
מן ההר ובנויים היכלות נעים אכל ג
הקברים וכל בניק א' מל אבנים ואכל
היכל אחד כיכר פסיעה אחת כארס
הפוסע בשלג עוהו סדרך בה המלאך
ונתגעס א' לאחר מות יהוסיפ: ואמר
ר פתחיה מכל א' הוא כמהלך ג' ימים

riore Specus est, intus altum latumque, atque ibi ab uno latere caverna se offert, in qua Schamazu cum discipulis conditi sunt; in altero, Hillelis, hujusque discipulorum caverna conspicitur: in medio specus, lapis ingens poculi in modum excavatus jacet, qui in vacuitatem quadraginta & amplius congios admittit. Iste lapis, ventantibus, huc viris eximie pietatis, plenus aquarum limpidissimarum deprehenditur, his illi manus lavant, & tum postea

Contendit præterea R. Petachias in Galilæam superiorem, in montanis subsistens: ibi, in civitate Arbelsitus (*Doctõr Mischnicus magni nominis*) Nitai Arbelenfis. Mons Gaasch valde excelsus est, atque in eo conditus Obadias Propheta. In hunc montem præaltum, per gradus fit ascensus, qui, ibi incisi sunt, atque in medio montis sepultus est Josua filius Nun, & juxta eum, Caleb Jephunne filius. Prope horum monumenta fons scaturit, e quo aqua optima per montem manat, ipsisque sepulchris, basilicæ egregiæ adjiciuntur. Sunt vero omnes

in Judæa structuræ ex lapidibus, atque in vicinia unius e dictis basilicis, conspicitur vestigium quoddam, plantam hominis nivi impressam referens, id vestigium Angelus insistens, post se reliquit, cum Josua defuncto, universam Judæam concuteret; (*atq. ex eomotu monti quog. nomen.*) Retulit in super nobis R. Petachias, totâ Judæam tridvano itinere posse absolvi.

והלך מטט לקבר יונה בן חמתי והיכל
 ופה בניו עלו וים חזלו פדרם וכל א
 מיכי פירו פס' וקומר הפדרם הוא גוי
 וכטבלו גוים טמה אינו גותן לו מלומס
 מן הפירות וכטתקודי באים למס מקבל
 אותם בסדר פנים יפות וזומר להם יונה
 בן חמתי יחדו היה לכך דהוי לכס א
 חמלו ומחילת את היסודים ובה לקבר
 דחל לאפדת מהלך חני חס מירטלים
 ועל קברה יח אבנים כמנין קח טבטין
 לפי טעדת לא נולד בגומן חלל בנחת
 כפסה ויהם טים ויכן מלו יעקב טים ח'
 והוא על כולם וגדולה הוא מאד מטא א
 הרבה בני ארס ומטט מיל ח' ויטבו טס
 כומדים ולקחו את האבן הגדולה מעל
 הקבר וקבעו אותו בבית עז' ולמחר א
 דחו אותו על הקבר כאשר בתחילה כן
 עשו כמה פעמים ונמנעו מלקחתו עוד
 וחזקו על האבן יעקב וראה האבן טעל
 הכאר חלל חדן ח' בני ארס חן מנין
 אותו ממקומו והבאר עמוק כס' אמות
 ויח מים מנחם טס' והלך לירושלים
 ויח טס חלל ר' אברהם הכבש
 והוא כותן מט הרבה למלך ממניחו טס

ablatum hunc lapidem a sepulchro, delubro suo infixerat, sed post die
 viderunt eum super monumento, prout pridem ibi jacterat, idem sa-
 pius tentarunt, atque tandem prohibiti sunt illum porro auferre. Lapi-
 di illi incisum est nomen Jacobi. Idem vidit lapidem, qui in Harane pu-
 teum texerat, hunc ne quidem quadraginta viri loco movere possent, ipse
 autem puteus, ulnas trecentas profundus est, sed aquæ expers. Mox pe-
 nit Hierosolymas, ubi solus fere degit R. Abraham Tinctor, qui, ingens
 tributum pendit Regi, ut ibi commorandi facultatem habeat. Offen-
 derunt vero huic nostro, montem Oliveti, atque obsecravit solum quod
 calcabatur, esse stratum lapidibus, in trium ulnarum crassitiam, atque late se
 porrigere. Est hic templum perpulchrum, quod Ismaelitæ condiderunt, cū
 Hierosolymis rerum potirentur. Cæterum, adierant Regē Ismaelitarum
 Lycophantæ quidā, dolose nunciantes, esse inter ipsos senem quendam cui

והואו לו הר הזתים וראה שהמעצבה
 ריבפה גבוה ג' אמות והיא רחבה והיכל
 אלה עם סבניו הישמעאלים ביום קדם
 כשהיתה ירושלים בידו הישמעאלים ובאו
 כרבים והלטינו למלך הישמעאלים וזמרו
 וקן ח' יום בבינו סודע מקום היכל
 ועשה ורחק חותו המלך עד סכדאה לו
 והמלך היה אוהב יהודים ואמר אני דונה
 לבנות היכל עם ולא יתפלל עם אלה
 יהודי זבנה היכל מאבני טים בבית אלה
 מן אבני טים אדומים וירוקים וכל מיני
 מראה ובאו גוים וממו בו נלחם זהו
 נופלים וקבעו הכלם בעובי הכותל אבל
 בבית קדמי הקדטים לא היה זבול אף
 לעמוד והספיטול שהעניים עם זמר ח'
 והרץ מבוקעת ונקרא גיה בן הינס עם
 בית קבורת טלסם וכל ח' כמלך ג' ימים
 וראה יש המלח סדום ועמורה ואף בו א'
 עטב ונניב מלח חמר מלא דאה ואינו
 בעולם זגס האבנים שהעמור והטעם לא
 דאה וזלך לחבדון וראה על המערה
 היכל גדול מבנה אבנים אבניו זים בו
 אבנים גדולו כן או כה אמות לראש א'
 פונה לכל כמו ע' אמות וכתן לתן א'

dixit, nec in orbe etiamnum superesse. Pariter, nec vidit lapides quos Josua
 excitavit. Inde contulit se Hebronem, ac intuitus est fabricam, quam
 Abraham pater noster Speluncæ (*duplici*) superstruxit. Continet ea lapi-
 des, septē, & octo ulnas longos, sed, qui, cuique angulo insiti sunt, ad ulnas
 septuaginta extenduntur. Cumque claves speluncæ tenenti porrexisset
 aureum, ut se in monumentum Patriarcharum introduceret, referavit il-
 lud, atque ecce super ostio, imago erat, ejus vultus tribus stellis radiabat.
 Monuerant autem Judæi, qui urbem Acco incolunt, (*R. Pesachiam no-
 strum*), caveret sibi, nam, tria cadavera in speluncæ principium fuisse illa-
 ta, quæ, Patriarcharum esse prædicentur, verum rem neutiquam ita se ha-
 bere. Proinde venditante speluncæ custode, falsa cadavera pro veris, ali-

מהמפתח בידו של המערה יחזוב להביא
 אותו לקברי אבות ופתח לו והנה על ג
 הפתח גלס וג' כוכבין בפנים ואמרו ג
 היהודים טבעו הזהר כי שמו ג' א
 פגרים בתחילה במערה ואמרו הם ג
 האבות ואינם ושמו המערה אמר להם
 והוסיף לו עוד זהב להכניס א
 למערה ופתח לו ואמר מעולם לא ג
 הנחתי לפסו גוי לכנס בזה הסער והביא
 כרות והכניסו בפנים וירד במעלות ג
 ולקודם זאת המערה מבחוץ ירדו בטו'
 מעלות ובה לתוך מערה רחבה מאוד
 ובאמצע המערה פתח בקרקע וגל
 והקרקע כולה סלע וכל המערות הם
 בחלל הסלע ועל אותן פתח שבאמצע
 התיכות ברזל עבים ביותר ואין אדם
 יכול לעשות כזה אם לא בידו שמים א
 ורוח סערה יוצא מן הנקבים א
 טבין ברזל לברזל ולא היה יכול לבוא
 בכירות שמה והבין טעם האבות והתפלל
 טס נכסהיה פוחה על פי המערה היה
 רוח סערה יוצא ומטליבו לאחוריו א
 ובירושלים יש סער ושמו מערי רחמים א
 ואותו סער ממגיל אבנים יסד ואין טס

um ei superaddidit aureum, ut in
 veram speluncam se intrmitteret;
 qui, exorsus sermonem, ait, nun-
 quam cuiquam τῶν ἔξω per istam
 portam intrandi potestatem feci.
 Postea acceptis candelis, in interio-
 ra Petachiam deducit: descende-
 runt per gradus, atque antequam
 ad hanc speluncam delati fuissent,
 similiter descenderant, per gradus
 quindecim. Venit igitur in spe-
 luncam amplissimam, circa cujus
 medium, in solo ostium erat, at so-
 lum ipsum solida rupes fuit, prout
 sunt omnia monumenta rupibus
 incisa. Enim vero, ostio, quod in
 medio solo deprehendebatur, inje-
 ctæ erant crates ferreæ densissimæ,
 neque ulli mortales similes valent
 efficere, sunt enim Dei ipsius opus.
 Cæterum, prodibat ventus procel-
 losus e foraminibus, quæ, palangis
 ferreis cratium interjiciuntur, ita,
 ut cum candelis illuc accedere non
 posset. Cognovit igitur, ibidem
 Patriarchas sepultos esse, quare pre-
 ces fundere cœpit, cumque versus
 os tumbæ se incurvasset, inde
 erumpens turbo, illum retro repu-

lit. Hierosolymis Porta est, quam Schaare Rachamim, five Misericordiæ Portam nuncupant, lapidibus & calce penitus oppleta, ad quam, nulli Judæorum, nedum cuiquam τῶν ἔξω accedere conceditur. Volebant aliquando ὁ ἔξω remove ista rudera, & aperire Portam; ibi, contremuit univèrsa Judæa, & in urbe commotio magna exorta est, quoad cessarunt. Tenent Judæi, a vita traditione, in illa Porta Numen præsentiam suam exhibuisse, atque isthic olim reversurum, respicit autem Porta hæc, ex ad-
 verso Montem Oliveti. Sed, Mons Oliveti depressior est, ita ut ibi stan-
 tes, hanc conspiciant. (Vnde Zacharias XIV. 4. & Esaias LII. 8. vaticin-
 nantur,) *Stantes pedibus die illo super montem Olivæarum, oculis suis visu-
 ros coram, cum reducet Dominus Zionem.* Per illam enim portam (*salus ac
 redem.*

יהודי וכס גוי רמאך לבא טמה ופעס
 א' רצו הגוים להסיר ולפתוח הסער וז
 ונתרעסה אל' והיתה מהומה בעיר עד
 שחדלו וים חסודת בידי היהודים שדרך
 אותה הסער גלתה הסכינה ובו עתה
 לטוב והוא תכונן כגד הר הזתים והר א
 הזתים נמוך ממנו והעומד בהר הזתים
 רוחו ועמדו רגלו ביום ההוא על הר
 הזתים עין בעין יראו בטוב ה' את כון
 דרך אותו סער ומתפללין טס ומגדל
 דוד קיים ובדמק ים בה א טכנה אליטע
 ואל טכנה ר' אליעזר בן עזרי' והוא ז
 גדולה ובה מתפללין באלוני ממרא א
 רחוק מטס יוטב זקן אחד ופטבא ר' א
 פתח' למס כטה הזקן למות וזנה לבח
 להראות לר' פתח' הען טנטענו בו טט
 המלאכים והראה לו זית א יפה וכלק
 לג' חלקים ואכן טים באמצע וקבלה ז
 בידם טכטיבבו המלאכי נחלק הען לג'
 חלקים טכא יטב על טן אחד ופירות ז
 הען מתוקים מאד ואכל הען בארה טל
 טרה ומימי מתוקים וזלוליך ואכל הבאר
 אהל טרה ואכל ממרא מסיר ומכרו האחרת
 כמאה חמות מבארה טל טרה עד בארה
 טל אברהם אבינו ומימי ופיס מאד ז
 והראו לו אבן כה חמות טנימול עליו ז
 אברהם אבינו ואמר הזקן הכה הוא ז
 הולך לעולמו ואינו מסקר והגיד בטבועה
 טפעס אחת זכום כפור ראה מלאך טל
 אט ופוטו אט אכל בארה טל טרה טהיה

mentiri testaretur, juramento confirmabat, vidisse se aliquando in solemni Expiationis die, consistentem ad Saræ puteum, orantemque Angelum, totum igneum, & cujus equus pariter erat igneus. In Græcia, (Judæi) gravem patiuntur captivitatem, & miseram ferunt servitutem, Hos inter reperiuntur juvenes, periti artis arcanae, qua cum Divi.

redemptio, Judæis affulgebunt.) eamq;
 ob rem (Judæi) preces ibi perage-
 re consueverunt. Turris Davidica
 adhuc superest. In Damasco Syn-
 nagoga extat, quâ condidit Elifæus,
 itemq; alia magna, cujus fundator
 R. Elieſer Afariæ filius, in qua pre-
 cantur. In Planitie Mamre, qui locus,
 procul inde distat, habitabat senex
 quidam, ad quem cum delatus esset
 R. Petachias, apprehendit illum
 facto proximum. Is vero senex, præ-
 cepit filio, ostenderet R. Petachiz
 arborem, cui innixi fuerant Angeli.
 Ostendit igitur ei Olivâ pulchram,
 in tres partes fissam, quarum in me-
 dio marmor jacet. Est penes ipsos
 traditio, cum Angeli ibi sessitare
 vellent, trifariam scissam fuisse ar-
 borem, ut quisque suæ insideret ar-
 bulculæ; fructus autem arboris
 istius, sunt dulcissimi. Arborei, Saræ
 fons adjacet, aquis suavissimis &
 limpidissimis abundans. Fonti, con-
 tiguum est tabernaculum Saræ.
 Juxta Mamre offert se cam-
 pus apertus. Ab alio latere, centum
 cubitis a fonte Saræ, conspicitur
 fons Abrahami Patris nostri, cujus
 aquæ sunt purissimæ. Præterea,
 ostenderunt illi lapidem, magnum
 ulnas octo, super quo circumcisis
 fuit Abraham Pater noster. At-
 enim, ille Senex, cum se, quippe
 morti suæ vicinum, nequaquam

התפלל מס . ובארץ יון ים גלות' להם גדול
 וטועבדים בנוסם וים בחורים בקוואים
 בטמות ומטביעים המדים טמטרתים להם
 כעבד' וים מהם קהילות רבים בארץ
 ישראל אינה יכולה לשאת אותה אם היו
 עליה . ובכפר עוזא ונכה בן חמתי קבור
 ובבזר הקל בבל עזרא הסופר ור' הנינא
 בכתוב בתלמוד בבבדת היא בגדת העיר
 הגדולה טכאזוב לעיל . ובבבל אין אבן
 אלא הקל של אבנים :

gna, cujus supra meminimus. In tantum lignorum,

חמו דברי ר' פתחיה אחיו של
 הרב ר' יצחק הלכז בעל
 התוספות ושל הרב ר'
 נחמן מרע נגשפורג :

Divinis Nominibus mysteria fiunt, ii exorcissant dæmones, ut sibi servorum instar ministrent. Bene multos cætus istorum Judæorum, non sufferret Judaica regio, si ibi commorarentur, (non enim tam bonis moribus praditi sunt, quales terra sanctitas exigit.) In pago Vsa, conditus est Jonas filius Amittaj. In Bozra Babyloniz urbe Esra Archigrammateus, & R. Chanina, cujus in Talmude mentio fit, in Bagdad. Atq; Bagdad est illa urbs Babyonia nulla lapidum copia, sed

Finuntur verba R. Petachiz, fratris R. Isaaci, qui, Albi Cognomen habet, & Tosephoe elucubratus est, itemque fratris R. Nachmanis, Ratisbonensium.

Vt in Petachiz hoc Itinerarium, multa, ex Benjamine, aliisque Geographorum, qua veterum, qua recentium libris, quod poteram, commentarer, minime operæ pretium visum est. At, quia MS. nostrum Exemplar, alicubi depravatum esse, res ipsa testimonium perhibet, ut conjecturas, quomodo iis vitis mederi liceat, in medium afferam, necessitas mihi imponitur.

Pag. 169. lin. 10. ומילות ומפדות Legendum ומיליות ומפדות atq; sic postea lin. 15. pro מילות ומפדות similiter legendum ומיליות ומפדות:

Pag. 171. lin. 1. וכריא Omnino rescribendum וכריא prout præcesserat.

Pag. 172. lin. 27. כעל הגמר Satius fuerit legere כעל הגמר aut כעל הגמר

Pag. 172. lin. 28. חאר Hæc verba, malim expungere.

Ibid. lin. 29. או חוליס Aut fallor vehementer, aut legendū או חוליס atque sic expressi quoque in versione. Nam, de Virorum habitu, postea sequitur.

Pag. 174. lin. 22. כרעו Post hoc verbum כרעו aut, quid simile, excidisse opinor.

Pag. 178. lin. 9. תחת הר סיני Suspecta mihi hæc lectio, & pro aliud nomen substituere jubent, quæ sequuntur. Id, quale sit, alii dispiciant.

Pag. 179. lin. 10. והער קרובה Magnus est abusus vocis והער in hoc libello, & difficultatem habet interdum ejus interpretatio, ceu in præsentia quoque accidit. Urbem certe, aut Civitatem, ubique significare non potest. Supra p. 172. lin. 26. בנין עיר nuncupabatur, illa machina lignea, militibus aliquot referta, quam Elephantès gestant. Quamobrem, nostro Autori, עיר etiam turriculam tantillam designat.

Ib. lin. 25. והתה Analogia Grammatices postulat והתה

Pag. 180. lin. 9. למחוקל הנהיך Fit verisimile, post ista abesse מחא הוא לקנה aut aliud quid ejusmodi.

Pag. 181. lin. 4. אתן לך In MS. erat לו quia autem indu-
bie hæc lectio corrupta est, priorem, etiam in textum admisimus.

Ibid. lin. 15. מתפארים Si quis מתיראים legere malit, non me id
faciet repugnantē, atque, sequitur quoque hæc phrasis pag. 184.
lin. 8.

Pag. 183. lin. 4. ועורא הסופר Vt sensus sibi plane constet, sup-
plendum deinde, גם קבור עם, aut עמהם.

Ibid. lin. 24. חמס חמס אבן Preferendum חמר אבן non enim intra
solum desiderium se continuit Eparchus.

Pag. 185. lin. 5. מקיברים Vtique liquet, vitiose sic scriptum esse,
pro מקבורים

Ibid. lin. 13. בא לו בחלום Post ista, excidisse לו וואמר fit admo-
dum verisimile.

Pag. 186. lin. 3. ומתומת Sequentem hiulcam orationem, ex fi-
mili, quod pag. 182. præcesserat, dicto, sic integritati reddendam
esse existimo: [ומכנסן התלמידים ומתקין בתי כנסות, על ענינם:]

Ibid. lin. 8. והראה Perperam id scriptum, pro והראו idemque
error, iterum commissus est pag. seq. lin. 3. iterumque lin. 9.

Ibid. lin. 16. ולקח Emendo ולקח

Pag. 187. lin. penult. מובל Fortasse aptius legeretur & מבודת
fidem facient conjecturæ, ea quæ præcedunt.

Pag. 188. lin. 15. בעלתיה Infra, pag. seq. lin. 27. rectius scribitur
est enim, ex Dan. VI. 11. vox desumpta.

Pag. 188. lin. 24. באחסו כונוני His verbis subjiciendum esse opi-
nor אל עמור

Pag. 190. lin. 9. וירוקתהס ואס לאו וכו' Nisi quid me decipit, tra-
jecta sunt verba, & hac ratione in ordinem redigenda: [חוקותיהם
מתפסן בתוכה משה בן עמרם ואס לאו יחריבו את ארצם:]

Pag. 191. lin. 27. לעיר מקטם מקצר Duplex vitium, sic corrigend-
um: מוקט מקצר לעיר מוקט מקצר Mox lin. seq. pro בוכה lego מוכב nam, ad lo-
cum Es. XIV. 20. fit allusio.

Pag. 192. lin. 30. ולאדם נהרי Deinde, sive vocem בן sive aliud quid, omissum arbitror.

Pag. 193. lin. 13. וסילוכית גבוהים Hæc lectio tolerari non potest, & ex סילוכים גבוהים aut סילוכות גבוהות eligat quis, quod magis placet.

Pag. 194. lin. 1. במערה ממערה Emendo

Ibid lin. 10. נבוכך Vox depravata, pro qua reponendum נבוכך או בכיף או

Ibid. lin. 22. ניפה post se exigit vocem ניפה

Pag. 195. lin. 4. מלאים Proplurativo, exprimendus singularis numerus מלא

Ibid. lin. 27. מו קחא Magis quadrat מו קחא

Pag. 196. lin. 14. ויטנו scriptum vitiose. Igitur, aut ומכנו ויטנו aut, simpliciter ויטנ legendum.

Pag. 198. lin. 9. לתכנס perperam expressum pro לתכנס

Pag 199. lin. 23. מיסור rectius dicitur מיסור

Pag. 122. lin. 10. אבנים Citra manifestam contradictionem, admittere hoc vocabulum non licet. Substituto eapropter פנים

Offerebant sese, præter hæc, nonnulla minora, quorum aliqua correximus, indicium emendationis facere, supervacuum ducentes: aliqua, quia sensui non officiant, nec Lectotem morantur, reliquimus intacta.

EXERCITATIO QVINTA.

Ostendens Albertum Fridlandiæ Ducem, fuisse omnino quondam Academiæ Altdorfinæ Civem.

Cum identidem ab iis, qui in Academia hac Altdorfina vivunt, aut in ea moram aliquam egere, alibi degentes quærere soleant, verusne sit rumor, qui passim circumfertur, Magnum illum WALLENSTEINIVM, Megapolis & Fridlandiæ Ducem, illud verum utriusque fortunæ ostentum & prodigium; illum, Germaniæ totius, ceu vulgato, veroque ab omnibus nomine vocabatur, Dictatorem; illum, cujus (Hieremiæ Drexelii in Palæstra Christiana par. 2 c. 3. §. 2. & quod nisi iste prior hoc dixisset, pene referre trepidarem, testimonio,) quoties cum Imperatore Ferdinando II. cœnabat, æque ac Parentis manibus, *Cæsaris Filii aquam cogebantur infundere*; illum, inquam, talem tantumque postea Virum, tam duro & contempto vitæ initio usum esse, ut, cum adolescens literis hic operam daret, cum teter locus, qui que inter Carceres Academicos postremus est, & vulgo, *Antrum Caninum*, das *Hundsloch* dicitur, habuerit aliquandiu incolam? Hanc ob causam, iuvat publice tandem docere, quid sit in hac

hac

hac narratione veri. Merebimur sic gratiam, apud eos quoque vel maxime, qui historiam Seculi, (in qua utique res ista, si ita se habeat, non negligenda fuerit,) accurate meditantur. Et vero, non contigit se, fama hujus rei intra Germaniam, sed ad Exteros quoque pervasit, atque adeo, ab iis in literas relata est. Scripsit enim Georgius Fournier, Societatis Jesu Presbyter, Gallus gente, in Geographica Orbis Notitia l. 4. c. 26. *Altdorff g. 49. m. 25. Oppidem cum Academia, in qua carcer Scholasticis deputatus, dictus Hunds Cammer, s. e. Cubiculum Canis, Walefino olim notus.* Eo autem magis operæ pretium est, in fidem traditionis inquirere, quia non defuere apud nos Viri Insignes, qui, quicquid illius habetur, pro anili fabula explosere, negantes, Wallensteinium unquam in Academiam hanc pedem intulisse. Ut autem veritas se nobis ostendat, illud ante omnia tenendum est, Familiã, qua Fridlandiæ Dux editus fuit, minus recte WALLENSTEINIAM appellari, ac proinde nec ipsum debuisse *Wallensteinium* audire. Scilicet, a WALDSTEINIA gente natales trahobat Fridlandiæ Dux, quæ, prout a celebri & rerû Bohemicarum ante omnes gnaro Balbino, edoctus Autor Notitiæ Procerum Imperii l. 7. cap. 20. alios monet, propago olim seculis prioribus, erat veteris profapix Wartembergicæ. Namque fuit, quæ ipsius verba sunt, *inter Wartembergicos Zdeneko quidam, Primus dictus, qui, condita in sylvis ad civitatem Turnoviam Arce, quam ex re Waldstein nominavit, ad differentiam fratrum suorum DNN. de Wartemberg, Dominus de Waldstein appellari cœpit, idq. cognomentum una cum hereditate in filios, quos quatuor, An. 1236. d. 26. Jan. moriens, reliquit, transtulit.* Quamobrem, in iis, quæ deinde de Fridlandiæ Ducis originali gente, idem differit, haud tanti duxit, nomén illud depravatum Wallensteinius, cujus vel solã mentionem injiceret, sed, tum antiquos, qui Fridlandiæ Ducem præcesserunt, tum illum ipsum, & alios, qui hunc sequuti sunt, cum iis pariter, in magna hominum veneratione constitutis Optimatibus, qui etiamnum superstites vitam agunt, & aut legatione Cæsaris, aut aliis summis officiis funguntur, haud aliter quã genuino nomine Waldsteinios nuncupat. Quippe, Wallenstein & Waln-

stein, pro Waldstein, sine dubio, tantum in ore vulgi tam invaluit, cum Fridlandiæ Dux, commune terriculamentum esset, ac ejus nomen, etiam recens nati infantes, trepidis labris balbutirent: erat autem his, magis pronum *Walstein* efferre, quam Waldstein. Plebem incaute imitati sunt alii, ut jam Fridlandiæ Dux, nullo gentili nomine alio, quam Wallensteinii existeret noscibilis, eodemq; libris & memoriæ hominum fuerit consecratus. Venerabilis inrerim Spenerus l. 2. Operis Haraldici cap. 108. plurimum, Wallensteiniorum & Waldsteiniorum appellationem conjungit, & sic orditur de illis commentationem: *Wallensteiniam seu Waldsteiniam apud Bohemos Illustrissimam gentem, Celebr. Gabr. Bucelinus Germ. T. 3. p. 251. deducit a Johanne DN. de Waldstein seu Wallenstein.* Imo, nec egre ferunt, Illustrissimi Excellentissimiq; Waldsteinii Comites, si quis eos Wallensteinios appellet, quin, nec piget illos ipsos id nominis adhibere. Nam, in subscriptionibus Recessus Imperii Anni 1654. legimus: *Maximilian Grass von Wallenstein Herr auf Doprewitz / Stahl / Schwigen / Kloster / Grätz / Duchs / Oberfeuternsdorff / Lautschin und Neuens Waldstein / Unser geheimer Rath und Oberster Cammerer.* Quibus ita positis, jam, nullo negotio, utro patefcit, quare aliqui ex nostris, præfracte & pervicaciter negaverint, Fridlandiæ Ducem, unquam in hac Academia degisse; nimirum, quia nomen *Wallstein* in Matricula non reperiebant. Sed, certum est, fuisse illum Academia nostræ civem, quin & inseruisse nomen suum Matriculæ, primævum scilicet, verumque, & quo eum unice censebatur, idque Anno Superioris Seculi ultimo, Rectore Nicolao Taurello, Medicinæ Doctore & Professore, die XXIX. Septembris sic consignavit: ALBERTVS A WALDSTEIN, BARO BOH. Leve fuerit, nec responsione satis dignum, si quis objectet, solum *Alberti* nomen hic exprimi, cum tamen Fridlandiæ Dux, non *Alberous* tantum, sed & insuper, *Wenceslaus Eusebius*, vocatus sit. Nam, id tralatitium est, ut ii, qui multis gaudent nominibus, solum primum exprimant, nec aliud unquam Fridlandius, quam *Alberti* nomen, in subscriptionibus adhibuit. Vnde sic est in Numis quoque ejus: ALBERTVS DEI GRATIA,

DVX MEGAPOLIS FRIDLANDIÆ ET SAGANI PRIN-
 CEPS VANDALIÆ. Quamobrem, solo quoque *Alberti* nomi-
 ne, Fastorum & Annalium monumentis illum insertum esse, ma-
 nifestum evadet Scriptores rerum hujus Seculi consulentibus,
 e quibus nullius, præter *Abrahami Saurii*, ex *Theatro Urbium*,
 verba, quia id præcipue merentur, adducimus: *Kaiser Ferdinand*
der Erste hat den Praesidenten in Schlessien / Herrn Friedrich von Redern /
Anno 1558. Friedland verkauft. Dessen Nachkommen es unter der Re-
gierung Kaisers Ferdinandi II. entzogen / und solches dem Kaiserlichen
General Feld. Hauptmann / Herrn Albrechten von Wallen / oder
Waldenstein gegeben / und er von höchstgedachten Kaiser zum Herzo-
gen alhier / wie auch hernach zu Sagan und Groß-Glogau / gemacht wor-
den. Proinde, nemo porro vocare debet in dubium, Fridlandiæ
Ducem in hac Academia substitisse, nihil enim verius: atque, ceu
ætate apud nos provectiores, a suis Parentibus acceperere, habita-
vit in anteriore parte ædium, quas antehac Ludwellianas vocaba-
mus, quæque, solo, ob vetustatem, æquatæ, meliores, quod bene
vortat, nunc consurgunt. Sed, illud falsum, vanum, ineptum,
confictumq; est, poena squalidi, & cui lumen ademptū, tenebricosi
carceris, quod Antrum Caninum, das Hundstloch dicitur, in Wald-
steinium fuisse animadversum. Bis omnino, coram Senatu Aca-
demico reus comparuit Baro Waldsteinus. Semel. Anno MDC.
die Januarii 9. quia Gothardum Livonem, gladio in pede vulnera-
verat; ac necesse est, non magnum ejus fuerit peccatum, nihil enim
facere iustus est aliud, quam, ut Chirurgo satisfaceret. Quippe,
sic legitur in Annalibus Academiæ, quos Notarii, rerum semper
majorem curam habentes, quam verborum, conficiunt: Den 9.
dieß (puta mensis Januarii Anno 1600.) erschienen Baro a Wald-
stein, und Gothardus Livo, welcher von dem Barone in Fuß gesto-
chen worden. Darauf sie vereiniget worden / und hat Baro dem vulne-
rato die Schäden ausrichten müssen. At, mox iterum d. 14. Januarii,
dicâ grandem Waldsteinio impegit famulus, Johannes Recheberger,
in quem, nullam ob causam, & tantum, ceu rursus priorum tradi-
tionem ad nos perlatum est, quia otiosus per fenestram in forum
prospectaverat, inhumaniter ita sæviit, ut flagris tuber esset totum

corpus, & animam agere videretur. Atque, hoc est illud delictum, quod poena horridi carceris iusse Waldsteinium fama perhibet. Enim vero, are tantum mulctatus recessit, nec carcerem ullum subivit, Fisco, florenos triginta pendere coactus, cum famuli vero necessariis tutoribusque pepigit, ut florenos quadraginta quinque, pro centis, quos solvi sibi postulabat, admitterent. Excerpimus rursus ea, quæ de hac causa relata sunt in Annals. Den 14. diß (ejusdem mensis Januarii) wirt der Baro a Waldstein, qui famulum suum Joh. Neheberger loris mit ihm in modum tractasset, verklagt. Und weil er ihm so unmenslich gezeichnet / der Knab nach Nürnberg ad DD. Scholarchas geschicket. Hier auf den 19. diß der Herren Scholarchen Befehl erfolget / daß Baro deswegen der Acad. 30. Gulden straff geben / und sich mit des Knaben Freundschaft vergleichen soll. Baro beschweret sich dessen / fürwendend der Knabe wäre unfleissig gewesen / erbiet sich das Artzlohn auszurichten / und den Knaben zu einem ehrlichen Handwerck zu verlegen / und die zuerkandte Straff zu bezahlen. Hansß Bauers Meßgers Weib / begehrt an, statt des Knabens 100. Gulden vor die Schmecken / den Balbierer und der Acad. Straff bindan gesetzt. Einmal hat sich Dr. Baro mit seines Famuli Beständen / als Hansß Bestner Schneidert / und Hansß Bauer Meßgers verglichen / und vor alles hinweg 45. Gulden zu geben versprochen / darvon soll sich der Knab verkosten / und den Balbierer vergnügen. Mehr 3. Thaler vor seinen Lohn / dann ein Kleid dafür er geben 4. Gulden. Welchen Vertrag sie beiderseits angenommen / und damit zu frieden gewesen / auch allbereit 5. Gulden daran empfangen. Den 3. Februarii ist der überrest auf die 5. Gulden bey den Herrn Rektore deponiret worden / mehr vor das Kleid 4. Gulden / dann 3. Thaler Lieblohn / welche des Hansßen Bauers Weib / auf ihr häulen und weinen sind zugestellet worden. Den 9. Februarii hat Herr Rektor auf des Herrn Pflegers Bewilligung / des Jungen Schwester 4. Gulden geben. Den 17. Martii hernacher / ist auf Befehl des Herrn Pflegers / der Überrest / Christoff Ambergern Bürgern und Becken / als des Knabens verordnet Normunden zugestellet worden / deswegen er die Acad. quittiret. Ad hunc modum, ista gesta, & transacta sunt, nec ulla amplius Waldsteinii in Annalibus nostris occurrit mentio, ut verisimile sit, eum, post id factum, non diu in hoc loco permanisse. Dedisset enim cæteroqui, dubio procul, animi austeri, & naturæ immanitatis, quam, frequenter deinde in rebus gravibus exercuit, rudimenta plura. Fuit ergo, aliquando civis noster Fridlandiæ Dux, fuit & alius

& alius. (nam hoc quoque paucis adjiendum ex occasione) magna & numerosa multitudinis Antesignanus, Fridlandiæ Ducis æqualis temporum, quanquam ætate dispar, & popularis, origine quidem, fortunæque blandimentis longe inferior, non tamen animo. Is nimirum, qui post *Stephanum Fadingerum*, pileorum opificem, & *Achatium Willingerum* Sutorem, seditiosorum per Austriam superiorem Rusticorum agminibus, Anno MDCXXVI. præfuit, vir manu strenuus, audax, nec consilii expers. Cujus nomen, omnibus in quos nos incidimus, Scriptoribus illorum motuum, ignoratum, (haud enim aliter quam generali *Studiofi* appellatione ejus meminere) ut rursus Historicis bene consulamus, obiter vindicandum ab oblivione. Sic vero iste Anno MDCXX. d. 4. Maji in Matriculam nomen descripsit, DANIEL KUNDMANNVS REGIO - MONTANVS PROPE ÆGRAM BOHEMIG; in Oeconomia Academica, mensæ secundæ, ceu vocatur, obtigit beneficium. Fortasse stimulavit hunc, exemplum popularis Waldsteinii, ut & ipse eminere vellet, majorque ei propemodum, quam Waldsteinio, ab Historicis tribuitur imperterritæ mentis animositas. Etenim, de Waldsteinio, Baptista Nanius, Vchæta Reip. Senator gravissimus, & inter nostri ævi Historicos, judicio, integritate, rerumq; abditarum notitia agmen ducens, prodidit, quasi is, A. MDCXXXII. in Lucensi prælio, se non satis dignos spiritus gesserit: *Il Valstain fu minacciato più tosto, che ferito, da colpo di moschetto, che favorabilmente passò tra la funda, e la coscia, se bene al colpo non senza nota di soverchio timore, egli lasciassè cader si di mano le briglie, & il cavallo lo trasportassè.* At, de Kundmanno, legitur in Floro Germanico, libro, iis, qui Cæsaris hostes se profitebantur, parum cætera æquo: *Da der Graff (Pappenheim) sihet/das er Gelegenheit zu streiten überkommen/zeucht er dem ankommenden Feind freudig entgegen/und wiewohl er das so vielmal geschlagene und verwundete Heer angegriffen/so hat er dannoch dasselbige nit leichter/als wann es ein vöellig neu-und frisch es Heer gewesen wäre / überwunden. Allhier hat man des Studenten grosse Tapfferkeit gesehen / welcher weit von seinem Heer / indie Känterischen geset/ männlich um sich gehalten / und etliche ungebracht. Probanus valde, quod additur post ista: *Wäre ein fein Ding/ und an ihn zu loben gewesen/wann er sich in einer acchten Cache / und vor seinen recht**

mässigen Landes Fürsten also hätte gebrauchen lassen. Quale factum denique manserit Kundmannum, nos quidem latet, nisi quod in narratione Flori Germanici, porro succedit. Es folgten die Bauren ihrem General / und wäre eine große Gefahr zu erwarten gewesen / wann nit derselbige ihr General / der Student, wegen seiner Berwegenheit recht wäre gestrafft worden. Sinteimal er / samt seinem Leutenant Bernardo Ebber / dem Feinden lebendig in ihre Hände kommen. Hierauf ließen die Bauren den Muth alsobald etwas sinken / siengen an zu weichen / und als sie bald hierauff alle Hoffnung verlohren / flohen sie öffentlich davon. Accipimus de eodem Kundmanno, quod in Theatro Europæo Tom. 1. p. 105 3. legitur: Da die Bauren sich versamlet / etliche Psalmen gesungē / eine Predigt von einem Studio so unter ihnen gewesen / und sie tapffer zum streiten vermahnet / gehöret / sind sie / nachdem eine gute Weile mit ihnen scharmuhret worden / auf einmal / auf beyde Seiten ausgefallen / und die Käyserische mit solcher Furi angegriffen / daß die Reuter und Fußvock zertrennet / also / daß Obrister Löbel und andere / was für Resistenz und Fleiß sie auch angewendet / zu ruck weichen / und gar mit der Flucht sich salviren müssen. Ex his, quodammodo, magis autem ex testimonio illorum apud nos, qui hominem noverunt, liquet, nec irreligiosum Dei cultorem ipsum fuisse, nec sceleribus obnoxium. Egreditur ibi fidem invenit Autor Flori Germanici, ubi eorum, quæ ante allegavimus, oppositum quasi prodens, ait: Die Bauren als sie einen Studenten zum neuen General erwöhlet / sind unter diesen viel ärger / als unter den Vorfahren gewesen. Dann er hat zu den zauberischen Wundsegen / noch ein Gebet / so er in der Schule gelernt / dar zu gethan / und die unversidigen Bauren / mit Worten deromassen, beherkt gemacht / daß sie nicht länger warten können / sondern aus dem Wall sich hervor begeben / und mit lauter Stimme den Pappenheim selbst zur Schlacht geruffen. Haud unquam reperti sunt apud nos malarum artium Professores, imo ne Studiosi quidem. Tum vero, si omnino talis erat Kundmannus, qualis his postremis verbis describitur, quid obsecro attinebat, prioribus optare, ut sub Cæsaris signis dimicasset miles, qui sciens volens Cacodæmonis auspicia, suis incantamentis sequebatur? Absit interim a nobis longissime, ut Kundmanni Patronum agamus, aut defensorem.

EXERCITATIO SEXTA.

Enarrans elegantem Apologum, quo,
docetur, servandam sedulo esse Jurisjurandi
religionem.

Æteris, quæ præmissimus, utilibus, nunc tandem
postrema Exercitatione, immisceamus dulce quid,
lepidam nempe, & omnes Milesios sermones, supe-
rantem fabellam, ac cujus, æque ac Ælopi Apolo-
gorum, duplex dos est:

— — *Quod risum movet,
Et quod prudentis vitam consilio monet,
Sic corrigatur error ut morsalium.*

Et vero, cum in hanc, Arabica lingua conscriptam, incidisset R.
Abraham Maimonides, tantopere illius captus est dulcedine, ut si-
bi neutiquam temperaret, quo minus in Hebraicam linguam eam
converteret, dictione, pol! facili & tersa. Fuit iste Abrahamus,
ceu ex Juchasin constat, Magni illius, & Judæorum præconio, uno
Mose Legislatore inferioris, Mosis Maimonidis filius, qui, paternis
vestigiis insistens, & ipse valde per orbem inclaruit, ac discipulum
habuit, virum inter suos summum, R. Josephum, cujus in Canti-
cum Canticorum extat Commentarius Arabicus, certe olim exti-

tit, nec enim compertum mihi, num interitum, cui multa alia præclara Veterum monumenta obnoxia fuerunt, evaserit. Ergo, Apologum hunc, ab Africanis Judæis, Septæ, ad fretum Herculeum, forte fortuna MS. ego nactus, Maimonidis junioris semitâ viam facere, & amplius Latinitate commentum hoc donare, in animum induxi meum; certa spe fretus, non defuturos, quibus ista placebunt, quique, quod Plinius Secundus Maximo suo graviter inculcat, sibi dictum putabunt: *Sit apud se honor antiquitatis, sit ingentibus factis, sit Fabulis quoq.* Quanquam, utri nunc nonnullorum, de Angelis & Dæmonibus, sese in mundo proferrunt opiniones, erunt fortasse ex Christianis, qui, hæc ita accidisse, serio sibi persuadebunt, totamque narrationem, una cum Judæis, inter veras historias potius, quam viles nãnias, referent. Habebit ergo, quemadmodum libri pariter reliqui, hæc quoque Exercitatio, suum fatum, pro Genio nempe & captu Lectoris; quem, postquam nobis, cognoscendo antelucanas istas lucubratiunculas, paululum vacavit, res suas bene gerere vovemus; illumque dimittimus, ubi prius aures ei vultimus, Phædri, quæ nostra facimus,

Induxi te ad legendum: sincerum mihi,
Candore noto, reddas judicium, peto.

מעשה

שהעתיק ר' אברהם מימון זל

בלשון הקדוש מלשון ערבי:

HISTORIA

Quam,

Ex Arabica in facram Hebraicam

linguam

convertit

R. Abraham Maimonides f. m.

מעשה היה בארס אחד סיחר מלא היה לו אלא בן אחד ולמדו תורה ו ומענה ותלמוד מיתא סידרי ונתן לו ארסה והולד בנים בחייו וביום מותו קצן זקני עירו ואמר להם דעו פגע לי בכמים רבים וים לאסתי עלי כתובה ממאה מלעים כסף כמו סכתוב בספר כתובתה וכל הארז יהיה לבני אס יאמור מנותי מאני מנהו אותי בבנים ואס ממא ועבור על צואתי הגבי אל הקדים מעלמסו כל בכמי לממס ולא יהא מהם לבני כלום מיד קריא לבני ויצוהו בבני זקני עירו מלא ילך בים לעולם כל ומו חייו ואמר לו בני הוי ארבע כי כל בכמי ואס מים לי הרוחתי במהלכים מעסיתי בים וכמה מאורעות וכמה גסיונות עברו עלי בים בבקמס ממך מלא תסכך עמך כדי להרויח בכמים בים כי אני מניה לך בכמים ג לרוב מאס אפילו לעולם לא תרצה ג להרויח ימפיקו לך ולבניך כל ומו א חיותכם על הארמה והגבי חפן מתעבב לי בספר התורה מלא תעבור רצוני ו ומנותי בזה לעולם מכמים רבים אנו מניה לך שתוכל להחיות בהם במקומך :

ERat aliquando homo Mercator, habens tantum filium unicum, hunc probe erudiri curabat in Sacris Literis, libris *δευτεράσιων*, & lex Talmudis Ordinibus: dabat ei insuper uxorem, e qua liberos suscipiebat, patre superstitite. Cum vero mortis fatalis dies patri immineret, convocat is primores urbis suae, aitque illis; Scitote, habere me opes ingentes, & Vxori quidem meae, dotis loco solvere teneor argenti pondo centum, ceu in instrumento ejus dotali scriptum est, (*haec illi appendi velim*,) reliqua omnia filii sunt, si modo servaverit mandatum meum, quod vobis praesentibus ei sum praecipiturus. Quod si vero illud violabit, ecce tunc omnes facultates *ἀνάθημα* sunt, nec filio meo quicquam earum obtin- gat. Mox, accito ad se filio, coram primoribus urbis hoc ei edicit, ne unquam tota vita mari se committat, inquit; Fili mi, noveris, me sane omnes meas divitias, totamque rem familiarem, acquisivisse maritimis, quae feci, itineribus. At, quia multi atroces casus, variaque discrimina me in mari navigantem man-

ferunt, hoc te vehementer obsecro, ne periculo, in mari quaestum captandi, te exponas. Abunde enim divitiarum tibi relinquo, ut, si maxime nunquam animum ad lucrum sectandum applices, suffecturæ ex tibi sint liberisque tuis, quamdiu in hoc orbe vitam agetis. Volo igitur, ut jusjurandum mihi des, sub Legis Divinae religione, te hanc meam voluntatem mandatumque, nullo unquam tempore violaturum, quippe, fatis amplum patrimonium ad te transfero, ut, pro conditione tua, vitam tolerare queas. Quod si vero praecipitum hoc transgredieris, ecce, praesentibus his viris honoratissimis, omnes facultates meas, in *Δῶρον & κορβαῖν* devoveo, ne quic-

ואם תעבור מזותי זו הנני מקדים כל
 נכסי לשמים בפני אלנו הכבדים שלא
 תוכל ליהנות מהם : ונסבב לו הכן על
 הדבר נפני הקהל וזקני העיר שלא
 יפרוש בים לעולם . לימים יפטר הזקן
 הסוחר והלך לבית עולמו והבן עמד א
 בביתו ושמר מזות אביו :

ne quicquam utilitatis ex his ad te
 sedundet. Quamobrem filius, co-
 ram magno civium numero, & ur-
 bis primoribus, in eam sententiam
 conceptis verbis jurat, nunquam se
 navigationem initurum. Aliquot
 interjectis diebus, moritur senex
 mercator, abitque ad plures, filius
 vero ædes illius occupat, tenaxque
 est præcepti paterni.

ולסוף ענה ומנתיים באה ספינה אחת
 לאותו כמל של אותה העיר והיתה א
 אותה ספינה טעונה כסף וזהב א
 ומרגליות וכספאלו אנשי אותה ספינה
 ליבטה שאלו על אותו הסוחר אם היה
 בחיים ואמרו לו אנשי העיר כבר מת
 ונשאר בנו במקומו עשיר גדול ותלמיד
 חכם : אמרו אנשי הספינה בבקשה מכם
 הביאהו לכאן או הרחובו ביתו . הראו
 להם ביתו ושאלו במלומו ואמרו לו א
 אתה הוא בנו של פלוני הסוחר הגדול
 שהיה רגיל לפרוש בים ושהיה הולך
 בסחורה רבה לסוף העולם אמר להם
 אני הוא בנו . אמרו לו איך אמר זה
 איך היה לו בעבר הים הנכסס ו
 ופקדונות כספספר מן העולם אמר להם
 לא כתב בזאתו שהיה לו כלום בעבר
 הים רק הסביעני רבו וזוני בלא א
 לפרוש בים לעולם . רמזו לו איך שלא

Post annum unum aut alterum,
 adventat navis quædam, in illius
 urbis portû, argento, auro, & unio-
 nibus onerata, cumque vectores in
 terrâ descendissent, quærent num
 è *dæva* Mercator adhuc salvus sit?
 At, responsum accipiunt ab incolis,
 pridem ipsum mortuum esse, reli-
 quisse vero filium successorem, vi-
 rum ditissimum juxta eruditissi-
 mumque. Tum nautæ: Quæsu-
 mus vos, huc illum deducite, aut
 ostendite nobis ædes ejus. Facto
 ædium indicio, (*intrant has nautæ,*)
 & salvere jussu patrefamilias, in-
 quiunt: Tune filius es *re dæva*
 mercatoris opulenti, qui mare per-
 agrabat, mercesque varias depor-
 tabat, ad ultimas usque orbis oras?
 Respondet homo: Ego is ipse sum.
 Ibi navicularii: Quæ cum ita sint,
 dicdum, an nullam moritura pa-
 ter mentionem fecit opium & facul-
 tatium, quas trans mare possideat?

At alter: Non indicavit supremis
 verbis, quicquam se trans mare habere. Quin potius jusjurandum
 præstare me coëgit pater; & interminatus est, ne unquam ma-
 re ingrederer. Subjiciunt navicularii: Si hæc vera sunt, neque signifi-
 cavit tibi pater, quantam pecuniam scœnori dederit, quantumque rei te-
 neat trans mare, non is mentis suæ composato functus est. Oportet
 enim scias, totam navem, qua huc vecti sumus, & quæ argento, auro, atq;

הגיד אביך על מה שהפקדו או על מה שהחזיק
 בעבר היום לא מת בדעתו כי ידוע תדע
 טכל הספינה שבאנו בה שהיא מלאה
 כסף וזהב ומרגליות הכל מעל אביך
 היא שהפקיד לנו ואם היות שמת י
 אביך לא נכפור אכחנו בפקדונו מלתת
 אותו אליך אעפ שלא נזה כך בי י
 אנשים באנשים אכחנו ויראת הסם א
 עלינו ואין אנו חומדים ממונך כי יש
 לנו בל תהלה לאל ועתה בא געם א
 עבדיך אלה יקה כל מה שיש בספינה
 מהכל שלך כששמע בן הסוחר כך א
 מוח מאד בלבו והלך עמהם והביא כל
 אותו ממון לביתו והכניס ארטי הספינה
 בביתו ועמדו עמו ימים במסתאות י
 ובשמחות ליום אחד אמרו לו אנשי י
 הספינה יודעים היינו באביך שהיה אים
 חכם וכבדו אמנם נראה לנו שלא היות
 בדעתו כשמת וכאשר הסביעך שלא י
 לפרס בים ובאמת תדע שאין מום י
 לאותו מבושה כי היה לאביך נכסים
 בעבר היום יותר עשרה פעמים שלא
 הביאנו לך ואיך היה מסביעך שתאבד
 כל אותם נכסים אלא גסיה ומקורה
 בדעתו רק אם תשמע אותנו קח רשות
 מהמלך והחכמים ובה עמנו וצאנה תן
 הסחורות המתבקשות בארכנו ותרויח
 בהם ממון גדול ותבחי עמך כל י

unionibus referta, meris paternis
 bonis oneratam esse, quæ ipse apud
 nos deposuit. Et si vero pater tu-
 us diem supremum obiit, non ta-
 men inficiabimur ejus depositum,
 ne illud in manus tibi tradamus,
 quanquam mandatam illius nul-
 lum ea de re extat; etenim viri boni
 sumus, Deumque veremur, nec tuas
 opes desideramus, nam, Deo gratia,
 rebus omnibus abundamus. Qua-
 propter ad eum servis tuis navem,
 & cape quicquid ibi est mercium
 pretiosarum, tuæ enim sunt univer-
 sæ. Hæc, cum audivisset Mercatoris
 filius, multum animo lætabatur,
 atque illos comitans, omnes
 merces in domum suam infert, nau-
 ticasque in ædes recipit, qui, dies
 complures in conviviis & hilarita-
 tibus, cum eo transigebant. Ho-
 rum uno, dicunt illi navicularii:
 Nos novimus patrem tuum pollu-
 isse sapientia prudentiaque, idcirco
 nobis videtur, non fuisse eum sibi
 præsentem, cum moreretur, cum-
 que jusjurandum a te exigeret, non
 temari peregre iter facturum, Pro-
 certo hoc igitur tibi tenendum, ni-
 hil roboris inesse illi iurijurando,
 pater enim tuus decuplo majores
 opes trans mare possidebat, quam
 nos tibi attulimus, quomodo igitur
 jusjurandum a te requirere pote-
 rat, ut omnes illas facultates defereres? fuit ergo mente captus. Hinc,
 si nos audire voles, pete a Rege & Sapientibus iurijurandi veniam, & age-
 dum, nobiscum proficere. Ememus hic merces, quæ in nostris regionibus
 desiderantur, atque ex iis lucrum ingens capies, tecumque asportabis
 omnia bona, quæ reliquit pater tuus, in urbe, & regione nostra. Ad hæc
 ille: Ego jusjurandum dedi parenti, me nunquam mare ingressurum, illud
 jusju-

הממון מהניח אביך בארצנו ובהקומינו
 ענה להם אחי בטבעתי לאבי מלא עי
 אכנס בים לעולם ולא אעבור על גג
 טביעתי ולא על מצותי כי אבי הטביעני
 בדעתו ומה מלא הודיעני על אותן
 הפקדונות ועל כל אותן הממון מהניח
 למס נתכוון בדבר מלא אספן עמני ועל
 זה לא רצה לגלות לי הדבר וכיון ג
 מכך הוא אסמך מצותי ומטביעתי ג
 בטבעתי לו אמרו לו וכי היה רוח
 איותך יותר מגופו מסכן עמנו כמה ג
 פעמים אין הדבר כך כמו גאתה ג
 אומר אלא פתיה מסורף בדעתו ולכן
 אין במצותו ממש כי לא בדעת היה
 מדבר ובלי דעת הטביעך לכן טוב לך
 ליטאל היתר בטביעתך בטענה זו סוף
 הדברים מהטביעו עליו בדבריהם עד
 שהזניחוהו מדעתו והורד ללכת עמהם
 כדי להוציא הממון .

*jusjurandum minime violabo, nec
 transgrediar præceptum ipsius.
 Pater enim sibi præsentissimus, hoc
 jusjurandum a me exegit, quod ve-
 ro debitorum illorum, opumque
 quas isthic reliquit, nullum mihi fe-
 cit indicium, eo ipso id intendebat, ne
 periculo me exponerem, hancque
 solam ob causam, rem manifestare
 neglexit. Quæ, cum ita se habeant,
 servabo illius mandatum, meumque
 jusjurandum, quo me ei obstrinxi.
 Subjiciunt nauticarii: cum ipse te
 magis amarit quam vitam suam,
 tuique causa tot discrimina adierit,
 fieri non potest, ut vere sic ista sint,
 ceu loqueris, sed impos mentis fuit,
 & proinde nihil solidi inest manda-
 to ejus, amens enim loquutus est, &
 amens te jurare coëgit, quare opti-
 mum fuerit, ut ex argumento hoc,
 jurisjurandi veniam petas. In sum-
 ma, tamdiu verbis suis illum urge-
 bant, donec eum a proposito abstraxere, itaque in profectiorem ad
 opes suas petendas consen sit.*

מה עשה קנה מחורה ונכנס עמה
 בפשיטה והלכו להם יחד וחד פתיו
 בים הגדול הכירו למס טעבר על גג
 טביעתי ועל מצות אבי כי הקם הטליך
 הערה על הים והאכיה בטברה נכסעו
 כל האנשים שהיו בה על פתתו לו ענה
 לעבור על טביעתי ועל מצות אבי .
 ורמז הקצה לפרו על ים והטליך ג
 האיש ההוא אל היצפה ערום ויחף ג
 לסוף העולם במקום מלא היה מס ג
 מושב בני אדם כדי שיסבול דינו על
 הנחת בחיים וכטבא אל היצפה וראה

*Quid igitur facit ? Comparat
 merces, atque navem cum istis con-
 scendit, unaque simul abeunt. Quam-
 primum autem in altum delati fue-
 rant, agnovere illico, ipsum & juris-
 jurandi religionem, & patris præcep-
 tum violasse. Numen enim, ven-
 to impetuoso mare turbabat, sic ut
 navis frangeretur, omnesque qui
 ea vehabantur, suffocarentur, qui
 autores fuerant filio mercatoris, ad
 insuper habendum jusjurandum,
 præceptumque paternum. Cæte-
 rum, Maris præfectus Genius, ex
 Numi-*

את ענמו ערום ויחף הכיר מהמס רגז
 עליו וכי בא יום אירו ונפא עיניו למרום
 והנדיק עליו את הדק והחל ללכת על
 ספת הים אולו ומנא עוד מוטב או א
 טימנא תה יאכל ומה יתכסה כי ערום
 היה כאשר יאז מבטן אמו זאחר מהלך
 כמהלך יום אחד מנא חילן אחד מהיו
 ענפיו על ספת הים והטב בלבו זה חילן או
 אכסר שלא נטעוהו בני אדם הלך למנא
 אוכל והחטיך לו ולא מנא כלום א
 כטראה שלא מנא דבר מה יאכל ולא א
 במה תכסה יתכסה בענפי חילן הרקום
 ובעלו כדי להיותם מנויין לו מקרה א
 הלילה וכמהיה בהצות הלילה שמע קול
 ארי נוחס וראה מהיה בא חליו לאכלו
 וכטראה פחד לנפשו מאד שלא יאכלנו
 הארי על שלא עמר מנות אביו ועל טעבר
 על טבועתו והרים קולו בבכי והתפלל
 למס להצילו וטיאריך חמתו ואפו עמו
 וטלא יפרע ממנו להמיתו במיתה משונה
 ומה עשה אחז בענפי חילן ועלה למעלה
 בטכסיו וכטבא הארי לא מנא וחזר
 לאחוריו והאיש ההוא נתן הודאה למי
 כטצילו מיד הארי ההוא :

Numinis Supremi imperio . illum
 perjurum, nudum ac discalceatum
 extrudit circa ultimas orbis plagas,
 in locum, nullis hominibus habita-
 tum, ut vivus lueret peccatorum
 supplicia. In terram igitur delatus,
 cum se nudum & discalceatum con-
 spiceret, facile animadvertit, ira-
 tum sibi Numen esse, venisseque di-
 em sui infortunii. Sublatis vero in
 caelum oculis, fateri coepit, hæc sibi
 jure obtigisse : & in litore deinde
 obambulans, homines requirebat,
 & aliquid quod comederet, & quo
 sese tegeret, non minus nudus enim
 erat, quam cum egrederetur ex
 materno utero. Postquam totum
 diem circumivisset, defertur ad ar-
 borem quandam, ramis suis litus
 obumbrantem, quare secum cogi-
 tat, fieri aliter nequit, quam ut ar-
 borem hanc homines plantaverint,
 unde scrutatur, num aliquid ad
 comedendum reperire posset, ve-
 rum frustra erat, & tenebrae insuper
 ingruebant. Cum ergo nihil, nec
 ad comedendum, nec ad tegendum
 sese invenisset, arboris teneræ fron-
 de, foliisque ejus se operiebat, ut ad-
 versus nocturnum frigus tutamen haberet. At vero, circa noctis me-
 dium, audit vocem leonis rugientis, videtque illum accurrentem, ad
 sese devorandum. Eum cum conspexisset, vehementer metuebat, ne
 leo ob violatum præceptum paternum, & jusjurandum, se dilaniaret, un-
 de fiens amare, Numen orat, subvenire, & misericorditer secum agere
 dignaretur, nec mortis sævæ supplicio in sese animadverteret. Quid
 ceptat ? Apprehendit ramos arboris, & tuberibus illius adjutus,
 eam inscendit, atque sic, cum adventans leo eum non invenisset, re-
 trocedebat, homogue ille gratias Deo agit, quod se a leone libera-
 verat.

הטב בלבו הנחור ההוא לעלות עיר
 באותו האילן אולי ימצא בו דבר לאכול
 כי היה רעב מאד וכשהלך באילן מצא
 עוף גדול ושמו קיפופא וכשראהו פתח
 את פיו לאכלו והבחור הקהה רצה לברוח
 ונתן הטס רוח חכמה בלבו ועלה ורכב
 על העוף הקהה וכיון שרכב עליו נפל א
 פחדו על אותו הקיפופא ולא בע ממקומו
 כל הלילה והבחור הזה הוה ירא מאד
 ממנו והיה אוחז בכתפי ידיו בכוצתו ולא
 היה יכול לרדת מעליו וגם הקיפופא היה
 ירא יען מלא היה יודע מי הרכב א
 עליו וכמעלה עמוד הסחר חביט א
 הקיפופא וראה האים והוסף לירא מעניו
 ויעוף בחמה ופחד כל היום עד לפת ערב
 והעביר לו את הים ונשאו עד מקום ג
 אחד לסיף העול כשהיה רואה את הים
 תחתיו היה ירא מאד והיה מתפלל לטס
 להצילו:

& mare trajiciens, hominem in locum quendam, in extremis orbis finibus situm, deportat, qui, videndo subitus semare, multum timebat, Numenque invocabat, ut sese servaret.

כשהיה לפת ערב עבר אותו קיפופא
 על מדינת אחת וכתקרב לארץ ושמע
 האים ההוא קול גערים פתח קוראים א
 בסדר ואלה המטפטים כי תקנה עבר
 עברי וכששמע כך אמר בלבו בודאי יש
 במדינה זו יהודים השליך עצמי לטס וי
 ואיפטר ירחמו עלי והנצל אם אמכור
 עצמי לעבד עברי להם מה עשה א
 השליך עצמו ונפל על סער בית הכנסת
 על אותה עיר ואותו הקיפופא הלך לדרכו
 nagogæ illius urbis, Bubone avolante.

Postea constituit is homo secum, altius in arborem evadere, si forte aliquid ad comedendum offendere posset, erat enim summo famelicus. Pergens sic, incidit in avem prægrandem, cui Bubo nomen, ea, viso homine, os distendit, ad illum deglutiendum, homo vero, cum fugam meditaretur, indidit ei sapientiam Numen, ut in avem insiliret. Bubo vero, animadverso hoc infessore, formidare illum coepit, necto ta nocte loco se movet. Interea temporis, homo sibi quoq; metuebat, utraq; manu pennas arcte tenens, nec valens amplius descendere, Bubonem quoque pavor corripuerat, nec enim sciebat, quis in dorso sessitaret. Diluculo exorto, retrospectat Bubo, & animadverso homine, majorem metum contrahit, unde irata, æque ac pavida, tota die ad vesperam usque circumvolitat;

Circa vesperam, Bubo in regionem aliquam defertur, ibi, ave hac terræ viciniorē reddita, audit homo vocem legentium puerorum, ex Exodi (cap. XXI,) Cum emeris servum Hebraum. Quæ re percepta, secum cogitat, necesse est Judæi hic degant, illuc me præcipitabo, fortasse miserabuntur mei, vitamque salvabo, si me in servum ipsis vendem. Quid incipit? Desultat, atque concidit ante fores Synagoga, intra

והאית כמנפל לא היה יכול לקום עד ב' שעות כי כמעט סנתרסקו אבריו מרח הנפילה ועל מהיה חלם שלא אכל ב' ימים ואחריו כן קם על רגליו והלך עד מער בה ומכאו סגור צעק ואמר פתחו לי שערי צדק ינח נער אלנו ויאמר לו מי אתה אחר לו אנכי עברי ואת השם אבי ירח הלך הנער אכל רבו וזוהו קם לפתוח לו הדלת וכשראהו ערום הגיד לו את כל אשר קרהו מראש ועד סוף ואמר להם כי עברו עלי צרות גדולות ענה לו הרב ההוא כל מה שאירע לך הכל הוא נקל על מה שאתה עתיד לסבול כאן אמר לו הבחור וכי אינכם יהודים ידעתי שבני ישראל רחמנים בני רחמנים הם כמ' לאית עני כמוני ריקן מכל טוב ערום ויוחף אמר לו הרב אל תרבה לדברים כי אינך יכול להנצל מן המות ענה לו הבחור ולמה אדוני ולמה תאמר כדברים האלה אמר לו מפני שהעיר ג' הזאת אינה על ב' אלא עיר של עדים וטירותן והנערים האלה אשר אני מקרא להם בני עדים הם ועתה יתקבצו ברגע אחד להתפלל וכטיראו אותך ימיתוך כשמעם הבחור ההוא כך כבהל ונפל ונמק רגליו אותו הרב וזכה ויתחנן לו לתת לו ענה ולעזור לו שלא ימות ואמר כי היה איתם יודע ספר וירא השם לולי

iatta duas horas non poterat sese erigere : ob illius enim casus violentiam, parum aberat, quin omnia membra convulsa essent, accedente insuper bidui inedia. Tandem surgit, & ad portam Synagogæ accedit, quam, cum clausam reperisset, clamare coepit. Heus, aperite mihi portas justitiæ. Tum puer egrediens, interrogat illum : Quis tu homo es ? Respondet ipse : Hebræus ego sum, & veri cultor Numinis. Nec mora, refert id puer Magistro, qui, fores illi pandere iussit. Magister, cum hominem sic nudum conspexisset, (*querit causam, simulq; narrare jubet, quomodo in has oras delatus sit.*) Edisserit igitur (*hospes,*) omnia quæ sibi acciderant, a principio ad finem usque, querens, atrocissimas se perpeffum esse calamitates. Tum Magister: Quicquid hactenus sustinivisti, id totum leve est, præ eo, quod hic te manebit. Ad hæc, homo: Annon vos Judæi estis? Atqui, novi ego, Judæos misericordes esse, hæcque virtutem trahere a Majoribus, tanto magis igitur miserebuntur pauperculi hominis, qualis ego sū, destitutus rebus omnibus, nudus, discalceatusque. At Magister, noli, inquit, multa verba facere, nec enim

mortis evadere potes supplicium. Ibi homo percontari : Ecquare Domine? & quam ob causam tam sæviter mihi comminaris? Respondet Magister: Quia hæc urbs non habitatur ab hominibus, sed Dæmoniorum Lamiarumque propria est; atque illi Pueri, quos erudio, Dæmoniiis prognati sunt, eaque, intra momentum aderunt ad precandum, & simul ac te videbunt, viſa te exuent. Quæ, cum audivisset hospes, magno metu corripiebatur, & coram Magistro procidens, pedesque illius deo-

בחסד בענת אותם האנשים שהטעו אותם
לעבור על מצוות אבות ועל מצוותיו
וכששמע אותם הרב כך כמרו רחמי
עליו וענה לו כיון שאתה בן תורה
וידע ספר ואתה מתחרט על מה טעמת
ראוי לחוס עליך ומאחר שכנסת רגלי
התנסלת לפני אחר בעבורך אם אוכל
להילך :

coepit miseratione moveri Magister, ita ut diceret juveni : Quia Legis Divinae, & doctrinae gnarus es, atq; poenitentia admissorum caperis, æquum est, tibi parcere. Proinde, quia pedes meos osculatus, mihiq; supplex factus es, tui causa enitar, ut te liberare queam.

מה עשה הרב הבאנו לביתו והאכילנו
והסקהו ולן בביתו בלילה ההוא ולא
הרגישו עליו הסורף כל אותה הלילה
למחר בהסכמה אמר לו אותו הרב בא
עמי לבית הכנסת ופיס עמך תחת
כנפי ואל תדבר דבר עד שארבר בעיניך
הולכנו לבית הכנסת ועמד תחת כנפיו
הרב וכשעלה עמוד הסחר באו הסורים
לבית הכנסת כלפניו אש ושמע קול
ברקים מרעשים וקול זועות והאיש
ההוא עמד מרעיד ולא כמאר רוח
מריב פתרו ויראתו ושמע שהתחילו לומר
פסוקי דזמרא כמו אש היו בני ישראל
והיה עומד עד אחד קרוב לאותו הרב
ואמר לחברו ריה בני ארם אני מריח
עד שנשמע הקול ביניהם ואמרו הנה
הוא עומד בנר הרב וכולם נהגו כבוד

sculans, flebat, & obsecrabat Magistrum, ut consilium suggereret, ac opem ferret, ne capitis discrimen incurrat, addens, se literis esse imbutum, & Numinis cultorem sedulum, peccasse autem tantum, ex pravo consilio illorum naviculariorum, qui se seduxerint ad violandum præceptum paternum, & jurisjurandi religionem. Istis perceptis,

Quid facit Magister? Introducit hominem in ædes, eumque cibo ac poture ficit, pernoctatque ibi hospes, nec id tota illa nocte sentire dæmones. Mane, cum illuxisset, ait Magister hospiti, veni mecum in Synagogam, & intra pallium meum ibi tercipe, nec quicquam loquitur, priusquam tuo nomine verba fecero. Introductus in Synagogam, sub pallio Magistri delitescit. Mox, exorta aurora, dæmones Synagogam petunt, tanquam flammæ igneæ, exaudiebatq; hospes, quasi quosdam tonitruum fonitus, commoventes e concussantesque. Stabat igitur homo ille formidolosus, nec fere animi quicquam reliquum habebat, præ nimio pavore, & tremore. Audiebat vero recitantes dæmonas preces solemnes matutinas, quasi forent Judæi.

Interim, quidam dæmonum, qui haud procul a Magistro confiterat, socio suo ait, odorem hominis ego olfacio, idq; tamdiu, quoad inter omnes vox hæc fuit exaudita. Tum cuncti clamare; Ecce stat a latere Magistri. Cæterum, universi id hono-

רוב ולא קרבו אליו מאחר שהוא יושב
בעד כספיו וכשראה אותו הרב מידעו
הסדים שהאדם ההוא היה למס מיד מ
הסגליו בסוקו דמרחא אמר לחזן אל
תקפול עד מאדבר דברי מרד אמרו
לו הסרים רבנו דבר על עבדיך לא
דברך ונשמע :

re, Magister, servis tuis verba tua nos aufcultabimus.

אמר להם רבני מבקש מכם מלא א
תפיקו לאים הזה כיון שכנסם בכל
קורתיו אמרו לו ומה טיבו של ילד
אדם בטיבו ומי הביאו לכאן מפר
להם הרב כל מה שארע לאים ההוא
מראם ועד סוף אמרו לו ואיך נחיה
אדם רשע כזה מעבר על מות אביו
ועל טבועת הסם אין זה כי אם בן
מות אמר להם הרב כבר קבל עלינו
ענבו ברוב צרות וקשות שעברו עליו
והוא בן תורה וראוי שתגן עליו תורתו
מאם היה חיוב מיתתו ולא היה הסם
מגילו מן היס ומן הארי מן הקיפופא
ומחמה צרות ענו לו הסדק לם שהוא
בן מות שהוא בן תורה ולא סמר א
מכות אביו וגם מעבר על טבועתו וג
והסגלות בעשות לו כדרכות והסם לא
הצילו מל מה מעבר עליו אלא כדי מ
טימות בדינו במיתתו ממנו :

istribuebant Magistro, ut nemo
hominem attingeret, quoad pallio
Magistri tegebatur. Cum sic vi-
deret Magister, innotuisse Dæmoni-
bus, esse illic hominem, confestim
post recitatas Preces Psalmicanas,
ait Præcentori: Noli tu porro pre-
cari, priusquam verba mea protule-
ro. Ibi statim Dæmones: Loque-

Tum ait illis: Ego hoc a vobis
contendo, ne istum hominem læda-
tis, quia sub umbram tigni mei con-
fugit. Ad hæc Dæmones: Quid sibi
vult, foemina editus internos, &
quis eum huc deduxit? Ibi narrat
illis Magister omnia, quæ homini
evenerant, a capite usq; ad calcem.
Dehinc Dæmones, anne concedere-
remus, inquirunt, superstitem esse;
tam nequam hominem, qui migra-
vit mandata paterna, & jurisjuran-
di sanctimoniam? omnino reus est
capitalis supplicii. Subjicit Magi-
ster: Quoniam poenas, suis multis
calamitatibus ærumnisque quas
perpeffus est, luit, atq; in sacris lite-
ris scientiam profitetur, æquum est,
ut hæc eruditio illum tueatur.
Quod si enim mortem promeruis-
set, non liberasset ipsum Numen e
naufragio, nec a Leone, nec a Bubo-
ne, aliisque malis plurimis. Re-

gerunt Dæmones: Tanto magis dignus est, qui vita exuatur, cum Legem
Divinam teneat, nec servarit præceptum paternum, suumque jusjuran-
dum violaverit. Huic enim, leviores errores, pro delictis gravissimis im-
putantur, Numenque haud aliud ob finem, inter omnes istas adversitates
ipsum illæsum præstitit, quam, ut a nostris manibus mors ei inferatur di-
rissima.

ואמר להם הרבו חן ראוי שתתחננו
 אתם אלף בדין תורה מאחר שהוא בן
 תורה ועתה שמעו לקולי יתרים החזן
 מלא יתיכן מוס סר עד אחר התפילה
 וברא אותי לפני אשמדאי המלך והוא
 ירד אותי אש למות אש לחיים : עני
 כלם טוב הדבר אשר דברת מיד נו
 לחזן הכנסת להחריס מלא יתיכן מוס
 סר עד פירן אותי אשמדאי מלך
 הטרס :

lium, quod suscipisti: nec mora, jubent

Excipit Magister: Minime fas est,
 ut vos illum perimatis aliter, quam
 secundum Legis Divinæ instituta,
 cum eruditus sit: Nunc igitur au-
 dite consilium meum: palam edicat
 Præcentor, sub anathematis pœna,
 ne quis vestrum, illi ante preces
 peractas noceat. Postea, iis finitis,
 adducemus illum ad Regem Asmo-
 dæum, atque ipse judicabit, num
 morte, an venia dignus sit. Tum,
 uno ore omnes: Probum est confi-

Præcentorem sub anathematis pœna
 divulgare, ne quis Dæmonum manus ei inferat, antequam Asmodæus
 Rex Dæmonum, de illo cognovisset,

ואחר שהתפללו הביא וזהו לפני אשמדאי
 ואמר לו ארזני המלך האים הזה הוא
 בינינו מפני שחמא לשם ית מעבר על
 טביעתו ומלא שמר מנות אביו וזהו
 אירע לו כך וכך ואחכנו לא רצינו
 להמיתו עד שתדיכנו אתם מפני שהוא
 בן תורה וכעצמנו המלך כך קרא
 לבית דינו ואמר להם הנה זה האים
 שעשה כך וכך והקרה לו כך וכך
 דינו לבקר מעפטו ופמפטו בדינו כי הוא
 בן תורה לכך תדיכנו בדין תורת משה
 הלכו בית דינו ופמפטו בדינו ודיכנו
 למות מפני שכתוב בתורה ארור מקלס
 הביו ואמו וזה הקלה כבוד אביו
 ומותו וכיון שהוא ארור

Legis Divinæ Studiosus sit, ideo
 eum judicare addecer. Abeunt Senatores, omnique negotio pro-
 be perpenso, capitalem adversus eum ferunt sententiam. Nimirum,
 hoc nitebantur fundamento: Scriptum est in Lege (Deut. XXVI. 16.)

Maledictus esto, quisquis vilipendit patrem suum, aut matrem suam. Atqui,
 iste, vilipendit utique honorem patris sui, illiusque præceptum, &
 proinde subjacet maledictioni. Cæterum, maledictionis reum, eun-

Post recitatas Preces, deducunt
 reum coram Asmodæum, dicunt,
 que illi: Rex, Domineque: Iste hō-
 mo in nos incidit, quia deliquit ad-
 versus Numen æternum, violando
 jusjurandum, & spernendo manda-
 tum Parentis sui, atque ecce, ista &
 ista ei evenerunt. Nos autem no-
 luimus illum trucidare, priusquā tu
 de ipso decerneres, quia Divinarū
 literarum Studiosus est. Quæ, cum
 percepisset Rex, convocat Senatum
 suum, & his eum affatur verbis: Ec-
 ce vobis. Hominem, qui hæc, & ista accide-
 runt, ite igitur cras in suffragia, &
 inquire in causam illius. Cū enim
 secundum Mosaicam Legem vos

והרור הוא בן מות משאול בן קים א
 טרצה לחמית בנו יהונתן על מעבר על
 הרור ומד כי זה עבר על טבועתו א
 סכתוב כי לא יקח יי' וגו' הלכו א
 לפני המלך אשמדאי ומסרו לו איך א
 חיובוהו למיתה על הספכות הנכדרי -
 אמר להם אשמדאי המתינו ברוך ולינו
 עליו אכן כתוב ומסמו העדה והגלו א
 העדה והמה חכמיהם הוו מתנין ברוך א
 וכן משה רבם עכב ברוך הקיפום כי לא
 פורט אמרו לו בן נצטט כאמר דברת
 כי אתם אדונינו ועליך פנינו אמר א
 להם המלך ילך עמי האים הללה הזאת
 ברוך אלא ומיתוסו עד מיתבאר הדין
 וכן עשו - באותה טעה אהל לו אשמדאי
 אס קרא ענא ונהו וביאז לפנא ספר א
 תורה נביאלי ובתבלי ופדרי ומסנה ופל ד
 עברק אותו ומלאו חכס בכל עיניו א
 וכטראח אשמדאי כך אמר לו עתה ידעתי
 כי אימס חכס אתה וגם מלתת את א
 בעיני הטבע לי מתלמד בני מס אלתה
 יודע ואני מליך מוד הסרו כי ידעתי
 סימניו בדיך להרין בטבע לו בכך
 אמר לו המלך בא והלמד טענות א
 מתטעון ליום מאר כי אמרו כי אים א
 מות אתה - ואתה תענה להם כי אתה הדין

dem & mortis reum esse, con-
 stat ex illo Saulis filii Kis, qui
 (Gen. I. Sam. XIV. scriptum est,) filium
 Jonathanem perimere nitebatur,
 quia contrarium fecerat ejus, quod
 ipse sub maledictione prohibuit.
 Accedit, quod iste insuper jusjuran-
 dum suum rupit, quodque Scriptu-
 ra de homine ejusmodi pronun-
 ciat (Ex. XX, 7.) *Non relinquet im-
 pium Dominus eum &c.* Quam-
 obrem adeuat Regem Asmodæ-
 um, eique exponunt, quomodo re-
 um, capitis supplicium, promeruisse
 sentiant, ob rationes prædictas.
 Tum ait illis Asmodæus: *Exspecta-
 te, & sententiæ promulgationem,
 in diem usque crastinum differte,
 nam S. E. (Num. XXXV. 24. 25.)
 Tunc jus dicent cætus: Et eripient
 cætus. (Quo, jubetur pars Synedrîi
 damnando reo, pars, absolvendo im-
 pientia esse.)* Scitumque est illud Sa-
 pientum Hebræorum: *Moras tra-
 hit judicaturi.* Sic quoque Moses
 Magister eorundem, distulit, de eo,
 qui in Sabbato stipulas collegerat,
 pronunciare, quia parum ei lique-
 bat. Respondent Dæmones: *Mor-
 régeremus monitis tuis, tute enim
 Dominus noster es, & oculi nostri*

te spectant. Subjicit Rex: *Mecum morator homo iste hac nocte, ne
 illum perimant, antequam de sententia concipienda liquido constet: atq;
 id factum.* Haud multo post, interrogat Asmodæus hominem, num in
 Sacris Literis, & *deuterq; sit exercitatus, jubetque afferre Codicem
 Legis, Prophetarum, & Hagiographorum, itemque Mischnæ Ordines,
 cum Talmude, ac in illius profectus inquirat, deprehenditque omnium
 rerum apprime gnarum.* Cum ista sic explorasset Asmodæus, ait ho-
 mini: *Nunc equidem scio, te virum sapientem esse, atque omnino tibi
 redditus sum propitius.* Ergo jusjurandum dato, edoctorum te filium
 mecum

גדול וחכם. ועלתה חפץ לראות' הדן
ולברוק בטענות והס יבואו לפני זכאי
אזילך חידים : למחר באו בר לפני המלך
אשמדאי ואמרו לו לא מצאנו לו טוס
זכות . ענה הבחור ואמר להס אזי L
דיון גדול יותר חכם אזי רוצה דס
לפסעם בדיני אמרו לו ראו לעשות C
כדברך . כתיעצו ביניהם ואמרו איך טוב
לנו אלא להביאו לפני המלך אשמדאי
שהוא למד תמיד מיטיבה של מעלה
ואיך יגדל והוא למד ביטיבה של א
מטה . ולכן הוא בקי בדין מן השמים
ומן הארץ . הלכו ועאלו לאשמדאי מה
אמר בדינו . אמר להס איך לאים א
היה מטפט מות כי כל מה טעפה לא
במרד ובמעל ולא בזדון עשה . אלא
טולתן האנשים הסיתויה והטעויה א
בדברים ואכנס רחמנא פטוריה . מנא
לן מן . לנערה לא טעפה דבר . ואתם
יכולים לדעת כי כן הוא טהמס א
המית בים האנשים ההס והוא ניכול .
וכטעמע הדב כך כטרויהו בדין . ואחרי
כן לקחו אשמדאי והביאו לביתו וסס
בנו לכנו ללמדו . תוקה ומה פהים א
יודע ועמה לו כבוד גדול וכבסוף טלות

restis juris habet notitiam. Abeuntigitur, & ex Asmodæo quaerunt, quid illi videatur? a quo hoc responsum accipiunt: Iste homo, neutiquam capitis poenam commeruit: quicquid enim fecit, nec sponte; nec cum destinato animi proposito, nec dolo malo ab eo est factum. Verum navicularii illi, verbis suis ipsum pellexerunt, deceperuntque, at, quæ invita sunt, Numen non attendit. Vnde hæc colligimus? Ex loco (Deut. XXII. 26. ubi de puella per vim compressa legitur.) Puella autem, ne facito quicquam. Atque vos, ex eo quoque agnoscere potestis, rem ita se habere, quia Numen viros illos in mari sustulit, iste autem evasit salvus. Hæc, cum Senatus percepisset, in-

meum, ea, quæ tute tenes, atque eripiam te emanu Dæmonum, quos in te necando novi conspiraturos, Juratigitur Regi, atque Rex postea ait homini: Veni, indicabo tibi argumenta, quibus die crastino te defendabis, cum capitalem sententiam adversus te ferent. Dic nimirum illis, te esse Judicem, Sapientemque magni nominis, ac proinde cupere te ipsorum cognoscere decretum, & examinare rationes, tum me illi adibunt, atque ego te servabo. Postridie convenit Senatus coram Asmodæo, ajuntque: Non reperi-mus ullam causam, quare eum absolveremus. Tum homo ille dicere: Mihi major, quam vobis, juris est peritia, atque volo inquirere in justitiam sententiæ vestræ. Respondent dæmones: Æquum est nos tibi hoc concedere. Post habitam autem deliberationem, in-quiunt: Nihil magis ex usu nobis est, quam ut illum coram Rege Asmodæo sistamus, ipse enim quotidie in ætherea Academia literis invigilat, & deinde descendit, atque in ima quoque Academia studiis operatur, itaque, & cœlestis & ter-

פנים יודע בן אסמודאי כל מה שלמדו
 האים ההוא מכל מה שהיה האים
 יודע . לומים מרדה מדינה אחת אף
 באסמודאי וקבץ חיילותיו ללכת על אותה
 מדינה ומינה האים ההוא על ביתו ועל
 כל ארץ לו ומסר לו מפתחות כל בית
 גבזו וזוה לכל אנשי ביתו שלא יעשו
 דבר זולתי אסר יגוס האים ההוא .
 והראה אסמודאי לאים ההוא כל בית ז'
 גבזו והראהו בית אחר שלא היה לה'
 מפתח ואמר לו אסמודאי בכל בית גבזו
 יהיה לך דמות להכנס חוץ מבית זה ?
 הלך אסמודאי לגור על העיר ההוא עד
 ויהי היום והיה עובר האים על אותו
 פתח מצוהו אסמודאי שלא ליכנס בו .
 אמר בלבו מה יע בבית זה מצוהו א'
 המלך שלא אכנס בו יותר מכל בית ז'
 גבזו . הלך על הפתח ועמד וראה
 בת אסמודאי שהיתה יושבת על קתדרה
 כל זהב ועמה בתולות רבות מרקדות
 ומצחות לפניו והוא היתה יפת תאר
 ויפת מראה מאד . וכשראתה אותו י'
 אמרה לו בא והכנס לכאן ככנס אנלה
 ועמד לפניי . אמרה לו ארס טפס ארך
 עברת על מצות המלך אסמודאי אבי
 ועור מה אתה רוצה בבית נשי תרע
 באמת מהיום תמות סכר יודע אבי

fores, ibiq; præstolatur (*quoad aperirentur ; idq; cum factum esset,*) videt
 filiam Asmodæi, insidentem throno auro, circa quam strepe-
 bant puellæ multæ, saltantes, & jocantes, ipsa autem erat pulchra
 aspectu, & formosâ insigniter. Ea, cum hominẽ conspexisset, ait illi :
Accede, & ingredere. Ergo intrat ille, & coram ea consistit. Tum ipsa:
**Tu vero homo insulsissime, quare præceptum Asmodæi Regis, patris
 mei, violasti? & quid tibi vis in gynæceo hoc? Pro certo igitur nove-**

טאתה כנכסות צבית זם וזנה הוא בחבנו
 טלופה בידו ויהרדך . וכטטמע האים
 החוה כך נפל על רגליה ונשקם והתנפל
 לכניה ויבך ויתחנן לה להגילו מיד 4
 אביה שלא ומיתנו שלא נכנס לפס 5
 לזנות ולא כתכוון לפטות דבר רע עם
 הנערות וכטראתה בת אטמראי כך 4
 אמרה לו מאחר טאתה בן תורה גט
 הענוה טים בך יוכלך הווס ועתה נא
 מן הבית הזה וכטובא אבי ויאמר לך
 על מה עזרת על מזותי וככנסת אצל
 בתי וירצה להרוג אותך אמור לו 44
 אדוני לא נכנסתי אלא מפני טאני 4
 אוהב את בתך מאד ואני טואל ממך 5
 טתנכה לי לאמה ויודעת אכני טייטבו
 דברך לפני ויתן אותי אליך כי מן
 היום טאתה עמנו נתן עיניו כך 45
 לתתי אליך מפני טאתה בן תורה אלא
 טאל דרך ארץ טהאמה תובעת האים
 ונבאו והיה למך כמיהו לפאול טתקח
 בתו :

ris , tibi hac die moriendum esse,
 jam enim perspectum habet parens
 meus, te huc intrasse : atque ecce,
 huc properat, cum stricto gladio, ad
 te trucidandum. Istitis auditis, pro-
 volvitur homo ad pedes Virginis,
 eosque osculatur, & prono corpore
 flens obtestatur eam, ut se a patre &
 imminente exitio liberet, nec enim
 scortandi causa se ingressum esse,
 aut cum puellis rem malá patrandi
 habuisse propositum. Quæ, cum
 vidisset Asmodæi filia, ait: Quia le-
 gis divinæ perituses , tua te nunc
 sospitabit modestia. Quamobrem,
 exie domo hac, & cum parens me-
 us adventabit, te objurgans; Quare
 tu præceptum meum violasti, & ad
 filiam meam ingressus es ? interit-
 umque tibi comminans, inquit:
 Domine, haud alia ex causa intravi,
 quam quia filiam tuam, vehemen-
 ter depereo, atque ego te rogo, ut
 illam mihi in uxorem des. Satis scio,
 hæc verba ipsi grata futura, eum;

me tibi concessurum ; nam, ex eo tempore, quo nobiscum agere cœpi-
 sti, hoc meditatus est, ut me tibi traderet, ob tuam in divinis literis
 peritiam. At, non honestum erat, ut mulier virum procaret, nec conve-
 nisset tanto Regi, te sollicitare ad filiam ducendam.

וכטטמע האים החוה דבריה טמא
 בלבו ועודנו מדבר אל לבו טואל מן
 הבית הזה הנה אטמראי בא וחרבו 5
 טלופה בידו ואמר לו למח עזרת על
 מזותי עתה בא וימך טאטיב לך גמול
 מכל מה טעטית : אמר לו אדוני לא
 נכנסתי אלא מרוב הטקי בבתך בבקשה

Etis rependam. Tum homo ille:

Istitis perceptis, in pectore secum
 gaudere homo cœpit, suamque se-
 cum volvens felicitatem, dum e
 domo egreditur, obvium habet
 Asmodæum, tenentem manibus
 strictum gladium, clamantemque:
 Cur tu mandatum meum insuper
 habuisti? Nunc quidem adest dies,
 ut præmia digna omnibus tuis fa-
 Tuam fidem Domine! non huc in-
 travi,

מך תנה אותה לי לאמה כי ישרה
 נעיני מאד וכטעמע אשמדאי כך טמח
 מאד זאמר לו ברצון אתנכה לך קץ
 המתין לי עד בואי מן חמלמה ומעתה
 הני כותץ לך רשות להכנס בבית סבתי
 בו ולטחוק עמה ולעגב אותה כרצונך.
 מיד חזר אשמדאי ולכד אותה מרובה
 והחריב אותה זאחרי כן זאמר לחיילותיו
 באו עמי לכשוזי בתי שאתן לאיש y
 אחר חכם גדול ובן תורה מה עשו
 כנסו כל העופות והחיות עמאזו במדבר
 עד שלא היה להם מספר והביאו חכל q
 למתתה. ונתן המלך אשמדאי מומן גדול
 שלא היה חקר ומספר לאיש ההוא וכתבו
 הכתובה וחתם החתן הכתובה וכל גדולי
 המלך עמו ועמה המלך להם מתתה גדול
 ועצם כיד המלך לעת ערב מסר אשמדאי
 בתו לאיש ההוא כדרך כל הארץ וכנסו
 בניהם לחדר ואמרה לו בת המלך אל
 תחשוב בלבך שאני מידה וסאתה בן אדם
 איני חברה כלום אמנס הזהך שלא תבא
 אלי אם אינ אתה חפץ אמר לה אני אוהב
 אותך כבת עיני ולא אעזוב אותך לעולם.
 אמרה לו הטבע לי בדבר הזה כטבע לה
 וכתב הטבועה בטמר וחתם בה האיש
 ההוא אחרי כן בא אליה וחולד ממנה
 בן ומל אותו לממנה ימים כדן תורה
 וקרא את שמו טלמה על שם המלך טלמה

in cubiculum se recipiunt. Tum Sponsus, ait Sponsa: Noli tecum cogitare, me Strigem esse, te vero hominem: nihil enim deficit. Sed cave rem mecum habeas, nisi id feceris ex amore. Tum ille: Ego te haud fecus amo, quam oculi mei pupillam, nec unquam te deseram. Ibi Sponsa: Da igitur mihi jusjurandum, sic futurum. Nec mora, san- & c jurat Sponsus, ipsamque jurisjurandi formulam, in scripturam redigit, obsignatque. Coascendunt postea torum genialem, suscipitq;

travi, nisi obimpotentem amorem, quo erga filiam tuam exardeo; obsecro te, hanc mihi uxorem des, nam multum illa capior. Hæc, postquam audivisset Asmodæus, vehementer lætabatur, aitque homini: Despondebo tibi cam ac libens, verum exspecta, donec ab expeditione mea fuero reversus; interea potestatem tibi nunc facio, visitandi domum in qua moratur filia mea, & cum ea colludendi, amoriq; tuo indulgendi ex sententia. Sic mox reversus in castra Asmodæus, urbem expugnat, & solo æquat, ac postea, his, copias suas alloquitur verbis: Venite mecum ad nuptias filia, quam collocabo in matrimonium, cum viro rerum humanarum divinarumque peritissimo. Quid fit? tantum avium ferarumque ex sylvis colligunt, ut numerari non possent, atque eunctas nuptiis inferunt. At vero Asmodæus, divitias sine modo & mensura genero largitur, confectumque est instrumentum dotale, cui Sponsus, omnesque Proceres subscripsere. Parat, deinde Rex epulas splendidas, & magnificas, pro dignitate sua, & sub vesperam, filiam suam genero, more ubi vis gentium recepto, committit, atque ambo simul

ועמד האלים ההוא אצלם כמה ימים. ויהי
 החם והאלים היה מנחך עם בנו שלמה
 והיתה אשתו בן אשמוראי עם וכאנה ג
 האלים ההוא אמרה לו אשתו למה נכחתי
 אמר לה על בני שהנחתי בארצו ועל ג
 אשתו. נכחתי אמרה לו ומה אתה חסר
 כחן אין חכמי יפה בפניך או אתה
 חסר זמון או בכור הגידה לי ואמלה ג
 רצוך. אמר לה איני חסר כלום אלא
 כשאני רואה את בני שלמה אני זוכר ג
 שאר הבנים. אמרה לו הלא אחרתי לך
 שאם לא היתה אהבתי חקוקה בלבך שלא
 תקחני לאשה ועתה אתה נאכח על אשתך
 הראשונה וזוכר אותה אל תעשה כן ג
 פעם אחרת אמר לה אני אשמור מה ג
 לימים חזר האלים ההוא להאכח אמרה לו עד
 מתי לא תמנע עמך מהיות נאכח על ג
 אשתך הראשונה ועל בניה כיון שהוא
 כן אני אביאך אל אשתך ואל בניך ג
 הראשונים ואמנם תן לי זמן מתי ג
 יהיה מהלכך ומתי תשוב אמר לה כן ג
 אעשה כדברך ונשבע לה על כך וכתב
 השבועה וחתם בה הוא ונתן בידה והיא
 שמרה כל השמרות מהשבועות שעשה לה
 להיותם לה לעדות. מה עשתה זימנה
 כל עבדיה ועשתה משתה גדול ואחר
 באכלו ונתת אמרה להם הנה בעלי זה ג

liberosque ejus? Quia vero, tanto illius tangeris desiderio, curabo, ut deducaris ad veterem conjugem, liberosque tuos, verum, statue mihi tempus, quo iturus es, quoque ad nos reverturus. Ad hæc, ille: Faciam prout jussieris: ac jusjurandum præstans, ejus formulam in literas refert, subscriptione sua roborat, ac uxori suæ in manus tradit, quæ, omnia instrumenta jurationum custodiebat, ut pro testimonio valerent. Quid ipsa porro ætittat? Vocat ad cœnam omnes servos, & instruit convivium in signe, ac postquam comedissent & bibissent, ait illis: Ecce hic meus maritus, expe-

נתאחז לראות אשתו הראשונה צניה בים
 לו במקום פלוני ועתה מי הוא זה אשר
 ים בו כח להביאו למס ענה אחד ואמר
 אני אוליכנו ב'כ' שנים ענה אחד ואמר
 ואני בעשר שנים ענה אחד ואמר ואני
 בשנה ענה אחד סתיה בסיף המלחן
 סתיה סומא מעיני אחת וגבן ואמר
 אני אוליכנו למס ביום אחד אמרה לו
 אליך אנכי חפצה אמנם הזהר בו שלא
 תזיקני ואל תעם לי מאומה והולכתי
 בכסת כי הוא ארובך והוא בן תורה
 ואין בו כח לסבול דבר רע : אמר לה
 אני אעשה כדברך : אמרה לבעלה
 בסתר ארובי הזהר פן תקעים לזה כי
 הוא בעל חמה כי בסבת רגזותו הוא
 עור : אמר לה לא אכעיסנו בדבר אמרה
 לו לך לפלוס רק הזהר בטבעתך , מה
 עשה אותו העור והגבן הרכיבו על
 כתפיו והביאו אל עירו והקיחו חן לעיר
 בראש הגמר לפלוס :

mine, ne hunc dæmona irrites, est enim iracundus, atque ex ea re altero oculo caret. Ad hæc, maritus : Nullatenus ad iram illum provocabo. Denique mulier : I, pede fausto ; sed jurisjurandi tu mihi memor esto. Quid orditur unoculus ille & gibbosus dæmon? Imponit hominem, divaricatis cruribus, dorso suo, eumque in urbem suam defert, & ante eam, juxta caput pontis sistit incolumem.

ויהי בעלות המחר געסה אותו עד
 כדמות ארס ונכנסו מניהם בעיר פגעו
 בגוי אחד סתיה מכירו ואמר לו אתה הוא
 פלוני בן פלוני מהלכת לעבר הים וס
 ומבעה הספינה אמר לו אני הוא : אמר
 לו הגוי אלך וארון ואבמר לאשתך מי
 מיושבת כאלמנה זה כמה ימים ולקרובך :

alter : Is ipse sum. Tum prior : Præcurram, atque hoc nuncium ad uxorem tuam referam, quæ, pro vidua, multos jam sedet annos, quin &

tit videre conjugem suam priorem, liberosque qui degunt in civitate Ploni Almoni. Ecquis igitur vestrum eo pollet robore, ut ipsum illuc deducat? Ibi respondens quidam, promittit intra annos viginti se id effectum daturum, alius, sibi decennium ad id deposcebat, rursus alius, intra annum unum se hoc præstiturum pollicetur, quidam vero, postremus mentæ affidens, oculo uno orbis, & gibbosus, intra diem unum hominem illum portandi conditionem offert. Tum Hera : Te mihi expeto. Verum, cave illum lædas, aut ulla re offendas, sed leniter eum deserto, nam scito hunc & Dominum tuum esse, & multum se literis invigilando defatigasse, unde graviora perpeti nequit. Ibi dæmon : Parebo tuis jussis. Mox, clanculum viro suo ait mulier : Quæro te, Do-

Cæterum, sub auroræ ortum, assumit dæmon hominis personam, amboque urbem ingrediuntur. Ibi incidit in hos quidam alienigena, Asmodæi genero olim amicus, unde illi ait : Tune o dæmon es, filius tuus dæmon, qui mari sese expoluerat, & naufragium passus fuit? Respondet pro-

הלך ובטחם בדרך ופמחו ממחה רבה
 ויצאו לפניו בחדוה רבה קרובו ומיודעיו
 ושאלו לו על אודות התלחה אשר א
 מנחתיה וספר להם את כל אשר קרהו
 מראש ועד סוף עד היום ההוא וכאשר
 הצילו יי' וכנסם לביתו ואותו הסד הגבן
 עמו ברמות ארם ונסק לאסתו ולבניו
 בפניו ועסה ומתה לכל אהביו קרוביו
 ומיודעיו . אחר שאכלו ומתו אמר האים
 ההוא לאותו הסד הגבן שהביאחו למות
 בת אהמדיחי למה אתה עוד מאחת א
 מעיניך . פנה לו כתו' מפורסם סומר א
 פיו ולמונו סומר מנרות נפשו . ולמה
 אתה מלבין פני ברבים הלא אמרו א
 חמויכם המלכין פני חבירו ברבים אין
 לו הלך לעולם הבא . עוד טב האים
 אותו להכעיסו לומר לו ולמה אתה ז
 גבן אמר ככלב טב אל קחאו כסיל א
 טונה באולתו . ואם כל זה אמפר לך
 האמת כפחיתה אומר על מה חני סומא
 מפני שאני כעסן יום אחד הייתי בתקוטט
 פס חבירי והנה דקרני חבירי בסכף א
 וסומא את עיני ומה שמאלת על
 וזה חני גבן . לך ואמר לאותן מעטני
 אמר לו נעניתו לך מחול לי אמר לו
 לעולם לא אחחול על עלבונך אמר אותו

propinquistuisidem narrabo. Abic-
 igitur, atq; rem indicat; tum omnes
 multum gavisi sunt, omnesque
 propinqui, & noti, lætanter illi ob-
 viam procedunt, atque percontan-
 tur eum, de casibus quibus fuerit
 expositus. Cæterum ille, a prin-
 cipio, ad calcem, recenset iis singula,
 quæ ad præsentem usque diem fu-
 rat expertus, & quomodo Deus
 ipsum servasset: domumque suam,
 cum gibboso, sed formam huma-
 nam induto dæmonè, ingrediens,
 osculatur præsentibus omnibus,
 uxorem suam, & liberos suos, pa-
 ratque epulas amicis, propinquis, ac
 familiaribus suis. Finitis epulis,
 ait homo ille gibboso dæmoni, qui
 se ex præcepto filix Asmodæi ad-
 duxerat, quam ob causam tute alte-
 ro oculorum cæcus es? Respondet
 Dæmon: Scriptum est perspicue
 (Proverb. XXI. 23.) *Qui observat
 os suum, & linguam suam, conservat
 ab angustiis animam suam.* Tu ve-
 ro, quare hic publice faciem meam
 in pallorem das? Annon dixere Sa-
 pientes vestri: Quisquis socium su-
 um propalam pallere facit, exors
 est æternæ vitæ? Sed, hæc nihil mo-
 ratus, pergebat vir ille irritare Dæ-
 monem, inquiens: Dic dum, quare
 gibbum habes? Contra Dæmon,
 (Vere in te quadrat illud, Prov. XXVI. 11.) *Vi canis redit ad vomitum suum,
 ita stolidus iterat stultitiam suam.* Nihilo secius indicabo tibi veritatem:
 Quærivisti ex me, quare sim unoculus? atq; scias, id inde provenisse, quia
 nimis iræ indulgeo. Hinc, cum aliquando cum socio contenderem, per-
 fodit mihi cultello oculum, & me excæcavit. Quod autem iaterro-
 gasti, quare gibbolus sim? (eius rei causam ego dicere nequeo,) sed abi, &
 transige cum factore meo. Tum homo: Quæso te, condona meam mi-
 hi protervitatem. Respondet Dæmon: Nunquam tibi condonabo,
 istam,

אים לאכני ביתו קני לו לאכול ולשתות
 ענה לו לעולם לא לאכול ולא אשתה
 משלך אבל צוה לעשות ברכת המזון
 ואשובה אל מקומי ואחר שבדכו ברכת
 המזון אמר לו מה אתה רוצה להודיע
 לגברתי אמתך אמר לו כך ואומר לה
 שלא אשוב אליה לעולם שהיא איכה
 אשתי ואני איני בעלה אמר לו אל א
 תאמר כך ואל תעבור על שבועתך אמר
 לו איני חסם ממש שבועה שנשבעתיו לה
 והביא אשתו הראשונה לפניו ונסקה
 ויבקה לשכני ואמר לו ה היא אשתי א
 שהיא אשה ואני אים וגברתך ערה
 ולכן אמר לה שלא אשוב אליה לעולם
 כשראה כך יצא ממש ויחזר לארונתו
 מלא חמה ויברח אתו שאלה אותה
 ואמרה לו מה אמר לך ארובי בעלי א
 ענה ואמר לה את שואלת על אים א
 שאיני אוהב אותך אלא שהוא מואס
 בך ואומר שלא ישוב אליך לעולם שאין
 את אשתי והוא איני בעלך וכפר לה
 כל המעשה שהקרה איתו עם בעלה
 אמרה לו אין אנכי מאמינה אותך ולא
 לדברך כי כל מה שאמר לא עשה
 אלא להרגיזך ולעשות לך הכעסות שאני

יודעת בו שהוא בן תורה ולא יעבור
 לעולם על שבועתו ואנכי אמתין עד
 te minime amat, sed, qui te odio habet, restatusque est, nunquam se ad
 te reverturum, eo quod non sis uxor ejus, & ipse non sit maritus tuus.
 Narrabat illi deinde omnia, quæ ei cum conjugè illius intercesserant.
 Ad hæc Hera: Non tibi ego, tuisque verbis fidem habeo. Nam, quæ
 dixit, tantum ad te irritandum protulit, & ut bilem tibi moveret.
 At, ego illum nosco, & cum divini juramentum peritus sit, non rumpet fidem,
 quam jurato mihi dedit. Expectabo ad tempus usque constitutum, &

istam, qua me affecisti, contumeliâ.
 Post hæc, imperathomo domesticis
 suis, Dæmoni aliquid ad comedend-
 um bibendumq; præberent. Contra
 Dæmon: Haud unquam quicquã
 tui comedam vel bibam: Cæterum
 jube inodo, ut preces, quas post as-
 sumtum cibum recitare mos est, di-
 cantur, & tum ibo, revertarque in
 locum meum. Post peractas pre-
 ces, ait Dæmon: Quid nunc vis, ut
 Herae meæ, uxori tuæ renunciem?
 Ibi homo: Vade, & dic illi, me
 nunquam ad eam reverturum, non
 enim ipsa est uxor mea, nec ego ejus
 maritus. Subjicit Dæmon: Ne tu
 hæc loquaris, & noli violare juris-
 jurandi religionem. At vero ho-
 mo, non curo, inquit, ullum quod
 juravi sacramentum, adductaque
 veteri conjugè, hanc coram illo
 osculatur, & amplexatur, dicens:
 En, veram meam uxorem, nam ipsa
 mulier est, & ego vir, tua autem
 Hera Strix nata est, quapropter dic
 illi, me nullo unquam tempore re-
 diturum. Cum tenacem propositi
 vidisset Dæmon, discedit, & ad Do-
 minam revertitur, plenus furoris.
 Illum ubi Domina videt, percontat-
 ur: quid referre te jussit Dominus
 meus maritusque? Respondet Dæ-
 mon: Tu de homine sciscitaris, qui
 cum

זמן אחר נתן לי ונראה מה אהיה
 המתינה עד הזמן שנתן לה מהיה סנה
 אחת אחר כך קראה לאתנו עבר
 ואמרה לו לך והבאת לי ארוני בעלי
 אחר לה והלא אמרתי לך בשמו שאמר
 לי שלא ישוב אליך לעולם. אמרה לו
 כשאמר לך אותן דברי עדין לא הגיע
 זמן שבעתו ויסייב אלו ה'ך במנותח
 ובא אבל האים ואמר לו גבירת'י שאלת
 בשלומך ומתרה אותך לשוב אליה כי
 הגיע זמן שבעתך ענה האים ואמר לך
 ואמר לה שאיני חפץ בשאלת שלומה ולא
 אשוב אליה לעולם. כששמע כך ה'ך
 והזר לדרבו לאדונתו והגיד דברי
 בעלה הלכה היא ומרה לאשמדאי אביה
 כל הענין ענה לה אביה שחא מכני א
 שכתקוטט עם עבדך העור אינו רונה
 לבוא עמו ועוד שאינו כבוד לו לבוא
 עם אים עור וגבן אבל זאת תעמי
 על סלחי לכני סלחי ככבדים וחתני
 שבעתו וכן עשתה הלכו וחתרו לו
 ואמר להם לא אחזור עמכם לעולם
 אמרו לו איך בן תורה ולמה אתה
 עובד על שבעתך שפכר עבר הזמן
 שנתת לה ואתה עובר בלאו לא תשבעו
 לשמי בפקר ועוד אתה עובר על
 מצות עשה דכתיב טלחה כמותה ו

nis, (*Et demonum honoratissimi*) abeuntes, in memoriam homini re-
 vocant jusjurandum: At ille: Nullatenus vobiscum sum reversurus.
 Tum ipsi Annon tu studiosum sacrarum literarum profiteris? quare igitur
 violas jurisjurandi fidem? pridem enim præterit tempus, quod illi
 contigueras. Ergo delinquis, contra illud interdictum Dei (Levit.
 XIX. 12.) *Non jurare per nomen meum falso.* Peccas item contra edi-
 ctum (Ex. XXI. 10.) *Alimentum ejus, operimentum ejus; & conjugale de-
 bitum non minuitis.* Verum is, veterem repetit cantilenam, Proinde

tum videbitis, quæ evenient.
 Cum ad hunc usque terminum, qui
 erat unius anni, præstolata esset, ait
 famulo suo Dæmoni: *Abi, & Do-
 minum meum, maritumque, mihi
 adducito.* Tum Dæmon: *Annon
 dixi tibi, nomine ejus, quod nolit
 unquam ad te redire? Subjicit ipsa:
 Cum hæc loqueretur, non effluxe-
 rat tempus, quo reversurum se jura-
 vit. Ergo obtemperans Dæmon,
 ad Virum se confert, aitque: *Heræ
 mea, me querere jussit, ut valeas? &
 te hortatur, ut ad se revertaris, quia
 terminus jurisjurandi adventavit.
 Ad hæc, homo respondet: Apage
 hinc, & dice ei, non me cupere, ut de
 mea valetudine sollicita sit, nec me
 unquam rediturum. His perceptis,
 recedit, & ad Dominam retro legit
 vestigia, atque illi significat verba
 mariti ejus. Nec mora, ipsa Patrem
 suum Asmodæum convenit, eique
 omne negotium exponit. Tum
 Pater: Fortasse, quia cum servo tuo
 cæco altercatus est, ideo cum illo
 venire recusat; quin, nec honorifi-
 cum ipsi, comitari cæcum & gibbo-
 sum, quam obrem ablega ad illum
 Legatos splendidos, qui ipsum me-
 morem esse jubeant sui jurisjuran-
 di. Obsequitur ea monitis pater-**

ועונתה לא ירע פנה להם כראשונה
הלכו להם המלוחים והחזירו לה מענה
ממה שאמר ועדיין חזרה וסלחה מלוחים
רבים וככבודים מאלה כי הסבה בלבה
והאמרה חלול לא יסרו בעיניו אלו עם
המלוחים * הלכו אצלו והתרו בו כמו
עמו הראשונים וענה להם אל תרבו
דברים כי לא אוסיף לשוב אליה
לעולם * חזרו ואמרו לה שלא תוסיפי
לסלוח עוד. מלוחים שאינו חפץ בך
ומאץ בך * כעשמהם כך הלכה והגידה
לאביה וסאלה ממנו עינה מה לעשות
אמר לה אביה אני אאסוף חיילותי
ואלך אלו חס ירצה לבא * ואם לאו
אחרגנו והארנו כל אנשי עירו * אמרה לו
חלילה לך אדוני ללכת אתה אצלו אלא
סלח עמי ממסרתך אשר יוטב בעיניך
ואכני אלך אלו חלול יפא פני לשוב
עמי * וכן עשה סלח עמה חיילות והלכו
להם עמה ער מקומו גם בנה סלחה
הולכה עמה ויהי בלילה שהגיעו למסע
והחיילות סלח רצו להכנס בעיר להרוג
אותו ולכל אנשי מקומו ולא הניחה אותם
להכנס בעיר להרוג אותו ולכל אנשי
מקומו * ואמרה להם עתה הוא ליל
וכלם הם יסכי ואתם יודעים כי קודם
סיפנו הם מפקידים נפשותיהם ביד
הקבה ולא נוכל לעשות להרע להם *

* Infere,
טוב הוא

discedentes Legati, referunt ad Do-
minam responsum, quod dederat.
Cæterum illa, plures, magisque in-
signes Legatos, quam priores fue-
rânt, ad maritum destinat, cogitans
secum in animo, forsitan non placü-
ere primi Legati. Novi hi, abeun-
tes, hominem similiter monent,
prout priores fecerant: At ille:
Nolite multa verba eloqui, nam
certum est, ætatem me ad eam non
rediturum. Reduces Legati, (*Do-
mina*) dicunt: Abstine a mittendis
porro Legationibus, ipse enim non
te amat, sed te potius averfa-
tur. Ista, cum audivisset, adit
iterum Patrem, & postquam
quæ successerant narrasset, petit
ab eo consiliû, quid facto opus es-
set? Respondet Pater: Ego, colli-
gam copias meas, & ad eum profici-
scar. Quod si venire volet, bene
se res habet; sin minus, illum inter-
ficiam, omnesque incolas urbis
ejus, delebo occidione. Ad hoc
ipsa: Absit, ut tute, Domine, iter ca-
pessas, sed me cum iis, quibus tibi vi-
sum, Ministris, mittito, atque ego ad
ipsum, me conferam, fortasse hanc
apud eum inibo gratiam, ut mecum
redeat. Assentitur Pater, cumque
ea ablegat copias suas, quæ, eam us-
que ad urbem illam comitabantur,

quin & Salomonem filium secum ducebat. Cum nocturibi adventas-
sent, volebat exercitus urbem ingredi, & hominem, cum omnibus habita-
toribus trucidare. Verum ipsa, aditu urbis, & clade hac, illos prohibuit,
aitque: Est nunc nox concubia, omnesque dormiunt. Vos autem novi-
stis, (*Judaos*) antequam somno se dant, animas suas Numini commenda-
re, non igitur illis damnum inferre possumus, quamdiu Dei manibus te-
neantur. Ergo hoc, ne peccemus, cum illis agamus: Expectabimus quoad

בעור מהם ביד הקב"ה רק זאת נעשה
 עמהם ולא נחטא כמתקן אותם עד א
 הבקר ולבקר נכנס בעיר ואם נחטא
 מהם לשם מהם עושים כל חפזינו א
 הרי טוב ואם לאו נדעה מה נעשה
 בהם. ענו לה לאמור גברתינו עמי א
 כטוב בעיניך וכשהיתה לשם חמרה א
 לבנה שלמה בני הכנס אל אביך א
 ולאמור לו שאני כאן בעבורי ושלאל יעבור
 על מצותנו ושיפוט עמי הלך הנער א
 ומא אביו שהיה יסן במתנו והקיבו
 משנתנו עמד האיש מרעיד ואמר לו מי
 אתה כי הקיכותני אמר לו אני בכך
 שלמה בן בת אשמדאי המלך כששמע
 כך קם במורא וחבקו ונשקו ואמר לו
 למה באת לכאן אמר לו אמי אשתך באת
 לכאן בעבורך שתלך עמה ושלחה אותו
 לקראתך להודיעך שהיא בכאן אמר
 לו איני הולך עמה ולא תהיה אשתי
 לעולם ולא אני בעלה שאני בן אדם
 והיא פירה ואין הדברי מתאחדים על
 כיון זה עש זה כי לא ראו זה עש
 עשה לו בכו אינך אומר כראוי חן א
 מכבודך כי כל הימים אשר היית עמנו
 לא היתקך מאומה ולא עשו עמך דבר
 שלא כהוגן ולא נהגו עמך כל המדים
 כבוד גדול ונורא אלא בעבורה גם
 אמי כבדה אותך הרבה מאד גם אביה
 אשמדאי מינה אותך מר וגדול על כל

illucescet, & mane ingrediemur ur-
 bem, atque si deprehendemus illos
 paratos, ad implendum desideria
 nostra, salva res est, sin aliter fue-
 rint animati, sciemus, quid in eos
 statuere debeamus. Respondit
 turmæ: Quæ, tibi ex usu videntur,
 Hera, facito. Interea loci ait Salo-
 moni: Heus, fili mi, vade ad Patrem
 tuum, & mone ipsum, me ejus causâ
 venisse, & ne jusjurandum suum
 violet, atque ut mecum revertatur.
 Abit Puer, & reperit Patrem in le-
 cto, somno sopitum, eumque exsu-
 scitat. Surgens homo, tremere oc-
 cipit, aitque: Quis tu es, qui me ex-
 pergefecisti? Respondet Puer: Ego
 sum filius tuus Salomo, quem ex As-
 modæi Regis filia suscepisti. His
 auditis, plenus timoris filium am-
 plectitur, & osculatur, rogatque,
 quare huc venisset? Tum ille: Ma-
 ter mea, uxor tua, huc se contulit tui
 causâ, ut cum illa discedas, itaque
 me præmisit, ut tibi adventum
 illius significarem. Regerit homo:
 Non iturus sum cum illa, & nec
 eam unquam pro uxore habe-
 bo, nec ego illius maritus. Homo
 enim sum, ipsa vero est Strix, neque
 possunt convenire invicem, res tam
 diverforum generum. Ad hæc fi-
 lius: Tu quidem, quod tamen, ci tra-
 honoris tui læsionem dictum esto,
 haud æquum loqueris. Namque, omni eo, quod nobiscum egisti, tem-
 pore, nulla vis tibi illata est, nec ulla facta injuria: Dæmones autem uni-
 versi, haud ob causam aliam, tanto tamque circumspccto honore te pro-
 sequuti sunt, quam matris nomine. Quin & ipsa mater mea, multum te
 coluit, illiusque Parens Asmodæus, constituit te Principem eximum
 Dæmonum cunctorum, jussitque ut nutibus tuis obedirent. Quæ, cum

הסדים זנס לעמות כל רנוך ופיו
 סכן הוא למה יאתה כועס בה ומוחס
 אותה וחיך זכר הסדים מעשו עתך
 כי אסמדיי זקני הנלך מיד הסדים א
 כשרנו להרגך סכך ונא הדין מפיהם א
 וגם אס הנלה אותך מיד אכיה אס
 כשרנו להרגך על מעברת על מנותני
 ועוד למה אתה עובר על סבועתך א
 פנסבעת שלא תכיחנה לעולם ועוד
 חמת שלא תתעבב יותר ממנה אחת
 ושתשוב אלנה אחרי כן ועתה אבי א
 שמע בקולי ויטב לך חזור עם אחי ולא
 תירא מכל דבר דע מעשו לך ענה לו
 אביו בני שלמה אל תוסוף לדבר אלני
 עוד בדבר הזה ואל תאריך בדברך שלא
 אשמע אליך בדבר הזה לשוב עמה לעולם
 מכל הסבועות פעמיתי לה היו מפני אימה
 ויראה שלא יהרגוני ולכן היו הסבועות
 באיננס ואין בהן ממע ענה לו בנו א
 שלמה אבי לא אסוף לדבר אליך עוד
 בדבר הזה כיון סכך שותני אמנס תדע
 שאתה תאבד עמך למען זאת הלך
 הנער וחזר לאמו וספר לה כל הדברים
 ובערה חמתה כשמעה את דברי בנת
 ואמרה עדיין לא אהרגנו עד שאדבר עמה
 בפני הקהל ואשמע מפיו המענה וארואה
 איך יתכנהו הקהל בענין ומה דיניו א
 בענין המתנה עד הבקר וכמדועה מהיה

ita sint, quare Matri irasceris, eamq;
 spernis, nec recordaris beneficio-
 rum quæ in te fuere collata? Nam,
 Asmodæus avus meus, eripuit te ex
 manu Dæmonum, cum te perinere
 vellent, ac capitalem sententiã
 adversus te pronunciaffent. Mater
 quoque mea, te servavit, cum illius
 Parens, ob violatum præceptum,
 necem tibi intentaret. Amplius,
 quare contemnitis jusjurandum, quo
 te obstrinxisti, nunquam te matrem
 deserturum? Quin & pöllicitus es,
 te non emanfurum ultra annum
 unum, & reverfurum deinde ad
 ipsam. Quamobrem, mi Pater, me
 ausculta, & bene tecum ageatur.
 Revertere cum Matre mea, nec mali
 quiequam ab ullo metuïto. Res-
 pōndet Pater: Heus, Salomō Fili,
 ne tu de hac re porro verba mecum
 commutaveris, & parce sermone,
 non enim unquã in eo tibi morem
 geram, ut cum Matre tua revertar.
 Omnia enim juramenta quæ conce-
 pei, ex metu & timore profecta
 fuere, ne vita privarer, idcirco pro
 invitis habentur, nec involvunt
 obligationem. Tum Filius Salo-
 mo: Non loquar tibi porro de
 hac re, quando sic præcepisti. Ve-
 rum scias, te tibi exitium attrahere
 istis cœptis. Digreditur deinde

Puer, & ad Matrem reversus, omnia illi edisserit. (Mater,) cum filii verba
 audivisset, vehementer excandescens, ait: Nondum illum occidam, prius-
 quam ei coram, in concione populi fuero loquuta, & ex ipsius ore sensa
 animi audivero, experiarque quomodo populus in hac causa se gerat, &
 quid sit judicaturus. Ergo solis ortum expectans, cum sciret, omnes in-
 colas in Synagoga congregatos esse, ipsa stipata univērsis Principibus
 Optimatibusque suis, eo se confert, atque his ait: Præstolamini vos me
 hic,

הקהל בבית הכנסת הלכת הוא למס עס
 כל טרה וכבדיה ואמרה להם המתניו לי
 אתם חון מבית הכנסת ואנכי אכנס עס
 אשמע מה וענה ומה ירצה לעשות
 וכנסה למס וכטגמרו כסוקי, דזמרח
 אמרה לחזן המזן והל תתפלל עד א
 שאדבר רברי וואמר דבר אמרה לקהל
 שמעו עמים כולם ועשו לי דין מהאיש
 שאנכי מתערמת ממנו ששמו דיהון בר
 שלמוכי סכך היה שמו כי זה האיש כפל
 בייכו בטבול הטאוו ואבי גמל עמו א
 הסד טהנילו מיד הסדים טרבו להמיתו
 גם אנכי הצלתיו מיד אבי טרצה להרגו
 על טעבר מזותו ונתן אותי לו לאסא
 ומינה טר וגדול על כל חיילותיו א
 ונקה אותי לאסא כדת משה וישראל א
 וכתב לי כתובה מסך גדול וכטבע לי
 טלא ויחניי לעולם כל ומי חיוו וכטבע
 לי עוד כטרצה לקחת ממני רשות לסוב
 הנה לאסתו הראטובה טלא יתאחר יותר
 מטכה אחת וטיטוב אלני זהנה הסבועות
 בטטרות אלני והוא התוס בהס ועתה
 רוצה למס לי רעה תחת טובה ואינו
 רוצה לסוב עמי ועתה אנכי טואלך
 שתטאלו את פני למה הוא עימה כך א
 ודינו לבקר מטפט על טטרי הסבועות
 האלה אמרו לו דיניי הקהל מדוע
 איך חזר עמה טעטתה עמך כמה א

hic ante Synagogum, ego introibo,
 & audiam, quid responsurus sit,
 & quid agere decreverit. Intrans
 igitur, post peractas preces psalmi-
 canas, ait Præcentori: Expecta, nec
 porro precare, antequam negotium
 meum fuero elocuta. Ibi Præcen-
 tor: Quæ voles, ediffere. Tum ipsa
 Coetum sic alloquitur: Audite me
 omnes cives, & jus mihi reddite,
 contra virum, qui me decepit, cui
 nomen Dithon Filius Salomoni, (sic
 enim vocabatur.) Is homo cum
 in nos incidisset ob scelera sua, Pater
 meus hanc erga eum exercuit mi-
 sericordiam, ut illum liberaret
 ex manu Dæmonum, qui ipsum
 erant interfecturi. Ego quoque
 eum ex Paternis manibus eripui,
 cum ipsum ob transgressum man-
 datum maectare vellet, meusque
 Pater me illi conjugem dedit, con-
 stituitque ipsum Principem maxi-
 mum super omnes copias suas, atq;
 ipse me sibi uxorem cepit, secun-
 dum instituta Legis Mosaicæ, Ju-
 dæorumque, & dotis loco mihi con-
 stituit summam ingentem, addens
 jusjurandum, se nunquam me deser-
 turum, quoad superstiti esse licebit;
 Amplius, cum veniã a me peteret,
 visitandi uxorem priorem, juravit,
 se haud ultra annum abfuturum, &
 reversurum deinde ad me; atque, ecce vobis juramentorum instru-
 menta, quibus ipse subscripsit. Nunc autem, mala pro bonis repen-
 dere discupit, renuitque mecum reverti. Vos ergo appello, ut ex eo
 quærat, quare hæc faciat, & ut hoc mane jus dicatis, secundum ista In-
 strumenta jurationum. Tum Judices coetus, his hominem compel-
 lant verbis: Tu vero, quare non reverteris cum ea, quæ, in te tanta
 contulit beneficia? Insuper, quomodo potes irritum reddere utrumque

טובות ועוד איך אתה יכול לעבור על הסתי הסבועות סחתמת בידך . ענה להם כל מה פעטיתי וסנעטבעתי היה באונס ומחמת יראה סידעתי טאס לא אעסה רזונס טימיתוני ולכן סאלתי על הסבועות והתירוס לו וחינו רזנה לחזור עמה טאין זה מדרך ארץ טיקח בן אדם טדה ולהוליד טדים אלא אני א רזנה לרור עם אטתי טהיא מבני אדם כמוני ולהתעסק בפריה ורביה כמו א סכתוב בתורתינו אעסה לו עזר כנגדו וזאת אינה כנגדו ומכני כך אינו חסן א לטוב עמה ותלך היא ויקח אחד מן א הטדים כמותה ויהיה מין במינו ואני אעמוד עם אטתי הראפונה אטר היא אטת לעורים . אמרה בת אטמארץ לריונין אינכס מודים מי טרזה גרם לגרם את אטתי טים לו לכתוב ספר כריתות ולתת בידה ולהפריע לה כתובתה ענו הריונין ואמרו אמת הדבר הזה יציב וכבוץ כי כן הדרך כותץ . אמרה להם איך יכתוב לי גטוי ופרע לי כתובתי הוניהה טטר כתובתה ומלאך כתוב ממוץ גדול טלא היה לו מספר . אמרו לו הריונין או תפרע לה זאת הכתובה או תטוב א עמה . ענה להם הנה כל הממוץ בידם הנני מוחל הכל ואתן לה גיטה פעמה לא אטוב לעולם . אמרו לו הריונין ראה

Tum illa : Scribat igitur mihi Libellum repudii , & solvat mihi dotem . Nec mora , profert Instrumentum dotale , quod summam ingentem , atque adeo immensam , continebat . Ibi Judices : Aut exsolve dotem hanc , aut cum ea revertere . At vir , excipit : Ecce omnes meæ facultates penes ipsos sunt , quas universas iis condono , daboque illi Libellum repudii , cum ipsa autem reversurum me nego & pernego . Addunt porro Judices : Vide , istud secundum leges facere te convenit , aut

que jusjurandum , quod manu sua obsignasti? Respondet homo: Quicquid feci, & quicquid juravi , coactus feci, & pro timore. Sciebam enim, illos me, nisi voluntate eorum moré gererem, trucidaturos. Quapropter, absolutionem a juramentis petii, eamque impetravi. Proinde nolo cum ea reverti, neque enim fas & æquum est, ut homo Strigem pro uxore habeat, & dæmonas procreet. Idcirco volo commorari cum conjuge mea, humano mecum genere orta, & liberis gignendis operam dare, (*prout in Lege nostra præceptum est.*) Atque in eadem Lege nostra (Gen. IX, 18.) perspicue dicitur: *Faciám ei auxiliium commodum ipsi.* Atqui, hæc non est mihi commoda, proinde nolo cum ea discedere. Abeat ipsa, & capiat sibi dæmonem quandam sui generis, ut sint ejusdem speciei, ego autem agam cum uxore mea priore, deliciis juventæ meæ. Post hæc Asmodæi filia, sic Judices affatur: Annon fatemini, necesse esse, ut is qui ab uxore divortium facere vult, ipsi libellum repudii scribat, & hunc in manus ei tradat, tum & ut dotem illi solvat? Respondent Judices: Omnino hoc ratum constitutumque est, atque id jus efflagitat.

סך ים לך לעשות מן הדקא או ללכת עמך
 או לכפור אותה ולפרוע כתובתה ואם
 לא תעשה זה כיתן לה רשות לעשות כך
 כחפצת נפשה. אמרה להם כיון שאנכי
 רואה פאתם מודים בדין וחיבתם אותו
 כהלכה מעתה אין אנכי חפצה שילך א
 עמי באונם מחר שהתל בי אמנם א
 בבקשה מכם אמרו לו סיכסוק אותי
 ואשיב לי למקומו. אמרו לו עשה רצונך
 וכסוק אותה והיא פוטרת אותך מכל מה
 שהיבינך הלך וכסוקה וחנקה אותו ומת
 אמרה לו זה הוא סכרך על פסקרת א
 בסביעות הסם ובמזות אביך ועל שהתלת
 בי ורצית להניחני ושאישי אלמנה הייה
 עתה תהיה אשתך ממך אלמנה וגלמודה.
 והמשל אומר מי שיבקש ליקח ליהוי ובעלי
 ימות הוא ולא יעשה טובה ולא שמחה
 לא לו ולא לאחרת אחרי כן אמרה
 לקול אס לא תרצו שאמית אתכם א
 קחו בני שלמה והקיימוהו עליכם לנטיא
 ולראש ולקנין כי מכם יושב עמכם כי
 מאחר שהרגתי את אבי ואין אנכי חושפת
 שישוב עמי שלא יהיה לי לזכרון א
 ולמפה כעם ואנכי אורישנו במתן גדול
 עד מאד כדי שלא יחסר לנו כלום ו
 ואתם תצוו לתת לו מירשת נכסי אבי
 יותר על שאר אחיו. וכן עשה הקהל

eundum tibi cum illa, aut dimittere
 eam oportet, illique dotem persol-
 vere, Quod si hæc non observave-
 ris, conceditur ei potestas, statuen-
 di de te, quod illi collibuerit. Tum
 ipsa: Quia animadverto vos iustiti-
 am causæ meæ agnoscere, & illum,
 ceu leges exigunt, condemnare,
 jam nolo ego, ut mecum invitus di-
 scedat, quia me est a pernatu. Hoc
 autem vos rogo, persuadete illi, ut
 me (*postremum*) osculetur, & tum
 recipiam me in locum meum. Ibi
 Judices, ad ipsum: Adimple illius
 voluntatem, & eam osculare, atque
 tum ipsa te absolvet, ab omni nostra
 condemnatione. (*Consentit homo,*)
 & abit, ac eam osculatur. (*Enim
 vero, ipsa in hominē involat,*) ac fau-
 ces illi elidit, ipsumque enecat, in-
 quiens: Hoc tuum est præmium,
 quia juramentorum religionē sefel-
 listi, & mandata paterna violasti,
 meque ludificatus es, volens me de-
 serere, & relinquere viduam, mari-
 to superstiti. Nunc tua uxor vi-
 dua & deserta vivet. Vetus hoc
 dictum est: Si quæ virum meum
 maritumque mihi auferre postu-
 lat, pereat ipse, & nec utilitati, nec
 oblectamento mihi sit, aut illi. Po-
 stea his Cœtum compellat: Si salvi
 esse vultis, capite filium meum Sa-
 lomonem, atque Principem, Recto-
 rem, ac Ducem illum constitute, nam a vobis profapiam trahit, &
 vobiscum morabitur. Postquam enim Patrem ejus peremi, nolo me-
 cum agat, ne memoriam subinde mihi refricet, sitque mihi cordoli-
 um. Ego vero illum heredem faciam, facultatum longe amplissi-
 marum, ne cujusquam rei egeat. Vos autem jubete, ut amplius,
 quam cæteri fratres, ex hereditate capiat paterna. Obsequitur Cœ-
 tus,

subsistit, nobisq; longe maximum eorum Principum, qui unquam imperarunt, si gurat. Conspicitur in omnibus Signis Legionū victricium, quæ, tot Populos coëgere, ad recipiendum pacem, quam Rex ille Augustus, per clementiæ & generositatis quendam excessum, iis concessit. Spectatur in machinis tormentorum, quæ, his bellis proximis, vim fecere Urbibus, ut se dederent, illiq; se subjicerent. Famosa opera manuarum, quæ, in amplo ædificio, cui Gobelin cognomen, & ubi aurum, sericum, gemmæ, pictura ac statuaria, nil nisi miracula exhibent, parantur, dum vitam, resque insigniter gestas Ludovici Magni effigiant, non habent ornamentum aliud elegantius, præter venustissimum hocce Symbolum. Comparet in Lutetiæ, Luparæ, Versaliarum, & S. Germani mille amplius locis. Exteri, id convertere in omnes suas Linguas; Academiæ, quæ ultra montes clarent, id comprobarunt: Naves nostræ, illud Novo Orbi intulere, nec ulla gens est, quæ id non viderit, quamque non rapuerit in admirationem.

Ibid. Toutes les Portes] Omnes Portæ Urbis Lutetiæ; quæ totidem Arcus sunt Triumphales, atque gesta admiranda, quinque aut sex Expeditionum insculpta habent, tot Munimenta, tot magnifica Palatia, tot Naves, tot Triremes, tot Vtensilia, tot Apparatus, tot Numi, tot Volumina Librorum, referunt hujus Symboli imaginem, & tot tantisq; Populis ac Nationibus id noscendum dederunt, ut, tam gloriæ Regis asserendæ, quam Posteris erudiendis, operæ pretium sit, vindicare Symbolum adversus accusationes quorundam, qui, ei prærogativam adimere instituunt, inficientes, quod ei inter pulcherrima & accuratissima Symbola, quibus ulli unquam Supremi in Orbe Principes usi sunt, locus debeat.

Ibid. En attendant donc] Tantisper igitur, donec ii, qui hoc Symbolum culparunt, meliora nobis conficiant, dicam ego, illud exactissimis, felicissimis, & ingeniosissimis accensendum esse; Illud, nulla re inferius existere Symbolis, quibus ad miraculum venustas inesse creditur, & infinita, quæ laudem tulere, post se relinquere; quod omnibus, quibus nunc in Orbe Imperantes, gaudent, æquivalet, quodque qui nos sequentur, pauca meliora effingent. Hoc Symbolum, non tantum est accuratum, proprium, & arduum, sed & singulare, nec habet cogitatum repetitum, quod vitium multis aliis inest, quæ tantum a prioribus dicta recolunt, aut imitantur. Quadringenta amplius Symbola extant, ad Solem attinentia. At, in his quadringentis quam multa sunt, quæ invicem habent similitudinem.

Pag. 6. Bey welchem Bau] In quo Ædificio, vase argenteo, aut aliis Monilibus, hæc Linea, cum adjunctis quinque Literis deprehendetur, A. E. I. O. V.

illorum ego Dux Fridericus Junior, dominus sum, aut, meo jussu ea constructa vel efficta fuere.

Ibid. Die Herren haben] Principes interdum Symbolis utuntur forte fortuna adscitis.

Pag. 7. Mondo Symbolico] Mundus Symbolicus, formatus ex Symbolis selectis, explicatis, & illustratis.

Ibid. La giuditiosa prudenza] Sagax prudentia, & fortitudo magni Regis, apta non unum tantum, sed & plures regere mundos, in Numis figuratur per effigiem Solis, quæ, imminens globo terræ, habebat Epigraphen: NEC PLVRIBVS IMPAR. Symbolum apte quadrans in Philippum II. Regem Hispaniarum, qui, noverat gubernare, non tantum Europæ vasta & numerosa, sed & insuper Indiarum Orientalium, & Occidentalium Regna, ut evaderet, NEC PLVRIBVS IMPAR. D. Salvatoris Carducci de hoc argumento versus sunt.

Pag. 12. Il Cannocchiale Aristotelico] Tubus Opticus Aristotelicus, sive, Ideæ, argutz & ingeniozæ Elocutionis: inserviens universæ Arti Oratorizæ, Lapidariæ, & Symbolicæ.

Pag. 13. Enfin, que l'on dise] Cæterum, dicat quisque de hoc Symbolo, quod ei volupe est, ego mihi non tempero, quin de eo pronunciem, quod Dominicus judicavit de trium Regum nostrorum Symbolis, in Dialogo apud Paulum Jovium, de tribus Symbolis nostrorum Regum: Illud tam pulchrum, accuratum, ingeniosum, ac probe conceptum esse, ut nesciam, an omnis Italorum & Hispanorum subtilitas, magis elegantia effingere possit. Dominicus; Sine dubio, tria hæc Symbola, trium istorum Galliz Regum, Ludovici XII. Francisci I. & Henrici II. meo iudicio, omnem habent sublimitatem, quæ, tum subiecti, & aspectus, tum spiritus & significati ratione, requiritur, nec scio an argutissimi Hispani eam queant attingere.

Pag. 45. Thur-Bäyrische) Pellis Leonina Bavarica, sicca interdum, interdum humida.

Pag. 49. Bomel, Orsöi) Bommelia, Orsoium, Rhenoberga, Wesalia, Emmericum, Munimentum Schenckii, Arenacum, Doesbergum, Zutphania, Daventria, Neomagum, Gravia.

Pag. 59. Geheime/ Magische] Arcana, Magica, & Naturalis loquendi ac scribendi ratio. Per Janum Herculem de Sunde, alias Relene Gibronte Runeclusam Hunidem, Magiæ Naturalis Sedulum Amatorem.

Pag. 60. die Sternen] Stelliferi.

Pag. 64. Bemühe dich] Adhibe diligentiam, ut ista solvere queas, non te pœnitebit.

Pag. 206 Maximilian [Grass] Maximilianus Comes de Wallenstein, Dominus in Doprewitz, Stahl, Schwigen, Kloster - Grätz, Duchs, Ober- Leuternsdorf, Lautschin, & Neuen- Waldstein, Noster Consiliarius Intimus, & Camerarius Summus.

Pag. 207. Keyser Ferdinand] Cæsar Ferdinandus I. Præfidi Silesiæ, Dn. Friderico de Redern A. 1558. Fridlandiam vendidit. Ejus Posteris, sub regimine Cæsaris Ferdinandi II. ademta, & Cæsarearum copiarum Daci Supremo, *Domino Alberto de Wallen- sive Waldstein*, tributa fuit, eumque laudatissimus Cæsar, illius regionis, quin & postea Sagani, ac majoris Glogovizæ Dûcem creavit.

Ibid. Den 9. dieß] Die 9, Januarii A. 1600. in judicio comparuere, Baro a Waldstein, & Gothardus Livo, quem, Baro in pede vulneraverat. Redacti sunt ad concordiam, coactusque fuit Baro, vulnerato, præstare medicationis impensas.

Pag. 108. Den 14. dieß] Die 14. Januarii accusatur Baro a Waldstein, quod Famulum suum, Joh. Reheberger, loris mirum in modum tractasset, atque quia inhumaniter in eum sævierat, Puer Noribergam ad DD. Scholarchas missus est. Die 19. a DD. Scholarchis pronuntiatur, Baronem multæ loco Academiæ florenos 30. pendere, & cum Pueri Propinquis transigere debere. Baro tergiversatur, causatus, Puerum indiligentem fuisse; offerens, se soluturum impensas medicationis, curaturumque, ut honesto opificio adjungatur Puer, multam quoque se luiturum. Johannis Baueri Lanii uxor, nomine Pueri, ob dolores, exigit florenos 100. non computatis in eam rem, mercede Chirurghi, & multa Academica. Tandem Dn. Baroni cum Pueri Defensoribus, Johanne Vestner Sartore, & Johanne Bauero Lanio, convenit, & in universum florenos 45. exsolvere recepit, ita, ut ex his, alendus puer sit, & Chirurgus satisfaciendum; additurus insuper pro mercede famulitii, Vallenfes 3. & vestem, sive ejus pretium, florenos 4. Ea compositio utrinque accepta & rata fuit, atque floreni 5. tantisper exsoluti. Die 3. Februarii, id, quod post fl. 5. restabat, apud Dn. Rectorem depositum est, additque pro veste fl. 4. & pro mercede famulitii, Vallenfes 3. qui Joh. Baueri uxori, ob questus & ploratus, quos insituerat, fuere traditi. Die 9. Februarii Dn. Rector consensu Dn. Præfecti Oppidani, numeravit Pueri sorori fl. 4. Postea Die 17. Martii, jussu Dn. Præfecti, residuum pecuniæ, Christophoro Ambergero, Civi & Pistori, qui, Pueri tutor erat, exhibitum est, atque is, Academiæ apocham dedit.

Pag. 206. Il Valfsein] Wallensteinio magis comminabatur, quam ut eum feriret, bombardæ ictus, commodum inter braccarum loculos, & femur transiens, ipse vero non sine nota nimii timoris, frænum e manu cadere sivit, illumque equus abripuit impetu,

Ibid. Da der Graff] Cum Comes Pappenheimius videret, offerre sese confligendi occasionem, lætus adventanti hosti obviam progreditur, atque, etsi ei cum sæpe fuso & vulnerato exercitu res erat, non tamen minori negotio, atque, si exercitus plane novus & recens esset, illum devicit. Spectandam hic sese præbuit, Studiosi fortitudo, ingens, qui, procul a copiis suis, in Cæsareos irruit, mascule pugnavit, & aliquot interfecit.

Ibid. Wäre ein fein Ding] Facinus pulchrum & laudabile edidisset, si in causa justa, & pro Legitimo Principe, hanc operam navasset suam.

Pag. 210. Es folgten] Sequebantur Rustici suum Ducem, magnumque timendum fuisset periculum, nisi iste Studiosus, Dux eorumdem, egregie poenas dedisset suæ temeritatis. Vivus enim, cum Locumtenente Bernardo Ebber, in hostium manus pervenit. Tum illico Rustici nonnihil animis conciderunt, & retrocedere cœpere, cumque mox omnis spes adempta esset, palam in fugam se dabant.

Ibid. Da die Bauren] Cum Rustici convenissent, aliquot hymnos cecinissent, atque concionem, quam, ad illos Studiosus, qui inter eos agebat, eosque ad fortiter pugnandum animaverat, habuit, audivissent, post velitationem aliquam, uno impetu, ex utroq; latere proruunt, atq; Cæsareos tanto furore invadunt, ut Equites & Pedites a se invicem separarentur, ac Tribunus Löbel, aliique, quantacunque diligentia resisterent, retro se dare, & adeo fuga salutem quærere cogerentur.

Ibid. Die Bauren als sie] Rustici, cum Studiosum quendam, novum Ducem elegerint, sub eo acriores, quam sub Antecessoribus sumfere animos. Incantamentis enim illorum, Precatiunculam, quam, in Schola didicerat, superaddidit, atq; imprudentes Rusticos, suis verbis, tā audaces fecit, ut diutius præstolari non possent, sed vallo exirent, ac Pappenheimium alta voce, ipsi ad prælium provocarent.

SIT NOMEN DOMINI BENEDICTVM IN
SECVLA.